

Belasting op het roerend vermogen in Nederland

<https://hdl.handle.net/1874/237343>

H. RAHDER.

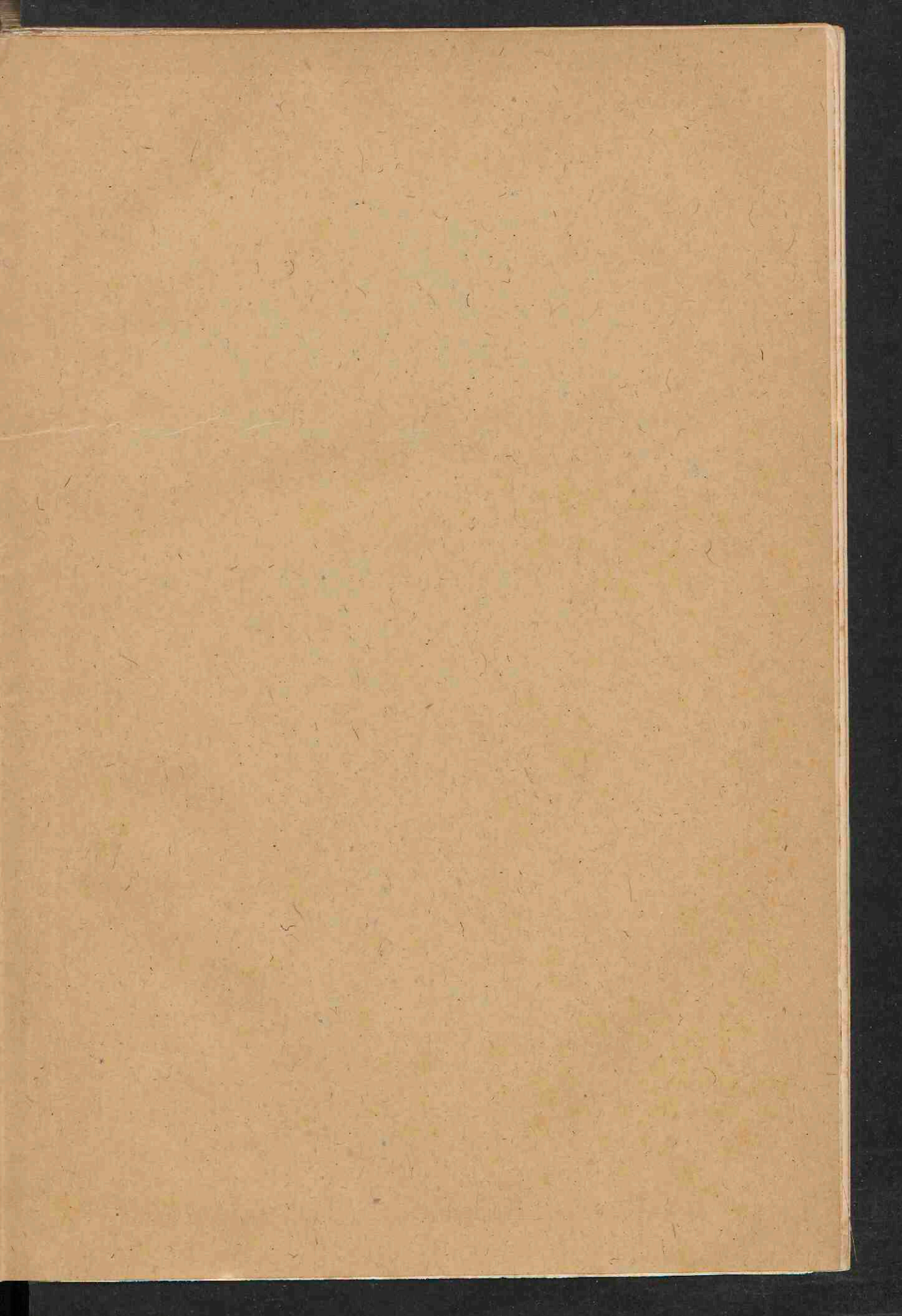
BELASTING

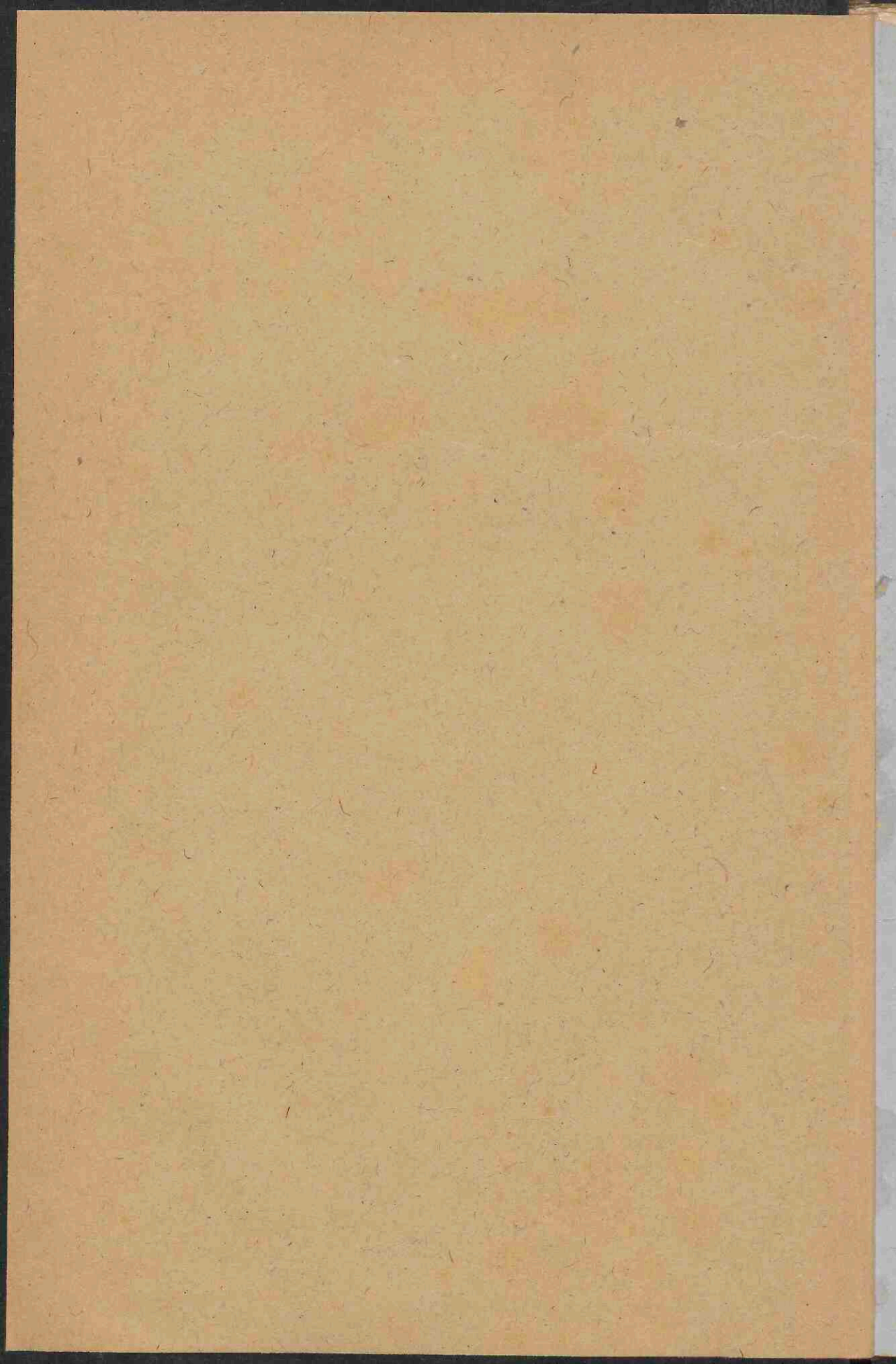
OP HET

ROEREND VERMOGEN

IN NEDERLAND.

A. qu.
192

BELASTING OP HET ROEREND VERMOGEN

IN NEDERLAND.

RIJKSUNIVERSITEIT TE UTRECHT

1778 1695

Typ. J. VAN BOEKHOVEN. — Utrecht.

BELASTING OP HET ROEREND VERMOGEN
IN NEDERLAND.

PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

Doctor in de Rechtswetenschap

AAN DE RIJKS-UNIVERSITEIT TE UTRECHT

NA MAGHTIGING VAN DEN RECTOR-MAGNIFICUS

DR. J. CRAMER,

Hoogleraar in de Faculteit der Godgeleerdheid,

VOLGENS BESLUIT VAN DEN SENAAAT DER UNIVERSITEIT

TEGEN DE BEDENKINGEN VAN

DE FACULTEIT DER RECHTSGELEERDHEID

TE VERDEDIGEN

op Vrijdag den 23sten December 1892, des namiddags te 3^{1/2} ure,

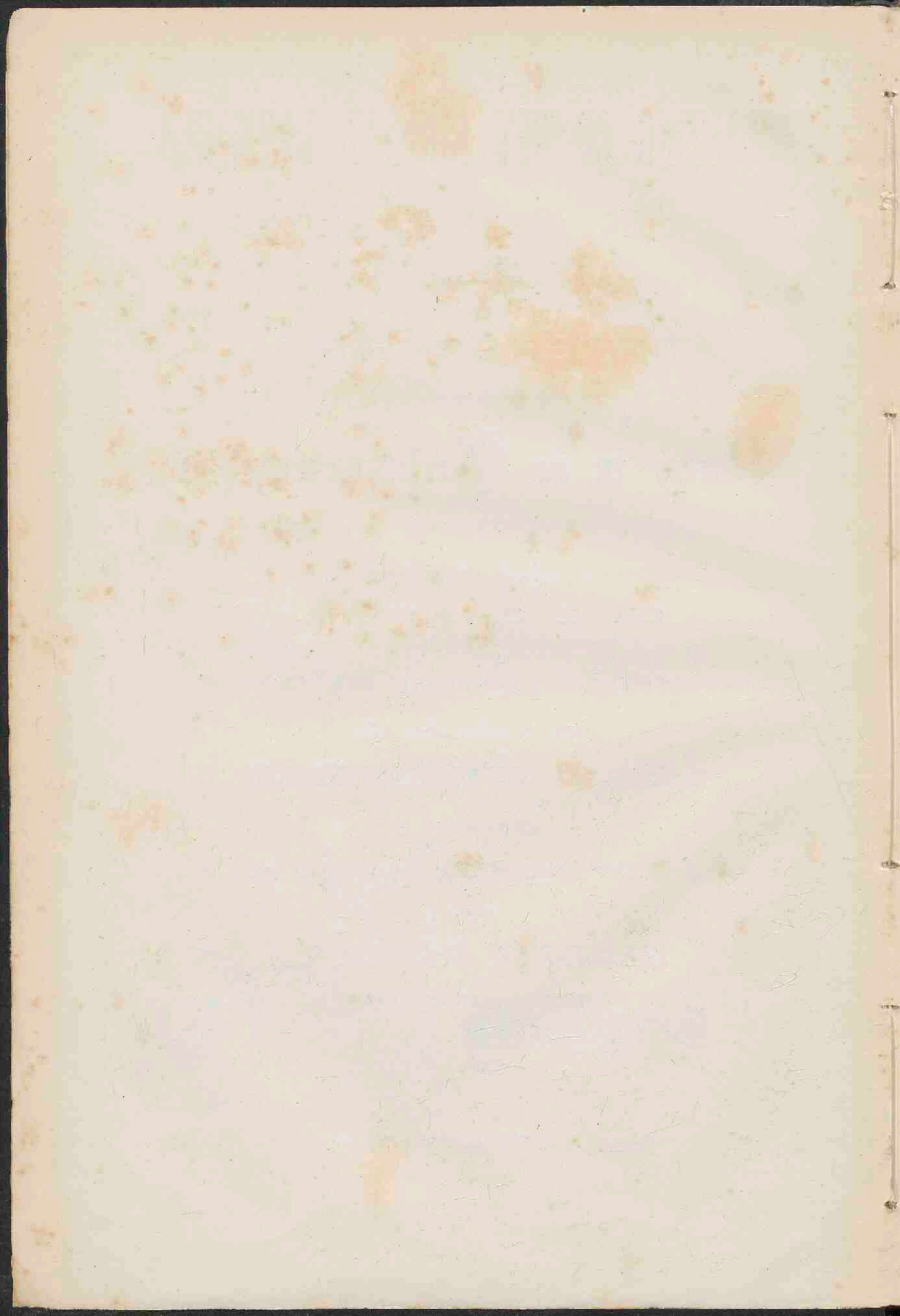
DOOR

HENDRIK RAHDER

geboren te AMSTERDAM.

UTRECHT. — J. VAN BOEKHOVEN. — 1892.

Aan mijne Ouders.

INHOUD.

INLEIDING	Bladz. I
---------------------	----------

AFDEELING I.

HOOFDSTUK I. OVER BELASTING OP HET ROEREND VERMOGEN IN HET ALGEMEEN	4
---	---

HOOFDSTUK II. BELASTINGSTELSLS MET EENE BELASTING OP HET ROEREND VERMOGEN	26
---	----

HOOFDSTUK III. OVER DE WIJZE, WAAROP BIJ ONS HET ROEREND VERMOGEN DIENT BELAST TE WORDEN.	62
---	----

AFDEELING II.

HOOFDSTUK IV. MISLUKTE POGINGEN OM HET ROEREND VERMOGEN IN NEDERLAND TE BELASTEN SINDE DE GRONDWETSHERZIENING VAN 1848.	
---	--

§ 1. Wetsontwerp, houdende eene belasting tot dekking van het tekort in de middelen over de jaren 1848 en 1849, ingekomen 19 Februari 1849	113
--	-----

§ 2. Wetsontwerp tot heffing eener belasting op de renten van de kapitalen, niet bestaande in onroerend goed, noch aangelegd tot eenigen tak van nijverheid, ingekomen 24 Februari 1851.	124
--	-----

§ 3. Ontwerp van Wet betreffende eene algemeene belasting op de inkomsten ter voorziening in buitengewone uitgaven en ter vervanging van het recht van patent, ingediend 20 Juli en 22 September 1870.	150
§ 4. Ontwerp van Wet tot een algemeene belasting op de inkomsten, ter vervanging van het recht van patent en van den accijns op het geslagt, ingediend 28 September 1871	158
§ 5. Ontwerp van Wet tot Heffing eener Effectenbelasting, ingediend 5 Februari 1879.	182
§ 6. Ontwerp van Wet tot Heffing eener Rentebelasting, ingediend 28 Februari 1880	197
§ 7. Ontwerp van Wet tot Heffing eener directe belasting naar de inkomsten, ingediend 9 October 1883.	226
§ 8. Ontwerp van Wet tot Heffing eener Klassenbelasting, ingediend 26 Februari 1884	232
§ 9. Ontwerp van Wet tot Heffing eener Inkomstenbelasting, ingediend 3 Mei 1889	246
HOOFDSTUK V. WET VAN DEN 27sten SEPTEMBER 1892, STAATSBL. n ^o . 223 TOT HEFFING EENER VERMOGENSBELASTING.	255
STELLINGEN	281

INLEIDING.

Artikel 175 onzer Grondwet schrijft voor:

„Geene privilegiën kunnen in het stuk van belastingen worden verleend”. Deze bepaling dagteekent van de Grondwet van 1815 en iemand, die de geschiedenis niet als geheel overbodig vak behandeld heeft, weet, dat deze bepaling haren grond vond in de bevoorrechting, waarin adel en geestelijkheid zich in vorige eeuwen op het stuk van belastingen mochten verheugen, totdat de Fransche Revolutie daaraan een einde maakte. Overbodig kon de bepaling ecnigszins genoemd worden, daar niemand toch vrees zal gekoesterd hebben voor herleving dier voorrechten, ofschoon zij als bekrachtiging van een nieuwen toestand in 1815 dienst kon doen. ¹⁾

¹⁾ Bovendien nog overbodig hier te lande, omdat de adel toch reeds verplicht was vóór de omwenteling tot betaling van belastingen; „reeds vroeg is in ons land de vrijdom van belasting, dien de adel aanvankelijk genoot, omdat hij krijgsveld verrichtte, opgeheven, doordien bepaald werd, dat schotbaar land schotbaar blijven moest en daarenhoven de cisch werd gesteld, dat hij, die beweerde van belasting vrij te zijn, die bewering in rechten met een of ander authentiek stuk moest kunnen staven. Hierdoor vervielen de privilegiën van zelf; onder KAREL V was er weinig meer van over.” Mr. N. G. PIERSON, Leerboek der Staathuishoudkunde dl. II, pag. 251.

Lezen wij thans echter de bepaling, dan meent menigeen in dit artikel een ander beginsel te bespeuren, het beginsel van belasting naar draagvermogen, als hulpmiddel tot bereiking van het doel: gelijkheid van belastingdruk. Nemen wij deze beteekenis van het artikel aan, (ik laat in het midden of het artikel aldus geïnterpreteerd mag worden) dan komt de huidige toestand van ons belastingstelsel slecht met dit voorschrift overeen. Immers stelt men de vraag: beantwoordt ons belastingstelsel aan matige eischen ten opzichte van het algemeen als goed erkend beginsel: belasting naar draagvermogen, dan moet het antwoord ontkennend luiden. Men zou de belastinglitteratuur van de laatste 40 jaren niet geheel behoeven te doorzoeken, om telkens en telkens te stuiten op uitdrukkingen als: „vrijdom van belasting door het kapitaal in portefeuille genoten”, „schandelijke bevoorrechtiging der couponknippers”, „leemte in ons stelsel van directe belastingen ten opzichte van het roerend vermogen”, en nu wij op het punt zijn gewichtige veranderingen en naar het oordeel van vele deskundigen, groote verbeteringen in ons belastingstelsel te zien aanbrengen en de belangstelling in belastingvraagstukken weer in hooge mate gewekt is, zoo heb ik besloten bij de keuze van een onderwerp voor een proefschrift mij te bepalen tot een onderzoek, op hoedanige wijze in Nederland het *roerend vermogen* door eene belasting dient getroffen te worden, en na te gaan de redenen, waarom de vele pogingen, welke aangewend zijn om tot eene belasting op het roerend vermogen te komen, hetzij als onderdeel van eene algemeene inkomsten-, hetzij als renten- of effectenbelasting, hebben schipbreuk geleden.

„Zondert men de regeling der Gemeentelijke financiën uit, dan is de financieele geschiedenis sedert 1848 voor

verreweg het grooter deel eene geschiedenis van mislukkingen geweest. Pogingen en verdienstelijke pogingen zijn aangewend tot bereiking van het eerst noodige punt van verbetering: belasting van het kapitaal uit roerend vermogen; doch allen stuitten af, indien niet op politiek, dan op den even grooten vijand van het goede: het betere".¹⁾

Welnu! na eene bestudeering van de vraag, welke plaats eene belasting op het roerend vermogen onder de andere belastingen in Nederland verdient in te nemen, zullen het ook die mislukkingen zijn, welke ik tot voorwerp van onderzoek maak; moge het mij gegeven zijn aan het einde van mijn arbeid melding te kunnen maken van een gelukken, van eene wet in het staatsblad geplaatst, welke een geduchte stap zal zijn in de richting van het beginsel: belasting naar draagvermogen, eene richting zoo lange jaren wel geprezen, maar niet in toepassing gebracht.

¹⁾ Dr. W. P. J. Bok: De belastingen in het Nederlandsche Parlement van 1848—88; diss. Amsterdam 1888 pag. 152.

AFDEELING I.

HOOFDSTUK I.

Over belasting op het roerend vermogen in het algemeen.

Alvorens tot de behandeling van mijn onderwerp over te gaan, dient men het eerst eens te wezen over de vraag, wat onder de uitdrukking „belasting op het Roerend Vermogen” te verstaan is. Om tot de beantwoording dier vraag te komen, worde allereerst het begrip „Roerend Vermogen” bepaald, en om met het zelfstandig naamwoord te beginnen: wat is „Vermogen”? De wetenschap der Staathuishoudkunde geeft ons het antwoord: *Vermogen is het geheel van bezittingen, bestemd om inkomsten af te werpen.* Die bezittingen nu kunnen van allerlei aard zijn; stoffelijke voorwerpen ¹⁾ zoowel als zakelijke of persoonlijke rechten; kortom alles, wat men bezitten kan of in bezit heeft om er de vruchten of inkomsten, hetzij in geld, in natura of in eigen gebruik,

¹⁾ In een land, waar de slavernij bestaat, zelfs menschen: de slaven.

van te genieten, behoort tot het vermogen van een persoon.

Hebben wij het begrip „vermogen” nu bepaald, dan moet thans het antwoord opgespoord op de vraag: wat is „roerend vermogen”? — Het antwoord op die vraag hangt af van de beteekenis, welke men hecht aan de woorden „roerend” en „onroerend”. Die begrippen „roerend” en „onroerend” zijn niet van economischen, maar van juridischen aard en hebben een concreten vorm gekregen in ons Burgerlijk Recht, waar zij in verbinding met het woord „zaken” of „goederen” gebruikt worden. Wat nu die roerende en onroerende zaken betreft, geeft het Burg. Wetboek tweeërlei omschrijving; eene opsomming van onroerende en eene definitie en opsomming van roerende zaken (artt. 562—574) een geenszins aanbevelenswaardige methode; het is eenvoudiger, als men eene scheiding tusschen twee verschillende soorten te maken heeft, de éene te omschrijven en dan te zeggen; al het andere behoort tot de tweede soort. Om mogelijk uit deze wijze van behandeling voortspruitende verwarringen nog te vergrooten (men denke bijv. aan de vraag, of het recht van hypotheek roerend of onroerend te noemen is) komt de fiscale wetgever ook nog met eene wet, waarin we daaromtrent bepalingen vinden; ik bedoel de wet van 16 Juni 1832 (Stbl. n°. 29), waarbij de zegel- en registratiewetten eene wijziging ondergingen. Hierin treft men eene opsomming, een breede omschrijving aan van hetgeen die wet onder den term „roerend goed” verstaat. Het is dientengevolge in de praktijk niet onmiddellijk uit te maken, of men met roerend dan wel met onroerend goed te maken heeft en men dient ter beantwoording van eene vraag daaromtrent de weder-vraag te doen: bedoelt gij in privaatrechtelijken of in

publiekrechtelijken, in casu, in fiscalen zin? Mr. F. A. SICKENGA ¹⁾ schrijft omtrent dit punt: „Misschien had de wetgever van 29 Maart 1833 (Stbl. n°. 7) die den 1sten Titel van het 2de Boek van ons tegenwoordig Burgerlijk Wetboek, „over zaken” vaststelde, wel iets kunnen leeren van den wetgever van 1832; maar ook die wetgever van 1832 had zijn voordeel kunnen doen met de toen bestaande (slechts nog niet uitgevoerde en in 1833 gewijzigde) Wet van 29 December 1823 (Stbl. n°. 60) over hetzelfde onderwerp. Er had dan meer overeenstemming bestaan tusschen de financieele en de burgerlijke wet, die hier toch wel als gezaghebbend kon gelden. Over het geheel schijnt op dit terrein te weinig overleg te bestaan tusschen den financieelen en den burgerlijken wetgever; een gemis, dat wellicht hierin verklaring vindt, dat onze belastingwetgeving buiten het kader der ambtenaren, tot hare uitvoering geroepen, tot heden weinig beoefening vond, ook als vak van onderwijs voor onze toekomstige wetgevers.”

De geringe verschilpunten echter daargelaten, mogen we in 't algemeen definieeren: *Alles, wat men op de aarde aantreft buiten den mensch, en niet uit zijn aard of door bestemming van den mensch onroerend is, maakt roerend goed uit; dus het vee, het wild, graan, werktuigen, geld, kunstvoorwerpen, schuldbekentenissen, effecten, enz.*

Brengen wij nu beide definitiën met elkaar in verband, dan volgt er uit, dat „vermogen” roerend of onroerend kan zijn en dat wij, die enkele quaestiën ter zijde gelaten of sommige zaken of rechten roerend of onroerend zijn, vrij nauwkeurig de grenzen bepaald hebben, waar-

¹⁾ Geschiedenis der Nederlandsche Belastingen. dl. I. pag. 189.

binnen het begrip „Roerend Vermogen” moet vallen. Wij kunnen dus resumceeren: *Roerend Vermogen is voor den bezitter dät deel zijner bezittingen, die hij uitsluitend heeft met het doel om er de vruchten van te plukken, dat volgens het Burgerlijk Recht ¹⁾ uit „roerende zaken”, uit „roerend goed” bestaat.*

Hebben wij aldus het begrip „roerend vermogen” omlijnd, dan is het ook niet zoo moeielijk meer, zich een denkbeeld te vormen van hetgeen, *belasting op het roerend vermogen*, nu beteekent. Een dergelijke belasting kan geen andere zijn, dan eene *belasting, welke uitsluitend ten doel heeft, het bezit van roerend vermogen, of de inkomsten eruit getrokken te belasten*. Bestaat een dergelijke belasting, dan kan de fiscus dat roerend vermogen belasten, waar hij het slechts kan treffen, zonder de persoonlijke omstandigheden van den bezitter in aanmerking te nemen, (zooals bij een staat, bijv. die de rentencoupons van eene leening van zichzelf belast) waardoor de belasting zoogenaamd „kleeft” op meerdere of mindere bestanddeelen van het roerend vermogen, d. i. *zakelijk* wordt; of hij kan de belasting *persoonlijk* maken door in hoofdzaak op den persoon van den bezitter te letten bij de inrichting zijner belasting. Onverschillig is vorm en inrichting der belasting om haar tot eene op het roerend vermogen te stempelen: zoo kan de Staat een belasting heffen op het kapitaal ²⁾ en voorzoover dit dan uit roerend goed bestaat, hebben wij eene belasting

¹⁾ Al komt in bovengenoemde fiscale wet eene omschrijving voor van „roerend goed”, toch zijn *roerend* en *onroerend* privaatrechtelijke begrippen.

²⁾ „Kapitaal” en „Vermogen” zijn eigenlijk synoniemen; een kenmerkend verschil tusschen beide bestaat, meen ik, niet; ik zal verder evenwel zooveel mogelijk de uitdrukking „vermogen” gebruiken.

op het roerend vermogen; eene dergelijke belasting hebben wij ook bij eene partieele inkomstenbelasting, geheven van de inkomsten uit roerend vermogen; zoo is eene algemeene inkomstenbelasting ook eene belasting op het roerend vermogen, voorzover zij geheven wordt van de inkomsten uit roerend vermogen; zoo valt eene belasting, geheven van de rente van buitenlandsche effecten, ook onder de definitie, terwijl men ten slotte, als bijv. Mr. S. VISSERING ¹⁾, weer verschil kan maken tusschen Rentebelasting of Rentebelasting en de laatste als eene bijzondere categorie van de eerste beschouwen. Hij zegt toch: „Onder rentenbelasting verstaat men wel eens belasting op de inkomsten uit het bewegelijk vermogen, in onderscheiding van de grondbelasting. In dezen algemeenen en onbepaalden zin wordt bijv. het woord gebezigd, zoo dikwijls de wensch uitgesproken wordt, dat „de renteniers” aan eene bijzondere belasting onderworpen worden. Onder het zoogenaamde „vermogen in portefeuille” verstaat men toch zoowel de hypotheeken, de beleeningsbrieven, de aandelen in naamlooze vennootschappen enz., als de eigenlijke staatsschuldbrieven. Doch in eigenlijken zin is zij meer bepaald belasting op de renten van de schuldbrieven der Staten en van andere staatsrechtelijke lichamen.”

Met deze wetenschap gewapend kunnen we nu onmiddellijk uitmaken, of een belasting er eene is op het roerend vermogen; wij zullen enkele belastingen uit het Nederlandsch belastingstelsel de revue laten passeeren. Accijnzen bijv. worden geheven van verbruiksartikelen en een ieder die verbruiksartikelen koopt om ze te ver-

¹⁾ Handboek der Practische Staathuishoudkunde dl. II. n°. 843 en n°. 844.

bruiken betaalt belasting; maar die verbruiksartikelen zijn voor den bezitter-consument geen roerend vermogen en dus vallen zij reeds onmiddellijk buiten de definitie, al hebben wij hier al met roerend goed te doen. De patentbelasting, al werkt zij nu niet altijd zoo, verbeeldt te zijn eene belasting op de inkomsten uit bedrijf, werkt echter ook als License-act; maar al heeft de ondernemer zijn roerend vermogen in het bedrijf gestoken, toch worden de onderstelde winsten uit het bedrijf belast, alsmede de bevoegdheid om het bedrijf te mogen uitoefenen, *niet* het roerend vermogen. Waar het roerend vermogen bloot middel is, om tot de kennis van iemands levenswijze en vermoedelijke draagkracht te komen, zooals bijv. de grondslagen „meubilair” en „paarden” (gesteld, dat men deze zaken met behulp eener fictie tot het „vermogen” rekent, door bijv. aan te nemen, dat men het genot, dat dit meubilair of die paarden geven, zich zou kunnen verschaffen voor de rente van hun kapitaalswaarde) zou men in twijfel kunnen verkeeren; het totaal van de belastingsom in onze verteringsbelasting, de personeele belasting wordt, wel is waar grooter tengevolge van het bezit van deze bijzondere soort van roerend vermogen, maar toch wordt hier slechts het *Verbruik*, de *Vertering* belast, niet het *Bezit*; immers er wordt niet gevraagd, wie eigenaar is van de paarden, van het meubilair; slechts de *gebruiker*, of beter, de *verbruiker* wordt belast. Sommige van onze verkeersbelastingen zijn echter zonder twijfel belastingen op het roerend vermogen, zooals de zegelbelasting op effecten, de successierechten, voor zoover geheven van roerend vermogen, de belasting op den overgang van roerend goed en het 2 pct. recht op de naamlooze vennootschappen, omdat hier werkelijk het roerend vermogen, of de

inkomsten eruit getrokken, object der belasting is. Voor ik nu echter deze bestaande belastingen op het roerend vermogen aan een nader onderzoek onderwerp ten aanzien van haar bedrag in verhouding tot andere belastingen, wensch ik even de aandacht er op te vestigen, dat het begrip „vermogensbelasting” ook nog in ruimere beteekenis kan genomen worden.

Het is de Heer VISSERING ¹⁾, die de volgende beteekenis aan een vermogensbelasting hecht: Deze Schrijver verdeelt de belastingen in *directe* en *indirecte belastingen*, welke beide soorten weer onderverdeeld kunnen worden in belastingen op de voortbrenging van goederen, op de voortgebrachte en verkregen goederen en op het verbruik der goederen. De directe belastingen nu zijn òf *zuiver persoonlijke* (hoofdgeld, contribution personnelle, de Pruisische Klassensteuer) òf *vermogens-belastingen*; deze laatste worden dan verdeeld in: belasting op den arbeid als factor tot *vermogens-verwerving*; belastingen op het *vermogen zelf* of *zijne vruchten* en in belastingen *op het genot van het vermogen*. Mij lijkt het echter niet aanbevelenswaard, al deze belastingen vermogens-belastingen te noemen, immers op deze wijze verwatert het begrip geheel en al; wij noemden alleen de middelste categorie vermogensbelastingen.

De beide andere categoriën, belastingen op de vermogensverwerving en die op de vermogensvertering ook aldus te betitelen, komt hierop neer, dat men alle directe belastingen, op de zuiver persoonlijke na (hoofd- en familiegeld, Kopfsteuer) vermogens-belastingen noemt; aldus zijn belastingen op de tractementen, op de werkloonen, op de uitoefening van het bedrijf, de personeele

¹⁾ Handboek n°. 811 en 812; n°. 817—867.

belasting enz. alle vermogens-belastingen in het stelsel van den Heer VISSERING.

In het vervolg van dit proefschrift zal ik dus vermogensbelastingen in haar enge beteekenis gebruiken.

In hoeverre is het roerend vermogen ten onzent belast, in verhouding tot de belasting op andere objecten, maar vooral tot die op het onroerend vermogen?

Maar alvorens die belastingen te vergelijken zullen wij eerst trachten de redenen te vinden, welke den wetgever er toe gebracht hebben, om terwijl hij de eigenaars van onroerend goed trof in de grondbelasting ¹⁾; den arbeid, en het bedrijf in de patentbelasting; de bezitters van roerend goed niet in genoegzame mate aan te slaan.

Vooreerst zij er de aandacht op gevestigd, dat er hier te lande werkelijk rechtstreeksche heffingen van het vermogen in portefeuille bestaan hebben en wel de zgn. 100^e, 200^e en 400^e penningen, in de Provincie Holland tijdens de Republiek der Vereenigde Nederlanden in de 18^e eeuw ²⁾. Maar waarom hebben deze heffingen geen stand gehouden en zijn zij in stede van ook door de andere Provinciën overgenomen te worden en over te gaan in het belastingstelsel der Bataafsche Republiek, verdwenen? Mr. TREUB schrijft in genoemd werk de oorzaak der vrijheid van het kapitaal in portefeuille toe, waar hij het stelsel van GOGEL aan een oordeel onderwerpt, aan de moeielijkheid der heffing en de onvermijdelijkheid van eenige willekeur en aan de meening toen ter tijde, dat het verblijf van kapitalisten reeds op zichzelf

¹⁾ Niet waarschijnlijk is het ten minste, dat men op grond dat de grondbelasting eigenlijk geen ware belasting is, in 1822 het roerend vermogen onbelast liet.

²⁾ Mr. M. W. F. TREUB: Ontwikkeling en Verband van de Rijks-, Provinciale- en Gemeentebelastingen. pag. 37.

een voordeel voor een land is. Immers GOGEL zelf ¹⁾ schrijft: „renteniers en andere personen, welke geenerlei Handel, Beroep of Bedrijf exercceeren zijn mede uitgezonderd; dan valt in het oog, dat deze onder generlei redenen aan dit regt konden worden onderworpen, *dat hun verblijf, immers voor zooverre zij een independent fortuin bezitten, reeds op zichzelf voordeelig is in de Maatschappij en dat zij indirect ook in deze belasting deelen*, voor zoover het eene bewezene waarheid is, dat alle Belastingen tot op eene zekere mate ten laste komen van dengenen, die de Goederen en Waaren gebruikt en consumeert; terwijl deze klasse van Ingezetenen buiten de mogelijkheid zijn zoude, om haren geheel willekeurigen aanslag geheel of gedeeltelijk ten laste van anderen te brengen.”

De renteniers nl. worden hier uitdrukkelijk uitgezonderd van bij te dragen in het voorgestelde onbeschreven middel van „patent op alle Handel, Neringen, Beroepen en Bedrijven en eenige andere objecten van Weelde en Vermaak.” Ofschoon het nu haast van zelf spreekt, dat in een patentbelasting geen renteniers worden aangeslagen is de verontschuldiging, waarom renteniers niet getroffen werden wel de aandacht waardig en geeft eene al is zij een zeer betwistbare, reden van de vrijheid van het kapitaal in portefeuille in het stelsel van 1805.

De redenen voorts waarom het ook na 1821 zoo gebleven is, vinden wij opgegeven in het reeds geciteerde werk van Dr. Bok. Deze schrijver wijst er op, als hij het stelsel van 1821 bespreekt, dat dit een navolging was van het model door GOGEL gegeven. Waar GOGEL dus de renteniers spaarde, deed men het in 1821 ook en GOGEL spaarde hen om bovenvermelde redenen en omdat hij

¹⁾ Toelichting der regeering bij het ontwerp der patentwet in 1805.

bovendien van meening was, dat de klasse der renteniers voornamelijk de belasting op de successiën opbracht, terwijl ook verder blijkt uit zijn Memoriën en Correspondentiën, dat hij de bevoorrechting der renteniers meer voor een noodzakelijk kwaad hield, dat zooveel mogelijk beperkt moest worden ¹⁾.

Deze opmerkingen vinden wij in des Heeren Bok's werk op pag. 36, maar ik kan niet nalaten de alinea op de volgende bladzijde na te schrijven, waar hij verder zegt: „Het kapitaal in portefeuille bezat nog lang dien reusachtigen omvang niet van tegenwoordig. Het internationaal Staatscrediet was nog weinig ontwikkeld, de plaatsing van geld in buitenlandsche leeningen werd zelfs door wetten als die van 31 Mei 1824 tegengegaan. Den geldschieter van den eigen staat meende men dank schuldig te zijn, en zwaar woog ongetwijfeld nog de herinnering aan de tierceering, die de houders van Staats-schuldbrieven pas zoo kort geleden had getroffen. En eindelijk was het aantal particuliere rentetitels als altijd hoogst onbelangrijk, doch was de uitgifte van schuldbrieven door particuliere maatschappijen en dergelijke nog in hare kindsheid. Dit alles geeft eene verklaring van de groote leemte in de wet van 1821, die na 1848 zoo dikwijls en zoo zwaar gevoeld, maar nog nooit aangevuld is.”

Bovendien zou ik nog willen herinneren aan de gedwongen leeningen van 1830 en 1831 en aan de wet van VAN HALL in 1844, bij welken laatsten maatregel toch niet minder dan een bedrag van 127.000.000 gl. werd opgebracht, deels in vrijwillige giften, deels in eene

¹⁾ Memoriën en Correspondentiën van GOGEL pag. 259.

leening van 3 pCt. (voorzeker *toen* een lage rente!) bestaande, om te begrijpen, dat er in de eerste tientallen jaren na 1822 niet zoozeer sprake kon zijn van bevoorrechtiging van het kapitaal in portefeuille.

Ten slotte zij hier nog opgemerkt, wat Mr. CORT v. D. LINDEN schrijft ¹⁾ en dat ook kan meegeholpen hebben om de aandacht niet dadelijk te doen vallen in den aanvang dezer eeuw op de leemte in ons belastingstelsel, dat er vroeger vóór de Fransche Revolutie ook nog andere belastingen op het roerend vermogen bestaan hebben, als belastingen op de materialen en grondstoffen, op de goederen in het algemeen, maar dat deze belastingen langzamerhand van belastingen op het inkomen werden belastingen op de uitgaven, doordat de bezitters van zulk roerend goed hunne belasting overwentelden op de consumenten. De belasting werd „een belasting van alle consumenten en dus van de geheele natie en niet wat oorspronkelijk het doel was: een belasting van het roerend vermogen van den ondernemer.”

De belasting kreeg dus een gansch ander karakter in deze eeuw; en er moet geruime tijd overheen gaan, eer een volk doordrongen is van het besef, hoe een belasting van karakter veranderen kan; wij zien dit bewaarheid in het tegenspartelen van zoovelen om mede te gaan met de meening, dat de grondbelasting zelfs voor een gedeelte maar geamortiseerd zou wezen. Resumerende kan ik dus als de voornaamste redenen, waarom men gedurende de eerste helft dezer eeuw niet aan belasting op het roerend vermogen dacht, opgeven: den rampspoedigen Franschen tijd met zijn tierceering der

¹⁾ Mr. P. W. A. CORT v. D. LINDEN: Leerboek der Financien pag. 399.

staatsschulden, de daarop gevolgde groote opofferingen, die van de bezitters van roerend vermogen door den Staat geveergd werden, en de jeugd van het roerend vermogen, in den omvang zooals wij het kennen tengevolge van zijn krachtige ontwikkeling in de 2de helft dezer eeuw in den vorm van schuldvorderingen op staten, openbare lichamen en ondernemingen.

Nu de beantwoording der vraag: Welke belastingen op het roerend vermogen bestaan er heden ten dage ten onzent en wat brengen zij op? — En: Geeft de beantwoording dier vraag aanleiding om tevreden te zijn met de wijze waarop hier te lande het roerend vermogen getroffen wordt?

Vooreerst zij hier op den voorgrond gesteld, dat velen, ja de meesten ¹⁾ in den lande van meening zijn, dat de verhouding van de directe tot de indirecte belastingen niet is, zooals zij behoorde te zijn; in dien zin schreef Mr. N. G. PIERSON in de Gids van 1881 n°. 4 op pag. 42: „Uitbreiding onzer Rijks directe belastingen is inderdaad onmisbaar; wie zich goed rekenschap geeft van de eischen, waaraan ieder belastingstelsel moet voldoen, kan, geloof ik, tot geen andere slotsom komen.....”

Al moet echter van den anderen kant erkend worden, dat het steeds eene onmogelijkheid zal blijken de wenschelijke verhouding tusschen directe en indirecte belastingen eens en voor altijd vast te stellen; zooals ik ook vermeld vind in het Antwoord van Minister PIERSON op het Voorloopig Verslag der 2de Kamer, betreffende de belastingvoorstellen in Juni '92, waar hij zegt, dat van iedere poging om te zoeken naar eene wenschelijke ver-

¹⁾ Tot de uitzonderingen behoort Mr. A. J. W. FARNCOMBE SANDERS. Zie Effectenbelasting, Utrecht 1879. J. L. BEIJERS, van dezen schrijver.

houding tusschen directe en indirecte belastingen moet worden afgezien. Om nu in kort de straks gestelde vragen te beantwoorden, dienen wij achtereenvolgens na te gaan, hoeveel er betaald wordt als directe belasting van roerend vermogen, vervolgens hoeveel van het onroerend vermogen; weten wij bovendien dan ongeveer hoe groot het onroerend kapitaal is en hoe groot het roerend, dan zullen we tot slotsom krijgen, dat de verhouding tusschen beide belastingen en beide soorten van kapitaalbezit lang niet dezelfde is. Maar men zal mij wellicht tegenwerpen: ja! die eenvoudige berekening is juist, maar gij houdt alleen rekening met de rijksbelastingen en verliest de plaatselijke totaal uit het oog, daar wordt juist voor het grootste gedeelte het kapitaal in de inkomsten getroffen en dat brengt groote veranderingen in uwe verhoudingscijfers; gij laat „de provinciale en gemeentebelasting buiten rekening, die toch wel degelijk meetellen *in* of liever *uit* den zak van den belastingenschuldige.” ¹⁾ Op dit bezwaar heb ik meer dan één antwoord; voorzeker juist is het bekende kernachtige gezegde van Prof. Buys: „Wanneer onze staat aan belastingen heft 84 millioen, provinciën en gemeenten te zamen 30 millioen, dan heeft de staatsman niet op te lossen het probleem hoe 84, maar hoe 114 millioen gelijkelijk over de onderdanen te verdeelen zijn.” Maar dit gezegde ontnemt mij het recht niet om, de onjuiste verhouding van onroerend- tot roerend-vermogensbelasting hier te lande willende aantonen, alleen gebruik te maken van de cijfers der Rijksbelasting.

Het spreekt van zelf, dat, waar aan onderdeelen van

¹⁾ Mr. A. J. W. FARNCOMBE SANDERS: Effectenbelasting pag. 22.

den staat autonomie werd verleend, hun ook financieele zelfstandigheid moest verleend worden, daar de eerste zonder de laatste een leuze is en niets beteekent; met die financieele zelfstandigheid moest hun natuurlijk de gelegenheid verschaft worden, om aan den nervus rerum te komen door het heffen van belastingen. Aan den anderen kant moesten de ingezetenen niet aan willekeur worden blootgesteld en moest de rijkswetgever algemeene regelen stellen voor de wijze van heffing der plaatselijke belastingen. Het Rijksbelastingstelsel moet echter steeds de basis blijven, waarop de stelsels der autonome deelen gegrondvest zijn en zoo zullen de belastingschuldigen er aan indachtig moeten zijn, dat het hun plicht is te zorgen, dat de Staat, de Provinciën en de Gemeenten ieder afzonderlijk op billijke en voldoende wijze de middelen voor hun bestaan erlangen, maar dat deze plicht niets aan dien anderen afdoet, om in hun Rijksbelastingstelsel, dat de basis vormt, op zich zelf reeds zooveel mogelijk te trachten de regelen, door recht, economie en financieel beleid gesteld, in toepassing te brengen, onafhankelijk van de eischen, waaraan een goed Provinciaal- of Gemeentelijk belastingstelsel moet voldoen. Men mag dus m. i. gerust de Rijksbelastingen alleen tot onderwerp van studie maken, daar de plaatselijke belastingen aan deze behooren aan te sluiten, niet omgekeerd gene aan deze. In overeenstemming hiermede is de practijk, waar toch de plaatselijke middelen voor een groot gedeelte als verhoogingen, n.l. als opcenten op de algemeene middelen, gevonden worden. Bestaan er dus wanverhoudingen in de Rijksbelastingen; zij worden nog grooter en nog meer in 't oog springend door de opcenten van Provincie en Gemeente; blijft die practijk in de toekomst gehandhaafd, des te voorzichtiger en nauwlettender moet men over-

gaan tot veranderingen en hervormingen in ons Rijksbelastingstelsel. Daarbij komt, dat de plaatselijke belastingen in aard verschillen van de algemeene; is er dus verschil in aard, dan spreekt het van zelf, dat b.v. een gemeentelijke belasting aan andere vereischten moet voldoen, dan eene Rijksbelasting, dat men gansch andere maatstaven aan moet leggen. En dat ik in de meening dat Rijks- en Gemeentebelasting in aard verschillen, niet alleen sta, geloof ik te mogen afleiden uit hetgeen de Heer VISSERING ¹⁾ schrijft: „De bijzondere aard der behoeften, waarin door de gemeentelijke huishouding voorzien moet worden, maakt het verkieslijk, het plaatselijk belastingstelsel zooveel mogelijk dus in te rigten, dat aan elke bijzondere behoefte eene bijzondere belasting beantwoorde”. Wel zegt de Hoogleraar verder, dat het verband tusschen algemeene en plaatselijke belasting en haar wederkeerige invloed op elkander zorgvuldig in acht moeten genomen worden bij de heffing van gelijksoortige belastingen ten behoeve van den Staat en de Gemeente; maar de plaats, waar de Hoogleraar dit zegt, de paragraaf over: „plaatselijke belastingen” geeft duidelijk aan, dat de bedoeling vooral is, dat de gemeentewetgever moet letten op de Rijksbelastingen bij het maken van belastingverordeningen, minder omgekeerd de Rijkswetgever op de bestaande gemeentebelastingen, een beginsel trouwens neergelegd in art. 243 der Gemeentewet. Dat een bezitter van roerend vermogen in Amsterdam, van de inkomsten daarvan een flinke som aan de gemeentekas moet afstaan, mag geen reden zijn voor den Rijkswetgever om terug te schrikken van eene

¹⁾ M. S. VISSERING: Handboek van Pract. Staathuishoudkunde, n°. 946 en 947.

belasting op het roerend vermogen, als het gemis daarvan eene onbillijkheid is in het Rijksbelastingstelsel. Ook bij Mr. TREUB (pag. 500) vind ik de woorden „doch terwijl de staatszorg in hoofdzaak gericht is op de handhaving van het recht tegen inbreuk van binnen of van buiten (justitie, defensie en marine) beweegt de gemeente zich meer op het gebied der welvaarts-politie (onderwijs, armwezen, straatreiniging).” Volgt er niet onmiddellijk uit, dat menschen in dezelfde levensomstandigheden toch verschillend zullen moeten dragen in de gemeene lasten van Staat en Gemeente al naar mate hunne Gemeente beter de belangen der welvaartspolitie bevordert en haren inwoners meer voordeelen biedt?

Ik geloof dus gerechtigd te zijn alleen cijfers te gebruiken, welke betrekking hebben op het Rijk in zijn geheel. Welke berekening is er nu te maken ten aanzien van de grootte van het kapitaalbezit in Nederland?

Ik heb daartoe geraadpleegd de jaarcijfers over 1890 en vorige jaren, uitgegeven door het Statistisch Instituut en heb de volgende cijfers gevonden:

Het actief der nalatenschappen, waarvan recht van successie is geheven, inclusief de effecten, waarvan enkel recht van overgang betaald is, bedroeg (pag. 73)

in 1881: f 289.800.000; in 1885: f 289.300.000; in 1890: f 281.100.000;

daarvan was de waarde van het onroerend goed

in 1881: f 110.000.000; in 1885: f 92.300.000; in 1890: f 89.100 000;

in die drie verschillende jaren was de verhouding dus van onroerend tot roerend goed, wat erfenissen betreft ten naastenbij:

in 1881	in 1885	in 1890
1 : 1, 63;	1 : 2, 1	1 : 2, 1.

Er zal wel geen bezwaar bestaan om die verhoudingscijfers, welke alleen betrekking hebben op in die jaren geërfd goed, toepasselijk te verklaren op den geheelen vermogenstoestand van Nederland.

Ik bega dus m. i. geen groote onnauwkeurigheid, als ik beweer dat de grootte van het roerend vermogen 2 maal die van het onroerend overtreft, vooral als wij er bij in aanmerking nemen, dat de successie van onroerend goed moeielijk kan ontdoken worden, maar die op roerend goed vrij gemakkelijk, ¹⁾ zoodat bovenstaande cijfers waarschijnlijk kleiner zijn, dan in waarheid de nalatenschappen bedroegen en er aan roerend vermogen meer is nagelaten dan opgegeven.

Hiermede stemt ook de Heer PIERSON ²⁾ in zijne berekening overeen; hij schat het belastbaar inkomen uit vermogen en stelt dat totaal op *f* 600 millioen: de belastbare opbrengst van den grond (gebouwd en ongebouwd) berekent de Heer PIERSON op *f* 195.200.000; volgens deze berekening zouden wij dus ook tot de slot-som komen: roerend: onroerend = 2 : 1.

Voor al ook, omdat de Heer PIERSON langs anderen weg tot deze verhoudingsgetallen is gekomen dan ik, meen ik geen groote fout te begaan, als ik deze verhouding voor de ware houd. ³⁾

Stellen wij ons nu de vraag: wordt in de directe belastingen van de inkomsten van vermogen, in die ver-

¹⁾ Zie Mr. S. VISSERING: Handboek n°. 147, noot pag. 103.

²⁾ Cids 1881 n°. 4. Belastinghervorming; pag. 33 en 56.

³⁾ „Dan kunnen wij daaruit (nl. uit de cijfers der successiebelasting) den regel ontleenen, dat het vermogen in vaste goederen tot het geheele nationale vermogen hier te lande staat in de verhouding van 13:43, d. i. van ruim 30:100”. Mr. S. VISSERING: Handboek n°. 147. En ook: „Ons nationaal vermogen bestaat voor bijna $\frac{1}{3}$ uit onroerend goed”. Mr. J. D'AULNIS DE BOURCILL: Mede-

houding betaald ten aanzien van roerend en onroerend goed? Wij willen dit thans onderzoeken.

Het bezit van onroerend goed werd door 's Rijksbelastingen getroffen ¹⁾ in 1890:

Registratie	f	5.730.600
Grondbelasting (gebouwd).	-	5.451.000
„ (ongebouwd).	-	6.737.000
Hypotheekrechten	-	994.197
Successie ($\frac{1}{3}$ (11.277.000 — 1.273.706)).	-	3.334.431
Belasting van het onroerend vermogen	f	22.247.228

's Lands middelen werden dus in 1890 door het grondbezit versterkt door ruim 22 millioen gulden; nu is deze berekening lang niet nauwkeurig; deze verschillende belastingen worden wel door de grondbezitters betaald, maar het is onmogelijk precies uit te maken in hoever deze belastingen door hen gedragen worden.

De registratierechten heeten in de taal der administratie „indirecte belastingen” maar het behoeft geen betoog, dat deze belastingen direct op het vermogen drukken, althans voor een overgroot deel; de geheele opbrengst was f 8.227.600; het totaal der rechten op onroerend goed, en m. i. daarop drukkend, bovengenoemde som. Het behoort niet tot de behandeling van mijn onderwerp in uitgebreide beschouwingen te treden over den aard en de werking der grondbelasting; later kom ik er echter

deelingen omtrent de vermogensbelastingen in de kantons van Zwitserland. Utrecht C. H. E. BREIJER pag. 51.

In de Memorie van Toelichting van de vermogensbelasting vindt men het nationaal vermogen geschat op f 10.155 millioen, waarvan f 3.325 millioen onroerend goed en 6.830 milloen roerend goed.

¹⁾ Jaarcijfers 1890 pag. 211, 212, 223, 225, 226.

op terug; alleen wil ik hier als mijne meening vermelden, dat de grondbelasting, wat het ongebouwd betreft, in tegenstelling met veler meening, dat zij volmaakt gemortiseerd zou zijn, in den tegenwoordigen tijd wel degelijk voor een groot gedeelte niet alleen betaald, maar ook gedragen wordt door de grondbezitters.

Wat het gebouwd betreft, daaromtrent is geen vasten regel te stellen; toch wordt ook deze belasting voor een aanzienlijk gedeelte door de huiseigenaren gedragen, al neem ik met instemming de woorden over van den heer PIERSON ¹⁾: „Niets is moeielijker soms, dan bij heffingen van gebouwde eigendommen na te gaan, op wie zij drukken. Voorzoover zij niet drukken op de gebruikers drukken zij wel eens op personen, die er zich nauwelijks van bewust zijn, dat hun belangen bij de zaak zijn betrokken.”

Dat de hypotheekrechten drukken op den geldleener (den grondbezitter) en niet op den geldschieter (den bezitter van roerend vermogen) zal ook wel geen betoog behoeven. Immers de hypotheekrente zal niet stijgen (en daaruit zou eerst blijken dat de geldschieter de heffing droeg) al werden de hypotheekrechten afgeschaft. ²⁾ De totale opbrengst der successiebelasting — en men kan zich moeielijk eene belasting denken, die meer direct van het vermogen geheven wordt — heb ik door 3 gedeeld in overeenstemming met de hierboven gevonden verhouding tusschen roerend en onroerend vermogen hier te lande, echter na eerst van de totaal opbrengst f 1.273.706 te hebben afgetrokken als opbrengst van het overgangsrecht op effecten. Is er ten slotte te ruim gerekend om de

¹⁾ Mr. N. G. PIERSON: Leerboek der Staathuishoudkunde. Haarlem 1884 I. pag. 147.

²⁾ Mr. M. MEES: Bedenkingen tegen de effectenbelasting. Rotterdam H. A. KRAMERS en Zn. 1879 pag. 6.

lasten te bepalen, die op de schouders der bezitters van onroerend goed rusten, men bedenke, dat ik de zegelbelasting, welke in 1890 tot bijna vier millioen klom, en die zeker voor een deel ook op den grond rust, niet meegerekend heb, evenmin als de vaste registratierechten en evenmin als de belasting naar de huurwaarde, die wèl van de gebruikers wordt geheven (onze personeele belasting is grondslag) maar die in vele gevallen, en ik geloof niet, dat dit tegenspraak zal kunnen vinden, voor een gedeelte toch neerkomt als een nieuwe last op de huiseigenaren, daar zij de huurprijzen drukt; men denke aan den winkelier, die zooveel huur zal betalen, als er af kan, niet meer en ook niet minder, daar in het laatste geval de concurrent komt met een aanbod van hoogere huur. Met opzet noem ik niet een deel der patentbelasting, omdat het kapitaal in den handel belegd niet meedraagt; (behalve het patentrecht der Naamlooze Vennootschappen) het patent toch wordt betaald uit de handels- of fabriekswinst en voor een gedeelte op de consumenten verhaald; zou het betaald worden uit de kapitaalrenten en zou het aldus drukken b.v. op den fabrikant-*fabriekbezitter*, dan zou dit alleen kunnen gebeuren als er absoluut geen winst maar slechts de rente van het kapitaal verkregen werd en, „welk verstandig man zou een handels- of fabriekszaak willen hebben, waarin op den duur niet meer winst te maken was, dan 5 % van het kapitaal?”¹⁾ En eerst dan zou de patentbelasting drukken op het kapitaal in de fabriek belegd. Geldt het eene industrieel of handelsonderneming, die geld heeft opgenomen tegen een vooruit bepaalde rente, dan zal de patentbelasting (ik bedoel natuurlijk weder niet het zgn. patentrecht der

¹⁾ Mr. M. MEES: Bedenkingen; pag. 7.

naamlooze vennootschappen, dat niets anders dan eene partieele rentenbelasting is) geen invloed hebben op de rentenbepaling, daar deze dan afhangt van andere oorzaken, immers zich niet zal kunnen onttrekken aan den invloed van de Gleichheitstendenz van alle soorten van interest. En bovendien mocht de som, waarvoor ik den grond in de rijksbelastingen laat bijdragen, niet precies juist zijn, het zal geen invloed hebben op de bereiking van mijn doel: aan te toonen de ongelijke verhouding, waarin roerend en onroerend kapitaal draagt in de rijkslasten, daar de ongelijke verhouding toch scherp genoeg zal spreken, al wilde men van de berekende 22 millioen eenige millioenen aftrekken.

Het bezit van roerend vermogen werd door Rijksbelastingen getroffen in 1890:

registratie	= f	1,944,100
overgangsrecht op effecten	= „	1,273,706
successierecht ($\frac{2}{13}$ ¹⁾ van f 11,277,000 ²⁾ —		
f 1,273,706 ³⁾	= „	6,668,862
patentrecht der naamlooze vennoot-		
schappen	= „	577,894
effectenzegel ⁴⁾	= „	946,984
<i>Belasting op het roerend vermogen.</i>	f	11,411,546

De slotsom is dus van ons onderzoek:

Het roerend vermogen draagt 11 millioen in de Rijksbelastingen; het onroerend vermogen 22 millioen; en dat,

¹⁾ De verhouding van het roerend vermogen tot het geheele vermogen in Nederland.

²⁾ Totale opbrengst der successie- en overgangsrechten.

³⁾ Opbrengst overgangsrecht op effecten.

⁴⁾ De opbrengst van het effectenzegel sinds 1886 was in de opvolgende jaren: f 542,950; f 362,632; f 496,904; f 819,394; f 946,984; in 1890 had men dus de hoogste opbrengst.

terwijl het roerend vermogen tweemaal zoo groot is als het onroerend vermogen.

Roerend vermogen: onroerend vermogen = 2 : 1.

Belasting van roerend vermogen: belasting van onroerend vermogen = 1 : 2.

Bij zulk eene verhouding zijn verder commentaren overbodig en dunkt mij de billijkheid eerst dan betracht, zoo gauw de rollen verwisseld worden m. a. w. de belasting op het onroerend vermogen tot de helft verminderd en die op het roerend vermogen tot het dubbele verhoogd wordt.

Maar dan is men nog niet in het reine; dan zullen roerend en onroerend vermogen wel billijker belast zijn ten opzichte van elkaar; maar de rechtvaardigheid zal nog *niet* betracht zijn ten opzichte van de mindere volksklassen, die bijna geen vermogen bezitten, en toch voor zoo'n enorm deel in de rijksmiddelen voorzien (ik denk aan de 24 millioen accijns op het gedistilleerd en in het algemeen aan de 44 millioen accijns) *niet* ten opzichte van den arbeid, belast door een „wangedrogt” ¹⁾ als de patentbelasting (een schrijvertje met een traktement van f 350 moet nog f 1.97⁵ opbrengen; en dan moet zoo'n stumper gehuwd zijn!) — *niet* in één woord ten opzichte van de eischen gesteld door den, het gemeenschapsgevoel zoo ontwikkelenden en kweekenden regel: belasting naar draagkracht.

Hoe moet nu het roerend vermogen die billijke meerdere belasting dragen, welke plaats moet een belasting op het roerend vermogen in ons belastingstelsel innemen? Vangen wij dat onderzoek in een volgend hoofdstuk aan.

¹⁾ De uitdrukking is van GOGEL, zie Mem. en Correspond. pag. 46.

HOOFDSTUK II.

Belastingstelsels met eene belasting op het roerend vermogen.

De beste verdeling der belastingen is die, waarbij het publieke welzijn het minst wordt benadeeld.

Deze regel, welken wij aan ADOLF HELD, den jonggestorven Duitschen econoom te danken hebben, brengt echter op zich zelf niet verder, als de belastingwetgever in eenig land gehoor moet geven aan den, hetzij terecht, of ten onrechte! luid uitgesproken wensch om belastinghervorming. Want onmiddellijk oppert zich de vraag: hoe wordt het publieke welzijn het minst benadeeld?

ADOLF WAGNER in zijne Allgemeine Steuerlehre geeft daarop als het ware het antwoord. Hij onderscheidt fiscale, maatschappelijke en bijzondere belangen; nu is het de vraag, welke van die drie verschillende soorten van belangen telkens het meest moeten behartigd worden om het algemeen welzijn het minst te benadeelen.

WAGNER is van oordeel, dat de fiscale en maatschappelijke steeds moeten voorgaan bij het samenstellen van de belastingwetten, boven de bijzondere belangen; m. a. w.: de wetgever moet zorgen in de eerste plaats, dat de belastingen genoeg opbrengen, om in de behoeften,

welke in een goed georganiseerden staat nooit te hoog zullen worden opgedreven, ¹⁾ behoorlijk te voorzien; daarna zal hij er op moeten toezien, dat vervolgens die soorten van belastingen gekozen worden, die de productie en het verkeer het minst belemmeren en is er op deze twee verschillende soorten van belangen behoorlijk gelet, dan eerst mag de wetgever denken aan de individueele belangen, aan den regel: belasting naar draagkracht.

Deze in acht te nemen rangorde van belangen is bestreden in Duitschland door Dr. WILHELM VOCKE ²⁾ ten onzent door Mr. P. W. A. CORT VAN DER LINDEN.

De eerste acht het eerste beginsel, dat n.l. de belastingen aan de staatsbehoeften moeten voldoen verwerpelijk, noemt het „geen beginsel” maar „de keerzijde der behoefte, een brutaal feit”.

Prof. CORT VAN DER LINDEN zegt ten aanzien der rangorde van beginselen, waarop gelet moet worden; n.l. van de beginselen van financieele politiek, van economie en van rechtvaardigheid: ³⁾ „Daar nu de staat rechtsstaat moct wezen, is ten slotte de eenige vraag hoe het recht het best wordt bevorderd. Daaromtrent vaste regelen te geven a priori is onmogelijk. Eene rechtvaardige belasting kan in de toekomst voor de handhaving van het recht niet bevorderlijk zijn, omdat zij de bron der wel-

¹⁾ Men kan toch veilig aannemen, dat in een staat, welke reeds zoo ontwikkeld is, dat hij nauwlettend wikt en weegt, aan welke der drie eischen eene belasting in de eerste plaats moet voldoen, er behoorlijk voor gewaakt zal worden, dat de som der uitgaven niet hooger zal zijn, dan strikt noodzakelijk is, dat er de zuinigheid betracht, alle weelde gemist zal worden.

²⁾ Die Abgaben, Auflagen und die Steuer vom Standpunkte der Geschichte und der Sitlichkeit. Stuttgart 1887.

³⁾ Leerboek der financiën. pag. 62.

vaart zou aantasten. Eene ontoereikende of ondoelmatige belasting kan verkieselijk zijn omdat het recht anders te zeer wordt gekrenkt. Een weinig economische belasting zal moeten worden geaccepteerd, omdat het oogenblikkelijk staatsbelang het eischt. De keuze moet het gevolg zijn van waardeering van voor- en nadeelen. Zij blijft een zaak van *Staatsbeleid*".

Het gevolg van een dusdanig verschil van meening omtrent de eerste eischen, waarop de wetgever letten moet, heeft tengevolge verschil van belastingstelsel, verschil van meening omtrent de plaats van een speciale belasting in eenig stelsel.

Een duidelijk voorbeeld hiervan geeft Mr. N. G. PIERSON¹⁾ in de Engelsche Income-Tax. Dit is eene belasting, welke zeer ongelijkmatig werkt en allerminst voldoet aan den eisch: belasting naar draagvermogen, vooreerst omdat in het algemeen het inkomen geen zuivere maatstaf van draagvermogen is en ten tweede, omdat het werkelijk inkomen met datgene, wat de Staat aldus gelieft te noemen, niet overeenstemt. Aan den anderen kant bewijst de Income-Tax aan Engeland groote diensten, om haar uitzettingsvermogen; Engeland met zijn kolossale koloniën heeft behoefte aan eene belasting, welke bij een plotselingen oorlog, veel meer dan gewoonlijk kan opbrengen, door eenvoudig het percentage van heffing te verhoogen. Acht men nu met WAGNER de beginselen van financieele politiek overheerschend, dan zegt men: de Income-Tax met haar uitzettingsvermogen moet blijven bestaan; acht men het beginsel van belasting naar draagvermogen hoofdzaak, dan zal men een einde willen zien gemaakt aan die belasting.

¹⁾ Nieuwe litteratuur over belastingen. Gids 1888 I pag. 296.

Het maakt ook verschil voor ons onderwerp: Wil de welvaart standhouden bij vermeerdering van bevolking, dan moet men den aangroei van kapitaal, het sparen, niet te veel belemmeren, den prikkel om het te verwerven, niet in scherpte doen verminderen door zware belastingen op het kapitaal in te voeren, maar aan den anderen kant betaalt de mingevoede in verhouding tot den rijke veel te veel, offert de laatste betrekkelijk weinig op ten behoeve van den Staat, de eerste veel; kan de rijke nog zeer veel meer bijdragen aan de staatskas, al eer hij tot de beklagde klasse der maatschappij zal behooren, wier lidmaatschap niemand zou wenschen, — moeten de verteringsbelastingen met name onze personeele belasting in het voordeel der middenklassen gewijzigd worden en in kort de inkomstenbelastingen uitgebreid.

Voegt men bij het verschil van meening over de rangorde der belangen, waarop de belastingwetgever te letten zal hebben bij het ontwerpen van voorstellen, nog het heftige verschil van meening ten opzichte van elke speciale belasting, wat betreft aard, werking en druk, dan spreekt het dus van zelf, dat ook ten aanzien van de wijze, waarop het roerend vermogen belast dient te worden, geen communis opinio bestaat.

Verschillende schrijvers hebben zich gewijd ten onzent aan de studie der belastingen in het algemeen en der Nederlandsche in het bijzonder en allen hebben in hunne plannen tot hervorming opgenomen eene belasting op de inkomsten uit, of op het genot van het roerend vermogen.

Die schrijvers hebben meest daarbij een geheel stelsel van belastingen gegeven. Ik wensch nu deze verschillende stelsels achtereenvolgens hier in 't kort na te gaan om dan tot slot van deze afdeeling in het laatste hoofdstuk naar aanleiding daarvan een conclusie te trek-

ken omtrent de plaats, welke een belasting op het roerend vermogen in ons belasting systeem behoort in te nemen.

In de eerste plaats noemen wij het stelsel en de plannen van den tegenwoordigen Minister van Financiën Mr. N. G. PIERSON, zooals hij die ons ontvouwd heeft in zijn Leerboek en in verschillende Gidsartikelen ¹⁾).

In zijn Leerboek geeft Mr. PIERSON een systeem van belastingen, die niet alle in een belastingstelsel van eenige natie aanwezig behoeven te zijn; maar toch, als zij er zijn, in een onderling verband behooren te staan en ingericht moeten zijn, zooals de Hooglecraar aangeeft.

Allereerst bespreekt Mr. PIERSON de belastingen onafhankelijk van het draagvermogen, niet omdat die er moeten zijn, vóórdát men aan belastingen denkt, waarbij het draagvermogen als maatstaf dient, maar de Schrijver geeft zelf de reden ²⁾): „De volgorde, die wij kiezen, wijst dus geen rangorde aan, zij heeft alleen het practisch nut van achtereenvolgens de vele onderwerpen onder onze aandacht te brengen, die hier recht hebben op onze belangstelling.”

Als belastingen onafhankelijk van het draagvermogen noemt de Heer PIERSON: 1°. Belastingen gegrond zijnde op bijzondere historische rechten van den Staat en verstaat daaronder de belastingen op het ongebouwd, het gebouwd en de successierechten, voor zoover zij meer bedragen, dan hetgeen geheven wordt in de rechte lijn.

Ik vestig er de aandacht op, dat de schrijver de belasting op de ongebouwde en gebouwde eigendommen, als een belasting beschouwt onafhankelijk van het draag-

¹⁾ Niet zooals zij neergelegd zijn in de aanhangige wetsontwerpen, omdat ik die later wensch te bespreken na behandeling van de vroegere mislukte pogingen.

²⁾ Pag. 476.

vermogen, omdat de eerste, als geämortiseerd, geen belasting is voor hem, die haar betaalt (ofschoon de Schrijver verder toegeeft ¹⁾ dat de amortisatie onvolkomen is) en de tweede òf niet, òf ten deele, in enkele gevallen slechts ten volle eene belasting is, tengevolge van haar onderscheiden werking al naarmate er in zekere gemeente vraag naar huizen is of niet, m. a. w. hoe het er met de terreinhuur gesteld is.

In de successierechten, voor zoover zij meer bedragen dan hetgeen geheven wordt in de rechte lijn, ziet de Schrijver ook geen belasting naar de draagkracht; maar zij vormen een bijzondere beperking van het erfrecht, gelijk de grondbelasting een bijzondere beperking van den grondeigendom is. Voor zoover het roerend vermogen voor een gedeelte ontcigend wordt bij deze gelegenheid, heeft men toch niet het recht te spreken van eene belasting op het roerend vermogen; de staat maakt zich slechts tot medeërfgenaam; men moet deze belasting buiten rekening laten als men gaat denken over het vraagstuk op welke wijze het roerend vermogen belast moet worden, rekening houdende met ieders draagkracht.

2°. Belastingen gegrond op verleende bevoegdheden aan zgn. „deligirte öffentliche Unternehmungen.” Een voorbeeld hiervan is de bron van inkomsten voor den Staat, geschapen door de wet van 7 Aug. 1888, waarbij de monopoliewinsten van de Nederlandsche Bank worden belast.

3°. Belastingen naar verschaftte voordeelen (geen retributiën) b. v. een hoofdelijke omslag geheven van de grondeigenaren van zekere landstreek om te voorzien in de kosten van kanalisatie, welke dien grondeigenaren ten voordeel strekt.

¹⁾ Dl. II. pag. 405, 406.

4°. Belastingen op voorwerpen, waarvan het gebruik moet worden tegengegaan: ten onzent de enorme gedistilleerd accijns.

De opbrengst dezer verschillende belastingen, hoe aanzienlijk ook, is lang niet voldoende om in de Staatsbehoefden te voorzien; men heeft dus ook nog andere belastingen te heffen, en hoe zal men die inrichten? —

Nu moet bij de verdere verdeeling der belastingen de regel: belasting naar draagvermogen, in toepassing komen. Geen *impôt unique*, maar *verteringsbelastingen*, omdat zij de eigenschap hebben zich te voegen naar de individueele gesteldheid van den belastingschuldige en dus goed aan het doel, iemand naar verhouding van zijn welstand te treffen, beantwoorden; daartoe behooren directe belastingen naar de huurwaarden, op dienstboden, paarden, meubilair, invoerrechten, accijnzen, het stelsel van *régie* enz.

Ook deze te zamen zijn nog niet voldoende en de lacune in de rijksmiddelen moet nu nog aangevuld worden door andere belastingen.

Welke komen in aanmerking? — Eene inkomstenbelasting, of partieele inkomstenbelastingen — vermogensbelastingen, hetzij in den vorm van successierechten, hetzij in dien van een jaarlijks terugkerende heffing naar den maatstaf van het vermogen zelf, elk afzonderlijk, of beiden tegelijk; — òf wel de successierechten en daarnaast een vermogensbelasting met eene bedrijfsbelasting als complement.

Bij al deze belastingen worden dan de inkomsten uit roerend vermogen getroffen, maar op verschillende wijze. Zien wij echter eerst nog de denkbeelden, welke de Heer PIERSON in de „Gids”¹⁾ ten beste gaf ten aanzien van

¹⁾ Gids 1881 n°. 4 pag. 1—62.

belastinghervorming in Nederland: De grondbelasting moet blijven; echter moet het percentage van heffing *vast* worden bepaald, wil zij beantwoorden aan haar doel: een zakelijke last uit te maken; daarbij moet het percentage *matig* zijn (6 pct.) om de verbetering van den grond, n.l. het steken van kapitaal in den grond, niet tegen te gaan, waarvan natuurlijk bij vermeerderde opbrengst na zekeren tijd grondbelasting zou moeten betaald worden en dit bij hoog percentage zou kunnen afschrikken, als voldaan wordt aan den derden eisch tot hervorming, *periodieke herschatting* der belastbare opbrengst.

Wat de accijnzen betreft, is de Heer PIERSON ten aanzien van de meeste ¹⁾ vrij conservatief gestemd; het personeel wil de Heer PIERSON totaal hervormen of liever als rijksbelasting geheel doen vervallen, (waarvan het toch maar $\frac{1}{7}$ trekt) en aan de Gemeenten de verplichting opleggen om directe verteringsbelasting te heffen, ingericht naar de plaatselijke gesteldheid en met inachtneming van zekere regels, die de wet aangeeft. Verder moet de registratiebelasting hervormd worden tot „Gebühren”, alsmede de hypotheekrechten; de zegelbelasting kan voorshands blijven bestaan. De Staat zou echter groot nadeel lijden door het afschaffen dier schadelijke belastingen! Hoe dat te verhelpen? Door de leemte van ons belastingstelsel aan te vullen, en eene belasting te heffen van de inkomsten uit roerend en onroerend vermogen met gelijktijdige hervorming van het patent, of wel eene algemeene belasting te heffen van het inkomen. De heer PIERSON geeft aan het eerste denkbeeld de voorkeur; de redenen waarom zijn niet *huius loci*; maar wel is van groot belang voor ons onderwerp, dat de Heer

¹⁾ t. a. p. pag. 37.

PIERSON geen onderscheid maakt zoowel bij het een als bij het andere ten gunste van het inkomen uit vaste goederen; dat hij in zijne denkbeelden omtrent belastinghervorming geen plaats ruimt aan eene belasting op het roerend vermogen alléén; dat hij beide soorten van inkomsten over ééne kam scheert tengevolge van de meening, dat de grondlasten nooit als een gewone belasting worden in rekening gebracht en dat het met omverwerping van een der historische hoofdbeginselen, waarop onze financieele instellingen zijn gebouwd, zou gelijk staan, indien dit voortaan geschiedde. „Wij noemen het eene dwaling haar op te vatten, gelijk sommigen doen als een gedeeltelijke inkomstenbelasting, welker noodzakelijk complement dan ook, naast het Patent, de belasting van het vermogen in portefeuille zou zijn.” ¹⁾ Een groot voordeel van deze beschouwing is, mits eene belangrijke verbetering van de grondbelasting dan tot stand kome, waarbij deze wordt, wat zij behoort te zijn, eene zakelijke belasting, welke een bepaalde bron van inkomen tot voorwerp heeft en dat inkomen treft, onafhankelijk van de omstandigheden waarin de persoon verkeert, die het geniet (schulden) — een groot voordeel is, dat, maakt men geen onderscheid tusschen roerend en onroerend vermogen, men het roerend niet heeft te omschrijven en, zou men anders wellicht vervallen in de fout om een effectenbelasting in te voeren, nu niet onbelast blijven de renten van gelden geschoten op hypotheek, op roerend onderpand (beleening en prolongatie) tegen borgstelling of in blanco, ook de rente gemaakt door kapitaal-aanwending of door verkoop op tijd; de renten van kapitalen belegd in wissels enz.

¹⁾ Leerboek dl. II pag. 477.

En hoe wil de Heer PIERSON dan de inkomsten uit vermogen benevens die uit bedrijf belast zien?

De inkomsten uit bedrijf aldus, dat de hoogere beroepen en bedrijven getroffen worden naar eigen aangifte van werkelijk verkregen baten, de lagere naar uitwendige gegevens (onder winst uit bedrijf wordt verstaan, datgene, wat overblijft, na aftrekking van de rente van het in het bedrijf gestoken kapitaal); de inkomsten uit vermogen door b.v. 1 per mille van het kapitaal te heffen, of wat op hetzelfde noerkomt, $2\frac{1}{2}$ percent van de rente; doet men het eerste echter, dan kan men beter rekening houden met de werkelijke inkomsten, daar er dan niet onder vallen gelden, welke men als rente van geleend kapitaal moet uitbetalen en men vooral niet in een beoordeeling behoeft te treden van de wijze van belegging van iemands fortuin; immers iemand, die een hooge rente van een insoliede fonds als inkomsten beschouwt en verteert, zou hiervan inkomstenbelasting betalen, terwijl de Staat hem sterkte door zijne heffing in de meening, dat hij die inkomsten werkelijk als zoodanig mocht beschouwen, terwijl in die hooge rente begrepen is de verzekeringspremie, waardoor hij zich, door die zorgvuldig op te leggen, tegen mogelijk en, bij hooge rente, waarschijnlijk verlies zou kunnen waarborgen.

Naast deze inkomstenbelasting naar den maatstaf van het vermogen, blijft de successie in de rechte lijn bestaan, wat het voordeel geeft, dat de jaarlijksche belasting matig kan blijven en dat de fiscus kennis krijgt van de fortuinen, die hem bij de heffing der jaarlijksche belasting te stade komt.

De thans bestaande successiebelasting in de rechte lijn (in de zijlijnen rekent de Heer PIERSON de successierechten, zooals wij boven zagen, tot de belastingen onafhankelijk

van het draagvermogen, na aftrek van het bedrag, dat betaald zou worden in de rechte lijn) bedraagt 1.38 procent van het vermogen, neemt men aan, dat door elkaar gerekend ééns in de 30 jaren ¹⁾ een vermogen bij overlijden overgaat, dan zou men zich tegen deze successie kunnen vrijwaren, door $\frac{1}{2}$ percent van het inkomen jaarlijks op zijde te leggen, rekenende 4 percent te trekken.

Bovendien wordt er van het roerend vermogen belasting geheven ten aanzien van effecten en rentegevende schuldvorderingen, ten bedrage van 0.345 percent in de rechte lijn; hetgeen volgens dezelfde berekening gelijk te stellen is met eene jaarlijksche rentenbelasting van dit vermogensdeel van $\frac{3}{20}$ percent; voorwaar geen hooge inkomstenbelasting! Doel van deze laatste belasting is trouwens aan den Staat eene vergoeding op te leveren voor het gemis van registratierecht op het transport van effecten, dat toch bijna nimmer wordt opgebracht. ²⁾

Zichier in korte trekken de denkbeelden van den Heer PIERSON over belastingen, speciaal de Nederlandsche belastingen, en in welke richting hij ons stelsel, waarvan GOGEL de basis legde, wil volmaken; ten aanzien van ons onderwerp blijkt, dat men uit het stelsel van den Heer PIERSON eigenlijk geen recht kan putten tot eene beschouwing over eene belasting op het roerend vermogen, om de eenvoudige reden, dat deze schrijver zelf verklaard heeft in de practijk geen grenslijn te kunnen trekken tusschen roerend en onroerend vermogen en in theorie bovendien hier te lande geen onderscheid in draagkracht erkent tusschen bezitters van roerend en

¹⁾ Mr. M. MEES: Een woord over de belasting op het inkomen; Rotterdam 1879, pag. 5.

²⁾ Mr. F. N. SICKENGA: Geschied. der Ned. Belast. dl. I. pag. 226.

onroerend vermogen, als er sprake is van persoonlijke belastingen naar het inkomen, en van eene zakelijke belasting op roerend vermogen niet weten wil.

Zien wij thans in het kort, welke denkbeelden de Heer P. W. A. CORT VAN DER LINDEN ¹⁾ koestert ten opzichte van de inrichting van een belastingsysteem in het algemeen.

In groepen gescheiden zal een belastingstelsel moeten bestaan: *a.* uit belastingen op de bronnen van het inkomen; *b.* uit belastingen van het inkomen; *c.* uit verteringsbelastingen ²⁾ en daarnaast een aanvullende groep n.l. „*verkeersbelastingen.*”

De belasting op de bronnen van het inkomen zijn de *ontvangstbelastingen* (maatstaf van belasting is de zuivere opbrengst van een bepaald vermogen, hetzij kapitaal of arbeid) de verteringsbelastingen zijn de *uitgavebelastingen*, terwijl de *inkomstenbelasting* als sluitsteen van het gebouw dienst moet doen.

De ontvangstbelastingen zijn:

- A. I. Zakelijke opbrengstbelasting:
 - a.* grondbelasting;
 - b.* belasting op de gebouwen.
- II. Personcele opbrengstbelastingen:
 - c.* belasting op den arbeid (loonen, tractementen, vrije beroepen);
 - d.* *rente*belasting.
- III. Gemengde opbrengstbelasting:
 - e.* Bedrijfsbelasting.
- B. Belasting op toevallige bate:
 - I. Belasting op toevallige bate gedurende het

¹⁾ Mr. P. W. A. CORT VAN DER LINDEN: Leerboek der Financiën. 's Gravenhage 1887.

²⁾ l. a. p. pag. 356.

leven (grondrente, bouwgrond, conjuncturen, spel, loterij).

II. Belasting op toevallige bate bij den dood (successiebelasting).

De uitgavebelastingen zijn :

I. Verbruiksbelastingen :

Invoerrechten en accijnzen, regie, licenten.

II. Gebruiksbelastingen :

1°. Belasting op woningen.

2°. Belasting op het meubilair.

3°. Belasting op enkele voorwerpen van weelde (honden, paarden, sieraden, rijtuigen, billarts, enz.)

III. Belasting van diensten :

1°. Belasting op de dienstboden.

2°. Belasting op vereenigingen, tooneelvoorstellingen, concerten enz.

De Verkeersbelastingen (onder de levenden) ¹⁾ zijn :

De registratie en zegelrechten.

De Inkomstenbelasting :

het persoonlijk element in het belastingstelsel; het geheele inkomen als maatstaf van belasting, onverschillig van de bron, waaruit het voortvloeit, waarbij gelet kan worden op persoonlijke omstandigheden van den belastingsschuldige (schulden, kinderen, publieke plichten); waarbij de eischen van belasting naar draagvermogen tot vervulling kunnen komen, wat betreft toe te passen progressie, terwijl zij aan den Staat den dienst kan bewijzen de inkomsten in overeenstemming te houden met de uit-

¹⁾ In onderscheiding van de verkeersbelasting op den overgang door versterf, als belasting op onverwachte inkomsten reeds opgenomen onder de ontvangstbelastingen.

gaven, ter nakoming van de verplichtingen uit een oogpunt van financieel beleid. Deze belasting in den vorm van een zuivere algemeene inkomstenbelasting, of van een gescheduleerde inkomstenbelasting, aan welke laatste de Schrijver de voorkeur geeft.

In dit stelsel draagt de belasting op het roerend vermogen een afzonderlijk karakter in de rentebelasting en in de inkomstenbelasting; derhalve in plaats van geen enkele, twee belastingen op het roerend vermogen.

Wel worden bovendien de bezitters van roerend vermogen ook getroffen door de verkeersbelastingen. Daar haar werking evenwel niet goed is na te gaan, omdat zij werken als verterings- of als inkomstenbelasting, al naar mate de vervreemder of verkrijger het meest weerstandsvermogen heeft, economisch sterker is, zij bovendien voor een deel als retributiën kunnen aangemerkt worden, totaal geen rekening houden met de draagkrachttheorie, althans zooals zij in het Nederlandsche belastingstelsel bestaan, iemand belasting laten betalen niet omdat hij inkomsten uit roerend vermogen heeft en dus blijk geeft van te kunnen dragen, maar omdat hij eene handeling verricht, welke algemeen voorkomt en daarom een gemakkelijk middel is om geld te innen, derhalve als het ware den fiscus verleiden te grijpen, waar maar te vangen is, een tol te plaatsen, waar slechts veel geld passeert — kan men de registratie- en zegelrechten, daar zij geheven worden voor *handelingen* ter zake van roerend goed niet eene zuivere belasting op het roerend vermogen noemen. — Evenmin zal in des Schrijvers stelsel het roerend vermogen bijdragen in de bedrijfsbelasting; deze moet toch worden een zuivere belasting op de winsten uit bedrijf. Bij de Inkomstenbelasting, den sluitsteen van het stelsel, wordt op het roerend deel van het

vermogen als afzonderlijk, belastbaar vermogensbestanddeel daarentegen wel gelet, daar de Schrijver deze zgn. gescheduleerd wil hebben.

Hoe moet nu naar des Schrijvers oordeel *de rentebelasting*, welke dan metterdaad een zelfstandige belasting op het roerend vermogen wordt ¹⁾, als *personeele* opbrengstbelasting, naast die op de vruchten uit arbeid en naast de *zakelijke* (gebouwd en ongebouwd) en *gemengde* (bedrijfsbelasting) opbrengstbelastingen worden ingericht?

Het standpunt van den Schrijver dunkt mij het duidelijkst weergegeven in zijn eigen woorden ²⁾: „Waar een inkomstenbelasting werd ingevoerd, zooals in Pruisen, verkreeg men inderdaad eene belasting van het inkomen uit roerend vermogen, *maar daar de opbrengstbelastingen bleven*, bleef ook het bedenkelijk privilege voor de kapitalisten, omdat tegenover eene enkele belasting van het kapitaal in portefeuille eene dubbele belasting stond van het onroerend goed en van het bedrijf.” De Schrijver erkent, dat men bij deze belasting op „zeldzaam groote moeielijkheden stuit” maar meent, dat dit een gevolg is voor een deel van de wijze, waarop men haar in sommige landen heeft willen inrichten, n. l. als een zakelijke opbrengstbelasting; „men eischte dat op het roerend vermogen een gelijke last zou worden gelegd als op het onroerend vermogen;” maar deze eisch stuit af op de mobiliteit en de objectieve instabiliteit der objecten, die men wil treffen, en voor zoover zulk eene belasting mogelijk is, wordt zij verderfelijker voor den Staat, omdat hij, zijn eigen schulden belastende, op minder voordeelige

¹⁾ t. a. p. pag. 398—411.

²⁾ t. a. p. pag. 400.

voorwaarden geld leent en dus zijn eigen belasting betaalt, — anderzijds voor de productie en het verkeer, als de binnenlandsche uitgegeven obligatiën belast worden, daar de houders in dat geval onteigend worden en de instellingen van nijverheid enz. moeilijker voor nieuwe leeningen geld kunnen krijgen.

Neen! de belasting moet een personeele opbrengstbelasting vormen; het komt er niet op aan welk vermogen iemand bezit, maar hoeveel; het doel der belasting is de opbrengst te treffen van het aandeel dat de personen in het algemeene vermogen hebben.

Het onroerend goed stelt voor geïncorporeerd kapitaal, rust er echter een schuld op het onroerend goed, dan vormt een gedeelte van het goed nog een deel van het algemeene door schuld vertegenwoordigde vermogen en bij een belasting op het vermogen in portefeuille, wordt ook een deel der opbrengst van het onroerend goed door die belasting getroffen.

Er bestaat echter ook een zakelijke opbrengstbelasting: de grondbelasting, en dus wordt de opbrengst van het onroerend goed dubbel belast; dat mag niet en dus of de schulden van het onroerend goed niet in aanmerking genomen bij de belasting op het roerend vermogen of de rente ¹⁾ der schuld afgetrokken van de grondbelasting. Op analoge wijze moet het verband met de bedrijfsbelasting ingericht worden; de debiteur zal de rente van de door hem geleende kapitalen in mindering mogen brengen van zijne bedrijfsbelasting ²⁾. Naamlooze vennootschappen moeten als belastingobjecten worden behandeld en belasting naar de winst betalen. Om dubbele

¹⁾ Moet er niet gelezen worden: de belasting van de rente?

²⁾ Bedoeld wordt zeker: door die rente van de bedrijfswinst af te trekken.

belasting nu te voorkomen, moet voor de dividenden aftrek van de rentenbelasting ¹⁾ worden toegestaan aan de belastingschuldigen. De belasting moet berusten op eigen aangifte, gecontroleerd door de registers der successiebelasting, hypotheek — en andere openbare registers; verder om ontduiking te voorkomen of tegen te gaan, moet den fabrikanten en kooplieden de verplichting opgelegd worden extracten uit de boeken over te leggen; kunnen specifieke opgaven en bijzondere boekhouding gevorderd worden; — alsmede beëdiging; terwijl strenge straffen bedreigd moeten worden tegen fraude en ontduiken belastingen na den dood ingevorderd.

De gezamenlijke waarde van het belastbare vermogen worde geschat en de opbrengst naar een ieder jaar vast te stellen rentevoet berekend. Desnoods kan de belasting worden gesplitst in eene op de rentelooze, roerende have, welke ook moet worden belast, omdat de eigenaar zich zijn voortdurend genot koopt met de verkrijgbare jaarlijksche opbrengst van de waarde dier voorwerpen; en eene op het zgn. kapitaal in portefeuille. Een minimum van inboedel moet buiten rekening blijven.

Zijn dit de denkbeelden van den Heer CORT. v. D. LINDEN over een belastingsysteem in het algemeen, wij weten ook de denkbeelden van dien schrijver ten opzichte van de noodzakelijke verbeteringen in het Nederlandsche belastingstelsel. Wij vinden deze n. l. in een werk, een jaar vóór de publiceering van het „Leerboek” uitgegeven: *Richting en Beleid der Liberale Partij.* ²⁾

De hierin voorgestelde veranderingen wijken zeer af

¹⁾ Moet ook hier niet gelezen worden: van de belastbare opbrengst uit roerend vermogen?

²⁾ Uitgegeven te Groningen bij J. B. WOLTERS. 1886. pag. 117—145.

van het schema, dat de Schrijver ons in het Leerboek geeft; echter het doel zal evengoed bereikt worden: ¹⁾ „Wanneer op deze wijze het belastingstelsel wordt ingericht, zal men een theoretisch zeer goed te verdedigen stelsel verkregen hebben en men zal het kunnen verkrijgen, zonder dat het evenwicht der financiën wordt verstoord.”

Ja er bestaat bovendien een goede reden om niet een geheel nieuw belastingstelsel, zooals in het leerboek ontwikkeld wordt in te voeren; immers „iedere belastingwijziging grijpt zoozeer in, in alle maatschappelijke verhoudingen, dat alleen wegens duidelijk gebleken noodzakelijkheid tot hervorming mag worden overgegaan.”

De Nederlandsche belastingen berusten op deze grondslagen; zij heffen of onmiddellijk het vermogen, of het inkomen, of de vertering. De derde grondslag is voor ons onderwerp van geen belang en vermelden daarom des schrijvers denkbeelden op dit stuk niet.

Vermogensbelastingen:

De successiebelastingen voldoen aan billijke eischen, verbeteringen zijn niet urgent. Zegelrechten behooren er grootendeels ook toe en behooren behouden te blijven. De grondbelasting werkt voor het ongebouwd als grondrente ²⁾ waarop ieder nieuw verkrijger rekent bij het schatten der waarde door er het gekapitaliseerde bedrag

¹⁾ t. a. p. pag. 143.

²⁾ Het schijnt mij toe, dat hier in dit betoog (pag. 122 vlg.) het woord „grondrente” niet altijd in dezelfde beteekenis gebruikt wordt; cf. PIERSON, Leerboek I, pag. 79 vlg., waar er op gewezen wordt, dat grondrente beteekent een jaarlijksche geldsom, welke de eigenaar van den grond moet betalen in den zin van het zakelijk recht in ons B. W. in welk geval het woord een juridische beteekenis heeft. In onzen tijd wordt er echter ook onder verstaan, datgene wat de grondeigenaar als zoodanig ontvangt; dus een equivalent van het woord „pachtwaarde”; het woord heeft dan eene economische beteekenis. Het beteekent dus tegelijk

der belasting eerst af te trekken; dit is echter voor het gebouwd voor het grootste gedeelte ook het geval. De grondbelasting werkt echter alleen als grondrente voor zoover het bedrag gefixeerd is. Voor zoover het bedrag echter wisselt, draagt ieder eigenaar de belasting zelf; de slotsom is, dat een deel der belasting als grondrente en een ander deel als vermogensbelasting heeft gewerkt.

Die toestand is onregelmatig en daarom moet men het cijfer voor goed fixeeren en van alle verdere herziening en eventueele peraequatie afzien. De belasting wordt dan geheel grondrente. Daarbij wil de Heer CORT v. D. LINDEN de mutatie- en hypotheekrechten omzetten in grondbelasting en meent dat doel volkomen te bereiken door de grondbelasting te stellen op 8.6 % van de belastbare opbrengst. Naast de grondbelasting zou een volledig stelsel van zakelijke belasting eene belasting op de bedrijven en eene andere op het roerend vermogen cischen; het voordeel zou zijn, dat men de verhouding, welke de waarde van andere goederen tot de waarde van den grond heeft, maar die verbroken is door de amortisatie der grondbelasting, zou herstellen. Toch acht de Schrijver dezen weg niet aanbevelenswaardig, omdat hij niet leidt tot een belasting overeenkomstig de draagkracht en daarbij het sociaal politiek karakter

een „last” en een „bate”, in welke laatste beteekenis de heer PIERSON het gebruik van het woord zeer afkeurt. Als de heer CORT VAN DER LINDEN zegt: „Dat de grondbelasting op ongebouwd eigendom, voor zoover zij gefixeerd is, geheel het karakter heeft van eene grondrente (d. i. last) m. a. w. dat de Staat door zijne grondbelasting slechts een deel der grondrente (d. i. bate) terugeischt”, dunkt het mij, dat de beide beteekenissen verward zijn. Cf ook: Mr. S. VISSERING: Leerboek n°. 539, noot op pag. 533.

Mr. E. J. J. B. CREMERS: De economische werking der grondbelasting op de ongebouwde eigendommen; 's Gravenhage 1892. pag. 32.

gemist wordt, waaronder te verstaan is dat „de belasting moet worden de regulatrice van de spaarkracht.”

Naast een stelsel van reële belasting zou men, om tevens dit doel te bereiken, een personeele

Inkomstenbelasting

moeten invoeren.

Hier tegen pleiten hoewel geen principieele, toch praktische bezwaren en bedenkingen.

Neen! wenschelijk is naast de grondbelasting een inkomstenbelasting naar verschillende grondslagen, naar het Engelsch model. Aldus kan men het evenwicht tusschen de waarde van onroerende goederen en andere takken van het vermogen eveneens herstellen, eenvoudig door de eigenaars van onroerende goederen geheel of ten deele van de inkomstenbelasting vrij te stellen. Voorzover de grondbelasting als vermogensbelasting werkt, moet zekere aftrek worden toegelaten; echter ook voor dat deel der belasting, dat als grondrente werkt, moet aftrek althans gedeeltelijk worden toegestaan, eensdeels om bovengenoemd evenwicht te herstellen, maar anderdeels niet ten volle, omdat men aldus de eventueele eigenaars bevoordeelen zou. „Bij den gedrukten toestand van den landbouwer, de vermindering der grondrente (lees: pachtwaarde) in de laatste jaren en de wisselvalligheid van de grondbelasting hier te lande, zal slechts zeer weinig voor behoud van het beginsel ¹⁾ in rekening moeten worden gebracht”.

De *geheele opbrengst* van den grond zal echter als *element van berekening* moeten in aanmerking komen, omdat van het eindcijfer, verkregen door de samentelling van de opbrengst der verschillende deelen van het ver-

¹⁾ Het beginsel van de amortisatie der grondbelasting.

mogen, de draagkracht en dus ook het cijfer van den aanslag in de inkomstenbelasting afhangt. Eerst van het gezamenlijke op die wijze verkregen bedrag kan aftrek worden toegelaten, zoo lezen wij verder. De grondbelasting wordt echter gefixeerd en daarom moet langzamerhand de aftrek verminderen, naarmate de grondbelasting meer en meer het karakter gaat aannemen van een grondrente; na 30 jaar zal men niets meer van de grondbelasting als vermogensbelasting hebben aan te merken en de aftrek zeer gering worden. De Schrijver wenscht de regeling aldus, dat in de eerste 15 jaar $\frac{3}{4}$ der grondbelasting worde afgetrokken van den totalen aanslag van den belastingschuldige in de inkomstenbelasting; in de daarop volgende 15 jaar $\frac{1}{2}$ en vervolgens $\frac{1}{4}$.

De grondslagen der inkomstenbelasting zijn:

- 1° de zuivere pachtwaarde van den grond;
- 2° de arbeid; hierbij wordt het kapitaal alleen geschat als maatstaf (niet de eenige: ook de loonen der directeuren; aantal arbeiders en bedienden en hun loon) voor de vermoedelijke opbrengst; de scheiding van kapitaal, interest en zuivere winst is in vele gevallen zoo onzeker, dat een afzonderlijke belasting zeer bezwaarlijk schijnt;
- 3° *het roerend vermogen*; vooreerst kan alle roerende have (meubelen, lijfsicraden, paarden, weeldeartikelen) worden gewaardeerd; zij werpt wel geen vrucht af, maar om reden hierboven (pag. 42) vermeld, moet zij ook belast worden; progressie is hierbij aan te bevelen; de noodzakelijke inboedel kan slechts zeer geringe opbrengst vertegenwoordigen; meerdere weelde moet hooger worden aangeslagen. Het vruchtdragend deel van het roerend vermogen kan moeielijk geschat en moet daarom bekend worden door eigen aangifte. De successiebelasting geeft echter gegevens, welke als controlemiddel dienst kunnen doen.

Eigen aangifte aangevuld door de mogelijkheid van ambtelijke verhooging, behoudens tegenbewijs, is de aangewezen weg. Voor de belasting komen dan in aanmerking: effecten, aandeelen en obligatiën in leeningen van Staten, Provinciën, Gemeenten of andere officieele lichamen, obligatiën van naamlooze vennootschappen, aandeelen in buitenlandsche ondernemingen, rentedragende schuldvorderingen van personen, niet-ingezetenen van het Rijk. De aandeelen in Nederlandsche ondernemingen moeten worden uitgezonderd, omdat voor dit inkomen de rechtspersoon zelf dient aansprakelijk te blijven, eveneens schuldvorderingen aan ingezetenen, bijzondere personen of ondernemingen, omdat zij of zijn een deel van het kapitaal reeds door de bedrijfsbelasting getroffen of hebben gestrekt tot vermeerdering van rentelooze have en deze reeds afzonderlijk belast is.

Bij fondsen is het echter zelfs moeilijk voor deskundigen eigenlijke rente van risicopremie te onderscheiden; wenschelijk is het dus bij dezen grondslag niet de inkomsten te vragen maar opgave van het vermogen en dan den rentevoet te stellen b.v. op 4 percent. Daarbij officieele schatters voor effecten welke niet in prijscouranten voorkomen. Tegen de onjuistheid der waardeering moeten natuurlijk waarborgen bestaan en wel de eed, gesanctionneerd door behoorlijke straffen, verder heeft de Staat bij boedelscheiding ook gelegenheid tot controle. De Schrijver erkent dat het eischen van kwitantien van voldane belasting bij de levering van effecten op straffe van boeten of nietigheid, echter op zeer overwegende bezwaren af zou moeten stuiten.

Vervolgens moeten de verschillende grondslagen tot één aanslag worden samengevoegd, het vermoedelijk inkomen uit den arbeid zou men b.v. als eenheid kunnen

aanmerken; de inkomsten uit nijverheid op $1\frac{1}{2}$; de inkomsten uit roerend vermogen, behoudens vrijstelling tot een zeker bedrag voor rentelooze have, op 2. De inkomsten uit onroerend vermogen op $2\frac{1}{2}$. Van het gezamenlijk aldus berekend inkomen kan dan de inkomstenbelasting geheven worden. Bovendien kon aftrek van schulden, voor ziekte en kinderen worden toegestaan en de belasting in verschillende klassen stijgen.

Het voordeel van dit stelsel acht de Heer CORT VAN DER LINDEN, dat men de grondbelasting kan *behouden* ter berekening van het draagvermogen en kan *aftrekken* ter vermijding van dubbele belasting; dat een groot bezwaar tot dusver: het verband van de effectenbelasting met de bedrijfsbelasting, wordt uit den weg geruimd; het bedrijfskapitaal in zijn geheel is grondslag voor het vaststellen van het inkomen uit bedrijf; men trekke dus het bedrijfskapitaal af van den aanslag van het roerend vermogen. Bovendien waar het bijzondere schuldvorderingen betreft, zal de debiteur in den regel de belasting aan den crediteur in rekening brengen; ten overvloede zou men den ondernemer kunnen toestaan te bewijzen, dat zijn kapitaal geheel of gedeeltelijk geleend is, opdat de fiscus direct den crediteur zou kunnen aanspreken.

In dit stelsel van hervorming der Nederlandsche belastingen wordt dus het roerend vermogen ook afzonderlijk belast, evenwel niet door een zakelijke belasting maar bij één grondslag van de personeele inkomstenbelasting, waarbij rekening wordt gehouden met de omstandigheid, dat belegging in roerend vermogen, niet zoo soliede zou zijn als belegging in onroerend vermogen, maar aan den anderen kant zekerder dan het kapitaal belegd in bedrijf. ¹⁾

¹⁾ Cf. pag. 510 en 511 van het hieronder geciteerde werk.

Zien wij thans hoe Mr. W. F. TREUB ¹⁾ zich het roerend vermogen het billijkst belast dacht bij mogelijke verandering in onze belastingwetten.

De Heer TREUB wil het belastingstelsel in twee deelen splitsen; het éene deel moet gebaseerd zijn op de gemiddelde draagkracht, het andere op de afwijkingen der werkelijke draagkracht van de gemiddelde. De gemiddelde draagkracht nu steunt op het inkomen; het inkomen moet dus opgespoord worden. Maar dan is men er nog niet: de draagkracht van een bepaald inkomen hangt af van de bron, waaruit het vloeit. De Schrijver noemt de bronnen: *a.* vermogen; *b.* arbeid; *c.* vermogen en arbeid te zamen. Na een beoordeeling der meerdere of mindere duurzaamheid dier bronnen, komt de Schrijver op pag. 512 tot de conclusie: „wil men belasting naar draagkracht, dan moet men het inkomen uit vermogen zwaarder treffen dan dat uit andere bronnen.”

Om dit doel te bereiken acht de Schrijver het 't beste, niet van de inkomsten uit vermogen een evenredig hooger aandeel als belasting te vorderen, m. a. w. door den belastingvoet voor de inkomsten uit vermogen te verhoogen, zooals ongeveer in het hierboven ontvouwde stelsel van den Heer CORT VAN DER LINDEN, maar *de inkomsten*, wat den belastingvoet betreft, zonder onderscheid van de bron, waaruit zij voortvloeien, *te treffen en daarnaast op het vermogen reële belastingen te leggen*. Om het inkomen echter op te sporen is het verkieselijk, bloot op opportuiniteitsgronden, de inkomsten uit elke hoofdbron afzonderlijk na te gaan, omdat men

¹⁾ Ontwikkeling en verband van de rijks-, provinciale- en gemeentebelastingen in Nederland. Leiden, S. C. VAN DOESBURG, 1885.

aldus ¹⁾ groote ongelijkheden, een gevolg van het inkomen als geheel te willen opsporen, vermijdt en partieele belastingen een rationeel samenstel van gemeentebelastingen mogelijk maken. De inkomsten nu uit vermogen kunnen onmiddellijk worden opgespoord en bepaald; de schatting der inkomsten uit gebouwd en ongebouwd moet steunen op een aan periodieke herziening onderworpen kadaster; de aangifte van de *inkomsten uit kapitaalbezit* moet aan den belastingplichtige zelf overgelaten worden; dit laatste geldt ook voor de inkomsten uit arbeid. De inkomsten uit vermogen en arbeid te zamen moeten middellijk worden opgespoord en bepaald naar uiterlijke kenteekenen, zoo naar het voorbeeld van de Fransche patentbelasting, waar het de inkomsten uit handel en nijverheid geldt. Ter bepaling van het inkomen moeten de renten van schulden worden afgetrokken om dubbele belasting bij schuldeischer of schuldenaar te voorkomen.

Naast deze inkomstenbelasting, welke buitendien progressief moet ingericht zijn om het beginsel belasting naar draagkracht consequent in toepassing te brengen, wil de Heer TREUB reële belastingen op het vermogen n.l. 1°. de gewone en periodieke, d. i. op het vermogensbezit en 2°. de buitengewone bij vermogensvergrooting.

1°. *die op het vermogensbezit*: deze zijn ingericht zonder progressie, omdat een goede schaal moeielijk te vinden zou zijn en ook omdat hier het vermogen belast wordt als blijvende bron van inkomsten. Ook heeft hierbij geen aftrek van schulden plaats, tenzij misschien voor hypothecaire schulden. De regeling van de reële belasting op het onroerend goed gaan wij overigens voorbij; alleen zij gezegd, dat van het ongebouwd 5%

¹⁾ t. a. p. pag. 526.

dient opgebracht te worden van de belastbare opbrengst en van het gebouwd $\frac{3}{5}$ van zijn tegenwoordig bedrag. De reële belasting van het roerend moet echter altijd blijven onder die van het onroerend vermogen „daar de waarborg, dat men eene blijvende bron van inkomsten heeft, hier minder groot is dan bij laatstgenoemd vermogen.” De Heer TREUB stelt 2 % van de belastbare opbrengst. Wat de binnenlandsche staatsschulden betreft, kan de perceptie naar des Schrijvers oordeel het beste plaats hebben door de belasting bij de uitbetaling der rente af te houden. Buitenlandsche houders van Nederlandsche fondsen moeten natuurlijk niet mede belast worden; zij zijn echter weinig in getal en men zou voor de enkelen het bezwaar kunnen ondervangen door, vóór de invoering der belasting, inwisseling der schuldbeewijzen tegen een bij de wet vast te stellen koers toe te staan.

Dividendbewijzen en rentecoupons van schulden aan binnenlandsche Naamlooze Vennootschappen kunnen bij den oorsprong worden belast. Verder moet echter de zakelijke belasting van het overig roerend vermogen geïnd worden door de heffing van het recht van overgang bij overlijden en deels door de zegelbelasting. Uit vrees echter, dat deze accessoire reële kapitaalbelasting zal ontdoken worden, omdat dit vrij gemakkelijk is, wil de Schrijver haar zóo inrichten, dat de belasting van het roerend vermogen bij de bovengenoemde personele belasting van het inkomen er zoo weinig mogelijk onder lijdt. Dit doel meent de Heer TREUB te bereiken door het bestaande overgangsrecht van het kapitaal van één percent te laten bestaan, bij eene berekening, dat het kapitaal iedere 15 jaar door overlijden van eigenaar verwisselt.

2°. *die op de vermogensvergrooting:* Vermogensvergrooting heeft plaats bij den omzet van goederen en rechten onder de levenden of door overlijden. Op denzelfden grond nu als indertijd in de voordracht van een plan van algemeene belastingen in 1805 de Raadpensionaris SCHIMMELPENNINCK het recht van successie verdedigde, dat men n. l. overtuigd was „dat daar het belang eener Burger Maatschappij voor de Ingezetenen te regt vorderd, dat deze een gedeelte hunner Bezittingen offeren om aan de behoeften dier Maatschappij tegemoet te komen, die opoffering nimmer minder hard, minder drukkend is, dan wanneer zij geschied, bij gelegenheid dat men nieuwen aanwinst van Goederen doet;” meent de Heer TREUB dat de omzet en het verkeer, waar het op vergrooting van vermogen wijst, behoort belast te worden en wel door de registratie-, zegel- en successie-rechten. Immers „in zoodanig geval ontnemt de fiscus den belastingschuldige niet een deel van hetgeen hij heeft; maar vermindert alleen het voordeel dat hij verkrijgt.” Dit zijn dus belastingen, welke reeds bestaan. Registratie- en zegelbelasting zouden echter grondig herzien moeten worden. „De belasting moet tusschen de vermogensvermeerdering door middel van spel en die uit schenking of legaat geen onderscheid maken, tenzij de Staat door hoogere belasting voor de winst uit spel, het spelen wil te keer gaan.” Deze rechten moeten proportioneel zijn aan de verkregen bate, omdat de blijvende verhooging der draagkracht in aanmerking komt bij de inkomstenbelasting, welke progressief is. In vele opzichten voldoet onze successiebelasting naar het oordeel van den Schrijver; de regeling der vrijstellingen zou hij gewijzigd wenschen.

Het voordeel van dit stelsel acht de Heer TREUB, dat

het door de combinatie van personeele en reële belastingen mogelijk wordt, de rechtspersonen te doen bijdragen in de Staatsbehoeften en de bestaande belastingen na herziening van sommige te kunnen behouden. In het algemeen genomen zou dus aan ons stelsel worden toegevoegd een personeele inkomstenbelasting en een reële belasting op het roerend vermogen, terwijl de patentbelasting zou verdwijnen en opgelost worden in de inkomstenbelasting. —

Het tweede deel van het belastingstelsel heeft ten doel, zooals wij zagen, de afwijkingen der werkelijke van de gemiddelde draagkracht tot haar recht te doen komen en dit geschiedt door belasting der individucele draagkracht, m. a. w. door verteringsbelastingen. Eene uiteenzetting van de hervormingsideëen van den Schrijver op dit punt ligt echter niet op mijnen weg. —

Ook Prof. Mr. S. VISSERING spreekt in zijn Handboek van Practische Staathuishoudkunde over eene belasting op de inkomsten uit het bewegelijk vermogen, zooals wij op pag. 8 reeds zagen en dan nog wel in den beperkten zin van „belasting op de renten van de schuldbrieven der Staten en van andere Staatsrechtelijke lichamen.”

Ofschoon de Schrijver geen bepaald stelsel in dit werk ontwikkelt, behandelt hij toch ongeveer alle soorten van belastingen en zegt ten aanzien van de renten-belasting, welke een der zes categoriën der belastingen op het vermogen en zijn inkomsten vormt: „Renten-belasting kan als bestanddeel eener algemeene inkomsten-belasting verdedigd worden. Op zich zelven is zij af te keuren.” En waarom? Omdat zij aanleiding geeft tot onbillijkheden:

¹⁾ Uitgegeven te Amsterdam bij P. W. VAN KAMPEN, 1860—65, n°. 843—852.

ten eerste wanneer zij zonder onderscheid ingezetenen en vreemdelingen treft, omdat de laatsten geen deel hebben aan de bescherming van den Staat; ten tweede, wanneer er niet gelet wordt op het onderscheid der voorwaarden, onder welke de schuld aangegaan is; want een lijfrente bv. of loterijleening eischt een gansch andere berekening der belasting, dan een vaste schuld met doorlopende rente; ten derde, wanneer er geen acht geslagen wordt op de assurantie-premie, die zich met de eigenlijke rente in den interest vermengt.

Immers hij, die kapitaal aan een ander verstrekt, geeft het uit zijne macht en loopt kans het niet terug te bekomen, daarom heeft hij aanspraak, behalve op de rente op eene vergoeding tot dekking van zijn mogelijk verlies, d. i. de assurantie-premie, waarvan natuurlijk dan geen belasting mag geheven worden; de scheiding tusschen assurantie-premie en renten zou dus van elke waarde bij de wet moeten vastgesteld worden. Maar hoe zal het mogelijk zijn, al deze fijne onderscheidingen, ten aanzien van elke soort of vorm van schuld bij den omslag van belastingen in acht te nemen? —

Het is in de praktijk zoo goed als onmogelijk deze onderscheidingen te laten gelden, besluit de Heer VISSERING de bespreking dezer bezwaren, waarbij hij dan nog andere voegt als b.v. dat rente van vreemde schuldbrieven maar al te licht aan de belasting kunnen onttrokken worden, dat de Staat de voorwaarden verbreekt, onder welke hij zijne schuldverplichting aanging enz.

Ook de Heer Dr. W. P. J. Bok heeft in zijn academisch proefschrift, ¹⁾ denkbeelden geuit over belastinghervorming,

¹⁾ De belastingen in het Nederlandsche Parlement van 1848—88; in Amsterdam verdedigd, uitgegeven te Haarem bij Erven F. BOHN. 1888.

waarbij de bezitters van roerend vermogen ook in staat worden geacht tot ruimere bijdragen in de Rijksmiddelen.

De Heer Bok acht een impôt unique om belasting naar draagkracht tot stand te brengen eene utopie.

Neen! „Directe en indirecte belasting is daartoe noodig” ¹⁾ „Fundament der Rijks directe belastingen zij de inkomstenbelasting” zegt de schrijver verder ²⁾ en dan gaat hij er toe over eene schets te geven, hoe zij billijk kon worden ingericht. Vooreerst wenscht hij onderscheiding van de bronnen: *inkomen uit arbeid moet minder belast worden dan inkomen uit vermogen*. De inkomens uit handel en nijverheid, landbouw en veeteelt vormen de overgangsgroep; het meest juist zou zijn, volgens den Schrijver, te vragen, hoeveel bedrijfskapitaal er wordt aangewend en eene billijke rente daarvan te belasten als alle vermogensinkomsten; maar de rest van de door het bedrijf behaalde winsten als arbeidsinkomen aan te slaan.

Moet er bij de inkomsten uit vermogen ook nog onderscheid gemaakt worden, naarmate zij voortspruiten uit roerend, gebouwd of ongebouwd goed? —

Abstract redeneerend, ja! maar naar den tegenwoordigen toestand zou de Schrijver er niet toe durven besluiten.

Een uniforme belasting moet zich over alle inkomsten uitstrekken. Tijdelijke aanvulling van de grondbelasting en patentbelasting met een *rentenbelasting* zou, meent de Schrijver, slechts als overgangsmaatregel aan te bevelen zijn; en grond- en bedrijf- en rentenbelasting moeten zich oplossen in ééne algemeene belasting der inkomsten.

De inkomsten moeten worden de bron; maatstaf worde echter het vermogen en niet de inkomsten; ten eerste

¹⁾ t. a. p. pag. 185.

²⁾ t. a. p. pag. 189.

omdat in de renten van roerend vermogen zoo vaak assurantiepremie is opgesloten en ten tweede, omdat de Schrijver, de meer-belasting der krachtiger inkomsten bronnen (vermogen) door verschillend heffingspercentage tot stand te brengen, odieus acht (te meer, als er reeds door de toegepaste progressie een verschillend heffingspercentage bestaat) en dit gemakkelijker acht te bereiken, als men het vermogen tot maatstaf neemt; men herleidt dan de inkomsten tot vermogen en kan daarbij de verschillende draagkracht der bronnen in aanmerking nemen. Hoe wil de Schrijver die herleiding doen plaats hebben?

„Het inkomen uit grondeigendom worde tot kapitaal herleid door vermenigvuldiging met 25 dus met aanneming van een rentevoet van 4 $\frac{0}{0}$. Daarbij tellen men op het kapitaal in portefeuille. Men heeft nu de keuze om de minderbelasting van het inkomen uit arbeid alleen te bewerkstelligen òf door een kapitalisatie van dat inkomen met een lageren factor van vermenigvuldiging, b. v. 15, òf door vermenigvuldiging met denzelfden factor na aftrek eener verzekeringspremie, aan welke laatste ik de voorkeur zou geven. Kan men nu vooralsnog geen middel vinden, om het in bedrijf of beroep gestoken kapitaal en den daarin aangewenden arbeid beide afzonderlijk in de juiste evenredigheid te belasten, dan zou men de hierbedoelde inkomsten b. v. met den factor 20 kunnen kapitaliseeren.” Verder zegt de schrijver ¹⁾: „Het op de hier aangegeven wijze berekende vermogen, kan men naar een uniformen maatstaf belasten, met bepaling van het vrijgestelde minimumvermogen en van de aanvang- en eindpercentages in de progressie, benevens van de schaal van opklimming daarin.”

¹⁾ t. a. p. pag. 200.

Ook zou men het nu bekende vermogen weer kunnen herleiden tot een fictief, met de duurzaamheid der bronnen thans rekening houdend, inkomen.

Het rentelooze vermogen op te nemen in de inkomstenbelasting acht de Schrijver inconsequent. „Het renteloos laten liggen van vermogens kan men opvatten als eene uitgave der opzettelijke niet getrokken renten.” Daarom acht de Schrijver het beter deze goederen, zooals schilderijenkabinetten, paarden en juweelen enz. flink te treffen bij de uitgavenbelastingen; bij de wet op het personeel. —

Naast deze inkomstenbelasting blijve de grondbelasting bestaan; omdat de door haar opgebrachte gelden te beschouwen zijn als een som, waarop de Staat een historisch recht heeft verworven, maar slechts op ééne voorwaarde; zij blijve eene vaste grondrente, een volstrekt fixum, vatbaar voor afkoop; dus geen periodieke herschatting meer.

De patentbelasting vervalt natuurlijk; op zijn hoogst nog eene license-act. Naast deze belastingen mag een matige successiebelasting eene plaats vinden, als controle-middel op de aangiften van de inkomstenbelasting; en ook omdat kleine legaten, schenkingen en erfenissen gewoonlijk niet strekken tot kapitaalvorming, maar tot versterking der inkomsten, die dan echter niet onder het bereik der inkomstenbelasting vallen. Daarenboven zullen veelal de inkomsten voor grootere erfenissen in het jaar der vererving belastingvrij zijn, als b. v. de dood des erflaters voorvalt vóór, de boedelverdeling na de vaststelling der kohieren van de inkomstenbelasting. Een matige successiebelasting is dus aan te bevelen, daar haar opbrengst strekt tot vermindering van hetgeen andere belastingen moeten opbrengen, terwijl het oude argument altijd van kracht blijft, dat hij, die erft, in vele

gevallen het gemakkelijkst kan missen. De noodige vrijstellingen zouden echter niet mogen ontbreken, en bijzondere overgangsrechten van onroerend goed en effecten niet meer te pas komen. —

Ten slotte een schets van eene hervorming onzer belastingen, wel niet van jongen datum, maar zonder twijfel altijd nog de aandacht waard; ik bedoel het plan uiteengezet door Mr. S. VAN HOUTEN in zijn „De toekomst onzer financiën ¹⁾.” Ook hier worden de inkomsten van het roerend vermogen belast, tegelijk met die van andere bronnen van inkomst. Het stelsel door den Heer VAN HOUTEN voorgesteld bestaat uit de volgende onderdeelen:

- I. Belastingen naar de vertering:
 - a. personeele belasting;
 - b. accijnzen en als accijns werkende invoerrechten.
- II. Belastingen naar de inkomsten en wel:
 - a. uit handel, fabriekwezen en verwante bedrijven;
 - b. uit burgerlijke en militaire betrekkingen en alle zoogenaamde vrije beroepen;
 - c. uit het bezit en de exploitatie van vaste goederen;
 - d. uit rentegevende schuldvoorderingen, staatspapieren enz.

Hiernaast kon een successierecht blijven bestaan.

Ziehier in kort de denkbeelden voor ons onderwerp van belang:

Wat het kapitaal betreft, gebruikt in het bedrijf, dit wordt ondersteld te behooren aan den ondernemer; is dit niet zoo, dan zou een, ook door den kapitalist geteekende, verklaring moeten ingeleverd worden, voor welk bedrag deze dan rechtstreeks kan aangeslagen worden; voorzoo-

¹⁾ Uitgegeven te Groningen bij L. VAN GIFFEN. 1869.

ver het niet gebeurt, zal den ondernemer een middel moeten gegeven worden, om zijn aanslag pro rata parte op den kapitalist te verhalen. Voor die voor langeren tijd verstrekte kapitalen zou het b.v. een wetsbepaling kunnen zijn, volgens welke de ondernemer van de rente of zuivere huur, een aan die procenten der belasting gelijk getal procenten, kan aftrekken, met nietigverklaring van tegenstrijdig beding. Voor verstrekking van kapitaal door het disconteerden van handelspapier (wissels en orderbriefjes) of het beleenen voor korten tijd van goederen of effecten, zou de heffing van zegelrecht behouden kunnen blijven, waarover de Schrijver dan in bijzonderheden treedt ¹⁾, welke de moeilijkheden vrijwel oplossen. Daar elke geldbelegging gelijkelijk belast wordt, zal niet de geldnemer maar de geldschieder getroffen worden, daar vraag en aanbod van kapitaal voor elke geldbelegging onveranderd zal blijven en de daaruit voortvloeiende bepaling van den rentestand geen stoornis zal ondergaan. Kortom de voordeelen, door medewerking van het kapitaal verkregen, worden geacht ten bate des ondernemers te zijn, behoudens tegenbewijs uit eene door den eigenaar, crediteur of commanditair mede onderteekende verklaring. Ook voor vreemd kapitaal in Nederlandsche ondernemingen en omgekeerd geeft de Heer VAN HOUTEN een vrij goede oplossing; alleen de ter beurze verhandelbare actiën en obligatiën van buitenlandsche en andere ondernemingen worden gelijk gesteld met staatseffecten.

Verder moet de grondbelasting blijven bestaan, echter verhoogd door afschaffing van mutatie- en hypotheekrechten; maar daarnaast moeten de inkomsten uit het

¹⁾ l. a. p. pag. 68 en 69.

bezit en de exploitatie van vast goed voortspruitend, afzonderlijk belast worden en wel omdat de grondbelasting van de inkomstenbelasting in aard ten eenenmale verschilt; immers „de grondbelasting komt in aard geheel overeen met de waterschapslasten”.¹⁾ „De landeigenaar vindt het aequivalent (van de grondbelasting) in de verhoogde waarde van zijn grond”.¹⁾ De Heer VAN HOUTEN wil dus om zoo te zeggen een afzonderlijke belasting van de inkomsten van den grond naast de grondbelasting en wel even als die op de inkomsten uit bedrijf, door den gebruiker van den grond aan te slaan, onder toekenning van een recht van verhaal op den eigenaar.

Naast deze speciale inkomstenbelasting komt dan als vierde ten slotte die op de inkomsten uit binnen- en buitenlandsche effecten en wel vooral, omdat tot dusver onze wetgeving een premie schenkt aan hem, die zijn kapitaal in fondsen belegt boven hem, die het in eene industrieele onderneming vruchtbaar tracht te maken. Hier kan men moeielijk het stelsel van belasting van den debiteur met recht van verhaal op den crediteur (b.v. couponbelasting) toepassen. De Schrijver geeft een stelsel waarbij de gewone bezwaren — publiciteit van vermogen en willekeur van het administratief gezag — vermeden zijn. „De wet legge aan alle houders van fondsen, hetzij eigene, hetzij aan anderen toebehoorende, en als onderpand of uit anderen hoofde onder hen berustende, de verplichting op, om in de maand Januari, op aangifte van soort en nummer, één per mille van de waarde als belasting te betalen tegen afgifte eener quitantie voor ieder stuk, of tegen stempeling der in den loop des jaars

¹⁾ t. a. p. pag. 76.

verschijnende coupons". ¹⁾ Ter verzekering der nakoming geeft de Schrijver een reeks bepalingen, o. a.: dat ieder gerechtigd is de levering van stukken, voor welke de belasting is voldaan, te vorderen, met nietigverklaring van tegenstrijdig boding; dat de niet-eigenaar de belasting verhaalt op den eigenaar met retentierecht; dat de commissionairs streng gestraft worden bij de levering van stukken, waarvan de belasting niet voldaan is; dat sommigen bij loting worden geroepen om den eed af te leggen, dat zij aan hunne verplichtingen hebben voldaan. Persoonlijk behoeft de aangifte niet te geschieden door den eigenaar. De Heer VAN HOUTEN regelt alles zelfs tot in bijzonderheden. —

Na dus een overzicht gegeven te hebben van deze zeer uiteenlopende systemen, in elk waarvan ook het roerend vermogen belast wordt, zal ik in het laatste hoofdstuk dezer afdeeling mijne conclusiën trekken.

¹⁾ i. a. p. pag. 80.

HOOFDSTUK III.

Over de wijze, waarop bij ons het roerend vermogen dient belast te worden.

Misschien heeft de lezer, die mij tot hiertoe gevolgd heeft, gemeend, dat thans op zijne plaats zou zijn een overzicht van belastingen op het roerend vermogen in het buitenland; en hij is wellicht van oordeel, dat in een land, waar men eene dergelijke belasting wil invoeren, kennis van de buitenlandsche wetgeving noodzakelijk is tot de samenstelling eener goede wet. Tot zekere hoogte heeft hij gelijk en in zulk een geval de ondervinding van andere landen niet te benuttigen, is zeker een fout. Niettemin heb ik gemeend, dat een dergelijk overzicht in het kader van mijn proefschrift niet past. En waarom niet?

Omdat ik het vraagstuk, zooveel mogelijk, bloot van de theoretische zijde beschouw en vreemde belastingwetten m. i. alleen van belang kunnen zijn uit een oogpunt van practijk, van belastingtechniek. Een belastingwet toch is geen wet als een andere; men kan b. v. eene wet maken op de onteigening of tegen de knoeierijen in

den boterhandel en daarbij zeer goed ter schole gaan bij den buitenlandschen wetgever en diens systeem overnemen; maar men kan geen vreemd systeem overnemen, waar het geldt de samenstelling eener belastingwet. Elke nieuwe belastingwet is een nieuwe schakel, welke ten doel heeft de keten der belastingwetten nog hechter te maken; die nieuwe schakel moet in de oude passen; schakels van vreemde ketenen nu passen er niet in, ja! bederven soms het geheel. Men kan er van kennis nemen, hoe in het vreemde land b. v. de contrôle of de executie geregeld is, maar het feit, dat in tien landen belastingen bestaan op het kapitaal in portefeuille, kan nooit tot de conclusie leiden, dat een dergelijke belasting ook in het elfde land van pas zou zijn.

Doet men dus theoretisch onderzoek naar de wenschelijkheid een zekere belasting in eenig land in te voeren, dan kan men alleen tot een resultaat komen, door het stelsel van dat land aan een onderzoek te onderwerpen en te toetsen aan de regelen welke de wetenschap stelt; na te gaan wie er gedrukt worden, of die druk billijk verdeeld is, welke leemten er zijn, of men door een nieuwe belasting in te voeren een schadelijke af kan schaffen, of die nieuwe belasting ook nadeelig voor de voortbrengende kracht of voor den handel der natie is, of zij een zeer ontevreden stemming zal veroorzaken, doordat zij misschien aan den volksaard vreemd is, enz.; maar het buitenland kan op elk dier punten ons niets leeren. De wetgever, die het systeem van een vreemde belastingwet overnam, zou handelen als de bouwmeester, die een gedeelte van een Gothische kerk moettende herstellen, zijn voorbeeld nam aan een Romaansche; beide zijn misschien schoone gebouwen, beide beantwoorden goed aan het doel hun gesteld, maar van de eene

kan geen onderdeel als model gebruikt worden voor restauratie der andere, zonder disharmonic te veroorzaken. Er zijn twee verdienstelijke belastingstelsels, beide werken goed, maar geen wet van het eene is bruikbaar in het andere.

„Stelselmatige hervorming is (echter) alleen mogelijk, indien de *aard* en de *werking* der belastingen niet wordt uit het oog verloren.”¹⁾

Welnu! een *vreemde* belasting op het roerend vermogen kan nooit de wet zijn, waarmede men in een mogelijke leemte voorziet in eigen belastingstelsel, een leemte eerst ontdekt door nauwkeurig onderzoek van den *aard* en de *werking* der bestaande belastingen.²⁾

Zooals wij boven evenwel reeds gezien hebben, bestaat er een communis opinio omtrent de vraag, of er leemten zijn in ons vigeerend stelsel; bevoegde mannen, die het overigens zeer oneens waren over de wijze, waarop verbetering moest aangebracht worden, waren het er wél over eens, dat onze belastingen te progressief in verkeerde richting werkten, m. a. w. dat uitgezonderd misschien de ondersté lagen der maatschappij, de minder met aardsche goederen bedeeden niet alleen betrekkelijk, maar zelfs percentsgewijze meer dan de meergegoeden droegen. Hoe die kwaal te verhelpen? —

Ook tot op zekere hoogte was men het nog eens: de eerste levensbehoeften moesten, voorzoover met accijnzen bezwaard, ontlast worden en in het deficit, dat aldus ontstond, moest natuurlijk door andere belastingen voorzien

¹⁾ Mr. P. W. A. CORT VAN DER LINDEN: *Richting en Beleid*, pag. 121.

²⁾ Ofschoon toegegeven moet worden, dat, wat de *werking* betreft, ook buitenslandsche belastingwetten door den wetgever met vrucht kunnen bestudeerd worden.

worden. ¹⁾ Deze moesten van aanzienlijk bedrag zijn, daar eenerzijds ook de patentwet niet deugde en herzien moest worden in het voordeel der kleine neringdoenden, anderzijds de evenredige registratierechten ook moesten verdwijnen, althans de meest bezwarende.

Maar wat moest er voor in de plaats komen en ziedaar de question brûlante!

De meerderheid was het echter ook nog daarover eens, dat in de aldus ontstane leemte moest voorzien worden door uitbreiding onzer directe belastingen ²⁾ ofschoon ook enkelen veel heil verwachtten b. v. van een flinke tabaksaccijns, zooals in Engeland, waar zij jaarlijks niet minder dan f 108.000.000 opbrengt.

Uitbreiding dus der directe belastingen; in dat opzicht, kan men zeggen, ging men nog samen, maar verder samen willende gaan, rezen er klippen, op welke de plannen tot nog toe steeds schipbreuk geleden hebben!

Welke groote klip vooral die plannen vrijdelde, lezen wij bij den oudminister VAN DER HEIM ³⁾: „Elk wetsvoorstel tot invoering eener directe belasting op het roerend vermogen of op alle of eenige inkomsten, staat in het nauwste verband met het vraagstuk, hoeveel het onroerend vermogen, en bepaaldelijk de grond belast is en belast behoort te worden.”

¹⁾ Tenzij men misschien enkele kamerleden wil uitzonderen, die wél medehelpen accijnzen af te schaffen, maar van geen enkele nieuwe directe belasting weten wilden om het verbroken evenwicht te herstellen, en daarvoor de Indische baten alleszins geschikt oordeelden!

²⁾ Op deze meening wees ik reeds op pag. 15.

³⁾ Gids 1882 n°. 2, Finantieel Staatsbeleid en Belastinghervorming door Jhr. Mr. H. J. VAN DER HEIM, pag. 30.

Immers de strijd liep, zooals ik reeds herhaaldelijk vermeldde (zie o. a. bladz. 21), over de werking der grondbelasting en de groote vraag was bij alle die belastingplannen: Is de grondbelasting een partieele inkomstenbelasting of niet, en indien zij het soms gedeeltelijk is, voor hoe groot gedeelte is zij het dan?

Welnu! men kan zich geen denkbeelden vormen over de wijze, waarop het roerend vermogen in een directe belasting moet bijdragen, zonder zich rekenschap te geven van den aard der belasting op het onroerend goed. Daarom eerst een kort woord over de eigenlijke grondbelasting, de belasting op het ongebouwd, daarna over die op het gebouwd.

Men kent de quaestie: als iemand kapitaal te beleggen heeft en hij kiest daartoe landerijen, dan vraagt hij: hoe hoog is tegenwoordig de rentekoers?

Laat ons zeggen 4 $\frac{0}{10}$. Nu gaat hij land koopen, maar zóó, dat die landerijen hem 4 $\frac{0}{10}$ opbrengen; d. i. hij moet van die landerijen zooveel aan pacht trekken, dat hij, na de grond- en polderlasten enz. betaald en de noodige kosten voor onderhoud gemaakt te hebben, 4 $\frac{0}{10}$ van zijn in het land belegd kapitaal per jaar geniet. Wordt dus een grondbelasting ingevoerd, dan betalen de eigenaars het eerste jaar natuurlijk éénmaal de belasting, maar zij dragen haar plotseling twintig of vijfentwintigvoud; want wat is het geval? Al verkoopen zij onmiddellijk hun goed, niemand wil er meer voor geven dan de waarde, min de gekapitaliseerde belasting ¹⁾.

¹⁾ Dat dit in den regel niet het geval zou wezen, hiervan heeft mij Mr. J. P. SPRENGER VAN EYK: De rijks- en gemeentebelastingen in Nederland (pag. 158 vlg.), niet kunnen overtuigen; de redeneeringen kan men m. i. wederlegd vinden bij Mr. E. J. B. CREMERS: De economische werking der grondbelasting, den Haag 1892.

Dit alles is *luce clarius*; en men zou dus onmiddellijk geneigd zijn te zeggen: de grondbelasting is geen partiële inkomstenbelasting, zij drukt op het goed, is een zakelijke last en bij het invoeren van een inkomstenbelasting, behoort de grondbelasting niet in rekening gebracht te worden in het voordeel der grondbezitters, noch in dat van wien ook; immers waar schijnt mij de meening van Mr. J. D'AULNIS ¹⁾, dat ook de grondbelasting om zoo te zeggen geperaequeerd is in het roerend kapitaal: in de eerste plaats, door de scheiding der nalatenschappen omdat hij, die in een dergelijk geval fondsen bekomt, minder krijgt tengevolge van de door de grondbelasting verminderde waarde van het onroerend goed, dan hij zou gekregen hebben bij het niet bestaan dier belasting; in de tweede plaats door het onbelast zijn van het roerend goed, omdat daardoor op den duur een hogere koers voor deze wijze van geldbelegging moet veroorzaakt zijn, dan hij anders zou bereikt hebben.

Immers niemand van hen heeft dat twintig- of vijftwintigvoud gedragen, omdat die belasting al eeuwen oud is en de oorspronkelijke dragers der belasting niet meer zijn aan te wijzen; m. a. w. de belasting geamortiseerd is.

Maar is die amortisatie volkomen? — Voor de bezitters van fondsen zou men het kunnen beweren; *niet* echter voor de grondbezitters zelf; voor hen zou dit slechts dan zoo zijn als de grond altijd precies evenveel opgebracht had, de waarde der producten en van het geld door alle eeuwen heen dezelfde, de transportkosten immer even hoog gebleven waren, er nooit nieuwe mark-

¹⁾ Mr. J. D'AULNIS DE BOUROULL: Mededeelingen o. d. vermogensbelasting in Zwitserland; pag. 50 en 51.

ten ontstaan, noch oude verdwenen waren en de belasting altijd even hoog geweest was. Is dat nu het geval? Immers neen! De belasting is hier te lande niet altijd even hoog gebleven, om maar alleen van deze eeuw te spreken, voornamelijk door de wisseling der opcenten voor Rijk, Provincie en Gemeente; beurtelings naarmate deze verhoogd of verlaagd werden, werden de grondeigenaars voor het gekapitaliseerd bedrag der verhooging onteigend ¹⁾, of bij verlaging der opcenten was dat gekapitaliseerde bedrag der vermindering voor hen een geschenk. Maar ook de veranderingen na de gereedkoming van het kadaster tusschen de jaren 31 en 34 brachten het hunne bij tot de onzekerheid.

Bovendien bleven de waarde der producten en de geldprijzen niet dezelfde en de grond bracht niet altijd evenveel op. Beide nu bemerkt de eigenaar in rijzing of daling der pacht; welken invloed die onzekere pacht nu weer heeft op de grondbelasting of liever omgekeerd, hoe de grondbelasting die veranderingen in de pacht veel belangrijker in hare werking doet worden, blijkt ons ten duidelijkste, als wij het betoog van Dr. Bok ²⁾ volgen: Hij stelt, dat de belasting bedraagt 5 percent van de belastbare opbrengst; (zooals toch bekend is, heet tegenwoordig in alle landen de grondbelasting te zijn een zeker percentage van de netto opbrengst; die netto opbrengst noemt men de belastbare opbrengst, d. i. in zeer vele gevallen dus de pacht.) „Ieder, die nu voortaan grond koopt, weet, dat hij aan den Staat $\frac{1}{20}$ van de opbrengst zal moeten betalen. Hij wil dus nu denzelfden prijs, dien

¹⁾ „Onteigend” d. i. natuurlijk niet in streng juridischen zin; immers dat men het genot van zijn eigendom mist, doet aan het recht van eigendom niet af.

²⁾ Dr. W. P. J. Bok, pag. 197 vlg.

hij vroeger voor ééne H. A. gaf, slechts nederleggen voor ruim $2\frac{1}{20}$ II. A. De inkomsten van het stuk grond, dat hij nu meer dan vroeger voor denzelfden prijs ontvangt, moeten voldoende zijn om de belasting te betalen. In plaats van $\frac{1}{20}$ der *opbrengst* is nu den oorspronkelijken eigenaar de waarde van $\frac{1}{20}$ van zijn *land* zelf ontnomen. De volgende eigenaar heeft schijnbaar geen hinder meer van de belasting. Evenwel, bij achteruitgang van de opbrengst van den grond is het door hem ontvangen *excedent* niet meer voldoende, om zijne belasting te dekken. Een gedcelte moet nu *gedragen* worden door de *opbrengst van de H. A.*, die hij zonder het bestaan der grondbelasting *onbezwaard* zou hebben gekregen. ¹⁾ Stel nu, wat voorkomt, dat de opbrengst van den grond tot op de helft vermindert. Dan zal hij eene som, gelijkstaande aan $2\frac{1}{2}$ percent van de *belastbare* opbrengst, van de werkelijke productie van zijne H. A. moeten afnemen; dit is, daar die gehalveerd is, 5 percent van de werkelijke opbrengst. Zijn *excedent* helpt hem dus niet meer; de belasting treft hem wederom ten volle. Natuurlijk zijn schommelingen als deze niet alledaagsch.

Doch ééne zaak staat vast: bij *daling* in den prijs der producten of bij *slechten oogst* zal de *grondbelasting als inkomstenbelasting* werken.

Doch hoe hoog deze zal zijn, is onbekend!

Bij *rijzing* der opbrengst heeft natuurlijk juist het tegenovergestelde plaats. Dan zal het *excedent* meer opbrengen, en de koper dus door de grondbelasting ten nadeele des oorspronkelijken eigenaars een geschenk hebben ontvangen. Het allcergste van de zaak is nu

¹⁾ De grondbelasting begint dus op dat oogenblik als een partieele inkomstenbelasting te werken.

juist, dat hier in slechte jaren extra belasting wordt afgevraagd, terwijl men in goede jaren toekrijgt." —

Als men dit betoog leest, blijkt het duidelijk, dat de grondbelasting, zooals zij is ingericht, niet deugt; nooit kan het de bedoeling geweest zijn van de invoerders dier belasting de eigenaren beurtelings veel of weinig te laten opbrengen juist omgekeerd evenredig aan hun draagkracht. Er moet dus aan haar inrichting en heffingswijze iets haperen. Om daarachter te komen dient eerst nagegaan te worden, hoe de grondbelasting is ontstaan.

Er wordt, om de werking dier heffing duidelijk te maken, dikwijls van gesproken, alsof de Staat bij hare invoering of verhooging gedeeltelijk de eigenaars onteigent ¹⁾ zonder schadeloosstelling, echter den eigenaar het beheer laat voeren over het onteigende vermogensdeel, waarvan de onteigende of zijn rechtverkrijgende slechts de opbrengst aan den Staat te verantwoorden heeft.

Geldt het eene verhooging van dit middel, dan kan men deze beschouwing huldigen; wil men echter doordringen tot het wezen der grondbelasting, dan acht ik deze beschouwing verwerpelijk. Die onteigening zonder schadeloosstelling zou blijven, al had zij voor eeuwen plaats gehad, eene onrechtmatige daad, welke nu in hare gevolgen slechts te vergoelijken zou zijn met de redeneering, dat als men haar weer wilde goedmaken door de belasting af te schaffen, men niets anders zou doen, dan met een flink geschenk de gezamenlijke grondeigenaars begiftigen; doch nimmer het doel bereiken, het onrecht aan de vaderen aangedaan aan de kindskinderen te herstellen.

¹⁾ Zie over dit „onteyenen" de noot op pag. 68; men zou kunnen zeggen, dat het recht op genot gedeeltelijk onteigend wordt.

Maar de grondbelasting heeft historisch beschouwd, gelukkig! een beteren en rechtvaardiger grond. Zij toch is een overblijfsel van het leenstelsel; het overblijfsel van de plichten van den feodaal-bezitter tegenover den grondheer. Dat feodaal-bezit is langzamerhand in volledigen eigendom overgegaan, maar de rechten der grondheeren zijn op de gemeenschappen, op de staten overgegaan. Hoe ontstond dus de grondbelasting? Eenvoudig doordat vorsten, met te grooten landelijken eigendom, om hem behoorlijk te bebouwen, hem in gebruik afstonden aan de bewoners of aan personen, die zij bevoordeelen wilden, echter onder verplichting hunnerzijds jaarlijks zekere diensten te verrichten en zekere evenredige uitkeeringen, hetzij in producten, hetzij in geld te doen, welke later het karakter van belasting kregen.¹⁾ Men kan dus niet van een onteigening spreken; maar de verhouding van den Staat tot de verschillende grondstukken was en is gemakkelijk weer te geven, door te zeggen, dat de Staat mede-eigenaar van den bodem gebleven is, die de renten uit zijn aandeel trekt. „L'Etat

¹⁾ Cf. PIERSON: Leerboek dl. II pag. 229. Het eigenaardige van de betrekking, die tusschen de bewoners van een grondheerlijk goed en hunnen heer in de middeleeuwen ontstond, was hierin gelegen, dat door dien heer, zij het ook namens den vorst, in groote mate publiek gezag over hen werd uitgeoefend. Het was geen zuiver economische betrekking, als die tusschen een landeigenaar en zijne pachters; het grondheerlijk goed was een staat in het klein, en wat de bewoners van dat goed aan diensten, leveringen en betalingen schuldig waren, was niet louter pacht of huur, daaronder scholen ook belastingen.

Verder: VISSERING, dl. II n°. 837; CORT VAN DER LINDEN: Leerboek; pag. 377; A. WAGNER: Finanzwissenschaft tl. II (Gebühren und allgemeine Steuerlehre) pag. 392: „Die Grundsteuern“ sind als Entgelt für die Überlassung von öffentlichem, Gemein-fürstlichem u. s. w. Boden zur Nutzung, entrichtet“; verder pag.

est devenu propriétaire d'un tantième de la valeur de toutes les terres et de tous les bâtimens", zooals VAN HOGENDORP ¹⁾ zegt. Hieruit volgt, dunkt mij, onmiddellijk hoe de grondbelasting moest werken. De Staat was dus de medeëigenaar geworden in plaats van den grondheer, of wil men, gerechtigd gebleven tot het heffen van een grondrente in den zin van ons Burg. Wetboek. Deze grondrente was in casu een tiende, echter niet in voortbrengselen, maar in geld, geheven van de opbrengst. ²⁾ Hieruit volgt, dat het aandeel, dat de Staat als mede-eigenaar of als zakelijk gerechtigde trok, evenredig moest wezen aan de totaalopbrengst; was deze groot, dan trok hij veel, was zij klein, hij trok weinig; het percentage was altijd even groot, ieder genoot in verhouding tot zijn aandeel en de Staat en de eigenaar.

Daaraan nu was vroeger voor den eigenaar geen bezwaar verbonden, toen hij geen kosten maakte voor zijn land, maar langzamerhand werd dit noodig; er ontstond een groote kapitaalaanwending tot verbetering van den grond, de zgn. intensieve cultuur, en daarmede werd het onbillijk, terwijl dientengevolge de opbrengst tot het dubbele steeg, den Staat in die meerdere opbrengst te doen deelen door het vaste percentage; het was er mede, als met een vennootschap, waarvan een der vennoten meer kapitaal in de zaak brengt; niets meer dan billijk, dat hij alleen daarvan de meerdere vruchten plukke als de arbeid van den anderen vennoot precies

¹⁾ V. HOGENDORP: *Lettres sur la prospérité publique adressées à un Belge*, Amsterdam 1830; pag. 185. Cf. ook PIERSON: dl. II pag. 477; v. VOORTHUYSEN: *De directe belastingen*. Utrecht 1848 dl. I pag. 114.

²⁾ Eerst langzamerhand geworden heffingen van de zuivere opbrengst; oorspronkelijk van de onzuivere.

dezelfde blijft en geen meerdere inspanning kost. ¹⁾

Is men echter geheel gerechtigd tot deze beschouwing; was het inderdaad zoo onbillijk? — Is de Staat wel een eigenaar, die slechts trekt en zelf zich geen opoffering getroost om den bodem tot meerdere opbrengst in staat te stellen? —

Men overwege het volgende: „De krachtige werkzaamheid van den Staat geeft allen, den eigenaar van vaste goederen evenzeer als anderen, de gelegenheid hunne arbeidskrachten en kapitalen met gunstigen uitslag aan te wenden en het is dus billijk, dat van de verworven inkomsten een evenredig deel genomen worde tot goedmaking der Staatsuitgaven.

„Maar de eigenaar van vaste goederen heeft daarenboven nog een ander voordeel. De werkzaamheid van den Staat schept voor een goed deel de waarde van het territoir (lees: bodem). Men vergelijkte slechts de waarde van den grond in een land, waar orde en veiligheid zelfs in de afgelegenste streken heerschen, waar talrijke wegen en kanalen (grootendeels met medewerking van het Staatsgezag aangelegd) den aan- en afvoer gemakkelijk maken; waar een dichte en welvarende bevolking een ruim débouché voor landbouwproducten aanbiedt, met de waarde van den grond in een dun bevolkt land, zonder rechtszekerheid, zonder communicatiemiddelen. Men denke zich in ons vaderland een slecht bestuur, de bevolking verhuizende om den druk der tirannie te ontgaan, de veiligheid verdwenen, school- en armwezen verwaarloosd, de

¹⁾ Men is bovendien de beteekenis der grondbelasting geheel gaan miskennen, toen men ten tijde der Republiek hier te lande voor deze belasting in de Provinciën het repartitiestelsel ging toepassen met vaststelling van de totaalopbrengst voor de Provincie.

middelen van gemenschap door gemis aan onderhoud vervallen. De bezitter van effecten zal dan zijn vermogen nog geheel ongeschonden hebben, maar de eigenaar van vaste goederen zal verarmd zijn enz." ¹⁾

De eigenaar brengt dus kapitaal in den grond maar evenzeer getroost de Staat zich groote kosten ten voordeele van den bodem; *beiden* moeten dus krijgen wat hun uit de grootere opbrengst toekomt. Hoe moet echter die winstverdeeling tusschen den Staat en den particulieren eigenaar plaats hebben? Een ieder geniete naar zijn aandeel en naar verhouding der kosten, die hij gemaakt heeft ten bate van den grond. Maar die berekening is onmogelijk, zij is een Gordiaansche knoop; en toch, *wil men de onderdanen billijk belasten, dan moet men weten in hoeverre die verdeling billijk plaats heeft, in hoeverre er werkelijke belasting schuilt onder hetgeen er betaald wordt onder den naam van grondbelasting*, die dan toch, zooals wij zagen krachtens haren aard geen ware belasting mag wezen, maar slechts eene uitkeering van den grond aan den Staat, berustende op een historisch recht, terwijl een gedeelte dan, naar de beschouwing van den Heer VAN HOUTEN, als retributie mag aangemerkt worden. Heft de Staat van den grond *meer* dan hem als medeëigenaar en voor zijn extra-onkosten toekomt, dan heft hij belasting van de inkomsten uit onroerend goed en moet de wetgever daarmede rekening houden als hij b. v. alle soorten van inkomsten door eene wet wil treffen. Niettemin komt het mij voor, dat men de grondbelasting, in zooverre zij afwijkt van den eenigen vorm, die haar past, moet *hervormen*,

¹⁾ Mr. S. VAN HOUTEN: Toekomst onzer Financiën, pag. 75—76.

weer moet maken tot wat zij historisch is, uitsluitend *het aandeel van den Staat als medeëigenaar*, en dat, indien men bewijzen kan, dat sommige uitgaven van den Staat uitsluitend ten bate komen van sommige landstrekken, men van de eigenaren daarvoor afzonderlijk retributiën moet heffen, echter niet die uitgaven door de grondbelasting dekken. Eerst dan zal men in staat zijn, waar nieuwe directe belastingen noodzakelijk zijn, deze naar eisch samen te stellen. En ofschoon niet gemakkelijk, is dit doel te bereiken. —

Te berekenen op welke grondlasten elke tegenwoordige eigenaar of wel de overgrootvader van dezen bij den koop gerekend heeft en hoe daarin verandering is gekomen door de verandering in de opbrengst, hoe de een door duurzame vermindering daarvan, terwijl de grondbelasting op één hoogte bleef, een tweede verlies geleden heeft enkel omdat die belasting met de opbrengst niet evenredig verminderde, hoe de ander bij vermeerdering van opbrengst ten koste van zijnen voorganger op dezelfde wijze dubbel verrijkt werd, ¹⁾ ik vrees, het is onmogelijk, maar dan als dit vaststaat ook de knoop doorgehakt!

Laat de grondbelasting in hoofdzaak blijven, zooals zij nu is; brengt alleen veranderingen in de bestaande toestanden, voorzoover de belanghebbenden (Staat of belastingschuldige) kunnen bewijzen, dat zeer bijzondere omstandigheden de opbrengst van de belaste perceelen aanzienlijk gewijzigd hebben, zoodat er grove onbillikheden zouden ontstaan, indien de toestand onveranderd bleef; de uitkomsten, tengevolge der uitvoering van de

¹⁾ Zie het bewijs hiervan op pag. 69 § 70.

wet van 25 April 1879 tot herziening van de opbrengst der ongebouwde eigendommen verkregen, zouden daarbij bovendien als gids kunnen dienen. Voert echter na die tegemoetkoming aan groote onrechtvaardigheden *geen volledige peraequatie in, ¹⁾ behoudt het feitelijke — niet het wettelijke nominale — thans bestaande percentage van heffing voor elk der grondstukken, stelt dit vast voor goed en brengt er nimmer verandering in, voert evenwel in bij de wet een periodieke herziening der belastbare opbrengst, waarbij men steeds aan dat voor elk grondstuk vastgesteld percentage van heffing getrouw blijve.*

Aldus zal men de nadeelen, door Dr. Bok zoo duidelijk aangetoond, ontgaan. Fixeert men toch voor altijd de belasting, dan wordt zij een groote last als het excedent niet meer voldoende is; bovendien zou bij een gefixeerde belasting door de voortdurende daling der geldprijzen, het aandeel van den Staat steeds kleiner worden. Bij vast percentage met periodieke herziening voorkomt men die bezwaren, blijft het aandeel van den Staat evengroot en kan de belasting slechts kort drukken bij verminderde opbrengst. Men zegge vrij, dat het aan geen redelijken twijfel onderhevig is, dat de doorgaande neiging van de pachtwaarde om te klimmen zal aanhouden en derhalve een duurzame verminderde opbrengst niet goed denkbaar is. Niettemin schijnt mij het denkbeeld van Dr. Bok ²⁾ practischer: „Ziet men om ons heen, ontwaart men, hoe de reusachtige uitbreiding der verkeersmiddelen elke prijsverhooging der levensmiddelen door een verdubbelden aanvoer uit alle oorden der wereld doet volgen, hoe in

¹⁾ In afwijking dus van de bedoeling der wet van 1879 en van het aanhangig wetsvoorstel tot peraequatie der grondbelasting.

²⁾ t. a. p. pag. 192.

ons land dalende pachten in het algemeen 't gevolg zijn der dalende landbouwprijzen, dan schrikt men terug voor de consequenties der theorie.

En in elk geval bekruipt ons dan de gedachte: het is mogelijk, dat ook dit slechts een tijdperk van teruggang is, die niet blijvend kan zijn, doch niettemin worden die perioden zóo lang en bang, dat het gerechtvaardigd schijnt, gedurende haren duur het belastingstelsel naar haar in te richten.

Als eerst over anderhalve eeuw de rijzing misschien weder begint, is het dan verkeerd, tot zoolang een ander dan het theoretisch juiste belastingstelsel te hebben?"—¹⁾

Fixeert men de belasting op het ongebouwd en gaan de prijzen nog meer achteruit of sluit het buitenland nog meer zijne markten voor onze landbouw- en veeteelt-producten, dan wordt deze belasting steeds drukkender, wat men vermijdt bij periodieke herziening.

Gaat men over tot pcræquatie, d. i. voert men een zelfde percentage in voor alle grondstukken, dan geeft men den een een geschenk en onteigent den ander voor een gedeelte, hetgeen op de wijze, boven omschreven, te vermijden is.

Periodieke schatting der opbrengst echter kost veel geld; daarom, kon men een middel vinden, om die kosten te vermijden, het zou aanbeveling verdienen. Zou het b. v. onmogelijk zijn de eigenaars zelf hun belasting-

¹⁾ Hoe het mogelijk is, na dit betoogd te hebben en na de nadeelen van ons stelsel zoo duidelijk aan het licht te hebben gebracht, het wenschelijk te achten, dat de grondbelasting blijve, zooals zij is, nimmer haar bedrag worde veranderd, maar tot een volstrekt fixum gemaakt, begrijp ik niet goed, zelfs al is de meening juist van den heer Bok (pag. 202) dat het excedent nog ruim de belasting opbrengt, ook bij den tegenwoordigen achteruitgang van den prijs der landbouw-producten.

schuld te laten opgeven, zooals bij inkomsten- en vermogensbelastingen dikwijls het geval is, n.l. volgens het voor hun perceelen voor altijd vastgestelde, hun bekende percentage van heffing, met de gewone controlemiddelen aan „eigen aangifte” verbonden?

Ook al bestonden er geen pachtcontracten, in geval de eigenaar zelf zijn grond bebouwde, toch zou misschien behoorlijke contrôle wel mogelijk zijn b. v. door verplichte boekhouding aan elken eigengeërfden landbouwer voor te schrijven. Evenwel in praktische quaesties kan ik mij niet verdiepen, omdat daarvoor de ondervinding mij totaal ontbreekt en het bezwaar door Mr. C. v. D. LINDEN ¹⁾ geuit tegen het denkbeeld om de grondbelasting eenvoudiger en goedkooper vast te stellen dan door een kadaster mogelijk is ons zeer gerechtvaardigd schijnt, dat n.l. het kadaster juist de kracht geeft aan het geheele belastingstelsel; bovendien zou het gevaar ontstaan, dat de opbrengst voor den Staat onzeker werd en men weet het: „de Staat moet op vaste inkomsten kunnen rekenen. Belastingen, die uit haren aard wisselvallig zijn, mogen daarom geen overwegend deel uitmaken van het belastingstelsel.” ²⁾

Behoud van het percentage met periodieke herziening, heeft men gezegd, gaat de kapitaalaanwending en de verbetering van den grond tegen. Met een percentage echter, zooals thans bestaat, en dat gemiddeld waarschijnlijk 6 is, behoeft men daarvoor geen vrees te koesteren; niemand zal zich door de naderende herziening laten weerhouden, den grond tot grootere productiviteit te brengen; 6% van de vermeerdering van opbrengst

¹⁾ Leerboek; pag. 382.

²⁾ Ibid.; pag. 220.

te moeten afstaan, werkt niet belemmerend. Er staat tegenover dat tot voor enkele jaren geen enkel grondbezitter zeker kon zijn of zijn aanslag niet aanzienlijk verhoogd zou worden; die onzekerheid wordt vervangen door zekerheid bij zulk eene regeling. Onbillijk kan het ook niet genoemd worden, dat de Staat in de toekomst na elke periodieke herziening, waarschijnlijk meer van de opbrengst trekken zal, als de jaren van depreciatie van landbouwproducten voorbij zullen zijn; want zooals wij zagen, ook de Staat is voor een groot deel oorzaak van de meerdere opbrengst der landerijen.

Het spreekt van zelf, dat bij zulk eene historische regeling van de grondbelasting de opcenten van Provincie en Gemeente ook gefixeerd moeten worden en niet meer mogen wisselen, zooals tot nu toe het geval was; ook de Provincie en de Gemeente brengen het hare bij tot de meerdere waarde der landbouw- en veeteeltproducten en mogen dus hun aandeel blijven vorderen uit de grondbelasting, mits met een vast percentage.

Aldus geregeld zullen aan de grondbelasting haar tegenwoordige gebreken worden ontnomen; zooals zij thans bestaat, weet men niet in elk speciaal geval, om het maar eens populair uit te drukken, of men er visch of vleesch aan heeft. Ja! het is waar: „elke belasting strekt hare werking meer of minder uit, zoowel over hem die haar betaalt, als over de personen, die met dezen in eenige handels- of burgerrechtelijke betrekking staan. In welke verhouding zich de druk over die verschillende personen verdeelt, is niet te ontwarren; wij moeten ons tevreden stellen met de wetenschap, op welke van deze personen zij het meest drukt.” ¹⁾

¹⁾ Mr. M. W. F. TREUB; pag. 195 en 196.

Bij de tegenwoordige grondbelasting echter gaat die onzekerheid wat al te ver. Men moge het belastingstelsel met Mr. W. C. MEES een keurslijf noemen, naar hetwelk het lichaam der maatschappij vergroeit en wel zóó, dat, al moge ook de bijzondere vorm van het keurslijf door ongelijken druk aanvankelijk sommige deelen hebben gekwetst, die kwetsuren veelal van lieverlede zich heelen en op den duur alleen onderdrukte wasdom der aanvankelijk gekwetste deelen, zonder smartgevoel, overblijft; — de kwetsuren door onze grondbelasting toegebracht, blijven gevoelig en heelen niet volkomen; bij elke verandering van weer, m. a. w. bij elke verandering in de productenprijzen of in de opcenten, schrijnen die kwetsuren weder hevig en veroorzaken veel pijn. Bij eene regeling, hierboven vermeld, zullen die kwetsuren geheel genezen en zal slechts eenige gevoeligheid in geringe mate overblijven kort voor elke periodieke herziening der belastbare opbrengst.

Wil men echter ook deze gevoeligheid doen verdwijnen en tevens de gelegenheid benemen aan de grondeigenaars, om telkens weder met het oude argument aan te komen, bij mogelijk in te voeren nieuwe directe belastingen „dat zij alléén reeds door een belasting getroffen worden,” stel dan de grondeigenaren in de gelegenheid *deze belasting af te koop*. —

Staat, Provincie en Gemeente zouden in staat zijn daarmede een belangrijk deel van hun schuldenlast te verminderen door aflossing, voorwaar een niet gering voordeel. Het zij mij vergund een alinea van den Heer VAN VOORTHUIJSEN ¹⁾ in te lasschen over dit denkbeeld:

¹⁾ De directe belastingen, dl. I pag. 136.

„Daar het in het belang van den eigenaar is de grondlasten af te lossen, welke door hare verhooging, de verbetering van den landbouw kunnen benadeelen ¹⁾, zoo is het wenschelijk, dat den ingezetenen de gelegenheid worde aangeboden, zich van dien last te bevrijden, zonder dat daardoor de Staatskas evenwel aanmerkelijk benadeeld wordt. Gelijk toch ieder verstandig huishoudkundige zijne goederen zal trachten te bevrijden van de stremmende drukking, welke eene hypotheek daarop uitoefent, zoo moet ook ieder landbouwer naar de gelegenheid uitzien, zich van de betaling der grondlasten te ontheffen.”

Die afkoopbaarstelling geeft bovendien nog een voordeel, men zou langzamerhand de periodieke herzieningen der belastbare opbrengst kunnen beperken tot die perceelen, waarvan de grondlasten nog niet afgekocht waren; hetgeen een belangrijke besparing zou geven in het herzieningswerk. Is daarenboven zulk eene wet, die de mogelijkheid tot afkoop vaststelt, niet rationeel? De Artt. 798 en 799 Burg. Wetb. regelen den afkoop van de grondrenten en tienden na 1838 gevestigd; zelfs is het niet geoorloofd dergelijke zakelijke rechten te vestigen met de bepaling, dat zij onafkoopbaar zullen zijn, tenzij gedurende korter dan 30 jaar. De wet van 12 April 1872 n°. 23 opent de gelegenheid tot afkoop der tienden, reeds bestaande vóór de invoering van het Burg. Wetb.; wel is waar geldt het in het laatste geval de brutoöpbrengst, terwijl de grondbelasting van de nettoöpbrengst moet betaald worden, maar toch ook de grondrenten in engeren zin van het Burg. Weth., die ook van de nettoöpbrengst betaald worden zijn afkoopbaar gesteld.

¹⁾ De benadeeling is, zooals wij zagen, van geen beteekenis evenwel bij een laag percentage met periodieke herschatting.

Behoort dan ook niet de belasting op de ongebouwde eigendommen, die een dergelijke last is als genoemde zakelijke rechten, afkoopbaar gesteld te worden, waar dezelfde overwegingen, tengevolge waarvan men de grondrenten en tienden schadelijk achtte en afkoopbaar stelde, aanwezig zijn? —

Noodzakelijk schijnt het mij dan ook, dat, waar sommigen de grondbelasting gefixeerd willen hebben voor eens en voor altijd, zij daarbij den eisch doen, dat zij dan ook afkoopbaar gesteld zal worden ¹⁾; die wensch zou strooken met het systeem van het Burg. Wetb. en van de wet van '72.

Er bestaat evenwel ecne bedenking tegen de afkoopbaarstelling; volgens de leer van RICARDO, zegt men, trekken de grondeigenaren steeds meer en meer van hun eigendommen, naarmate de bevolking toeneemt en er minder voor bebouwing geschikte gronden in cultuur genomen worden. Niet meer dan billijk, zegt men, dat ook de Staat in die door de natuur der dingen ontstane voordeelen deelt; dit komt immers ten voordeele van de anderen, niet-grondeigenaren, in den vorm van lagere belastingen. Hierop hebben wij dit antwoord:

Is het onbillijk, dat de eigenaren profiteeren van die vermeerderde pachtwaarde, die niet aan hunne werkzaamheid te danken is, dan neme de Staat al dat meerdere voor zich, niet een gedeelte. Is het echter billijk (daar zonder dat uitzicht op verhoogde pachtwaarde, geen grondeigenaar meer eenige moeite zal doen zijn land tot de grootst mogelijke productie te brengen, terwijl het onmogelijk is te berekenen in hoeverre die ver-

¹⁾ De heer Bok wenschte dan ook vatbaarheid voor afkoop, pag. 202.

hooging der pachtwaarde aan de werkzaamheid van den eigenaar, in hoeverre aan omstandigheden te danken is), welnu! de Staat geniete er dan direct niet mede van, maar helpe mede tot het doen verdwijnen van eene instelling, die nu eens een inkomstenbelasting, dan weer een op het land gevestigd zakelijk recht, of wel beide tegelijk is, door deze heffing afkoopbaar te stellen. Immers! van die verhoogde pachtwaarde kan de Staat en zal hij toch ook op andere wijze voordeel hebben, n.l. door de inkomstenbelastingen, waarin ook de grondeigenaren aangeslagen zullen worden.

Overigens, ik heb reeds gezegd, legt de Staat werken aan, die den grondeigenaren uitsluitend ten goede komen, hij late zich die kosten door retributiën goed doen.

Over de belasting op het gebouwd kunnen wij korter zijn. Het is bekend, dat deze belasting gedeeltelijk gedragen wordt door den producent, gedeeltelijk door den consument, d. i. de belasting heeft *hier* het gevolg, dat de huurprijzen hooger zijn dan zij het zonder de belasting zouden zijn, *ginds* heeft zij dat gevolg niet; *hier* wordt zij geheel verhaald in de huurprijzen, *ginds* weder voor een gedeelte. ¹⁾ In geen enkel speciaal geval is echter te berekenen, hoeveel de eigenaar, hoeveel de huurder draagt; dit veroordeelt deze belasting al dadelijk. Zij moet daarom verdwijnen, of althans belangrijk gewijzigd worden, hecht men ten minste nog aan den regel: belasting naar draagkracht.

Voor zoover de belasting op de huurders verhaald wordt en door dezen gedragen, heeft zij evenwel voor ons onderwerp geen belang; dit gedeelte der belasting

¹⁾ Cf. Mr. N. G. PIERSON: Leerboek I pag. 141—147; Lb. II pag. 401—402, en pag. 486—488.

toch zou geen belasting op het roerend vermogen alléén rechtvaardigen, immers een ieder heeft eene woning noodig; niet enkel de huisbezitters alleen, ook de bezitters van kapitaal in portefeuille. Men kan echter beweren dat de belasting voor dat gedeelte afgeschaft dient te worden, op grond dat de eerste levensbehoeften, waaronder woning voorzeker te rangschikken is, onbelast moeten zijn ¹⁾. De moeilijkheid schuilt dan echter om aan te wijzen, voor welk bedrag in de belastingsom feitelijk de huurders getroffen worden, d. i. met welk bedrag de huren dalen zouden, werd de geheele belasting afgeschaft. Het schijnt mij meer dan waarschijnlijk, dat de eigenaars tegenwoordig in welvarende plaatsen getroffen worden door deze heffing in dezelfde verhouding, als de grondhuur een deel is van de geheele huur, (de huur toch is samengesteld uit onderhoudskosten, plus interest van het kapitaal in het huis belegd, plus de rente van de waarde van het bouwterrein, d. i. de grondhuur) doch dat zij in plaatsen, die achteruitgaan, waar de grond als bouwterrein geen waarde heeft, waar te veel huizen naar het aantal inwoners zijn, door de geheele belasting worden getroffen.

Maar, gesteld de belasting op het gebouwd wordt hervormd in eene op de grondhuur en drukt dus alleen het bezit daarvan, bestaat er dan voor deze nieuwe belasting, die door de huiseigenaren gedragen zou worden, reden, om hen niet of minder aan te slaan in een

¹⁾ Een andere zaak is het natuurlijk een verteringsbelasting te heffen naar den maatstaf „huurwaarde”. „Een woning is levensbehoefte, een zeer ruime woning weelde” (Mr. N. G. PIERSON: Gids, Oct. 1881, pag. 9). Een accijs op huizen echter, die ieder treft, zonder aanzien des persoons, zonder op levensomstandigheden te letten (winkelstand, aantal kinderen) verdient afkeuring.

vermogensbelasting? — Neen! al drukte deze belasting niet op de huurders, zij zou toch ook niet na de verandering gaan drukken op de tegenwoordige eigenaars, althans niet voor het grootste deel. Evenals dit bij de belasting op het ongebouwd het geval is, zou men deze belasting op de terreinwaarde (een restant van de vroegere belasting op het gebouwd) als vernietigd in de koopwaarde kunnen blijven aanmerken, en iedere koper van huizen zou er verder op rekenen; wat ik opgemerkt heb ten opzichte van die belasting, zou ook voor deze gelden, mutatis mutandis. In de meeste gevallen is dan ook een der vorige eigenaars de persoon, die het twintig of vijftwintigvoud van de belasting op het gebouwd, voorzoover zij niet verhaald wordt op de huurders, reeds gedragen heeft.

De gronden, die bij de belasting op het ongebouwd pleiten voor de afkoopbaarstelling dier belasting, zijn hier ook aanwezig; evenwel er zijn hier overwegingen in het spel, welke het blijven bestaan eener belasting op de bouwterreinen wenschelijk doen schijnen. Neemt eene stad belangrijk in welvaart toe en stijgen dus de huren, dan gaat die meerdere bloei gewoonlijk gepaard met groote uitgaven van gemeentewege. Niets billijker dan dat de gemeente een middel hebbe om de elders wonende huiseigenaars, die van dien verhoogden prijs der huren en der terreinen profiteeren, zonder dat zij er een slag voor uitvoeren, door opcentenheffing op de grondbelasting te doen bijdragen in de meerdere kosten. Ditzelfde geldt ook wel voor de belasting op het ongebouwd, wat betreft de buitenlandsche grondbezitters ten opzichte van den Staat; maar het is daar niet van zulk overwegend belang om de belasting niet afkoopbaar te stellen, om de eenvoudige reden, dat het buiten de gemeente wonen van huiseigenaars veel voorkomt, terwijl het grondbezit in

handen van buitenslands wonenden uitzondering blijft ¹⁾. Wordt de belasting op het gebouwd in den aangegeven zin gewijzigd, zoodat de huurders niet meer getroffen worden, dan zal deze hervormde belasting, welke er dus eene wordt op de bouwterreinen en wel op de belastbare opbrengt der bouwterreinen, eveneens met vast percentage van heffing, moeten gepaard gaan met een periodieke herziening, b. v. eene om de drie of vijf jaren ²⁾.

In de achteruitgaande gemeenten, waar de bouwterreinen geen waarde hebben en de belasting op het gebouwd derhalve zou vervallen, ofschoon zij in ons systeem, waar alleen de belasting voorzoover zij de huurders drukt, wordt afgeschafft, wellicht behoorde gehandhaafd te blijven, zou men misschien den huiscigenaren, die in zulke gemeenten de belasting bij den koop — want zij rekenen er op — niet droegen, maar langzamerhand zijn gaan dragen bij het terugloopen der huren, dit geschenk wel kunnen maken, als men daarbij in aanmerking neemt, dat weldra hunne huizen onbewoond zullen zijn en slechts voor den slooper waarde zullen hebben.

Aldus geregeld en hervormd tot eene belasting van de nettoöpbrengst der bouwterreinen, zal deze belasting waarschijnlijk minder opbrengen dan tegenwoordig; het aequivalent voor het tekort zal de Staat moeten zoeken in nieuwe persoonlijke belastingen; de Provincie en de

¹⁾ Werd echter ook de belasting op de terreinhuur afkoopbaar gesteld, dan zou wellicht in dit bezwaar kunnen voorzien worden door de heffing van een straatgeld.

²⁾ Jaarlijksche schattingen (zie Mr. CORT VAN DER LINDEN: Leerboek pag. 389) schijnen ons onnoodig, waar de huurcontracten van behoorlijke woningen voor meer dan één jaar gesloten worden en dan de huursommen voor meerdere jaren gelijk blijven.

Gemeenten in meerdere opcenten op deze laatste. Wordt zij echter aldus ingericht, dan zal deze belasting, en dit is het resultaat van onze beschouwing, evenals de belasting op het ongebouwd, geämortiseerd worden en bij het zoeken naar eene belasting op de inkomsten, zal men ook de huiseigenaren niet behoeven aan te merken als reeds getroffen in een partieele inkomstenbelasting.

De geheele grondbelasting zal, om het zoo maar eens uit te drukken, aldus gemaakt zijn tot geen-belasting, niemand zal zij eenige schade toebrengen; en elke reden om het roerend vermogen alleen te belasten, vervalt dan. „Wie de grondbelasting in dat licht (n.l. in het licht eener partieele inkomstenbelasting) beschouwt, moet niet ijveren voor een rentebelasting, maar voor eene hervorming der grondbelasting, waardoor zij haar zakelijk karakter verliest en op den voet van eene partieele inkomstenbelasting wordt geregeld. En ziet men in de grondbelasting ten deele een zakelijke last, die behouden moet blijven, ten deele een stuk inkomstenbelasting, ook dan nog bestaat voor het heffen eener rentebelasting geene aanleiding: de grondbelasting moet in dat geval gehalveerd worden, en voor de eene helft blijven wat zij is, voor de andere helft in de inkomsten- of algemeene vermogensbelasting opgaan. Zij, die weigeren de grondbelasting aan te merken als eene belasting, onafhankelijk van het draagvermogen of weigeren dit te doen voor haar geheele opbrengst, moeten de gevolgtrekking aanvaarden, die uit hunne zienswijze voortvloeit en niet ijveren voor afzonderlijke belasting van het vermogen in portefeuille, maar op hervorming der grondbelasting in de zooeven aangeduide richting.”¹⁾

¹⁾ Mr. N. G. PIERSON: Leerboek II pag. 560.

Welnu, wenschelijk is, dat de grondbelasting gemaakt worde tot wat zij behoort te zijn, eene zakelijke last en dat, voorzoover in onze grondbelasting nog elementen schuilen van eene inkomstenbelasting, die er uit verwijderd worden; wenschelijk buitendien is, dat, voorzoover het mogelijk is, zij ook verdwijne uit ons stelsel door afkoop; nimmer zou dan ook een zakelijke belasting op de andere bronnen van inkomst, naast die op den bodem, door sommigen gewenscht, met name op het roerend vermogen, mijn bijval vinden, omdat een dergelijke zakelijke belasting een nieuwe bron zou worden voor ongelijkmatigheid en onzekerheid.

Ik kan niet inzien, dat zakelijke belastingen noodzakelijk zijn in een goed stelsel, terwijl m. i. de nadeelen, het niet rekening houden met de omstandigheden van den belastingplichtige, naast het Protocusachtige in hare werking, ze voor mij verwerpelijk maken. ¹⁾

Alleen persoonlijke directe belastingen schijnen te passen in een stelsel, dat beoogt belasting naar den welstand, geen gemengd stelsel van zakelijke en persoonlijke lasten, bovendien bieden de eerste het voordeel van bevorderlijk te zijn aan de economische eischen, aan een belastingstelsel gedaan, terwijl zij aan de fiscale eischen geen nadeel behoeven toe te brengen.

²⁾ AD. WAGNER (Finanzwissenschaft; Gebühren und Allgem. Steuerlehre) acht ze „trotz aller dieser inhärenten Mängel in der Staats- und vollends in der Communalbesteuerung nicht entbehrlich“ (pag. 433). Voor den Staat nl. niet op dezen grond, omdat anders vreemdelingen voordeelen plukken zonder bij te dragen in de rijkskosten (pag. 43 en 557) een argument, dat mij niet van genoeg gewicht toeschijnt om zakelijke belast., te behouden. De Schrijver erkent bovendien ook: „die Objectbesteuerung passt mehr für frühere, einfachere, schablonenhaftere Verhältnisse der Technik und mehr unter den älteren wirtschaftlichen Rechtsordnungen“ (pag. 437) en voegt er nog bij „dass Ertragssteuern des Staats unvermeidlich mangelhafter als solche der Commune und Kreise u. s. w. sind.“ (pag. 438)

Wellicht heeft het velen toegeschenen, alsof ik wat lang bij de grondbelasting heb stilgestaan; ik maak evenwel de woorden van Mr. S. A. VENING MEINESZ tot de mijne: „De tegenwoordige grondbelasting is een der grootste hinderpalen bij invoering eener inkomstenbelasting en bij het hervormen van het belastingstelsel in het algemeen. Dit strekke tot verklaring en tevens tot verontschuldiging voor de uitvoerigheid, waarmede dit onderwerp te dezer plaatse is behandeld. ¹⁾”

Hiermede is het voornaamste deel mijner taak afgedaan; immers al heb ik het nog niet met zooveel woorden gezegd, duidelijk zal het den lezer zijn, dat, *mits* de grondbelasting in de aangegeven richting gewijzigd worde en dus geen partieele inkomstenbelasting meer mag genoemd worden, bij de uitbreiding der directe belastingen *er geen sprake meer mag wezen van een zakelijke noch van een persoonlijke belasting van het roerend vermogen alléén, maar slechts van een persoonlijke belasting van het geheele vermogen.* Wordt de grondbelasting evenwel niet gewijzigd in den aangeduiden zin, dan blijft deze een slechte belasting wegens hare onregelmatige werking en zal ook altijd een hinderpaal blijken te zijn voor elke uitbreiding der directe belastingen.

Die uitbreiding der directe belasting kan nu bestaan in eene *vermogensbelasting* (waarnaast de andere bronnen van inkomst dan ook behoorlijk belast moeten worden) of in eene *inkomstenbelasting*. Het verschil tusschen beide ligt hierin, dat de eerste het vermogen, de tweede de inkomsten tot belastbaar object kiest. Vroeger beschouwde men beide als antipoden, maar ook hier blijkt:

¹⁾ Gids 1875 n°. 2 pag. 547.

„les extrêmes se touchent”. Immers is het verschil nog groot tusschen een algemeene belasting op de onzuivere inkomsten en een vermogensbelasting; reeds veel kleiner tusschen eene belasting op de zuivere inkomsten uit vermogen en een vermogensbelasting; het verschil wordt zeer gering, als men bij zulk eene partieele inkomstenbelasting, *alle* factoren, die de draagkracht van den belastingschuldige vormen, in acht neemt, en onderscheid maakt tusschen inkomsten uit roerend en onroerend vermogen. Zooals ook bij de behandeling der Effecten- en Rentebelasting in de jaren '79—'81 geconstateerd werd, wordt het verschil in een dergelijk geval meer een woordenquaestie, daar eene belasting op de inkomsten van het vermogen zóó hoog kan opgevoerd worden, dat zij van het vermogen betaald wordt en omgekeerd een vermogensbelasting zoo laag kan zijn, dat zij met gemak uit de inkomsten wordt gekweten. Mogelijk is ook, dat men in het algemeen vermogens- en inkomstenbelasting afkeurende, liever een nieuwe directe *verteringsbelasting* zag aannemen. Van al deze gevallen evenwel, zou het struikelblok, de grondbelasting, van de baan geschoven zijn.

Evenwel veel keus is er niet; houdt men vast aan den eisch: uitbreiding der directe belastingen, dan moet men wel vervallen tot eene vermogens- of tot een inkomstenbelasting (in één van haar verschillende vormen) daar een nieuwe verteringsbelasting tot een eenigszins belangrijk bedrag niet te vinden is.

En nu kom ik tot eene voor ons onderwerp beslissende vraag, welke men op tweeërlei wijze stellen kan: 1°. of men bij eene inkomstenbelasting, waar het de inkomsten uit roerend vermogen geldt, de inkomsten naar de *inkomsten zelf als maatstaf*, moet belasten of naar het *vermogen, als maatstaf*. Of eenvoudiger gesteld: 2°. of, met

het oog op de inkomsten uit roerend vermogen, een inkomstenbelasting de voorkeur verdient, of een vermogensbelasting.

Het laatste verdient de voorkeur; zoodoende bereikt men de volgende voordeelen ¹⁾: 1°. dat de belasting vermeerdert of vermindert, als het kapitaal vermeerdert of vermindert tengevolge van veranderingen in den prijs der effecten, niettegenstaande toch dezelfde rente genoten wordt; met de inkomsten als maatstaf zou dan de belasting gelijk blijven, onverschillig of de belastingschuldigen rijker of armer werden; 2°. dat het voor den Staat onverschillig wordt, hoeveel er aan rente wordt genoten; dat hij den kleinen rentenier, die gewoonlijk hooger rente geniet en dus minder soliede belegd heeft, betrekkelijk niet meer afneemt, dan den grooten kapitalist, 3°. dat rentelooze voorwerpen ook getroffen worden. Men moet zich voorstellen, dat men zich het genot, welke die laatste voorwerpen geven, koopt met de inkomsten, welke hunne waarde kon opleveren; zoo beschouwd, is het billijk, dat ook deze inkomsten, waarbij twee handelingen zijn uitgevallen, n.l. het ontvangen van rente en het zich daarvoor verschaffen van genot, dragen in de belasting. Men weet van welke voorwerpen hier voornamelijk sprake is: meubilair, juweelen, goud- en zilverwerk, kunstverzamelingen, boekerijen enz. Sommigen zien deze voorwerpen liever aangeslagen in onze te wijzigen personeele belasting, d. i. in een verteringsbelasting. Ik meen, dat het rechtvaardig is, dat deze voorwerpen *en* in de inkomstenbelasting *en* in de verteringsbelasting *worden aangeslagen*.

Iemand heeft *f* 25.000, die hem *f* 1000 inkomen geven,

¹⁾ Cf. Mr. N. G. PIERSON: Leerboek II pag. 567.

hij koopt een rijpaard en onderhoudt het van de rente der overblijvende f 24.000; nu betaalt hij in de personeele belasting f 25 voor het paard, en is er een inkomstenbelasting van de f 960 bovendien; of anders: van die f 25.000 reist hij veel, rookt hij veel en drinkt hij veel wijn; neem aan, er is een verteringsbelasting op de spoorwegbiljetten, bovendien hooge invoerrechten op wijn en tabak en een inkomstenbelasting; hij zal dus vrij veel dragen door die belastingen samen. Maar nu koopt hij voor de f 25.000 juweelen, goud, een klein kunstkabinet enz., nu willen sommigen, dat hij noch in de inkomsten- noch in de personeele belasting behoeft te betalen. Dit is zeker zeer onbillijk en er bestaat geen enkele redelijke grond voor. Anderen willen, dat hij voor zijn schilderijen-kabinet, enkel in de personeele belasting betale, maar ook hiervoor bestaat geen voldoende grond. Of men hetzelfde deel van zijn kapitaal besteedt aan paardrijden, aan reizen of aan het houden van een schilderijen-kabinet, er bestaat geen grond om iemand in het laatste geval minder in de algemeene lasten te laten dragen, dan in de beide eerste gevallen ¹⁾.

Slechts één argument heeft m. i. eenige waarde; men heeft gezegd: Belast de Staat het kapitaal, belegd in voorwerpen van kunst en smaak, niet dan is er een voordeel aan verbonden, dergelijke voorwerpen te hebben; aldus bevordert de Staat de kunst en men voorkomt bij invoering eener inkomstenbelasting, dat eigenaars van kabinetten ze van de hand doen; integendeel men moedigt het aanleggen daarvan aan, door een soort van premie, welke de vrijstelling uitmaakt, uit te loven. Zonder zich nu nog te

¹⁾ Uit een fiscaal oogpunt gesproken; uit een moreel oogpunt staat het hebben van een schilderijen-kabinet hooger.

willen beroepen op het bekende „Kunst is geen regeeringszaak”, zullen de motieven, die leiden tot het hebben van dergelijke kunstverzamelingen, kunstzin of ijdelheid, niet noemenswaard in kracht toenemen door een dergelijke bevoordeeling; geen erfgenaam zal door een luttele verhooging in de inkomstenbelasting zich laten terughouden van het verkoopen eener kunstverzameling, als hij liever de rente van het kapitaal geniet, terwijl ook niemand door die vrijstelling van belasting zal verlokkt worden groote sommen voor voorwerpen van kunst en smaak te besteden, als hij het anders reeds niet zou gedaan hebben!

Om de waarde van het voordeel, sub 2°. genoemd, in het licht te stellen, diene de beantwoording van de vraag of, in geval A. f 100.000 aan landerijen heeft en B f 100.000 aan effecten, A. zwaarder moet belast worden dan B. Men heeft gezegd: Het gevaar voor verlies is bij roerend vermogen grooter dan bij onroerend; en wil men van verlies nog niet spreken, effecten en schuldvorderingen zijn in ieder geval meer aan achteruitgang onderhevig dan onroerend goed, bijgevolg is de draagkracht bij het eerste kleiner, omdat men zich tegen mogelijk verlies moet verzekeren; ook is de draagkracht bij den grondbezitter grooter, omdat de grondbezitter steeds rijker wordt, de kapitalist steeds armer. Berusten deze beweringen op waarheid?

Bestond er een inkomstenbelasting, die het inkomen uit roerend vermogen en dat uit onroerend vermogen evenzwaar belastte, d. i. van een inkomen uit roerend vermogen evenveel nam als van datzelfde inkomen uit onroerend, dan zou dit zeker onbillijk wezen. Billijk is het van het inkomen uit roerend vermogen in het algemeen minder te nemen bij eene algemeene inkomstenbelasting. Die *billijkheid vloeit echter niet voort*

wil de overweging, dat roerend vermogen minder zwaar moet belast worden (in beide straks onderstelde gevallen toch heeft men f 100.000 vermogen) maar wèl het inkomen eruit getrokken. En dat wel waarom? Omdat inkomen en inkomen twee is en het van de duurzaamheid der bron afhangt, om de waarde van het inkomen te begrooten, m. a. w. omdat alle inkomen geen verteerbaar inkomen is. Heft men belasting van hetgeen als verteerbaar inkomen mag aangemerkt worden, dan is het onwaar, dat grondbezit veel betere waarborgen biedt dan kapitaalbezit, al komt men ons oók het tegendeel bewijzen met de slachtoffers van Portugal, de Transvaalsche goudvelden, Panamakanaal enz. „De grondbezitter gaat vooruit, de kapitalist achteruit!” Maar als een 5 pCt's fonds op de beurs 50 of 60 genoteerd staat, dan geschiedt zoo iets niet zonder reden en mag men ook, wil men niet interen, die 5 % niet verteren! Verteert men ze, dan tast men zijn vermogen aan en geeft uit, wat als aflossing moet beschouwd worden. Dat fonds staat niet voor niets op 50 genoteerd en hij slechts is verstandig, die maar 2 % verteert en de overige 3 % weder belegt. Als de fondsenbezitters niet meer verteren, dan gemiddeld uit grondeigendom getrokken wordt, dan zullen hun groote verliezen bespaard blijven. En vanwaar dit verband tusschen de interest uit beide takken van vermogen?

De grootere duurzaamheid van het onroerend goed heeft voor vele, vele jaren den prijs van dit laatste doen stijgen; door die stijging werd er minder rente van onroerend goed genoten, dan van andere bronnen van inkomst genoten werd; die stijging is doorgestaan totdat de hoogere prijs opwoog tegen de meerdere soliditeit; hoogere stijging werd onmogelijk, omdat dan belegging in roerend goed weer grootere voordeelen zou bieden,

daaruit, eveneens op soliede wijze, weer meer zou doen trekken. De rente van onroerend en roerend goed werd dus vanzelf genivelleerd door de vrije werking van vraag en aanbod. Wie dus van de interessen uit roerend goed meer verteert dan dooreengenomen uit onroerend genoten wordt, verwaarloost de zorg voor instandhouding van zijn vermogen, maar men mag niet zeggen, dat roerend goed uit zijn aard minder soliede is, wél dat roerend goed minder duurzaam is. Dat laatste wordt opgewogen door den lagere prijs, waarvoor het verkrijgbaar is, zoodat f 100.000 altijd f 100.000 is, of men ze bezit aan landerijen of aan effecten. Trouwens iemand, die zijn landerijen uitput, z.g.n. rooibouw uitoefent, maakt evenzeer zijn vermogen minder soliede. Wat volgt nu echter uit een en ander?

Niet dat A zwaarder belast moet worden dan B, maar eenvoudig dat B niet gevraagd moet worden, hoeveel hij aan renten trekt, maar moet aangeslagen worden in verband met den bestaanden rentestandaard; m. a. w. dat men roerend vermogen belasten moet naar den maatstaf van het vermogen, niet naar dien van de inkomsten.

Zij, die mindere belasting van roerend vermogen wenschen, begaan de fout „inkomen” en „verteerbaar inkomen” als synoniemen te beschouwen. *Van het verteerbaar inkomen moet belasting geheven worden*; en dat is alleen gemakkelijk te verkrijgen door een vermogensbelasting te heffen.

Van het grootste gewicht is voorts de vraag bij een vermogensbelasting, of het beter is, het kapitaal in het bedrijf gestoken, gelijk met ander kapitaal of vermogen te belasten en daarna enkel de bedrijfswinst, dan wel den koopman en industrieel niet in de kapitaalsbelasting te laten bijdragen, maar enkel in de bedrijfsbelasting. Ofschoon het eerste in theorie mij beter toeschijnt, eischt

de beantwoording der vraag eene afzonderlijke studie en is deze ook van te practischen aard om haar hier te behandelen. Het geldt toch de vraag, of het mogelijk is kapitaal-rente en winst in elk speciaal bedrijf te splitsen. Bovendien trad deze quaestie niet op den voorgrond, waar geklaagd werd over de bevoorrechting van het roerend vermogen: „Het zou een onrecht zijn enkel de bezitters van kapitaal in portefeuille aan te slaan en niet de grondbezitters,” werd gezegd; dit eischte bespreking; maar was het kapitaal in portefeuille alleen belast, er zou niet geklaagd zijn geworden over bevoorrechting van den handels- en nijverheidsstand, omdat, hoe slecht ook onze patentbelasting is ingericht, daar moeilijk sprake kan wezen van een geëmortiseerde belasting, die niet meer gedragen wordt.

Eindelijk nog eene opmerking over een voornaam punt bij de invoering eener vermogens- of inkomstenbelasting, hoe dan ook ingericht, n.l. de moeielijkheid voor den fiscus, den omvang van het vermogen of inkomen te leeren kennen. Kan de Staat vrij gemakkelijk de inkomsten uit onroerend goed, en uit traktementen en loonen weten, reeds moeielijker de winsten uit bedrijf of uit vrij beroep schatten, de inkomsten uit roerend vermogen ontsnappen echter aan *zekere* contrôle en ontduiking is maar al te gemakkelijk. Toch geloof ik, dat bij een inkomstenbelasting, met het vermogen als maatstaf, wat aangaat de vermogensinkomsten, de moeielijkheden ontstaan door de vraag, op welke wijze de fiscus eene behoorlijke contrôle over het vermogensbezit der ingezetenen kan uitoefenen, wel te overkomen zijn.

Eigen aangifte ¹⁾, waar het roerend vermogen geldt,

¹⁾ Cf. Mr. J. D'AULNIS DE BOURQUILL: Mededeelingen omtrent de vermogensbelastingen in de kantons van Zwitserland, Utrecht 1892.

kan alleen de basis wezen; niet uiterlijke kenteekenen, waarop de belasting steunt. Eigen aangifte evenwel, pure et simple, zou niet te vertrouwen zijn.

Er zijn echter vele maatregelen te nemen, waardoor, wordt de belastingschuldige al niet door plichtgevoel gedrongen, om aangifte te doen overeenkomstig de waarheid, hij toch daartoe op grond van andere overwegingen zal overgaan, al zijn die beweegredenen dan ook minder eerbiedwaardig.

Ik wil slechts enkele noemen, zonder in eene beoordeeling te treden:

Bij onwil om aangifte te doen, ambtelijke aanslag, met progressieve verhooging elk jaar, dat de belastingschuldige blijft volharden bij zijn onwil;

ambtelijke inventarisatie van iedere nalatenschap;

bijvordering van te weinig betaalde belasting en boete van eenige malen het achterstallige bedrag, ingeval bij de inventarisatie blijkt, dat de overledene steeds te weinig heeft aangegeven;

openbaarheid der vonnissen, waarbij de boete wordt opgelegd;

wil men geen ambtelijke inventarisatie van elke nalatenschap, de verplichting van de belastingambtenaren inzage te nemen van alle inventarissen, acten van scheiding, hypotheek en andere openbare registers;

ondanks de aangifte, zelfstandige beslissing van den fiscus over den definitieven aanslag, b.v. daartoe gebracht door uiterlijke kenteekenen, echter met recht van hooger beroep;

plechtige verklaring of eed ter bevestiging der waarheid van de aangifte;

ambtelijke verhooging der aangifte, behoudens tegenbewijs;

openbaarheid der kohieren.

Behalve deze maatregelen zou men strenge repressieve maatregelen kunnen nemen, door voor deze belastingen (trouwens voor alle lijkt het mij wenschelijk) geen transactie in te voeren; maar behalve de hooge boeten door den fiscus op te leggen, ontdekte ontduikingen streng te doen vervolgen door den strafrechter en dezelfde straffen te bedreigen als b.v. voor diefstal; immers waarom moet het benadeelen der schatkist, het benadeelen der gemeenschap, zachter beoordeeld worden dan het benadeelen van den individu? —

Wil men bovendien de oprechtheid en de eerlijkheid niet te veel in verzoeking brengen, men zorge er voor dat dergelijke belastingen *nooit opgevoerd worden*; stel het percentage van heffing, matig progressief in verhouding tot de grootte der geschatte inkomsten, vast en laat het matig zijn; ga er niet, dan in de uiterste noodzakelijkheid toe over, na eenige jaren den voet van heffing te verhoogen.

Tot slot van dit hoofdstuk willen wij nu zien, in hoeverre in de verschillende systemen in het vorige hoofdstuk gegeven, het roerend vermogen belast is op eene wijze, die strookt met de hier ontwikkelde denkbeelden.

Het zal den lezer uit dit hoofdstuk reeds gebleken zijn, dat ik mij het liefste aansluit bij de beschouwingen van den Heer PIERSON.

De wijze, waarop ZHIG. het roerend vermogen in Nederland wil treffen bij de uitbreiding der directe belastingen, komt ons voor het meeste in overeenstemming te zijn met de eischen, door theorie en geschiedenis gesteld. Echter veroorloof ik mij een paar opmerkingen, naar aanleiding der plannen. Zoo wordt naar mijnen wensch de grondbelasting hervormd tot eene zakelijke last, waar-

door het mogelijk wordt onafhankelijk van de grondbelasting, de bezitters van onroerend (niet — maar —) zoowel als van roerend vermogen, te zamen in een inkomstenbelasting aan te slaan, naast de nietbezitters voor hunne inkomsten uit bedrijf of arbeid, en wel door de belasting op het gebouwd tot een grondhuurbelasting te maken, d. i. tot eene belasting op de zuivere opbrengst der bouwterreinen, gelijk de belasting op het ongebouwd er ook eene is op de zuivere opbrengst. Om die beide belastingen naar waarheid te doen zijn belasting op de zuivere opbrengst van den grond, wordt wenschelijk geacht, een matig en vast percentage met periodieke herschatting der opbrengst.

Tot zoover lacht mij het denkbeeld zeer toe; maar de Heer PIERSON wil tot verwezenlijking van dit denkbeeld komen door peracquatie, d. i. door het vaststellen en invoeren voor alle grondstukken van een vast percentage van heffing (b. v. 6) naar de uitkomsten van de laatste nieuwe schatting, in overeenstemming derhalve met de wetten van 1873 en 1879 ¹⁾; dit nu acht ik verkeerd.

Anders moest m. i. te werk worden gegaan; niet eenzelfde vast percentage van heffing voor alle grondstukken verdient aanbeveling, maar men moest berekenen, hoeveel percent de nu door ieder grondbezitter betaalde som in de grondbelasting uitmaakt, en deze uitkomst tot vast percentage, zonder er ooit meer van af te wijken, voor dat grondstuk vaststellen, natuurlijk ook met periodieke herschatting. ²⁾

¹⁾ Wet van 22 Juli 1873 n°. 116, art. 29 en Wet van 25 April 1879 n°. 89, art. 37, beide strekkende tot herziening van de belastbare opbrengst der gebouwd en ongebouwde eigendommen.

²⁾ Wijziging van bovengenoemde wetten zou daartoe noodzakelijk geweest zijn.

Aldus handelende, voorkomt men over ons gansche land een lange reeks vrij belangrijke geschenken en zgn. onteigeningen voor de grondeigenaars door niets gewettigd. ¹⁾ Alleen in die gevallen, waar de opbrengst in de laatste jaren buitengewoon sterk gerezen of gedaald is, zou men verandering moeten brengen in den tegenwoordigen voet van heffing. Ongaarne ook mis ik bij de hervormingsplannen het denkbeeld, om de belasting op het ongebouwd afkoopbaar te stellen.

Nog eene andere opmerking zij mij vergund: De richting, waarin de hervormingen op belastinggebied zich de laatste jaren bewegen, is gelijkheid van belastingdruk; om die te verkrijgen, acht men belastingen, die voornamelijk rekening houden met de draagkracht der belastingsschuldigen, het voornaamste hulpmiddel. De Heer PIERSON nu stelt voor, een inkomstenbelasting, naar den maatstaf van het vermogen, met een bedrijfs- en arbeidsbelasting er naast.

Dergelijke belastingen zullen toch altijd min of meer in overeenstemming zijn met de draagkracht der belastingbetalenden; maar vermogen, traktament of winst en draagkracht zijn geen woorden van gelijke beteekenis; behalve inkomen uit beroep, bedrijf of vermogen zijn er nog meerdere componenten, die de resultante: draagkracht vormen; op de meeste dier andere componenten wordt bij het plan PIERSON daarenboven voldoende gelet; — met schulden wordt, met het vermogen tot maatstaf, voldoende rekening gehouden; — een matige progressie wordt voorgesteld; — ook moet hij, die zijn inkomen

¹⁾ Vgl. voor de onbillijkheden, die er uit voort zullen vloeien, Mr. E. J. J. B. CREMERS, economische werking enz., pag. 56 vlg. en de debatten in de Tweede Kamer over de peraequatiewet van 30 November tot 6 December van dit jaar.

trekt uit arbeid, sparen voor den kwaden dag (ziekte, ouderdom, voor weduwen en weezen) zijn inkomen moet dus minder zwaar belast worden dan dat uit vermogen, een zooveel duurzamer bron; ook dit doel is te bereiken, door de bedrijfsbelasting aldus in te richten, dat een lager percentage van heffing wordt voorgesteld dan bij de vermogensbelasting.¹⁾ Maar in één opzicht is niet voorzien. De draagkracht van een persoon hangt in hooge mate af van de grootte van het gezin, van het aantal personen in het algemeen, dat de belastingschuldige te onderhouden heeft. De Heer PIERSON erkent deze componente der draagkracht, maar wil haar alleen in aanmerking nemen bij de verteringsbelastingen; zoo zal er bij de hervormde belasting op het personeel mee rekening worden gehouden. Maar is dit voldoende? Ik geloof van niet; vooreerst niet, omdat die directe verteringsbelasting, volgens den Heer PIERSON, tot een gemeentebelasting zal moeten worden gemaakt; in het Rijksbelastingstelsel zal er dus geen acht op worden geslagen, of iemand met een vermogen van f 100.000 daarvan een vrouw en zes kinderen moet onderhouden en deze laatsten door de wereld helpen, of dat iemand daar geheel alléén van leeft. „Het is zelfs een onredelijke eisch, te verlangen dat de Rijks-, Provinciale- en

¹⁾ De successiebelasting in de rechte lijn kan als meer-belasting op het vermogen niet dienen; deze toch vindt haar grond daarin, dat alleen het *vrije* inkomen van den arbeider moet belast worden, renteniers echter voor hun *geheele* inkomen belast kunnen worden; niettemin zijn ook dezen vrijgesteld van de accijnzen op de eerste levensbehoefden, die toch met het doel zijn afgeschaft om het bestaansminimum der arbeiders te sparen; dit onverdiende voordeel voor de renteniers gaat nu weder verloren door van hen een successiebelasting te heffen, Cf. PIERSON: Leerboek II pag. 523.

Gemeentebelastingen elk afzonderlijk naar het draagvermogen worden omgeslagen. Het is voldoende wanneer de som van alle betalingen overeenkomstig dezen maatstaf is geregeld", zegt de Heer PIERSON.¹⁾ Maar gesteld, deze beschouwing is juist, zal dan bij de regeling door den hoogleeraar voorgeslagen, de som van alle betalingen naar den maatstaf draagvermogen zijn omgeslagen, als de belasting op het personeel in dier voege gewijzigd wordt? Ook dat niet! immers het voordeel gewonnen in de Gemeentebelasting, gaat weer verloren in de Rijksbelastingen en dat wel door de indirecte belastingen. Het is toch duidelijk, dat het straks genoemde hoofd van een gezin in de accijnzen op zout, geslacht, bier, azijn, suiker en zeep aanmerkelijk meer betaalt dan de bezitter van f 100.000 zonder gezin. Wordt dus iemand in de personeele belasting aanmerkelijk lager aangeslagen wegens grootte van zijn gezin, dan iemand zonder gezin, dit voordeel zal geheel opwegen tegen het nadeel, dat hij lijdt: het veel zwaarder getroffen worden door de indirecte verteringsbelasting, de accijnzen.

Maar de man met groot gezin heeft geringer draagkracht dan de ongehuwde; daarop moet dus bij andere belastingen ook acht geslagen worden en dat zijn de directe Rijksbelastingen, de in te voeren inkomstenbelasting. Ik wil mij niet mengen in de quaestie, welke methode daarbij gevolgd moet worden; (die van den Heer TREUB²⁾ lijkt mij alleszins overwegingswaardig) alleen wilde ik maar wijzen op een leemte m. i., in de hervormingsplannen van den Heer PIERSON.

Over de wijze waarop door Mr. P. W. A. CORT v. D.

¹⁾ Leerboek II pag. 517 en 518.

²⁾ Ontwikkeling en verband der belastingen: pag. 522—524.

LINDEN het roerend vermogen getroffen wordt in het belastingstelsel, in het Leerboek ontwikkeld, kan ik zwijgen; dit is toch, om het zoo eens uit te drukken, als een ideaal belastingstelsel bedoeld; de Schrijver zou het zelf niet ingevoerd wenschen ten onzent. Het plan echter, in 's Schrijvers „Richting en Beleid der Liberale Partij” blootgelegd, eischt eenige bespreking. Het bezwaar, dat ik had tegen het plan-PIERSON, dat n.l. de grondbelasting geperaequeerd zou worden, treffen wij hier ook aan, maar hier vervallen zelfs de groote voordeelen, welke dat plan had. De Heer CORT v. D. LINDEN toch wil de belasting opnieuw omslaan, nu de herziening der belastbare opbrengst is afgelopen, naar een percentage van 8.6 $\frac{0}{10}$, wat ik verkeerd achtte, om de willekeurige wijze, waarop aldus geschenken zullen worden uitgedeed en onteigeningen toegepast. Daarentegen periodieke herziening met eventueele peraequatie, welke ik noodzakelijk achtte, wil de grondbelasting een goede zakelijke belasting blijven, acht de Schrijver verkeerd, op grond dat de belasting anders een halfslachtig karakter zal behouden; deels als een grondrente zal werken, deels een vermogensbelasting zal zijn. Waarom ik het niet eens ben met deze redeneering, behoef ik evenwel na al wat ik er reeds over gezegd heb, niet meer te betoogen. Het geheele hervormingsplan trouwens lacht mij niet erg toe; het schijnt mij veel ingewikkelder dan het vorige en op belastinggebied geldt het: „simplex veri sigillum” zeker niet minder dan op eenig ander gebied. De Schrijver maakt opmerkzaam op den eenzijdigen druk op de aanwending van kapitalen uitgeoefend door de bestaande grondbelasting; de natuurlijke verhouding tusschen de waarde van den grond en die van andere goederen is daardoor verbroken; nu wil de Schrijver het belasting-

stelsel ook dienstbaar maken tot het bereiken van het doel: de natuurlijke waardeverhouding tusschen den grond en andere goederen te herstellen. Maar de wijze, waarop dit doel bereikt moet worden, schijnt aanleiding te zullen geven tot groote onbillijkheden, zonder dat het gewenschte resultaat verkregen wordt. De grondbelasting splitst de Schrijver in twee gedeelten; het eene werkt als vermogensbelasting en moet bij de in te voeren „inkomstenbelasting naar verschillende grondslagen” in rekening worden gebracht; het tweede gedeelte werkt als grondrente en behoeft niet in rekening te worden gebracht? — Ja! dat zou men denken; ook dit gedeelte moet in rekening worden gebracht en wel om die natuurlijke waardeverhoudingen te herstellen. Werd er eene inkomstenbelasting ingevoerd, waarbij met de inkomsten uit den grond aldus gehandeld werd, als de Schrijver wil, de hervorming zou een langzame bevoorrechtiging der grondeigenaars worden. Gedurende de eerste 15 jaar toch zal aftrek van den totalen aanslag in de inkomstenbelasting zijn toegelaten voor $\frac{3}{4}$ der grondbelasting; de volgende 15 jaar voor $\frac{1}{2}$; en vervolgens voor $\frac{1}{4}$.

Het behoeft bijna geen betoog, dat men toch aldus het doel niet bereikt. Wilde men dat, men zou de geheele grondbelasting dadelijk in rekening moeten brengen en aftrekken van den aanslag der inkomstenbelasting. De grondbezitters zouden echter daardoor buitengemeen bevoordeeld worden. Daarvoor schrikt de Schrijver zelf terug; maar daardoor juist wordt *zijne* regeling halfslachtig, bevoordeelt zij de eigenaars aan den eenen kant, zonder aan den anderen kant het natuurlijke waarden-evenwicht te kunnen herstellen. Het volgende zou immers plaats hebben: Eerst peraequatie naar de uitkomsten van

de laatste herziening der ongebouwde eigendommen, (= bevoordeeling en benadeeling tegelijkertijd voor zeer vele grondeigenaars). Daarna bij de invoering der inkomstenbelasting, rijzing der prijzen van den grond, daar $\frac{3}{4}$ der grondbelasting van de inkomstenbelasting zou worden afgetrokken (= tweede bevoordeeling van alle grondeigenaren). Vervolgens bij den aftrek van $\frac{1}{2}$ en daarna van $\frac{1}{4}$ der grondbelasting, daling der grondprijzen tot zij eindelijk bleven staan op een peil, iets boven het tegenwoordige (= ten slotte geen herstel der natuurlijke verhouding der waarden, waarvan trouwens de noodzakelijkheid mij ontgaat, en een kleine bevoordeeling van alle grondeigenaren, waarvoor geen motief te vinden is.)

Overigens ware de grondbelasting aangemerkt en behandeld als een voor het grooter deel geëmortiseerde belasting, zooals de toestand werkelijk is — maar een regeling, op dit punt gebrekkig, maakt het geheel onaanneemelijk — dan zou de wijze, waarop de inkomstenbelasting verder wordt voorgesteld, speciaal de wijze, waarop het roerend vermogen getroffen wordt, vele voorstanders kunnen vinden. Ook hier eigen aangifte en wat het roerend vermogen aangaat, naar den maatstaf vermogen, met vaststelling der daaruit verkrijgbare inkomsten. Dat echter de inkomsten van schuldvorderingen op ingezetenen, bijzondere personen of ondernemingen, (hypothec, prolongatie) moeten worden uitgezonderd, schijnt echter niet voldoende gemotiveerd met de aangegeven gronden. Want al vormen ook de inkomsten uit handel en nijverheid een afzonderlijken grondslag der inkomstenbelasting en dient het kapitaal in het bedrijf gestoken, slechts als maatstaf van de vermoedelijke opbrengst uit het bedrijf en wordt het dus niet afzonderlijk in den grondslag „roerend vermogen” belast; toch geloof

ik niet, dat de debiteur, die van het geleende kapitaal in den grondslag „bedrijfsinkomsten” betaalt, het gedeelte dier belasting, dat de geldschieter naar billijkheid moet dragen, uit zich zelf aan den crediteur in rekening zal brengen (pag. 138) eenvoudig omdat de hypotheek en prolongatierente zal blijven afhangen van den rentestand. Buitendien zal het niet gemakkelijk zijn uit te maken, hoe groot gedeelte den geldschieter in rekening moet gebracht worden van de som, verschuldigd naar den grondslag „nijverheid en handel”.

Ook kan ik natuurlijk de gradatie in de waardeering der inkomsten uit de verschillende bronnen (arbeid = 1, nijverheid = $1\frac{1}{2}$, roerend vermogen = 2, onroerend = $2\frac{1}{2}$) niet goedkeuren; de draagkracht van roerend en onroerend vermogen acht ik toch niet verschillend, zooals ik boven betoogde. Onze conclusie over de wijze, waarop in dit hervormingsplan het roerend vermogen getroffen wordt, is, dat zij onbillijkheden zou veroorzaken en daarom niet aanbevelenswaardig mag genoemd worden; in plaats van de thans bestaande bevoorrechtiging van het kapitaal in portefeuille, veroorzaakt censdeels door den achteruitgang in den prijs der landbouwproducten, waardoor werkelijk de grondbelasting voor velen voor een gedeelte inkomstenbelasting geworden is, anderdeels door de belasting der inkomsten uit handel en nijverheid (patent), zou een andere bevoorrechtiging ontstaan, n.l. eene van het onroerend vermogen.

Zooals wij zagen, stelde de Heer TREUB ook eene inkomstenbelasting voor naar de verschillende grondslagen, waarbij ook de inkomsten uit kapitaal getroffen werden; hoe goed ik deze belasting op zich zelve vind, door vele voordeelen, welke zij biedt: matige progressie, grootte van het gezin als factor voor bepaling der draagkracht,

eigen aangifte van de inkomsten uit kapitaal-bezit naar de reële waarde van dit vermogensdeel met aanneming van een bepaald percent als verteerbaar inkomen, enz. kan het gansche plan toch niet sympathie wekken omdat de regeling der verhouding van deze inkomsten-belasting tot de te wijzigen grondbelasting en tot een nieuwe in te voeren partieele reële belasting op het roerend vermogen mij verkeerd voorkomt. De grondbelasting, welke volgens den Heer TREUB zelf, voor een gedeelte is geëmortiseerd, moet dienst doen als meerbelasting van de inkomsten uit onroerend goed tegenover de inkomsten uit arbeid en dat wel door het percentage van heffing tot 3 % te verlagen! Zoo ook verschaft het bezit van roerend vermogen meerdere draagkracht dan eenzelfde inkomen uit arbeid; daarom ook wordt er een meerbelasting van de inkomsten uit roerend vermogen gevorderd. Dit zal nu geschieden door een reële belasting te heffen, evenwel slechts van een gedeelte van het roerend vermogen en wel bedragende 2 % (omdat roerend vermogen minder duurzaam is dan onroerend) van de inkomsten uit binnenlandsche Staatsschulden en uit schulden van binnenlandsche naamlooze vennootschappen; niet van de inkomsten uit buitenlandse Staats- of industriele schulden noch van die uit particuliere schulden enz.; voor dit gedeelte moet de zegelbelasting en het recht van overgang in de plaats treden, om de meerbelasting tot stand te brengen, het recht van overgang, dat b. v. ook de effecten van binnenlandsche naamlooze vennootschappen treft, welke dus dubbel getroffen worden.

Buitendien kan men nu ook niet rekenen, dat een kapitaal om de 15 jaar van eigenaar verwisselt, waardoor, meent de Schrijver, de meerbelasting door het overgangs-

recht wordt bereikt; 30 jaar zou juister zijn. Over het algemeen moet men deze heffing ook niet te ernstig opnemen, besluit de Schrijver, omdat anders, gaat men streng te werk, deze belasting zal worden ontdoken en dus ook de inkomstenbelasting, voorzoover zij het roerend vermogen tot bron heeft, gevaar zal loopen. In stede dus van een flinke poging tot het belasten van het roerend vermogen met scherpe contrôle en krachtige strafbedreigingen tegen fraude, — dientengevolge een ontzien van de bezitters van kapitaal uit vrees voor nog grootere ontduiking. Het spreekt bovendien van zelf, dat de reële belasting van 2% ook geëmortiseerd zal worden; de koersen van Nederlandsche effecten zullen zooveel dalen, dat het koopen van deze evenveel voordeel biedt als het koopen van buitenlandsche fondsen; hetzelfde zal het geval zijn met de aandeelbewijzen en obligaties der naamlooze vennootschappen tot schade van handel en industrie. Die reële belastingen (grondbelasting en belasting op een gedeelte van het roerend vermogen) houden daarbij als echte reële belastingen natuurlijk geen rekening met de persoonlijke omstandigheden van de belastingplichtigen en hebben dus tevens alle nadeelen aan reële belastingen verbonden. Het recht op den overgang moet, naast de zegelbelasting, dienen voor de gebrekkig partiële belasting op het roerend vermogen, welk recht men bijna unaniem afgeschafte wenscht, en het doel, er mede beoogd, de vermogenbezitters zwaarder te treffen in hunne inkomsten dan anderen, wordt niet bereikt.

Ik ben het dan ook ten volle eens met den Heer Bok en wil hiermede van het plan TREUB afstappen waar hij zegt, over dit plan sprekende: ¹⁾ „Nög eenmaal vraag ik: wat is het *doel* der bijkomende belastingen?

¹⁾ t. a. p. Pag. 199

Een verhooging der *inkomstenbelasting*, voorzoover de inkomsten uit bepaalde bronnen aangaat. Maar dan moeten ook de *werkelijke* inkomsten uit die bronnen, zooals de eigenaar ze geniet, maatstaf der overbelasting zijn. Dat *kan* bij werkelijk reële belastingen niet. Daarom zou ik ze ten eene male voor dit doel onbruikbaar keuren, zelfs al rekende ik ze niet reeds op zich zelf, — tot de slechtste soorten van belastingen, en al achtte ik de invoering eener nieuwe niet het verderfelijkste van alles.”

Ik heb daarom ook meer sympathie voor *zijne* denkbeelden, waar hij de leemten in ons stelsel wil aanvullen. Werd een hervorming der belastingen tot stand gebracht, waarbij een inkomstenbelastingwet werd samengesteld volgens het recept, door den Heer Bok gegeven, ik geloof, dat de quaestie van de bevoorrechtiging van het roerend vermogen of van welk ander vermogen ook, de wereld uit zou zijn. Ik heb dan ook slechts een enkele opmerking: Het spreekt van zelf en boven ¹⁾ heb ik het ook reeds aangetoond, dat het voor goed fixeren der grondbelasting mijnen bijval niet kan verwerven.

Ook beaam ik Schrijvers opmerking niet, dat het inconsequent zou zijn het renteloos vermogen in een inkomstenbelasting te treffen, omdat het renteloos laten liggen van vermogen kan opgevat worden als eene *uitgave* der opzettelijk niet getrokken rente en uitgaven natuurlijk moeten belast worden bij de *verteringsbelastingen*. Men kan het renteloos laten liggen van vermogen, m. i. even goed opvatten als een bron van *inkomsten*, die niet uitgegeven worden, omdat die fictieve inkomsten zelfreeds het genot uitmaken, dat men in elk ander geval zich

¹⁾ t. a. p. Pag. 71—73.

eerst voor werkelijke inkomsten kan verschaffen, waarbij dan geld als ruilmiddel dient. —

Eindelijk nog de belasting op het roerend vermogen van den Heer VAN HOUTEN! Vernuftig gevonden kan men de wijze, waarop het kapitaal in portefeuille bij de bron belast wordt, noemen en het komt mij voor, dat de regeling ontduiking der belasting zeer moeilijk zou maken, althans wat het kapitaal betreft, belegd in fondsen. Waar echter de Heer VAN HOUTEN ter verzekering dezer belasting toch nog een eed noodzakelijk acht, komt mij niettemin de geheele regeling zeer omslachtig en ingewikkeld voor en meen ik, dat het wel zoo eenvoudig is, eigen aangifte als basis voor den aanslag aan te nemen met den eed als controlemiddel. Ook weet ik niet of er geen ontduiking zou plaats hebben ten opzichte van het kapitaal, belegd in ondernemingen van handel (disconteering van handelspapier, prolongatie en beleening) van nijverheid en van landbouw (hypotheken), daar de raming bij approximatie naar uitwendige kenteekenen van het kapitaal in elk bedrijf gebruikt, in vele gevallen beneden de waarheid zal blijven (immers zou zij die te boven gaan, dan is het geoorloofd uit zijne boeken tegenbewijs te leveren (pag. 69)) en de velerlei wijzen, waarop dan de kapitalist getroffen wordt (ecne verklaring, onderteekend door ondernemer en kapitalist, met rechtstroekschen aanslag van den laatste; aftrek van de rente of huur van een aan de belasting gelijk getal procenten; heffing van zegelrecht, 5 centen per *f* 500 en per maand, voor handelspapier en beleeningsakten) ook licht tot ontduiking zal kunnen aanleiding geven. Mogelijk is echter, dat deze bezwaren niet overwegend zouden zijn.

Maar er is een ander bezwaar, dat mij de inkomstenbelasting, door den Heer VAN HOUTEN voorgesteld, be-

paald afkeurenswaardig doet schijnen, n.l. *de inkomstenbelasting zou bijna zuiver het karakter van zakelijke belasting krijgen.*

De belasting zou op de bronnen rusten, niet op de personen; sommigen zouden veel te zwaar worden getroffen tegenover anderen; slechts met één persoonlijke omstandigheid wordt rekening gehouden, n.l. de schulden. Alle andere zouden niet in aanmerking komen: de arbeid zou even zwaar worden belast als het vermogen; grootte van het gezin zou niet in aanmerking komen; progressie in den belastingvoet zou onmogelijk worden. Dit laatste bezwaar dan ook, dat de inkomstenbelasting geen personeele belasting zou zijn, maakt haar voor mij onaannemelijk.

Het zal den lezer aan het einde van dit hoofdstuk gebleken zijn, dat, waar men hier te lande lange jaren gewenscht heeft het kapitaal in portefeuille belast te zien, ik de wenschelijkheid van een dergelijke heffing ook erken, maar dat ik, om tot het doel te geraken, niet eene regeling voorsta, die uitsluitend belasting van het roerend vermogen behelst, maar eene regeling, waarbij ons belastingstelsel aldus herzien wordt, dat ook het roerend vermogen naar billijkheid in de algemeene lasten meedraagt, uitdrukkingen, welke niet precies hetzelfde willen zeggen. Om dat doel te bereiken: een nieuwe directe belasting, voldoende rekening houdende met de eischen door theorie en rechtvaardigheid gesteld, ook van de bezitters van roerend vermogen gcheven, acht ik twee wegen geschikt: eene inkomstenbelasting van alle inkomsten uit arbeid, uit bedrijf of uit vermogen getrokken; of eene zgn. vermogensbelasting met aanvullende

bedrijfs- en beroepsbelasting. In beide gevallen echter, wat de inkomsten uit vermogen betreft, naar den maatstaf „vermogen” geheven. De inkomsten uit vermogen dienen daarbij belast te worden zonder onderscheid, of zij voortspruiten uit roerend of onroerend vermogen; hervorming der grondbelasting ongeveer op de aangegeven wijze is daarbij *conditio sine qua non*, evenals het verdwijnen der gedrochtelijke patentbelasting.

Die nieuwe belastingen dienen zuiver *persoonlijk* te zijn; zijn zij *zakelijk* (effecten- en couponbelasting) dan wordt het vooreerst moeielijk *alle* inkomsten te treffen, is het *misschien* nog mogelijk op persoonlijke schulden te letten (zooals wij zagen in het stelsel VAN HOUTEN) wordt het echter *ondoenlijk* verdere persoonlijke omstandigheden in aanmerking te nemen, omstandigheden, welke, wil men ons belastingstelsel wijzigen en aanvullen in de richting: belasting naar den welstand der belastingschuldigen, niet mogen verwaarloosd worden, ja! daarvoor het criterium zijn.

A F D E E L I N G II.

HOOFDSTUK IV.

Mislukte pogingen om het roerend vermogen in Nederland te belasten sinds de Grondwets- herziening van 1848.

In deze afdeeling stel ik mij voor achtereenvolgens de verschillende pogingen na te gaan, welke na de Grondwetsherziening van 1848 aangewend zijn om tot eene belasting op het roerend vermogen hier te lande te komen en zal daartoe het eerst overgaan tot behandeling van het

- § 1. *Wetsontwerp*, houdende eene belasting tot dekking van het tekort in de middelen over de jaren 1848 en 1849, ingekomen 19 Febr. 1849.

Zooals reeds uit den titel blijkt, was dit wetsontwerp door den Minister VAN BOSSE samengesteld met het doel

de kosten te dekken over de jaren 1848 en 1849; minder met het doel de belastingen billijker te verdeelen; nog minder met het doel, enkel de bezitters van roerend vermogen in een directe belasting aan te slaan. Daar echter ook het kapitaal in portefeuille door dit ontwerp in een nieuwe directe belasting op de inkomsten werd getroffen, behoort eene korte bespreking er van niet achterwege te blijven, al bracht dit ontwerp het niet verder dan tot in de Afdeelingen der Tweede Kamer.

Het grondbeginsel van het ontwerp was, om tijdelijk, (gedurende twee jaren) een *belasting te heffen op alle inkomsten*, uit welke bron ook, van 5 pct.; met uitzondering van de inkomsten uit arbeid.

De inkomsten uit patentplichtige beroepen toch zouden belast worden door opcentenheffing op dat middel, volgens classificatie (80, 60, 40 opcenten, enz.) in verhouding tot het bedrag van de voor dat recht verschuldigde hoofdsom van belasting; verder werd de arbeid [ambten, bedieningen, pensioenen, tractementen] met minder dan *f* 2501 jaarlijks beloond, lager belast in afdalende reeks, zoodat van *f* 700 en daarbeneden slechts 1 pct. verschuldigd was; en van *f* 300 en minder niets, tractementen enz. van *f* 2501 af werden echter met 5 pct. belast evenals de andere bronnen.

Art. 1 der voordracht luidde:

„Er wordt, gedurende den tijd en naar de regelen in de volgende artikelen omschreven, eene belasting geheven op de inkomsten:

- a. uit alle binnen dit Rijk gelegen onroerende goederen;
- b. uit de renten der Nederlandsche Staatsschuld;
- c. uit de renten van geldleeningen ten laste van zedelijke ligchamen, of uitdeelingen van winst van naamlooze

maatschappijen en daarmede gelijkstaande zedelijke lichamen;

d. uit de renten en inkomsten van buitenlandsche effecten en goederen; uit de renten van beleeningen, in pand-nemingen en uitgezette kapitalen en alle andere niet onder de vorige of volgende rubrieken begrepen;

e. uit alle ambten en bedieningen en pensioenen;

f. uit alle patentplichtige beroepen of bedrijven.

De wet was verder verdeeld in afdeelingen; elk der bronnen, in art. 1 genoemd, vormde een afzonderlijke afdeeling; het voorstel was dus samengesteld naar het model van de eenige jaren te voren in Engeland ingevoerde income-tax.

De belasting op de renten der Nederlandsche Staatsschuld, zou worden geheven volgens de 2de Afdeeling der wet door middel van inhouding bij de betaling van renten, lijfrenten en coupons van aandelen in geldleeningen ten laste van den Staat, of die door den Staat waren gewaarborgd. Van de belasting zouden zijn vrijgesteld de renten van kapitalen in de grootboeken der Nationale Schuld tijdens de invoering der wet ingeschreven ten name van erkende zedelijke lichamen, belast met de uitbetaling der lijfrenten en pensioenen, omdat deze belast werden in de vijfde afdeeling (art. 1 sub littera *e*) en dus met het doel dubbele belasting te voorkomen. De belasting op renten van geldleeningen ten laste van provinciën, gemeenten, kerkbesturen, diaconiën, heemraad- en waterschappen enz., van naamlooze maatschappijen en in het algemeen van alle binnen het rijk gevestigde zedelijke lichamen, mitsgaders op de uitdeelingen en reserve-fondsen van naamlooze maatschappijen, commanditaire vennootschappen of zedelijke lichamen, wier kapitaal door aandelen werd vertegenwoordigd, zou ook worden voldaan

door inhouding, zeide de 3de afdeeling, terwijl de Gedeputeerde Staten, Burgemeester en Wethouders, de besturen dier verschillende corporaties en de personen met de uitbetaling dier renten en uitdeelingen belast, de voor de belasting verantwoordelijke personen waren. De inkomsten uit lijfrenten, tontines, uit gehypothekeerde kapitalen, jaarlijksche uitkeeringen, cijznen enz. gevestigd op goederen buiten 's lands of in de Nederlandsche koloniën of bezittingen in andere werelddeelen gelegen; (gehypothekeerde kapitalen, jaarlijksche uitkeeringen, cijznen, enz. gevestigd op goederen binnen 's lands werden getroffen doordat de grondeigenaar 5 0/0 mocht korten op alle overeengekomen rentenbetalingen) uit renten van kapitalen in buitenlandsche effecten of actiën, of geschoten op onderpand van roerende goederen, of op enkele schuldbekentenissen werden volgens de 4de Afdeeling berekend naar den maatstaf van de inkomsten van het laatste jaar of van de gemiddelde inkomsten der 3 laatste jaren, en belast naar eigen aangifte op aanslagbiljetten, desnoods verzegeld. Het bestuur der belastingen zou bovendien de bevoegdheid bezitten de aangifte voor den kantonrechter te doen beëedigen. Bij verzuim van aangifte had, behalve de boeten, aanslag ambtshalve plaats. Tegen ambtshalve aanslag had men dan beroep bij de Gedeputeerde Staten; en om in dat beroep gelijk gesteld te worden was bewijs noodig, inlichtingen en „zoo noodig,” een beslissende eed.

Volgens de *Memorie van Toelichting* werden deze voorstellen gedaan op grond van „de overtuiging, dat ook met de meest ernstige maatregelen van bezuiniging, de staatsinkomsten van het loopende jaar vrij aanmerkelijk beneden de staatsbehoefte (zouden) blijven” en dat in de tweede plaats wat betrof het belastingstelsel, „vele

wenschen (waren) aan den dag gelegd tot wijziging van hetzelfde in het belang der mingevoeden." Verder zeide de Regeering: „De Regeering heeft hare keuze gevestigd op eene belasting, die, meer rechtstreeks op de inkomsten drukkende, geacht kan worden genoegzaam te zijn, om het bestaande te kort in twee jaren tijds te dekken; na afloop van welke *men op grond van verkregen ondervinding, zal kunnen beslissen, of dat middel ter vervanging van andere belastingen, onder de gewone bronnen van inkomst der schatkist zal kunnen en moeten behouden blijven.*”

Verder deelde de Regeering mede, dat zij, erkennende het bezwaar van het vorderen eener algemeene verklaring van het bedrag der inkomsten met de controlemiddelen daaraan verbonden, het wetsontwerp aldus had ingericht, dat „de verklaring van inkomsten beperkt (werd) tot het onvermijdelijk noodzakelijke, dat op geen andere wijze (kon) worden gekend of bereikt.” Voor ons is ook nog van belang te weten, dat het kapitaal, niet in het bedrijf gebruikt, streng gescheiden werd van het daarin gebezigde; dit werd getroffen door opcentenhelling op de patentbelasting; het eerste, b. v. het kapitaal door den zeehandelaar op prolongatie uitgezet. in de 4^e afdeeling op eigen aangifte.

De *Commissie van Rapporteurs* bestond uit de Heeren: SMIT, DUYMAER VAN TWIST, VAN HALL, VAN DOORN, en VAN DAM VAN ISSELT, welke laatste later vervangen werd door den Heer DIRKS. Den 27sten Maart 1849 stelde deze Commissie haar *Voorloopig Verslag* vast.

Op den voorgrond werd gesteld „dat de uitkomst van het plaats gehad hebbend onderzoek, zoowel wat de algemeene strekking, als wat het bijzonder samenstel der wet betreft, *alles behalve gunstig* (was) geweest.”

De financieele toestand van het land werd te bezorgd ingezien door de Regeering; het vermoedelijk tekort over 1849 wettigde een dergelijke belasting niet, en was te hoog geraamd; ook was het tekort over 1848 te ongunstig berekend; men wilde eerst het stelsel van vereenvoudiging en bezuiniging der Regeering kennen; vervolgens het geheele plan der Regeering, wat betreft aard en uitgestrektheid ten aanzien der belastinghervormingen, b. v. *een wet van beginselen* als die van 12 Juli 1821 voorgesteld zien. Afscheiden van die hoofdbezwaren wilde men toch de tekorten niet dekken door een belasting op de inkomsten; eene belasting op de inkomsten, meenden de meeste leden, overigens niet onvoorwaardelijk tegen een dergelijke belasting gestemd, moest gepaard gaan met opheffing van sommige accijnzen, vermindering van het patentrecht, in één woord met afschaffing der belastingen, drukkend voor de natie, belemmerend voor de nijverheid. Men wenschte andere middelen te baat genomen om de tekorten te dekken: verkoop van gronden op Java; uitgave van muntbiljetten tot een bedrag van 15 millioen; diep ingrijpende bezuinigingen.

De voordracht echter op zichzelf was bovendien niet aannemelijk: „zoodanige belasting gaat uit van het beginsel, dat alle inkomsten zonder onderscheid, evenzeer en in gelijke mate worden getroffen. Zij wordt alleen van de werkelijke, niet van de onzuivere inkomsten geheven en laat uit haren aard de gelegenheid open, om de inkomsten der bijzondere personen beneden een bepaald bedrag geheel vrij te laten en dus ontheffing te verleenen aan allen, die geacht moeten worden niet te kunnen betalen. Hier daarentegen heeft men door de belasting in de meeste gevallen te laten drukken op het object, op de bron van inkomsten, niet op den persoon, die de inkomsten

trekt, bepaalde klassen van ingezetenen geheel of nagenoeg geheel vrijgesteld, ook dan wanneer daarvoor geene reden bestond; aan den anderen kant de last van bepaalde personen hooger doen klimmen, dan de zelf aangenomen maatstaf medebragt en over 't geheel eene groote ongelijkmatigheid en ongelijkheid van last doen geboren worden."

Zoo mocht de eigenaar met hypotheek bezwaard, van de renten 5 pct. korten aan den geldschieter; hij echter, die land kocht op eenvoudige schuldbekentenis, niet; evenmin de effectenhouder, wiens staatsschuldbrieven beleend waren. Het beginsel der vrijstellingen beneden bepaald bedrag was gebrekkig en niet doorgevoerd. De opcentenheffing op de zoo gebrekkige patentbelasting zou aanleiding geven tot schromelijke ongelijkheden. Het kapitaal zou worden aangetast, in zooverre de eigenaars van onroerend goed en van binnenlandsche schuldbrieven onteigend zouden worden met het gekapitaliseerde bedrag der belasting. Vijf pct. vond men te hoog voor de reeds met zoovele lasten bezwaarde grondbezitters in verhouding tot de effectenhouders, ofschoon sommigen toch wezen op het feit, dat de grondlasten beschouwd moesten worden als vaste rente op het onroerend goed klevend, bij den koopprijs steeds in aanmerking komende. De 2^e Afdeeling achtte men strijdig met de Grondwet (art. 173), waarin de verbintenissen van den Staat jegens zijne schuldeischers gewaarborgd werden; in ieder geval ongcoorloofd, waar het vreemde schuldeischers betrof. Wat de 4^e Afdeeling betrof, had men vele bezwaren: dat lijfrenten, waaronder aflossing van kapitaal begrepen is, voor het volle bedrag moesten worden aangegeven; dat de renten der kapitalen, opgenomen voor den handel nu dubbel belast waren (ook door de opcentenheffing

op het patent); dat ontduiking gemakkelijk zou zijn. Ook had men bezwaren tegen den eed, vooral tegen den facultatieven eed („zoo noodig”). Verder had men bezwaar tegen de 5^e Afdeeling, om de daar in acht genomen *progressie*; terwijl anderen dit juist toejuichten, maar dan ook de *progressie* wenschten doorgevoerd in de andere afdeelingen; tegen de 6^e Afdeeling ten slotte, de opcentenheffing op de patentbelasting, was men algemeen gezind.

Den 26sten Juli kwam de *Memorie van Beantwoording* der Regeering, vergezeld van een *Gewijzigd Ontwerp*. De Regeering gaf in de Memorie toe, dat zij de financiële toekomst te donker had ingezien; evenwel, al waren de tekorten niet zoo groot, er moest in voorzien worden en met de door enkele leden voorgestelde middelen tot dekking kon de Regeering niet meegaan. Gelukkig had de Regeering evenwel vele sporen in het Voorloopig Verslag gevonden van den wensch tot herziening van ons belastingstelsel. Naar aanleiding daarvan trad zij in conc beschouwing over onze belastingen en verdeelde ze in twee rubrieken; de eerste omvatte die belastingen, welke voornamelijk op de mingevoeden rustten; de accijnzen op eerste levensbehoefden; de tweede omvatte die, welke meer de gegocden troffen: de directe belastingen en de accijnzen op suiker, wijn, buitenlandsch gedistilleerd, zegel, registratie- en successierechten, waarborg en posterijen. Aan afschaffing der accijnzen van de eerste rubriek kon niet gedacht worden, zonder anderzijds ook nieuwe bronnen van inkomsten aan den Staat te verzekeren; daarvoor konden andere nieuwe accijnzen niet in aanmerking komen; slechts een nieuwe *directe belasting*. Zulk een nieuwe directe belasting vormde de voorgestelde *inkomstenbelasting*. Dan zou het

mogelijk worden de accijnzen op brandstoffen, schapen en varkensvleesch af te schaffen. De Regeering stelde dus voor 1° die accijnzen te laten vervallen; 2° een inkomstenbelasting te heffen naar een voet van *drie*, niet van vijf *ten honderd*. Aldus zou men tevens het tekort over 1848 kunnen dekken. Een wet van beginselen, als die van 1821, achtte de Regeering onnoodig. Verder gaf de Regeering te kennen, dat zij eene belasting, zuiver berustende op eigen aangifte, afkeurde, wegens de moeilijkheid der contrôle en wegens het odieuse, de verplichting op te moeten leggen om volledige opening van zaken te geven, in kort, omdat een dergelijke belasting „gewis in de practijk de allergrootste ongelijkmatigheid en onregelmatigheid zou tengevolge hebben”.

Dit bezwaar woog voor de Regeering zwaarder dan alle bezwaren van het Verslag. Tegenover de klacht, dat de belasting te hoog zou zijn voor de reeds met zoovele lasten bezwaarde grondbezitters in verhouding tot de effectenhouders, stelde de Regeering, dat de belasting zou worden geheven, niet van de werkelijke opbrengst, maar naar den maatstaf van de kadastrale huurwaarde, welke laatste veel lager is, terwijl bovendien van die geschatte huurwaarde de grondbelasting nog eerst mocht worden afgetrokken.

De oude voordracht werd, in verband met de beoogde verplaatsing van lasten, Hoofdstuk I der nieuwe voordracht; Hoofdstuk II bevatte de voorgedragen bepaling omtrent de afschaffing der bovengenoemde accijnzen. De verschillende afdeelingen van Hoofdstuk I meer in het bijzonder besprekende, verdedigde de Regeering zich tegen de onderscheiden bezwaren nog aldus: dat de 2^e Afdeeling geen schending van art. 173 der Grondwet inhield, en dat, wat het argument betrof getrokken uit

de rechten der vreemde schuldeischers, men dan even goed bezwaar kon maken tegen het successie- en mutatierecht, tegen de grondbelasting en tegen de doorvoerrechten van vreemdelingen gevorderd, — dat in de gewijzigde voordracht aftrek van $\frac{1}{3}$ voor lijfrente werd toegelaten; — dat eeden zoo weinig mogelijk moesten gevorderd worden en het dus onraadzaam scheen de verplichting imperatief voor te schrijven; immers „bij het veelvuldige der gevallen, die jaarlijks terugkomen, zou het den eerbied voor den eed noodzakelijk verzwakken en die plechtigheid ligtelijk in een bloote formaliteit doen ontaarden; intusschen kan, waar geen andere controle overblijft, de eed niet geheel en al worden gemist”, dat dus de mogelijkheid van tot aflegging van een eed gedwongen te worden genoegzaam was, de belasting-schuldige te nopen met nauwgezetheid op te geven; — dat om te voorzien in het bezwaar, dat sommige inkomsten toch niet getroffen zouden worden, uitbreiding was gegeven aan het stelsel van aangifte van inkomsten; — dat uitbreiding der progressie of liever der degressie tot de andere Afdeelingen verkeerd was te achten, daar iemand, die *f* 1000 aan renten geniet, meer kon betalen, dan hij, die *f* 1000 uit een precaire bron, zooals een ambt, trok.

Op deze Memorie van Beantwoording volgde een *Algemeen Verslag van de Commissie van Rapporteurs*, uitgebracht in de zitting van 6 Augustus. Het Verslag bleef grootendeels bij de bezwaren volharden; thans noemde het bovendien de voordracht *ontijdig* en dientengevolge *onaannemelijk*.

Deze uitspraak berustte natuurlijk op politieke gronden en ik sta er dus niet bij stil, gelijk ik ook bij de behandeling van volgende ontwerpen zal trachten te doen,

hoe *beslissenden invloed de politiek ook meestal op het lot der ontwerpen gehad heeft*. Wat de inhoud der wet betreft, was het Alg. Verslag grootendeels eene herhaling van de grieven, reeds bij het Voorloopig Verslag vernomen. Vooral werd nog de aandacht gevestigd op het beginsel „eigen aangifte”, gedeeltelijk in het Ontwerp gehuldigd; de Kamer was verdeeld in voor- en tegenstanders; karakteristiek en vermeldenswaardig, omdat zij later nog zoo dikwijls dienst moest doen, was de bewering van de laatsten „dat de geheimhouding der fortuinen, waarop onze landaard van oudsher zoo veel prijs stelt, ten eenenmale (er door) verloren ging.”

Op deze Memorie kwam van de Regeering den 11^{en} Augustus eene missive in, waarin medegedeeld werd, dat het wetsontwerp voorloopig onttrokken werd aan de beraadslagingen onder voorbehoud om later op de zaak terug te komen, wanneer de bedenkingen, welke bij de Kamer waren gerezen nopens de ontijdigheid der behandeling uit den weg zouden geruimd zijn, en dat dus Z. M. de Koning machtiging verleend had het wetsontwerp in te trekken.

De Regeering is dus gezwicht voor de krachtige oppositie der Kamer en heeft de voordracht ingetrokken. Waarin de oppositie haren grond vond, is niet moeielijk aan te wijzen met de verslagen der Commissiën van Rapporteurs voor ons. *Groote teleurstelling*, dat er geen ingrijpende maatregelen genomen werden tot bezuiniging, en *onwilt* om de tekorten te dekken met een nieuwe belasting, meer dan de inhoud der voordracht zelf, deden deze poging mislukken; vooral toen bij de gewijzigde voordracht deze belasting op de inkomsten van tijdelijk als vast werd voorgesteld, nam de tegenstand toe en noemde men het voorstel bovendien, als ontijdig, onaannemelijk.

Het spreekt van zelf, dat ook ik het geen ramp noem, dat deze voordracht door de wetgevende macht niet tot stand kwam. Dat die voorgestelde belasting op de inkomsten, in haar geheel een min of meer zakelijk karakter droeg, waardoor zij om met de Commissie van Rapporteurs te spreken, over het geheel een groote ongelijkmatigheid en ongelijkheid van last in het leven zou geroepen hebben, zou haar niet aanbevelenswaardig gemaakt hebben. De regeling der vrijstellingen; de ongemotiveerde partieele progressie; de verzwaring van de slechte werking der patentbelasting, terwijl het kapitaal daardoor zou getroffen worden; een belasting op de inkomsten van den grond, steunende op een ongewijzigde grondbelasting, het onbelast laten van sommige inkomsten; het partieele stelsel van eigen aangifte, zijn zoovele bezwaren, die mij speciaal, wat de wijze betreft, waarop ook het roerend vermogen getroffen zou worden, de intrekking van dat ontwerp niet doen betreuren.

§ 2. *Wetsontwerp* tot heffing eener belasting op de renten van de kapitalen, niet bestaande in onroerend goed, noch aangelegd tot eenigen tak van nijverheid, ingekomen 24 Februari 1851.

Twee jaren dus, nadat Minister VAN BOSSE, die in het Ministerie THORBECKE was overgegaan, een wetsontwerp had ingediend tot het invoeren eener volledige inkomstenbelasting, was hij weder gereed met een ontwerp, nu echter enkel het roerend vermogen betreffende. De Minister was dus wel spoedig van denkbeelden veranderd, of was wel spoedig gezwicht voor het verlangen der vertegenwoordiging, om bij een nieuwe directe belasting,

handel, nijverheid en onroerend bezit onbelast te laten, hiermede m. i. geen blijk gevende van vaste overtuiging op dit punt. Het voorstel der Regeering stond buitendien niet op zich zelf; de plannen der Regeering omvatten een geheel stelsel van hervormingen. Tegelijk met dit voorstel om een *rentenbelasting* (want zóo werd dit voorstel algemeen genoemd) te heffen, werden er nog 6 wetsontwerpen ingediend om tot billijker verdeeling der lasten te komen, n. l. tot afschaffing van den accijns op turf en steenkolen, tot vermindering van het tonnengeld der zeeschepen, tot verbetering van den zoutaccijns; tot wijziging van den vrijdom van accijns van binnenlandsch gedistilleerd, en tot wijziging en aanvulling van het zegelrecht; later nog aangevuld door een wetsontwerp tot herziening van het recht van patent en een tot verbetering van den suikeraccijns.

De ijver in de 2^e Kamer om deze voorstellen te behandelen was niet geëvenredigd aan den aandrang, waarmede men de Regeering *tot belastinghervorming had uitgenoodigd*.¹⁾

In het loopende zittingjaar bleven de ontwerpen toch onafgedaan liggen, en had niets anders plaats gehad, dan dat de ontwerpen in de Afdeelingen onderzocht waren en dat de daarin benoemde Rapporteurs eene Nota van bedenkingen aan de Regeering gezonden hadden.

Eerst nadat zij in het nieuwe zittingjaar '51—52 wederom waren ingediend, werden er in October Rapporteurs in de afdeelingen benoemd en begonnen de ontwerpen een punt van bespreking uit te maken. Aan het geheele plan tot herziening ging vooraf een *Algemeene Memorie*

¹⁾ Cf. Mr. W. J. VAN WELDEREN RENGERS. pag: 69.

van Toelichting. Daarin werd gezegd door den Minister, dat verbetering en inkrimping der accijnzen wenschelijk was; dat als acqivalent slechts een directe belasting in aanmerking kon komen; dat een inkomstenbelasting hier te lande aan onoverkomelijke bezwaren verbonden was, en een dergelijke belasting al dadelijk verwerpelijk was, als zij geheven moest worden naar opgaven, door ieder ingezetene nopens het bedrag zijner inkomsten zelf te doen; bovendien daarom ook onaannemelijk, omdat sommige inkomsten bereids rechtstreeks reeds aan een belasting onderworpen waren, en dus dubbel belast zouden worden, n.l. die uit grondeigendom en die uit patentplichtige beroepen; ten aanzien van de grondbelasting toch was 's Ministers meening: „de grondbelasting, het is waar, is veeleer eene grondrente dan een inkomstenbelasting; hij, die vaste goederen, op welke wijze ook, verkrijgt, berekent de waarde der inkomsten dier goederen niet dan na aftrek van de grondlasten. Maar wanneer men in het oog houdt, dat de grondbelasting altijd tot hetzelfde cijfer geheven wordt, onverschillig of de vruchten van den grond, de huur der gebouwen, veel dan weinig opbrengen; wanneer men let op de grondbelasting, die van nieuwe gebouwen, van nieuw ingedijkte of ontgonnen gronden enz. wordt geheven na verloop van den termijn van vrijdom — dan kan men aan de grondbelasting het karakter eener belasting op de inkomsten van den grondeigenaar geenszins ontzeggen”.

Daarom dan ook stelde de Minister geen algemeene belasting op de inkomsten voor. Maar juist de bezwaren zelf daartegen deden de aandacht vestigen op een leemte in ons belastingstelsel. De onzuivere inkomsten van den grondeigendom, van den handel en van de nijverheid

werden getroffen door directe belastingen; enkele beroepen echter, vooral die, waarbij de kapitalen op andere wijze belegd waren, waren vrij. Om in die leemte te voorzien, stelde de Minister nu voor, eene wijziging in het patentrecht en eene belasting op de renten, zooveel mogelijk bij den oorsprong te heffen, d. i. bij de betaling der renten bij wijze van korting. Eigen aangifte werd dan ook tot het onvermijdelijke beperkt. De opbrengst dezer nieuwe belasting raamde de Minister op *f* 2 000.000. De voornaamste bepalingen der Wet zal ik kortelings doorloopen. Art. 1 zcide: „Er wordt te beginnen met het jaar 1852, jaarlijks eene belasting geheven op de renten van kapitalen, niet in onroerend goed binnen het Rijk bestaande, noch tot eenigen tak van nijverheid hier te lande, waarvoor patentregt wordt betaald, aangelegd. Zij wordt geheven:

- a.* op de renten der Nederlandsche Staatsschuld;
- b.* op de renten van geldleeningen ten laste van zedelijke lichamen, op de uitdeelingen van winst van commanditaire vennootschappen of van naamlooze maatschappijen en daarmede gelijkstaande zedelijke lichamen hier te lande gevestigd;
- c.* op de renten en inkomsten door ingezetenen van het Rijk in Europa te trekken uit buitenlandsche effecten en goederen, op de renten van beleeningen, in-pandneming en uitgezette kapitalen, en alle andere niet onder de vorige rubrieken begrepen.”

De belastingvoet zou *drie ten honderd* bedragen; van lijfrenten en tontines zou echter slechts $1\frac{1}{2}$ pct. behoeven betaald te worden, wijl in die uitkeeringen ook aflossing van kapitaal begrepen is; de belasting zou, wat de renten sub *a* en *b* bedoeld betreft, geheven worden *door korting of inhouding*; *vrijgesteld* zouden zijn de renten

van kapitalen in de grootboeken der Nationale Schuld ingeschreven ten name van weduwen-, weezen-, lijfrenten- en pensioenfondsen op openbaar gezag ingesteld of op het beginsel van onderlingen waarborg der deelnemers gevestigd, mitsgaders van prov. en gemeentebesturen, kerk- of kerkelijke besturen, diakoniën, openbare armbesturen en in het algemeen van alle inrichtingen tot onderhoud, verzorging, verpleging, huisvesting van weezen, behoeftigen en bedelaars, voor zoover die inrichtingen onder openbaar bestuur stonden, of aan diakoniën, openbare armbesturen of door de Regeering erkende zedelijke lichamen toebehoorden, alsmede van spaarbanken voor minvermogenden. Ook *vrijgesteld* zouden zijn de bestaande inschrijvingen op de grootboeken, waarvan *de renten toebehoorden aan hier te lande niet wonende vreemdelingen*, uitgezonderd de inschrijvingen ten name van buitenlandsche kantoren van administratie van openbare schuld. Onder *b* vielen de renten der geldleeningen ten laste van provinciën, gemeenten, kerk- of kerkelijke besturen, diakoniën, armbesturen, waterschappen, naamlooze vennootschappen, van zedelijke lichamen in één woord en de uitdeelingen van naamlooze vennootschappen enz., wier kapitaal door aandeelen werd vertegenwoordigd; uitgezonderd de renten uitgekeerd door spaarbanken ten behoeve van minvermogenden. De heffing der belasting was op dezelfde wijze geregeld als in het ontwerp-'49. De besturen dier zedelijke lichamen waren verplicht tot aangifte der uit te betalen renten en uitdeelingen, en tot betaling der belasting met hoofdelijke aansprakelijkheid. Onder *e* waren begrepen alle renten van gehypothekeerde kapitalen, gevestigd op goederen hier te lande, of buitenslands (ook koloniën en bezittingen), *inkomsten van plantages buitenslands* (!); renten van

kapitaal in buitenlandsche effecten, of op onderpand van roerende goederen, of op enkele schuldbekentenis en schatkistbiljetten geplaatst, in één woord *alle renten* van kapitalen, door ingezetenen van het Rijk genoten, niet reeds vallende onder *a* en *b* en dat wel naar den maatstaf van het vorige jaar. De belastingplicht zou voor deze renten uit *eigen aangifte* blijken op daartoe ingerichte, desverkiezend verzegelde aanslagbiljetten. Bankiers zouden belastingvrij zijn voor de renten genoten van hun kapitaal, geplaatst op beleening, prolongatie of disconto. Bij gebreke van aangifte zou men boete verbeuren en *ambtshalve* aangeslagen worden. Er zouden *Commissiës* ingesteld worden en samengesteld uit het tijdelijk hoofd van het gemeentebestuur, 2 gemeenteraadsloden en twee rijksambtenaren, belast met het onderzoek en de beoordeeling der aangiften, na eerst voor den kantonrechter te hebben afgelegd een eed van geheimhouding, getrouwheid en onzijdigheid. Die Commissie zou in geval van argwaan omtrent de waarheid der aangifte gelegenheid moeten geven, de aangifte alsnog te verhoogen en daarna het recht hebben *beëdiging* of *bevestiging* te vorderen voor den Kantonrechter. Bij weigering van den eed zou ambtshalve aanslag plaats hebben.

Mocht men den aanslag ambtshalve gedaan bij verzuim van aangifte, te hoog achten, dan had men hooger beroep bij Gedeputeerde Staten, die het geschil zouden beslissen bij middel van inlichtingen, bewijzen en van een zoodanigen beslissenden eed, als zij noodig keurden. Ook ingeval de aanslag niet zou overeenkomen met de aangifte, kon men bezwaar maken bij Gedeputeerde Staten.

Zichier in korte trekken den hoofdinhoud der wet. Een speciale *Memorie van Toelichting* vergezelde het Ontwerp-Rentenbelasting; zij was echter sober en weinig

belangrijk. De Minister gaf te kennen, dat in het algemeen de voordracht van '49 gevolgd was, met inachtneming der bedenkingen van toenmaals. Vermelding verdienen enkele opmerkingen: zóo, dat een koopman, hoewel patent betalende, toch ook in deze belasting zou moeten bijdragen, als hij kapitaal bezat niet in zijn handel gebruikt, maar b. v. in vreemde fondsen belegd of gebezigd tot disconteerings, beleeningen en prolongaties, behalve bankiers, wier *beroep* hierin juist bestond en *daarvoor* hun patent betaalden; zóo, dat de belasting verschuldigd was, wat de renten onder *c* betreft, over het bedrag der renten of inkomsten, dat de aangever in het voorafgaande jaar genoten had; immers „de hoe grootheid te doen aangeven volgens het kapitaal, dat iemand in den aanvang van een jaar bezit, is uit den aard der zaak eene onjuistheid, want, behalve de onzekerheid, waarin de aangever alsdan verkeert omtrent de voldoening der renten, waarop hij rekt, zoo zou hij, wanneer hij in den loop van een jaar in de belegging zijner kapitalen verandering bracht ligtelijk tweemaal belasting van zijn renten kunnen betalen. Bij den nu voorgestelden regel zal dit geen plaats vinden.”

Omdat de contrôle-commissie van het vorig ontwerp te veel in het belang van den fiscus zou geweest zijn (hoofd van het gemeentebestuur, controleur en ontvanger) had de Minister er nu twee gemeenteraadsleden aan toegevoegd. Tot den eed werd eerst de toevlucht genomen, als andere middelen tot contrôle te kort schoten, de overtuiging der juistheid van de aangifte op geen andere wijze verkregen kon worden.

Het stellig vermoeden van kwade trouw bij weigering van den eed, wettigde den aanslag ambtshalve zonder in dat geval den weg van reclame open te stellen.

Het *Verslag der Commissie van Rapporteurs* over het Ontwerp-Rentenbelasting (de heeren BLUSSÉ, STORM VAN 'S GRAVESANDE, VAN ZUYLEN VAN NIJEVELT, VAN HALL en DIRKS) werd uitgebracht in de zitting van 28 Februari 1852. Het is zeer uitvoerig, vooral doordat men den inhoud van de met de Regeering gewisselde *nota's* er in had opgenomen.

Bij de eerste *Nota van Bedenkingen* had de Commissie te kennen gegeven, dat zij weifeling bij de Regeering meende te bespeuren in hare plannen tot een behoedzame, geleidelijke, niet radicale belastinghervorming; eerst toch had de Minister den accijns op de rogge en op varkens- en schapenvleesch willen afschaffen; thans dien op de brandstoffen, terwijl men hier sinds '48 reeds het 3^e voorstel had van eene belasting op de inkomsten, waarvan elk echter berustte op geheel verschillende beginselen. De Minister had hierop geantwoord, dat hij vroeger niet vrij geweest was in de keuze omtrent een af te schaffen accijns, en dat, wat de drie verschillende plannen van een inkomstenbelasting betref, het eerste voorstel was geweest een belasting op de bezittingen voor ééns, het tweede voorstel alléén een belasting op de inkomsten, het derde voorstel een belasting op de renten en dat dit 3e voorstel gedaan werd, juist omdat het tweede niet den bijval der Tweede Kamer had kunnen verwerven, bij welk voorstel trouwens toen wel degelijk rekening was gehouden met de omstandigheid dat sommige soorten van inkomen reeds cijnsbaar waren; dat hij dus opkwam tegen het verwijt van wankelmoe-digheid in beginselen. De Commissie gaf voorts te kennen, dat de voorgestelde Rentenbelasting niet in de plaats moest treden van den accijns op de brandstoffen en dat dit punt van belang was, omdat men eerst wilde beslis-

sen, welke schadelijke belastingen moesten worden opgeheven, alvorens er sprake kon zijn van goed- of afkeuring van een rentenbelasting. De Minister meende, dat men de behandeling van dit punt aan de openbare discussie kon overlaten. In de 3e plaats had de Commissie overwogen, wat het voorstel op zich zelf betrof, of men tot de afschaffing van een of andere belasting overgaande, deze moest vervangen door eene als de voorgestelde. Ook deze vraag was door de Commissie ontkennend beantwoord, althans met 3 tegen 2 stemmen; één lid wilde zelfs belastingen afschaffen zonder een equivalente belasting in het leven te roepen. Het verschil van meening tusschen de 3 leden, die de voorgestelde Rentebelasting afkeurden en de twee anderen, die haar goedkeurden, kon uit drieërlei oogpunt behandeld worden.

Ten eerste noemden de drie leden *de belasting in strijd met art. 173* (thans 176) *der Grondwet*, luidende: „De verbintenissen van den Staat jegens zijne schuldeischers worden gewaarborgd. De schuld wordt jaarlijks in overweging genomen ter bevordering der belangen van de schuldeischers van den Staat.”

Ongrondwettig ten opzichte van vreemdelingen vooreerst: de Regeering huldigde trouwens zelf het beginsel van niet-belastbaarheid der vreemdelingen blijkens de vrijstelling van schuld, ingeschreven ten name van vreemdelingen; waarom dan moest de vreemdeling wél betalen van de effecten aan toonder, door den Staat als effecten aan toonder daargesteld, of uitgegeven, krachtens de wet op het gezag van den Staat nl. als certificaten van administratiekantoren? — Door nu van de renten dier effecten gelden als belasting in te houden, schond de Staat zijne door de Grondwet gewaarborgde, met de schuldeischers aangegane, verbintenis om stipt de vastgestelde rente te betalen.

Vervolgens ten opzichte van Nederlanders, omdat de Staat, zonder de belastingschuldigheid afhankelijk te stellen van de inkomsten der schatplichtigen, tot eene inhouding op de renten vóór of bij uitbetaling overgaande, niet de inkomsten trof, maar een mindere som betaalde aan zijne schuldeischers dan deze krachtens verbintenis recht hadden te vorderen. De Staat *verminderde dus eigenmachtig zijn schuld* en sprak dus een *partieel staatsbankroet* uit.

Ten tweede had de meerderheid een *staathuishoudkundig bezwaar*.

Bij een *belasting op de inkomsten* toch mocht geen ander beginsel heerschen dan heffing *in evenredigheid van de inkomsten, welke ieder ingezetene geniet*. Hiertegen werd op verschillende wijze zwaar gezondigd. Vooreerst werden *de inkomsten uit onroerend goed; uit handel, nijverheid, landbouw, ambten en pensioenen niet getroffen*. Immers, zoo oordeelde de meerderheid „de grondbelasting wordt geheven van het vaste goed op zichzelf beschouwd, en wordt niet gedragen door het kapitaal, dat daarin geplaatst wordt. De eenigszins lagere renten, die van onroerende goederen getrokken worden, dan van sommige staatsschulden, vinden haar aanleiding in de meerdere zekerheid der bezitting.” Dat de grondbelasting tot hetzelfde cijfer steeds werd geheven, stelde in staat een vaste berekening te maken, evengoed als de pachter het deed ten opzichte van de vaste pacht; ook lasten in de toekomst, na verloop van den termijn van vrijdom, werden bij indijking of bij het bouwen van huizen berekend.

En wat het patent betreft, de Minister zou toch niet willen beweren, dat deze over het algemeen 3 pct. van de inkomsten uit patentplichtige beroepen bedroeg, ofschoon men toegaf, dat bij een inkomstenbelasting met het patentrecht rekening zou moeten gehouden worden.

Wat het argument betrof, dat de *renteniers nog geen penning belasting droegen*, vestigde de meerderheid der Commissie de aandacht op de zware rentereductiën, de tierceering, de vrijwillige leening en de vrijwillige conversie van 1844, op het aandeel, dat ook het roerend vermogen droeg in de registratie- en successiebelasting, in het personeel, in de accijnzen en in de huur der huizen, waarin ook een gedeelte grondbelasting door den huurder betaald werd.

Alleen van het *gedeelte, dat niet verteerd wordt* van het inkomen van het roerend kapitaal ontving de Staat geen belasting; hetgeen echter eveneens het geval was met de opgespaarde inkomsten uit roerend bezit of handel en nijverheid; bovendien was het in het waarachtig belang van den Staat zoodanige *besparing* aan te moedigen. Ook waren *de* bij de voorgestelde wet *getroffenen in verhouding tot elkaar onevenredig belast*: niet de inkomsten, maar de renten werden getroffen, welke misschien overtroffen werden door de renten van algemeene of van bijzondere, op dezelfde effecten gevestigde, schulden. Hoevelen moesten van de renten hunner staatspapieren of tijdelijke beleggingen geen interessen betalen aan derden? Hoevelen bezaten wèl effecten, maar erlangden slechts een deel der rente, omdat zij, bij wijze van beleening of prolongatie, gelden hadden opgenomen? Sommigen zouden betalen, omdat hun „ingehouden,” werd, anderen voorzover zij „zelf aangegeven” hadden. Op dit laatste werd dan *contrôle* buitendien onmogelijk; zelfs door de inwoners eener zelfde stad was misschien het *geheele* inkomen uit roerend vermogen hunner medeburgers nog te schatten, zeker met een *deel*.

Verder bracht de belasting mede, *gedeeltelijke onteigening* van alle Nederlandsche staatsschuld, omdat die

kapitalen in waarde zouden dalen; wat niet het geval zou zijn met buitenlandsche effecten. Het kapitaal, gebruikt in een tak van handel of nijverheid *door een privaat persoon* zou *vrij* zijn; echter gebruikt *door een zedelijk lichaam* of *commanditaire vennootschap* in denzelfden tak van handel of nijverheid, *belast*; terwijl het patentrecht in beide gevallen zou betaald worden. De *rentestand* zou bovendien *rijzen*, in plaats van dalen; *handel, landbouw en nijverheid* zouden *benadeeld* worden, omdat men het uitzetten *van gelden op hypotheek of beleening* zou bemoeielijken; immers men zou hoogere rente verplicht zijn te betalen, daar de geldschieters altijd hun belasting op de geldopnemers verhaalden. Verder zouden pensioenfonds en openbaar gezag of op het beginsel van onderlingen waarborg ingesteld, mitsgaders spaarbanken van minvermogenden, *belastingvrij* zijn; terwijl *de kleine rentenier*, hij, die door zuinigheid zichzelven een klein inkomen bespaard had, aan belasting zou worden onderworpen.

In de derde plaats had de meerderheid bezwaar uit een *oogpunt van nationaal belang*: ten eerste met het oog op het *crediet van den Staat*, daar men gemakkelijk tot verhooging van het percentage zou kunnen overgaan. Dan met het oog op de ingezetenen zelf: gaf Nederland een dergelijk voorbeeld, dan zouden *andere landen*, terwijl hier te lande een groot bedrag aan renten uit vreemde fondsen werd genoten en er dus groote schade uit zou voortvloeien, wellicht dit *voorbeeld volgen* en ook hunne renten gaan belasten. Ten slotte met het oog op de mogelijkheid van een aanstaande rentenconversie van 4 op $3\frac{1}{2}$ pCt., welke verijdeld zou worden bij wantrouwen in ons staatscrediet.

De Regeering antwoordde in haar *Memorie* en kwam

aan sommige bezwaren tegemoet door een *Gewijzigd Ontwerp* in te zenden. De renten, bij het overzicht van het Ontwerp sub *a* en *b* vermeld, werden nu gelijk behandeld met die sub *c* vermeld, en de drie afdeelingen waren versmolten tot ééne. Van *alle renten* zou men nu *aangifte* moeten doen, ofschoon de Regeering vreesde, dat de *geheimhouding van de grootte van het kapitaal* daardoor gevaar liep. De verdere wijzigingen zullen hieronder blijken. Het *Grondwettig bezwaar* deelde de Regeering niet, maar de Minister had toegegeven en, daar nu het gewijzigd Ontwerp geheel op eigen aangifte steunde, waren de vreemdelingen van zelf vrijgesteld. Echter protesteerde de Regeering er tegen, dat certificaten van Nationale schuld „op gezag van den Staat” uitgegeven zouden zijn: het certificaat was geen titel van schuldvordering ten laste van den Staat, maar een bewijs van aandeel in een kapitaal op het Grootboek ingeschreven, dat elk oogenblik uit het onverdeeld bezit in het bijzonder bezit kon overgaan; de Staat had met de eigenaars van certificaten niets te maken, wèl met de administratiekantoren; vreemdelingen zouden dus niet getroffen zijn, als zij hun certificaten op eigen naam hadden laten overschrijven, in welk geval hun niet gekort zou zijn.

Wat het *Staatshuishoudkundig bezwaar* betrof, dat n.l. bij deze voorgestelde partieele inkomstenbelasting het beginsel: belasting in evenredigheid van de inkomsten, niet was gevolgd, de grondbelasting was wel geen income-tax van 12 % in hoofdsom; dat had de Regeering ook nooit beweerd, maar zij bleef toch als een bezwaar op de inkomsten van grondeigenaars en fabrikanten te beschouwen; de kort te voren verhoogde opcenten voor Provincie en Gemeente waren dan toch wel inkomsten-

belastingen, terwijl de renteniers niet die lasten droegen; bovendien werden die lasten altijd vooruit berekend, dan keerde de Minister het argument in zijn voordeel en zouden de lasten op de renten ook vooruit berekend kunnen worden. (!) Bovendien betaalde elke grondeigenaar, had de Minister berekend, $\frac{1}{5,00}$ van zijn kapitaal jaarlijks in de mutatierechten, terwijl de rentenier door deze belasting nog maar $\frac{1}{835}$ zou betalen.

Bij de wijziging der patentwet zou de Minister den handel ook 3 pCt. laten betalen; de landbouw zou echter vrij blijven, omdat de pachtprizen steeds rezen, de concurrentie steeds moeilijker werd en de grondbelasting voor een gedeelte op de pachters verhaald werd (!). De inkomsten uit ambten wilde de Minister niet belasten, omdat de bron in dit geval elk oogenblik kon opdrogen, het kapitaal daarentegen bleef. Verder was de leening van '44 niet alleen door de renteniers gedragen, ook door de bezitters van onroerend goed; tegenover tierceering en rente-reductiën stonden overstroming en veepest. Daar het hier eene verplaatsing der lasten gold van de mingevoeden op de meergevoeden, ging het argument, dat er minder gespaard zou worden, niet op, daar nu de mingevoeden ook eens zouden kunnen gaan sparen. Dat prijsverlaging der Nederlandsche effecten te duchten was, weersprak de Minister, wijzende op Engeland.

Het 3^e bezwaar, ontleend aan het *nationaal belang*, verdween met de wijziging in het ontwerp aangebracht. Door het systeem van eigen aangifte was echter nu versterking van den eenigen waarborg, den eed, noodzakelijk geworden.

In de 2^e Nota van bedenkingen der Commissie is de kracht der argumenten lang zoo groot niet. Het zijn grootendeels herhalingen der bedenkingen reeds in de

1^e Nota opgenomen en nieuwe bedenkingen van ondergeschikten aard, die hoewel weder met den weidschen naam van „hoofdbedenkingen” betiteld, straks door den Minister van Financiën in diens tweede Memorie met enkele woorden genoegzaam weerlegd worden. Behalve de reeds genoemde wijzigingen in het ontwerp, waren de belangrijkste nog, dat nu *al het kapitaal in handel of nijverheid belegd*, dat van rechtspersonen (Naamlooze Vennootschappen) zoowel als dat van particulieren aldus gebezigd, van de belasting was vrijgesteld (met het oog op het patentrecht); dat de *aangifte* nu zou plaats hebben *onder aanbod van eede* en dat de *eed* bij loting aan $\frac{1}{20}$ der aangevers zou worden opgelegd. — De nieuwe bezwaren nu kwamen hierop neer, dat de *staat van het vermogen* nu volledig *bekend* zou worden, en dat de bepaling omtrent de *loting*, als stuitend en onzedelijk, *verwerpelijk* was.

Verder werd met nadruk, en terecht! er nogmaals op gewezen, dat uit de belasting *dubbele belasting* zou voortvloeien, wijl niet de *schulden* voor de rentetrekkinge ingezetenen in rekening werden gebracht. De Minister verdedigde zich op dit laatste ernstige bezwaar met de bewering, dat *af trek van schulden* niet kon worden toegelaten in eene belasting op de rente; immers bij de grondbelasting werd ook geen rekening gehouden met op den grond rustende hypotheeken! De commissie gaf voorts nog in haar 2^e Nota te kennen, dat de *vrijstellingen* te uitgebreid waren, speciaal wat betreft de zedelijke lichamen en instellingen van openbaar nut; dat het beter zou zijn in stede daarvan *de kleine renteniers* vrij te stellen; dat dit echter niet goed mogelijk was in het aangenomen stelsel, maar dat zij daarom *bezwaar had tegen het stelsel der wet*.

Aan het slot van het Verslag *vond de Commissie met 3 tegen 2 stemmen geen vrijheid de aanneming van het Ontwerp*, zooals het daar lag, *aan te raden*.

De beraadslagingen over het Ontwerp hadden hierop plaats van 8—13 Maart; zes langdurige zittingen werden aan de behandeling van het Ontwerp gewijd, en wel grootendeels ingenomen door de *algemeene beraadslagingen*: 44 sprekers, twee derden van het aantal leden, mengden zich in het debat, bijna allen met lange en zeer belangwekkende redevoeringen.

Ik zal de verschillende bezwaren, en datgene, wat ter verdediging van het Ontwerp werd te berde gebracht, groepsgewijze in 't kort samenvatten, hoewel ik veel achterwege zal laten, daar het reeds in het Algemeen Verslag behandeld was, en ik zoo min mogelijk in herhaling wil treden.

In de eerste plaats werd in den breede uitgemeten het reeds genoemd grondwettig bezwaar en werd dit standpunt met talent verdedigd door den Heer GROEN VAN PRINSTERER, op grond van art. 173, dat uit den aard der zaak voortvloeide, daar toch een schuldenaar niet eigenmachtig zijn schuld verminderen mocht. Consequent werd dit systeem tot het uiterste gedreven door den Heer SLOET TOT OLDHUIS, die concludeerde, dat art. 173 een *waarborg* was, dat er *nooit* eene *inkomstenbelasting in Nederland* zou kunnen ingevoerd worden, enkel en alleen, omdat men de renten der staatsschuld niet mocht treffen, eene consequentie, waarvan de ongerijmdheid natuurlijk de stelling zelve omverwerpt.

Een tweede bezwaar tegen de wet was de regeling van den eed. Het stelsel berustte op *eigen aangifte*; eigen aangifte nu, zonder contrôle door den eed verschaft, zou slechts eene belasting in het leven roepen, die niets

opbracht; zou, zooals een der sprekers zeide, gelijk te stellen zijn met een poging, om met een zeef water te scheppen. Maar door den eed en vooral door die „onzedelijke loterij” er aan verbonden, werd de belasting ondragelijk en inquisitoriaal. Alleen omdat een dergelijke belasting aanleiding zou geven tot *valsche eeden*, was reeds in 1543 eene belasting op de inkomsten in de Provincie Holland van de hand gewezen door de ingezetenen; de eerlijke zouden belast worden, de oneerlijke zouden vrij zijn. De Heer GROEN VAN PRINSTERER noemde de regeling van den eed „een in verzoeking brengen der ingezetenen tot *meineed*” en meende dat zij „een verwoestenden invloed zou hebben op de zedelijkheid der natie”. De Minister had gezegd: men moest de aangifte met beëdiging van $\frac{1}{20}$ der aangevers bij loting meer beschouwen uit het oogpunt van een aangifte onder aanbod van eede; maar *aanbod van eed was de eed zelf*; ruim denkende aangevers zouden echter er zich niet door laten terughouden onware aangifte te doen; dit maakte den maatregel overbodig, ja! strijdig met de heiligheid van den eed. Geestig, maar sterk overdreven was de wijze, waarop de Heer SLOET TOT OLDHUIS de gevolgen aangaf, welke de menigvuldige eeden zouden hebben. De kinderen toch, merkte hij op, bootsten in hun spelen altijd de groote menschen na; zoo hielden zij, dikwijls soldaten ziende, veel van „soldaatje spelen”; bij invoering dezer wet zouden de kleinen spoedig gaan „eedje zweren”!

Een derde ook reeds vermeld bezwaar, bijna door alle sprekers gedeeld, was, dat men belasting zou betalen van *renten, die men niet trok*, dat m. a. w. *schuldenaars*, die niets genoten, van zoodanige renten, welke zij genieten zouden, moesten zij ze niet gebruiken om de

renten van geldsommen op beleening, prolongatie, op hypotheek van buitenlandsche bezittingen opgenomen te voldoen, toch belasting zouden moeten betalen; bovendien, verhaalden de geldschieters hunne belasting op de geldnemers, dat lang niet onwaarschijnlijk was, dan zou uit deze wet, zelfs in dat geval, *dubbele belasting* voortspruiten voor menschen, die niets bezaten. De Regeering had er zich, ter verdediging tegen dit bezwaar, op beroepen, dat de bestrijders dezer voordracht dan ook consequent moesten eischen, dat de hypotheekrente van goederen hier te lande ook voor de grondbelasting moest in rekening gebracht worden. De bestrijders der voordracht écarteerden dit argument, omdat in hun oogen de grondbelasting geen belasting was en al was dit niet het geval, toch in ieder geval de éene onrechtvaardigheid de andere nog niet wettigde. Men merkte ook nog op, dat er veel kans bestond, dat de hypotheekhouders de hun verschuldigde renten op hun schuldenaars zouden verhalen. De Minister weerlegde deze bezwaren in zijne verdediging niet, maar meende, dat die onbillijkheid met de *schulden* een zelden voorkomend geval zou zijn en voor uitzonderingen maakte men geen wetten.

Een vierde bezwaar was van *politieken* aard en ontleend aan de *bestemming der wet*; daar dit bezwaar echter met den inhoud der wet niet te maken heeft, ga ik het stilzwijgend voorbij.

Anderen echter veroordeelden in de vijfde plaats de wet op zich zelve ook, afgescheiden van de bestemming der opbrengst, hadden liever gezien *een algemeene inkomstenbelasting*, of een *zegelrecht op coupons* met een *mutatieright op inschrijvingen in de grootboeken der Nationale Schuld*. Zij keurden het ook af, dat de Minister geen *grondige herziening* voorbereid had, niet een *wet van beginselen*

had voorgesteld als die van 1821. Tegen een en ander bracht de Minister in het midden, dat er onder de sprekers waren, die *vroeger* juist een dergelijken maatregel gewenscht hadden bij de verschillende begrootingen en bij andere gelegenheden, als de Minister *thans* voorstelde, en die nu juist de voordracht bestreden. De Minister droeg geen algemeen alles omvattend plan voor, omdat het opnoemen van in te voeren en af te schaffen belastingen zeer gemakkelijk was, maar niets gaf; dat de *voorbereiding* van zulk een groot getal wetten, uitstel van belastinghervorming zou hebben veroorzaakt ad calendae graecas, in welk geval de Minister ook nu nog in het geheel niets zoude gereed gehad hebben. De Minister was juist begonnen met dit voorstel om te zien, of het vaststond, dat men eene belasting op de inkomsten wilde.

De Minister zou nooit meewerken ons belastingstelsel omver te werpen; hij wilde slechts hervormen en ook geen belasting afschaffen, zonder er behoorlijk een equivalent voor in de plaats te stellen. Wilde men nu *hervorming*, dan zou die dáarin moeten bestaan, dat schadelijke accijnzen werden afgeschaft en dan was een nieuwe directe belasting het eenige middel om deze te vervangen, die wel geen anderen vorm kon hebben dan dien van een belasting op de inkomsten.

Hierbij dient opgemerkt te worden, dat dit 5^e bezwaar er een is, dat periodiek terugkwam bij alle volgende ontwerpen van een nieuwe directe belasting. Steeds waren er leden, die juist gansch andere belastingen wenschten te zien voorgesteld, dan de door de Regeering voorgestelde; de eigenlijke grond moet dan gezocht worden in onwil om de Regeering te steunen in haar streven. Ik zal dan ook bij volgende ontwerpen van dergelijke bezwaren meestal zwijgen.

Een zesde bezwaar (bijna alle bezwaren waren reeds in de stukken opgenomen) was, dat men het *onrechtvaardig* vond *alleen de renteniers te belasten*. De kapitalisten hadden zich steeds groote opofferingen getroost; men behoefde slechts te denken aan de tierceering, aan de gedwongen leening en conversie; zij waren dikwijls de kurken geweest, waarop het schip van Staat nog bleef drijven.

Sommige leden wilden van geen afschaffing van belasting weten, maar wèl een nieuwe opleggen om de staatschulden af te lossen. Maar moesten nu de renteniers zelf hun eigen schuldvorderingen af gaan lossen? Het was toch de schuld van den Staat geweest, dat er leeningen moesten uitgeschreven worden (de politiek van volharding), niet die der kapitalisten. Onbillijk was het dus de schuldeischers hun eigen schuldvorderingen te doen delgen, vooral als men de niet-schuldeischers verschoonde. Waarom werd het onroerend bezit ook niet belast en, hield men de grondbelasting voor eene werkelijke belasting, waarom dan pensioenen en wachtgelden van belasting vrijgesteld? Bovendien mocht de Regeering meenen, dat er thans een privilegie bestond voor het roerend vermogen, er zou integendeel met de nieuwe belasting juist een *voorrecht ontstaan voor de inkomsten uit den grond en uit bedrijven*, welke niet noemenswaard bezwaard waren; aldus zou men in strijd komen ook met *art. 172 der Grondwet*. Werd deze voordracht aangenomen, de positie der renteniers zou kunnen worden die van „gens taillables et corvéables à merci!”

De Minister hield echter vol, dat het niet aanging, de grondbelasting als geen belasting te beschouwen, vooral niet, als men de verschillende opcenten in het oog hield. Of deze belasting grondrente of belasting was, op dit punt bestond geen absolute waarheid; zij was beide

tegelijk en grondrente en belasting; vandaar ook kon de Minister niet toegeven, dat in 's Ministers stelsel de Rentebelasting consequent tot 13 pct. had behooren voorgesteld te worden; men mocht daarenboven ook de mutatierechten op onroerend goed niet het oog verliezen. Bovendien mocht men de grondeigenaren ook wel eens beschouwen als de beschermers van den grond, waarop wij leefden; hoe dikwijls toch moesten zij niet groote bijdragen leveren bij doorbraak, waarop men onmogelijk kon rekenen bij aankoop!

Men ging te ver, zoo men de kapitalisten ging voorstellen als reddende engelen in tijden van nood. Integendeel zij hadden den Staat als een kip geplukt; er waren leeningen vernegotieerd voor 80 à 85 pct. ten honderd, met 6 % interest, en in '44 kregen zij, die niet van 5 % op 4 % converteeren wilden *f* 100 terug voor elk stuk, dat hun *f* 80 à *f* 85 gekost had. Bij de leeningen dus van '30 en '31 terwaarde van millioenen guldens was 15 à 20 pct. gewonnen, d. w. een bedrag van 30 à 40 millioen guldens; men had dus geen recht te spreken van de *opofferingen* van de kapitalisten; en in '44 was men slechts voor dwang gezwicht bij de zoogenaamde „vrijwillige leening,” waardoor de conversie mogelijk werd.

Een zevende groep van bezwaren is niet beter onder één naam te brengen, dan haar te noemen: *oppositie quand même*. Als staaltjes de volgende argumenten: Ieder schuldeischer zou trachten *de belasting op den schuldenaar te verhalen*, alleen den schuldeischer van den Staat zou dit niet mogelijk zijn; de huurprijs van het geld zou, om dit te bereiken, stijgen, waardoor de nijverheid, die men met de afschaffing der accijnzen wilde tegemoet komen, met een nieuwen last zou bezwaard worden!

Daarbij zou de *belasting niet doeltreffend* zijn, wijl zij teleurstelling in de opbrengst zou opleveren; ook zouden *te veel personen in aanraking met den fiscus* komen, hetgeen zooveel mogelijk bij belastingen moest vermeden worden.

Het *sparen*, voorwaar noodig tot instandhouding van het kapitaal, zou niet minder door de nieuwe belasting worden tegengegaan! Dan koesterde men ook groot medelijden met de arme concurrente crediteuren in een *faillissement*, waar zij een zoo machtigen preferenten crediteur kregen als den Staat: immers de belasting zou geheven worden met *de inkomsten van het vorige jaar als maatstaf*(!).

Ook afkeuring verdiende het, dat men *zekere inkomsten* af wilde gaan schaffen, om er *hoogst onzekere* voor in de plaats te stellen, de raming toch kon slechts zeer globaal genoemd worden.

Buitendien bleven sommigen *indirecte belastingen beter* achten *dan directe*.

De *Staat* zou een onherstelbare schade toebrengen aan zijn *crediet*, binnen kort zou een *conversie* mogelijk zijn geweest, welke jaarlijks *f* 1.250.000 besparing op zou leveren, terwijl de nieuwe belasting slechts *f* 1.000.000 zou opbrengen, en een conversie onmogelijk maken; immers zouden de koersen der Nederlandsche effecten belangrijk dalen. De nieuwe belasting zou tevens slechts *onrust* en *ongewoegen* verwekken in den lande!

Geen gemeenteraadslid zou ook gaarne in de hatelijke contrôle-commissie zitting willen nemen; daar onttrekking aan dezen plicht echter strafbaar gesteld was, zou men moeite hebben de gemeenteraden voltallig te houden!

Als een sterk voorbeeld van deze soort van bezwaren, wil ik ten slotte curiositatis causa nog opnemen een

gedeelte van eene rede van den Heer SLOET TOT OLDHUIS: „Vroeger was Holland het meest gastvrije oord van Europa; men miste de voordeelen in andere landen, die men in Holland vond, als geleerde of als industrieel. De Hollander was daarom toen meer gehecht aan het oord zijner woning dan tegenwoordig. Wanneer men zich vestigt aan de bekoorlijke oevers van den Rhijn, dan drinkt men daar evengoed als hier zijne Java-koffij; dan leest men daar zijn Handelsblad; de stoombooten brengen u dagelijks rund- en kalfsvleesch en groenten uit Holland aan; in het schoone seizoen ontvangt men er de bezoeken van zijne vrienden uit Holland; in één dag is men door de kracht van den stoom in het hart van Holland teruggevoerd; men wordt daar onder den vreemde in den regel geëerd en gezien, men geniet te midden van een schoone natuur en een zachter klimaat, er alle levensbehoefden tegen een veel minderen prijs dan hier. En is het dan nu niet gevaarlijk, om, terwijl zoo nabij aan de grenzen zulke aanlokkelijke wijkplaatsen voor onze kapitalisten bestaan, hun dan hier het leven zoo onaangenaam te maken, en om, in het wezen der zaak, eene vijandige houding tegen hen aan te nemen? Ik wijs U, Mijne Heeren, op het voorbeeld, dat de stad Kleef oplevert, die op dit oogenblik voor meer dan $\frac{2}{3}$ door Hollandsche familiën bevolkt is, die zich derwaarts hebben begeven om de zware belastingen hier te lande te ontgaan.”

Al deze bezwaren werden natuurlijk voldoende weerlegd en ik sta er dan ook niet verder bij stil.

Ten slotte vond het Ontwerp nog bestrijding bij sommigen, omdat zij het *oorspronkelijk Ontwerp* weer veel beter achtten dan het gewijzigde ¹⁾. Anderen namen het

¹⁾ Voor een Minister om wanhopend te worden!

op voor de *kleine renteniers*, die onbillijk zwaar zouden belast worden. Velen *ontkenden* nu weer eens zelfs elke *noodzakelijkheid* om *ons belastingstelsel te herzien*, vooral op grond van den gunstigen toestand des lands, terwijl aan een *nieuwe belasting* behoefte moest bestaan, die hier niet aanwezig was; als men de *verhouding* tusschen *directe en indirecte belastingen* in Engeland en Frankrijk vergeleek bij die hier te lande, kon men dit voorstel, door niets gemotiveerd, terwijl de algemeene welvaart toenam, niet anders noemen dan „een donderslag bij helderen hemel"! Men moest trouwens niet tornen aan een belastingstelsel; de verhouding der waarde van de verschillende goederen was een product der belastingen; tengevolge van het onbelast zijn van de inkomsten uit roerend vermogen, was dit meer gezocht geworden, was er een grooter vraag naar ontstaan; die grootere vraag had op haar beurt verhooging van prijs tengevolge gehad, waardoor uit deze bron minder getrokken was, dan uit de reeds belaste bronnen. —

De *artikelsgewijze behandeling* nam na deze algemeene beschouwingen een aanvang. *Art. 1* der voordracht werd *aangenomen* met 33 tegen 31 stemmen, na verwerping van een *amendement* DULLERT, om de invoering der wet afhankelijk te stellen van de gelijktijdige afschaffing van andere belastingen, en een *amendement* VAN ZUYLEN VAN NIJEVELT, om die invoering afhankelijk te stellen speciaal van de afschaffing van den accijns op de rogge, de varkens en de schapen. *Art. 2* werd zonder stemming *aangenomen*. *Art. 3* werd echter *verworpen* met 35 tegen 29 stemmen, na verwerping van een *amendement*—WESTERHOFF, om de inkomsten uit beklemrecht (i) te laten vervallen en een *amendement* VAN HEIDEN REINSTEIN om tevens pensioenen boven f 400 te belasten.

Hierop verklaarde de Minister VAN BOSSE het wetsontwerp in te trekken.

Ook de tweede poging van Minister VAN BOSSE, om de lasten billijker te verdeelen, en ook het roerend vermogen in een directe belasting aan te slaan, was dus mislukt. Het grondwettig bezwaar, het hatelijke van eigen aangifte en van den eed, het gevreesde bekend worden van den staat van elks vermogen, het niet-vrijstellen van den kleinen rentenier, het niet rekening houden met de schulden der belastingplichtigen, het onbillijke, van de inkomsten van den grond geheel niets te vorderen, eindelijk de ontkenning door velen van elke noodzakelijkheid om ons belastingstelsel belangrijk te wijzigen bij den toenemenden bloei en de wassende welvaart, waren m. i. de voornaamste redenen, die het voorstel schipbreuk deden lijden.

Ook komt het mij voor, dat, als de Minister meer van vaste beginselen en van gevestigde overtuiging blijk had gegeven, de hervorming van het belastingstelsel meer kans van slagen had gehad. Dat de Minister in '49 en zelfs nog in de Algemeene Memorie van Toelichting van 1851 van „eigen aangifte” zoo weinig mogelijk weten wilde en een belasting daarop gegrond eene belasting noemde „die gewis in de practijk de allergrootste ongelijkmatigheid en onregelmatigheid zou tengevolge hebben”, daarop bij het gewijzigd ontwerp eene belasting voorstelt geheel berustende op eigen aangifte, kan, dunkt mij, als bewijs van wankelmoedigheid des Ministers gelden. Ook valt geen vastheid van beginselen te bespeuren, als de Minister in '49 b.v. verklaart „dat eeden zoo weinig mogelijk moeten gevorderd worden, dat toch bij het veelvuldige der gevallen, die jaarlijks terugkomen, het

den eerbied voor den eed noodzakelijk zou verzwakken en de plechtigheid in eene bloote formaliteit zou doen ontaarden", deze bewering ook nog volhoudt in '51 in de Memorie van Toelichting, maar in '52 eensklaps bij het gewijzigd Ontwerp van houding verandert en voorstelt, $\frac{1}{20}$ der aangevers bij loting plus degenen, ten opzichte van wie de commissie argwaan zou koesteren of die voor Gedeputeerde Staten zouden verschijnen, den eed op te dragen. Ook waar de Minister zoo spoedig voor de 2^e Kamer gezwicht was en na eerst in '49 eene inkomstenbelasting te hebben voorgesteld, waarbij de inkomsten van den grond, van den handel en de nijverheid belast werden, diezelfde bronnen van inkomst in '51 verschoont, kan men van den Minister als van een „saevis tranquillus in undis" niet spreken.

Mij lijkt het echter niet betreurenswaardig, dat ook deze belasting niet tot stand kwam. De Commissie van Rapporteurs had in haar 2^e Nota van Bedenkingen gezegd, dat zij gaarne de kleine renteniers ontlast had gezien; dat dit echter in het stelsel der wet niet goed mogelijk was, maar dat dit dan ook *een bezwaar tegen het stelsel* was. Welnu! ik meen ook, dat daar het verkeerde in de voordracht school; men wilde de belastingen billijker gaan verdeelen, gaan heffen in evenredigheid van het vermogen; men wilde de meergegoeden meer laten betalen en, om dat doel te bereiken, ging men, terwijl men dus van *personen* heffen wilde, naar verhouding van hun vermogen, *zaken* belasten, zonder rekening te houden met die personen en hunne omstandigheden; de renten werden belast, niet de inkomsten; op progressie, op vrijstellingen, op assurantie-premie (in renten zoo dikwijls verborgen) op grootte van het gezin kon dientengevolge ook niet gelet worden, terwijl in

ieder geval het enkel belasten van de inkomsten uit roerend vermogen; zonder ook de inkomsten uit onroerend vermogen, handel, nijverheid en vrije beroepen, zij het ook in mindere mate, te belasten, een ongegronde onrechtvaardigheid was.

§ 3. *Ontwerp van Wet* betreffende eene algemeene *belasting op de inkomsten* ter voorziening in buitengewone uitgaven en *ter vervanging van het recht van patent*, ingediend 20 Juli en 22 September 1870.

Negentien jaren waren er verlopen sinds de hierboven vermelde pogingen mislukt waren en wederom was het de Minister VAN BOSSE, die een derde poging deed om aan ons stelsel van directe belastingen een nieuwe uitbreiding te geven, eene poging, welke voorzeker in een overzicht als dit niet mag ontbreken. Geheel stil echter had de reeks Ministers van Financiën sinds 1852 niet gezeten; maar hun werkzaamheid bewoog zich grotendeels op ander gebied en de verschillende wetten, in dat tijdperk tot stand gekomen, hebben voor ons onderwerp geen belang. Toch hadden verscheiden Ministers hun blikken ook gericht op de aanvulling van ons belastingstelsel met een directe belasting, waarbij ook eens het roerend vermogen zou moeten bijdragen; maar de groote tegenzin tegen al, wat naar inkomstenbelasting zweemde bij de vertegenwoordiging en bij hen, die hen afvaardigden, gepaard aan eene steeds toenemende welvaart, waardoor klachten over onbillijke belastingverdeeling niet algemeen gehoord werden, terwijl ook de groote Indische baten het omzien naar nieuwe middelen onnoodig maakten, had alle booze plannen, die Ministers tegen de

kapitalisten mochten smeden, reeds bij de geboorte doen smoren. Zoo had de Minister VROLIK in 1855 ter gedeeltelijke vervanging van den afgeschafte gemaalaccijns en van het afgeschafte tonnégeld der zeeschepen, een *voorstel* gedaan tot *heffing van een hoofdelijken omslag* als aequivalent, maar dit voorstel spoedig weer ingetrokken en vervangen door een opcentenheffing; evenzoo gaf de Minister BETZ in zijn millioenenrede van September 1862 te kennen, dat hij voornemens was voorstellen te doen om naast andere hervormingen, de grondbelasting meer evenredig te verdeelen en de patentbelasting te vervangen door een belasting op alle bronnen van inkomst; maar bij de volgende begrootingsrede in 1863 was althans aan dit laatste plan nog geen uitvoering gegeven niet alleen, maar verklaarde de Minister ook, dat er in het eerstvolgende zittingjaar van een dergelijken wetgevendenden maatregel wel niets zou komen, omdat de vertegenwoordiging al genoeg te doen zou hebben met de andere wetsontwerpen des Ministers en die zijner ambtgenooten. Het bleek, dat de Heer BETZ dit goed had ingezien, want tot Juli 1865 bleef de Kamer bezig met andere belastingvoorstellen des Ministers, die, in November d. a. v. aftredende, geen tijd meer had voort te gaan op den weg der hervorming. ¹⁾

Het *voorstel*—VAN BOSSE dan van Juli 1870 was in 9 afdeelingen verdeeld. Art. 1 luidde: „Er wordt eene directe belasting geheven van het jaarlijksche *zuiver inkomén* van elk ingezetene des Rijks, die daarvan naar art. 5 niet is vrijgesteld. De wet aanwijzende de middelen tot goedmaking der uitgaven, begrepen in de staatsbegrooting, bepaalt hoeveel ten honderd de belasting van het jaar-

¹⁾ Mr. W. J. VAN WELDEREN RENGERS, dl. I pag. 271—274 en pag. 286—288.

lijksch zuiver inkomen bedraagt". Onder „zuiver inkomen" verstond de wet verder al hetgeen in geld, in vruchten of door eigen gebruik genoten werd, *onder aftrek* van de renten der verschuldigde kapitalen, van de uitgaande lijfrenten en verplichte uitkeeringen; van de vrijwillige uitkeeringen aan bloedverwanten, van de noodzakelijke kosten van onderhoud der eigendommen en bezittingen, waaruit inkomen wordt verkregen; van de daarop drukkende grond-, dijk-, polder- en andere zakelijke lasten en van de noodzakelijke kosten aan de uitoefening van ambten, bedrijven, nijverheid enz. verbonden. *Beneden 400, 500 en 600 guldens was men vrij van belasting*, naar gelang men woonde in eene plaats beneden, tusschen of boven 5000 en 50.000 inwoners.

Verder berustte de wet op een *klassenindeeling* met 22 aangewezen klassen, beginnende met 400, 500, 600, 800, 1000, 1200, 1800 enz. tot 64.000, 80.000 en 100.000 guldens per jaar; voor elke *f* 20.000 daarboven zou men bovendien nog in een klasse hooger vallen. *De grootte van het gezin* werd in aanmerking genomen; de belastingplichtige zou n.l. 5 % mogen korten op de belasting, als zijn inkomen niet hooger dan *f* 3600 was, voor elk kind beneden 18 jaar en voor elken bloedverwant ten zijnen laste in den 1sten 2^{den} of 3^{den} graad.

Biljetten van aangifte zouden door den ontvanger worden rondgezonden en na 7 dagen opgehaald, waarop ieder gezinshoofd zich zelve in eene klasse zou moeten rangschikken, en de aangifte behoorlijk met zijn handteekening bekrachtigen. Daarna zou van de verschillende aangiften (wie geen biljet ontvangen had, was niettemin tot aangifte verplicht) door den ontvanger een register worden opgemaakt en dit register worden overgegeven aan een *Commissie van Classificatie*, bestaande uit het College van

Zetters en een rijksambtenaar der directe belastingen, welke Commissie verplicht zou zijn tot geheimhouding omtrent de bijzonderheden betreffende het vermogen vernomen; deze Commissie nu zou hen oproepen, ten aanzien van wie zij twijfelde, of zij de aangifte overeenkomstig de waarheid hadden gedaan; kwam de opgeroepene niet of weigerde hij inlichtingen te geven, dan zou de Commissie den aanslag regelen naar haar overtuiging, zoo ook dien van hen, die verzuimd hadden aan te geven. Uit het register werd een *kohier* opgemaakt, dat door den provincialen inspecteur executeur zou worden verklaard en door het hoofd van het plaatselijk bestuur afgekondigd, waarna het 8 dagen ter lezing voor een ieder op de secretarie zou worden neergelegd en na verloop van dien termijn aan den ontvanger gezonden.

De met den aanslag bezwaarde zou bij *Gedeputeerde Staten* een *bezwaarschrift* kunnen inleveren, waarop deze uitspraak moesten doen. Valsche of onnauwkeurige opgave of verzuim van opgave zou worden gestraft met boeten van *f* 25 tot *f* 400; misleiding der leden van de Commissie en van Gedeputeerde Staten zou worden gestraft met boeten van *f* 100 — *f* 500, plus de straffen door het Wetboek van Strafrecht bedreigd; transactie bleef echter opengesteld; de actiën zouden door den Minister van Financiën worden ingesteld bij de Arrondissements Rechtbanken en de rechtspleging voor Correctioneële zaken zou worden gevolgd.

De Memorie van Toelichting lichtte omtrent de bedoeling van het voorstel in; deze was de *belasting* te regelen naar *grondslagen*, welke overeenkwamen met ieders *belastbaar inkomen*; terwijl men het ontwerp in verband te beschouwen had met de pas tot stand gekomen herziening der wet op de *grondbelasting* (Wet van 26 Mei 1870

n°. 82), die echter meer als codificatie dan als herziening te beschouwen is, uitgenomen de bepaling der twintigjaarlijksche herziening der belastbare opbrengst van de gebouwde eigendommen. ¹⁾)

Het patentrecht zou, om dat doel te bereiken, vervangen worden door een algemeene Rijksinkomstenbelasting, te innen tot een matig of verhoogd cijfer al naar de omstandigheden het eischten, derhalve in dat opzicht overeenkomende met de Engelsche income-tax. Hetgeen de patentbelasting in het laatste jaar had afgeworpen, zou voortaan verkregen worden door eene belasting op het inkomen van alle ingezetenen.

De patentbelasting toch was eene belasting van de slechtste soort, om van haar eigen gebreken nog niet eens te spreken; immers, al werd zij nog zoo goed en billijk geregeld, toch zou zij haar inpopulariteit behouden, omdat dan nog steeds alleen de winsten uit handel en nijverheid voortspruitende, aan een belasting zouden zijn onderworpen en arbeid en werkzaamheid achter zouden gesteld zijn bij alle andere bronnen of middelen van inkomst, welke onbelast waren. De grondslag toch der patentbelasting was onbillijk; „de Regeering meent alzoo,” gaat de Memorie verder, „dat het voor ieder duidelijk moet zijn, dat de dus genoemde zuivering van gebreken en uitbreiding der patentbelasting of, anders gezegd eene voordracht, strekkende om de belasting haar eenzijdig karakter te ontnemen of algemeen te maken, op niets anders zou kunnen nederkomen, dan dat ook zij, die hunne inkomsten *aan andere dan de thans belastbare bronnen van handel en nijverheid* ontleenen,

¹⁾ Mr. F. N. SICKINGA: Geschiedenis der Nederlandsche Belastingen, dl. I pag. 47 en 48.

en dus ook de *renteniers*, landbouwers en alle tot dusverre vrijgestelde beroepen, burgerlijke en militaire, ambten en professiën, door de belasting worden getroffen; dat derhalve de volgens artikel 1 der wet gevorderde acte van patent, waarvan de oorsprong in de voormalige gilden is te zoeken, als volkomen overbodig en ongerijmd zou moeten vervallen, daar er van uitreiking eener acte, bevoegdheid gevende om kapitalist, rentenier of officier te zijn, wel geen sprake kan komen en dat dus die belasting op het beginsel zou moeten rusten, dat van *alle ingezetenen* des Rijks zou worden *geheven eene som, evenredig aan het zuivere beloop hunner inkomsten*; in 't kort, eene algemeene Rijks inkomstenbelasting."

De Centrale Afdeeling der Kamer had nu, na de indiening van het Ontwerp, volgens het Reglement der Kamer een besluit moeten nemen omtrent de behandeling der voordracht; maar met het oog op de ernstige tijdsomstandigheden (oorlog van 1870) wilde zij niet zelfstandig te werk gaan en raadpleegde daarom de leden in de afdelingen. Het resultaat dier consultatie was, dat men wel tot een tijdelijke heffing wilde meewerken, zoo het onverhoopt noodig was, maar tevens, dat men met groote meerderheid in het Ontwerp een definitieven hervormingsmaatregel zag. De toepassing op de tijdsomstandigheden was slechts een bijkomende zaak aan een gereedliggende, volstrekt niet met dat doel samengestelde voordracht gehecht. Het tijdstip nu was zeer ongeschikt om een onderwerp te behandelen, een voorstel tot algemeene belastinghervorming, dat een twistappel zou kunnen worden, op het oogenblik, dat ongestoorde en eenparige samenwerking met de Regeering gewenscht was; de vereischte kalmtc en grondigheid zouden totaal ontbreken. De Centrale Afdeeling, kennis genomen hebbende van

het verslag der Commissie van Rapporteurs, besloot daarop den 25sten Juli '70 geen tijdstip voor de overweging van het wetsontwerp te bepalen.

Den 22sten September echter werd de voordracht, op eenige voor ons onbelangrijke punten gewijzigd, weder ingediend. Den 14^{en} October deelde de Voorzitter mede dat de Heeren VAN AKERLAKEN, BLUSSÉ, VAN NISPEN VAN SEVENAAR, VAN HOUTEN en VAN DELDEN thans tot Rapporteurs over het wetsontwerp in de Afdeelingen waren benoemd en den 9^{den} November stelden dezen het *Voorloopig Verslag* vast. Hieruit hooren wij, dat de meerderheid op den voorgrond gesteld had de noodzakelijkheid eener algemeene herziening van het samenstel onzer belastingen; dat de koloniale baten toch verminderten en de overtuiging veld won, dat men zich daarvan onafhankelijk moest maken; dat, waar de toestand der geldmiddelen minder gunstig was, verhooging der financiële kracht noodig was, omdat er in de laatste 20 jaren wel steeds middelen waren afgeschaft, zonder er echter equivalenten voor in de plaats te stellen.

Dat men het echter oneens was over de vraag of verhooging van inkomsten voor de schatkist onmiddellijk, en wel door een nieuwe belasting, noodig was voor het geraamde tekort over 1871.

Sommigen toch wilden eene leening. Bovendien keurde men indiening van een voorstel tot partieele wijziging van het samenstel der belastingen, zonder algemeen plan van hervorming, af. Wat de wenschelijkheid aanging der invoering eener algemeene Rijks-inkomstenbelasting, waren velen gunstig gestemd, maar men merkte toch op, dat er tusschen de verschillende bronnen van inkomst groot verschil bestond en daarom aan een belasting naar het model der Engelsche income-tax de voorkeur zou

geven, terwijl velen, in beginsel er ook voor zijnde, opzagen tegen de moeilijkheden aan de toepassing van het beginsel verbonden. Verder komt in het Verslag natuurlijk een bespreking voor over het verband tusschen de voorgestelde belasting en de grondbelasting, waarbij de verschillende theoriën weder krachtig verdedigd worden en gelijk in 1852, den Minister VAN BOSSE gemis aan een vaste opinie verweten wordt, waar hij toch kort te voren ook eene wet had voorgesteld en zien aangenomen, waarbij de herziening der belastbare opbrengst der gebouwde eigendommen op regelmatige tijden bevolen werd; waarmede hij dan toch erkende, dat deze heffing eene belasting en geen grondrente was; men berekende, dat er door elkaar reeds 24 % van het belastbaar inkomen en 13 à 14 % van het werkelijk inkomen van den grond aan belasting betaald werd; sommigen nu wilden alleen laten betalen in de inkomstenbelasting door den grondeigenaar van hetgeen hij genoot boven het kadastraal inkomen. De wet en de Memorie van Toelichting werden ten slotte beide even oppervlakkig genoemd, waar het eene wet gold, die voortaan een der grondzuilen van ons belastingstelsel zou moeten uitmaken.

Een Memorie van Beantwoording verscheen niet; want middelerwijl was een ministerieele crisis uitgebroken, die tengevolge had, dat het Ministerie VAN BOSSE—FOCK vervangen werd door het derde Ministerie THORBECKE, waarin Mr. P. BLUSSÉ VAN OUD-ALBLAS de Portefeuille van Financiën overnam. Zoo was ook deze laatste poging van den Minister VAN BOSSE mislukt; immers de nieuwe Minister trok het wetsontwerp den 2^{den} Februari 1871 in. Ik zal echter dit Ontwerp, zij het ook kort, niet bespreken, omdat het ten nauwste aansluit aan het voorstel, dat de nieuwe Minister kort daarop bij de kamer indiende en tot de bespreking waarvan ik thans overga.

§ 4. *Ontwerp van Wet tot een algemeene belasting op de inkomsten*, ter vervanging van het regt van patent en van den accijns op het geslacht, ingediend 28 September 1871.

Dit Ontwerp wijkt slechts weinig af van dat van den Minister VAN BOSSE. De nieuwe Minister, de Heer BLUSSÉ VAN OUD-ALBLAS, scheen slechts dáár in het Ontwerp van zijn voorganger verandering gemaakt te hebben, waar hij zich met de inzichten van zijn voorganger niet vereenigen kon.

Art. 1 luidde: „Er wordt eene directe belasting geheven van het jaarlijksch zuiver inkomen van elk ingezetene des Rijks, die daarvan naar art. 9 niet is vrijgesteld”. Ik zal verder slechts den inhoud van die bepalingen noemen, welke afweken van het voorstel—VAN BOSSE. Onder „inkomen” werd verstaan, al hetgeen in geld, in vruchten of door eigen gebruik genoten werd uit onroerend goed, uit roerende goederen, uit arbeid, beroepen, bedrijven, handel, nijverheid en andere ondernemingen, uit ambten, bedieningen, betrekkingen, wachtgelden en pensioenen en verder alles, wat uit anderen hoofde duurzaam of tijdelijk werd genoten. Door „zuiver inkomen” werd verstaan al hetgeen op de voorschreven wijze werd genoten, na aftrek van de kosten en de lasten aan dat genot verbonden; van alle verschuldigde renten en van alle verplichte uitkeeringen. In 't Ontwerp van BOSSE werden de bronnen van inkomst niet, zooals hier, genoemd, terwijl de lasten en kosten dáár juist weer nader omschreven werden. Echter ontbrak in dat Ontwerp over het algemeen een nadere definitie van wat men onder „inkomen” verstaan moest. Zoo miste men b. v. een artikel als het volgende in het Ontwerp BLUSSÉ, (art. 4,

de inkomsten uit roerend goed vermeldende): „Inkomsten uit roerende goederen, in geld of in natura genoten, jaarlijksche renten van schuldvorderingen, van publieke of bijzondere leeningen, zoowel binnen- als buitenlandsche, van elke andere geldbelegging, alsmede grondrenten (?) lijfrenten, tontines, tijdelijke of periodieke uitkeer, tienden (?) of andere geldswaardige voordeelen uit overeenkomsten van verzekering, worden onder inkomen opgenomen tot hun bedrag, waarop zij zijn genoten in het jaar, voorafgaande aan dat, waarin het dienstjaar aanvangt. Kapitaalsaflossing wordt niet onder inkomen begrepen. Bestaan uitkeeringen of inkomsten gedeeltelijk in kapitaalsaflossing, dan blijft dat gedeelte voor het berekenen van het inkomen buiten aanmerking. Eigen gebruik van inboedel wordt niet als inkomen aangemerkt.”

Kosten van woning en huishouding en die tot onderhoud van het gezin, mitsgaders persoonlijke belastingen zouden niet worden afgetrokken; er werd dus niet met de grootte van het gezin rekening gehouden, zooals in het Ontwerp VAN BOSSE. Verder bestond er *vrijstelling* beneden *f* 800, dus niet als het vorig Ontwerp met verschillend minimum (400, 500 en 600 gulden). Ook deze voordracht berustte op een *klassenindeeling*; in de eerste klasse was hij, die tusschen 500 en 600 guldens inkomen had; in de tweede hij, die tusschen 600 en 800 guldens had; beiden mochten bovendien *f* 400 aftrekken, zoodat zij betaalden over *f* 100 en *f* 200, daar het minimum der klasse tot grondslag strekte voor de betaling der belasting. Hij, die tusschen *f* 800 en *f* 1000 had, mocht slechts *f* 300 aftrekken en die tusschen *f* 1000 en *f* 1200 had, slechts *f* 200 en die tusschen *f* 1200 en *f* 1600 had, slechts *f* 100. Een dergelijk *degressief* stelsel ontbrak in het vorig Ontwerp. De belasting zou vast 2 *ten honderd* bedragen; de belasting

werd dus geen sluitpost der begrooting, zooals in het voorstel VAN BOSSE volgens het Engelsche stelsel het geval was. De behandeling van het bezwaarschrift bij Gedeputeerde Staten was anders geregeld: men werd niet dadelijk voor de Gedeputeerde Staten opgeroepen. Zond men een bezwaarschrift over den aanslag der Commissie in, dan zou deze een *advies* bij Gedeputeerde Staten moeten inzenden, na ontvangst waarvan Gedeputeerde Staten beslissen zouden; om tot dat advies in staat te stellen, zou men voor de *Commissie van classificatie* worden opgeroepen (dus hoogstwaarschijnlijk voor de tweede maal, als men n.l. al eerst voor de Commissie was geweest om inlichtingen te geven) om de gegrondheid van zijn klacht te *bewijzen*, of de juistheid der opgave *onder eede* (in het Ontwerp VAN BOSSE kwam *de eed* niet voor) te bevestigen; bij niet-verschijning voor de Commissie, zouden Gedeputeerde Staten het bezwaarschrift kunnen afwijzen. De boeten voor verzuim van aangifte of voor valsche opgaven zouden van *f* 25 tot *f* 400 bedragen; misleiding door valsche verklaring van de Commissie en Gedeputeerde Staten werden gestraft met boeten van *f* 100 tot *f* 500, behalve de gewone straffen.

De Memorie van Toelichting gaf te kennen, dat uitbreiding van middelen noodzakelijk was, evenals opheffing van de, voor de nijverheid klemmende en wegens de eenzijdigheid onrechtvaardige, patentbelasting. Invoering eener belasting was noodig, die de inkomsten *meer* in verhouding trof tot ieders inkomen dan tot dusver het geval was; de verhouding tusschen directe en indirecte belasting was bovendien onjuist en werd steeds onjuister, door de zooveel grootere opbrengst der indirecte belastingen, ¹⁾

¹⁾ Voornamelijk het gevolg van de haast periodieke verhooging van den gedistilleerd-accijns.

trots de afschaffing van sommige. Schafte men nu naar het algemeen verlangen ook de patentbelasting af, dan zou men slechts twee directe belastingen overhouden, de grondbelasting en de personeele belasting. Na verschillende plannen overwogen te hebben, besluit de Minister, dat er niets anders overblijft dan de invoering eener geheel nieuwe *directe belasting*, waarbij men niet verder langs allerlei omwegen de inkomsten tracht te bereiken door de *bron* te treffen, waaruit die inkomsten voortvloeien, maar waarbij de *personen* worden aangeslagen, die de inkomsten genieten en voorzoover zij die genieten; *een zuivere personeele, geen reële belasting* dus. Deze nieuwe belasting zou tot een matigen voet n. l. 2 pct. gcheven worden. Onderscheid te maken tusschen de bronnen, waaruit de inkomsten voortvloeien, scheen den Minister niet geraden, daar het tot oneindige verwikkelingen en bezwaren aanleiding zou geven (?) ¹⁾ *Progressie* noemde de Minister „op zijn zachtst genomen, onbillijk.” De nieuwe belasting zou een *zuiver personeele* belasting zijn naar het persoonlijk inkomen; daarom werden zedelijke lichamen niet belast en werd ook de *grondbelasting* niet in mindering gebracht. Den strijd over de vraag of de grondbelasting een *grondrente* of *belasting* was, kon men volgens den Minister ter zijde laten, omdat zij geen personeele belasting was; de grondbelasting moest van de inkomstenbelasting gescheiden blijven; gene toch was een belasting op de inkomsten van den grond, welke met de kosten van onderhoud, bebouwing enz. strekte in mindering van het bedrag, dat de eigenaar in het eind

¹⁾ De Minister had dus het *Pruisische stelsel*, (belasting van het inkomen en masse) niet het *Engelsche stelsel* (belasting van de verschillende bronnen van het inkomen) in zijn Ontwerp overgenomen.

als inkomen genoot. Bij *de inkomsten uit roerend goed* mocht de vraag voor den belastingheffer niet in aanmerking komen of, en in welke mate aan de *renten risico* verbonden was; in het gevaar toch, dat de rentenier mocht loopen door insoliede geldbelegging, deelde ook het Rijk, dewijl hij, zijn kapitaal op meer zekere wijze, doch tegen genot van lagere rente plaatsende, het Rijk de daaraan verbonden voor- en nadeelen bij de belasting evenzeer deed ondervinden; daarom waren ook lijfrenten en tontines belast, hoezeer daardoor ook het kapitaal vernietigd werd; het strookte ook met het principieel beginsel der wet, n. l. een klassenbelasting naar het inkomen, onverschillig of dit tot vertering of tot nieuwe kapitaalvorming bestemd werd.

Den 8sten December stelden de Heeren VAN AKERLAKEN, KAPPEYNE v. D. COPELLO, LUYBEN, VAN KUYK en VAN DELDEN, die tot Rapporteurs over het Ontwerp waren benoemd, het *Voorloopig Verslag* vast. Hierin vond men weder de gewone klacht, dat men liever een algemeene herziening van het belastingstelsel had gezien; het voorstel zelf noemde men „een 2^e editie—VAN BOSSE,” waarin eenige bepalingen verbeterd en verscherpt waren en de afschaffing van den accijns op het geslacht bijgevoegd was. Die accijns was buitendien lang zulk een drukkende last niet als de hooge registratie- en overgangsrechten. Voor zoover men echter partieele verbetering in ons belastingstelsel aanbevelenswaardig achtte, was het toch van de Volksvertegenwoordiging niet te vergen, nieuwe lasten aan de natie op te leggen, zonder dat hun meer volkomen bekend werd gemaakt de daaraan bestaande behoefte met de eigenlijke inzichten der Regeering en met de leidende gedachte van het tegenwoordig voorstel.

Velen braken een lans voor een *verbetering der pa-*

tentbelasting; men noemde het geen staatsmanswijsheid eene sinds jaren bestaande belasting, die $3\frac{1}{2}$ millioen opbracht, en waaraan de bevolking gewoon was, te laten varen voor eene *belasting, die den fiscus in de meest teedere aanraking met de gansche burgerij bracht.*

Wat het invoeren eener algemeene inkomstenbelasting op zich zelf betrof, bestonden er vele bezwaren: zóo, dat het cijfer der inkomsten niet genoegzaam het vermogen tot belastingbetalen aanduidde; dat er reeds een inkomstenbelasting bestond n.l. de personeele belasting, die geheven werd van de inkomsten naar uiterlijke ken-teekenen; dat den eenloopenden gezelschap dezelfde last zou worden opgelegd als den huisvader, die zijn gezin ternauwernood uit zijn inkomen kon onderhouden; dat alle bronnen gelijk geacht werden; dat het een belasting op de eerlijken was, omdat de oneerlijken te laag zouden aangeven; dat een bepaald cijfer van inkomen voor de bewoners van het platte land een geheel andere betekenis had dan voor de bewoners b. v. van de hoofdstad; dat de zucht tot geheimhouding van het fortuin, al ware het een vooroordeel, aan onzen landaard eigen was en dus eerbiediging scheen (?) te verdienen; dat eindelijk de income-tax in Engeland de meest gehate belasting was en daarom ook de invoering hier te lande geen aanbeveling verdiende. Van andere zijde werd er echter op gewezen, dat de genoemde bezwaren op twee na, op elke belasting van toepassing waren; dat evenwel de eerste grief, gegrond op de zucht tot geheimhouding van zijn fortuin, echter een vooroordeel was en daarom niet behoefde ontzien te worden en dat, wat de tweede grief betrof, de vrees voor valsche aangiften overdreven was, getuigen de vele Gemeenten, waar een dergelijke belasting reeds jaren met goeden uitslag bestond; bovendien gaf men

voet aan te lagen dunk van de zedelijkheid der Nederlandsche natie, door bij haar algemeen de neiging te onderstellen om zich door bedrog aan betaling eener matige belasting te onttrekken. Behalve deze wederlegging, was er daarenboven ook nog wel iets vóór de invoering eener dergelijke belasting te zeggen; een der hoofdredenen toch, waarom de invoering hier te lande zich aanbeval was nl. „dat terwijl de inkomsten uit handel, nijverheid en grondbezit thans afzonderlijk en regtstreeks door belasting getroffen (werden) zoodanig belasting niet (bestond) voor de *inkomsten uit rentegevende effecten*, welke zulk een aanmerkelijk deel van het vermogen der Nederlandsche ingezetenen (uitmaakten). Dat was een onrechtvaardigheid veel grooter en algemeener dan al die bijzondere grieven, tegen de inkomstenbelasting opgevoerd.”

Wat evenwel het verband betrof van het voorstel met de *grondbelasting*, verwierpen de meeste leden de stelling, dat deze belasting steeds het karakter van *fixiteit* had gehad; deze stelling gold misschien voor de hoofdsom, zeker niet van de opcenten, die wel degelijk een belasting uitmaakten. De jongste verhooging der grondbelasting in Limburg en de voorbereide herziening van de belastbare waarde der gebouwde eigendommen, druisten tegen het beginsel van fixiteit en van grondrente aan. Gemiddeld bedroeg zij 7 pCt. van de werkelijke huurwaarde; „welke afdoende redenen pleitten er voor, om van onroerend goed nog daarenboven 2 pCt. te heffen en dus de inkomsten daaruit $4\frac{1}{2}$ maal zoo hoog te treffen, als die uit roerend kapitaal en ondernemingen van handel en nijverheid?”

Van andere zijde wees men echter op de geschriften van den Heer VAN HOUTEN (door mij in het eerste gedeelte vermeld); de grondbelasting, al was zij geen

grondrente, was toch ook geen eigenlijke inkomstenbelasting. „De Huurwaarden (hadden) haar zeer in 't oog vallende rijzing gedurende de laatste jaren te danken aan de algemeene welvaart, aan den vrijen uitvoer en het vrijhandelstelsel, sedert langen tijd door onze wetgeving gehuldigd; aan de verbetering der vervoermiddelen en havens, waarvoor van staatswege zooveel schatten (waren) besteed. Daardoor alleen was het mogelijk geworden, dat steeds voor de vruchten van den landbouw de markt, waar zij den hoogsten prijs (golden, kon) worden opgezocht; maar daarom ook (liet) zich een bijdrage uit de inkomsten van den grond tot gemoetkoming in de staatsuitgaven, die de kapitaalswaarde van den bodem (hadden) verhoogd, rechtvaardigen.”

De tegenstanders op hun beurt verweten den Minister, dat hij in '52 voor art. 1 der Rentenbelasting had gestemd en konden zich 's Ministers veranderde opinie onder dezelfde omstandigheden niet begrijpen.

Ook wenschten verscheiden leden ook nu weer aftrek van de kadastrale opbrengst van de werkelijke opbrengst en het heffen van inkomstenbelasting slechts van die rest; evenwel werd dit denkbeeld bestreden op grond, dat dan herziening der kadastrale opbrengst zoo goed als onmogelijk zou worden.

Sommigen wilden dan ook, hoewel voorstanders eener inkomstenbelasting, de inkomsten van den grond geheel vrijgesteld zien, en daarentegen vóór alles, herziening der kadastrale of belastbare huurwaarde van gebouwde zoowel als van ongebouwde eigendommen doen plaats hebben, om daarop eene nieuwe regeling van het bedrag der grondbelasting te bouwen volgens de bestaande verordeningen.

Verder liep het verschil van meening onder de leden nog over verscheiden punten; zoo wilden sommigen het

personeel geheel aan de Gemeente laten; anderen deze heffing daarentegen geheel aan het Rijk trekken en de Gemeenten inkomstenbelastingen laten heffen, waartoe zij beter in staat waren dan het Rijk. Verder had men sommige *rechtspersonen* gaarne belast gezien, wier inkomen niet strekten ad usus publicos of tot armverzorging. Zoo had men gaarne verschil tusschen de inkomsten uit verschillende bronnen zien gemaakt en *afzonderlijke bepalingen* voor de inkomsten uit *grondbezit*, voor die uit *renten en dividenden* en voor die uit *arbeid en nijverheid*, welke laatste minder moesten worden belast. f 500 als minimum vond men ook te laag, de kleine ambtenaar werd er te veel door gedrukt. Sommigen wenschten een matige *progressie*, althans een *degressie* (een vast, niet te overschrijden maximum van belasting voor de inkomsten van hooger bedrag en dan proportioneele vermindering van belasting voor mindere inkomsten) 2 pCt. achtte men ook te hoog; 1 pCt. was voldoende te achten, terwijl anderen de belasting als *sluitpost* op de begrooting eene plaats wilden verzekeren. Verder werden er bezwaren geopperd en weerlegd tegen de samenstelling der *commissie van classificatie*, waardoor de werkelijk geschikte personen daarin geen zitting zouden nemen; — tegen den *ced*, vooral nu hij afgelegd moest worden, nadat appèl had plaats gehad; immers de verzoeking om aan het geweten het zwijgen op te leggen werd dan al te groot; beter was het reeds dadelijk bij het onderzoek der aangiften aan de Colleges van Zetters de bevoegdheid te geven tot het opleggen van den *ced*; — voorts tegen de geoorloofde *transactie* en de strafbepalingen.

Den 12^e Februari 1872 verscheen daarop een *Memorie van Beantwoording*, vergezeld van eene *Nota van Wijzigingen* in het Ontwerp van Wet. De Minister deelde

hierin mede, dat, wat men bij de samenstelling der Memorie van Toelichting nog niet kon weten, de inkomsten over 1871 de raming met vier millioen overtroffen had, dat men dus niet behoefde te duchten, de gewone uitgaven niet met de gewone inkomsten te zullen kunnen dekken; daarom stelde de Minister nu ook nog voor den *zeepaccijns* af te schaffen. Wat de patentbelasting aanging, was deze zeer zeker te verbeteren, maar uit elke verbetering, uit elke omwerking zou te voorschijn treden een *inkomstenbelasting*, maar eene *eenzijdige*, alleen drukkende op de nijverheid; een dergelijke eenzijdige belasting der inkomsten zou geen bijval vinden, omdat men dan alleen zou treffen de inkomsten, die met zorg en inspanning verkregen werden en de zoo vele gemakkelijk verkregen inkomsten vrij laten. De tegenzin tegen deze belasting sproot dan ook niet alleen uit haar gebreken voort, maar ook uit hare eenzijdigheid. Het was bovendien een verkeerde voorstelling als zouden de aanzienlijke sommen, voor openbare werken bestemd, meer bijzonder ten bate van handel en nijverheid komen; van de vruchten der levendigheid van verkeer profiteerde toch de geheele maatschappij, niet alleen de patentplichtige; deze kon ook bovendien tengevolge der vrije concurrentie zijn patent niet altijd op de cliënten verhalen. Hij toch verkocht en produceerde in concurrentie met andere landen, waar dikwijls geen patent betaald werd en was het dan billijk handel- en fabrieksnijverheid a. h. w. te belasten met de taak der invordering en hen, die hun inkomsten in rust genoten, daarvan vrij te laten? Enkele leden der Kamer hadden zich ter bestrijding van het voorstel beroepen op den Heer PIERSON; ¹⁾ maar de

¹⁾ Gids Januari 1871 „Inkomstenbelasting”.

Heer PIERSON had in zijn artikel slechts willen protesteeren tegen de opvatting, alsof eene belasting, die ieder naar gelang van zijne inkomsten heft een *ideaal* van billijkheid zou zijn, welnu! idealen wilde de Minister in belastingzaken niet bereiken, dat was onmogelijk, daar gold slechts de vraag, wat het minst onbillijk was; maar had genoemde Schrijver niet zelf juist aan een inkomstenbelasting de voorkeur gegeven boven een patentbelasting in het door de tegenstanders aangehaalde Gidsartikel? Verder werd de zucht tot geheimhouding van fortuin hier te lande overdreven voorgesteld; de lijsten der hoogstaangeslagenen waren een bewijs van het tegendeel en men was er wat tuk op, er een mooie plaats op in te nemen. Wat de grondbelasting betrof, verzekerde de Minister nogmaals, dat deze een last vormde op de opbrengst van den bodem gelegd, maar dat het Voorstel een *personeele last* op de inkomsten, door het *individue* genoten, gold, *na aftrek* van de onkosten om die inkomsten te verkrijgen, waaronder de grondbelasting te rangschikken was. De voorgestelde belasting volgde *den persoon*, niet het goed: viel hij als klein-grondeigenaar in de uitzonderingen, dan betaalde hij niets; was hij een groot-grondeigenaar, maar waren zijne goederen met hypotheek bezwaard, dan betaalde hij weinig; verliet hij het land en behield hij zijn grondeigendommen, hij betaalde niets, evenmin als de vreemdeling, die hier vast goed had; de nieuwe belasting zou dus geen invloed hebben op de koopwaarde van den grondeigendom. In Engeland en Duitschland, waar ook grondbelasting bestond, had men zelfs een inkomstenbelasting, die ook op den grond kleefde. „In deze wetsvoordragt (werd) dit begrip van belasting, die het voorwerp volgt, en die, welke van den persoon geheven wordt, streng uiteenge-

houden". Men klaagde terecht over de verschillende lasten, allengs op den grond gelegd; maar het verschijnsel was gemakkelijk te verklaren: het object was zoo tastbaar; de persoon was niet zoo gemakkelijk te bereiken. Vele welgestelden nu ontsnapten aan die lasten, waardoor zij soms nog ruimer gebaat werden dan menige grondeigenaar, die nu betaalde, geschaad. „(Was) het nu niet juist wenschelijk, dat er naast de grondbelasting een personeele belasting (kwam) die eveneens tot basis (kon) dienen van de verschillende omslagen?" Het zou „een noodelooze complicatie" zijn de vrijheid te geven, van de inkomsten uit den grond de kadastrale huurwaarde te laten aftrekken. Gelijkstelling der corpora moralia met ingezetenen des Rijks, achtte de Regeering bezwaarlijk te verdedigen, omdat het leiden zou tot dubbele belasting; ook zouden vreemdelingen getroffen worden, als men b.v. de inkomsten eener Naamlooze Vennootschap ging belasten; men zou ook consequent den vreemdeling moeten treffen voor de inkomsten, genoten uit vaste goederen, als commanditair, of uit inschrijvingen der Nationale Schuld, waarmede de belasting ook tegelijk een gansch ander karakter zou krijgen. Vaststelling van verschillende maatstaven naar gelang van den oorsprong van het inkomen, achtte de Regeering een onuitvoerbare zaak; de onderscheiden maatstaven toch zouden op zuivere willekeur berusten; de schedules der Engelsche income-tax hadden dan ook niet het doel, de inkomsten uit arbeid lichter te belasten, maar het dubbele doel de ingezetenen te treffen voor hun inkomsten uit goederen, in en buiten Engeland gelegen, benevens vreemdelingen te treffen voor hunne goederen in Engeland gelegen.

In een algemeene inkomstenbelasting kwamen onthefingen voor minderjarigen en behoeftige bloedverwanten

niet te pas. Verder toonde de Minister zich een verklaarden tegenstander van *progressie*; terwijl hij in degressie niets anders zag dan een ruim toegepaste remissie op de lagere inkomsten; de grondregel moest blijven: „Ieder behoort bij te dragen in de inkomstenbelasting in de rede van zijn vermogen.” De verleende remissiën in 's Ministers voorstel, hadden dan ook slechts het karakter, den overgang van de vrijstellingen (beneden f 500) tot belastbaarheid niet op eenmaal in volle kracht, maar onmerkbaar te doen plaats hebben.

De *Nota van Wijzigingen* behelsde vele, maar geen voor ons zeer belangrijke veranderingen, behalve deze eene, dat onder de inkomsten uit roerende goederen niet meer grondrenten en tienden waren opgenomen, maar overgebracht naar de inkomsten uit onroerend goed, en dat verder voorgesteld werd ook den zeepaccijns af te schaffen. Volgens het *Eindverslag*, uitgebracht in de zitting van 23 Februari 1872, was de *Commissie van Rapporteurs* van oordeel, dat geen nadere overweging in de Afdeelingen vereischt werd, en had zij gemeend zich van het uitspreken van een eigen oordeel, omtrent de punten in de gewisselde stukken behandeld, te kunnen onthouden.

Nadat een voorstel van den Heer OLDENHUIS GRATAMA om, op grond van de nieuwe voorgestelde afschaffing van den zeepaccijns, het wetsontwerp wederom naar de Afdeelingen te zenden, den 23sten Februari verworpen was, namen de beraadslagingen den 22sten April in openbare vergadering een aanvang. Ik zal de voornaamste geopperde bedenkingen achtereenvolgens vermelden; alles echter te vermelden is onnoodig, er werd toch m. i. bij de algemeene beraadslagingen maar al te veel gevolg gegeven aan den wenk door een der sprekers gegeven,

om, nu de toestand der schatkist het gedoogde, het voor en tegen eener inkomstenbelasting kalm, zonder overhaasting als in een debating-club te behandelen. Beter ware het geweest als men zich, naar den raad van een anderen Spreker, den Heer GEVERS DEYNOOT, op korthed in het debat had toegelegd, daar deze Spreker daarvoor een goede reden opgaf met de volgende woorden: „in de gedrukte stukken is de zaak zóó uiteengezet, dat hetgeen men daarover hier zou kunnen zeggen, slechts een herhaling zou zijn van *hetgeen daar te lezen staat*,” Van mijn kant zal ik echter trachten dezen goeden raad *niet* in den wind te slaan:

Een gevolg der wijdloopigheid was tal van lange redevoeringen met zeer wetenschappelijke tint, die soms tot komische tegenstrijdigheden aanleiding gaven; zoo werden b. v. dezelfde schrijvers over belastingzaken met name de Heeren VISSERING en PIERSON herhaalde malen, nu eens ter verdediging, dan weer ter bestrijding van het Wetsontwerp aangehaald, zoodat een der leden op het einde der algemeene beraadslagingen zich niet weerhouden kon te zeggen, dat men bij de wetenschap ook al niet behoefde aan te kloppen om een antwoord te bekomen op de onderscheiden geschilpunten in het debat te voorschijn getreden. Dat natuurlijk hier de quaestie „grondbelasting” het punt was, waarover de strijd het felst gestreden werd, spreekt van zelf en volkomen werd bewaarheid de voorspelling van den Heer RUTGERS VAN ROZENBURG, sprekende over het amendement VAN DELDEN (waarover straks): „Inderdaad de quaestie van de grondbelasting is — ik voorzie het — de klip, waarop, bij verwerping van het amendement—VAN DELDEN, het wetsontwerp zal vergaan, de reden, waarom het met een groote meerderheid zal worden afgestemd. Maar tevens constateer ik, dat dan

niet het beginsel van een inkomstenbelasting, maar alleen de onrechtvaardige toepassing er van, door dat votum zal geraakt worden." — Maar al was aan deze cauchemar van elken Minister van Financiën, die afdoende verbetering in het stelsel onzer directe belastingen wilde aanbrengen, de val van het wetsontwerp voornamelijk te wijten, toch waren er tal van andere bedenkingen, die ook hun gewicht in de schaal hebben gelegd en vermelding verdienen.

Velen toch waren in principe tegen eene belasting op de inkomsten, omdat zij in theorie misschien deugdelijk, maar in de practijk de hatelijkste en meest inquisitoriale belasting was, welke men ooit uitgedacht had. Men wilde belasting naar draagvermogen, maar een inkomstenbelasting berustte op een niet te verdedigen thesis, dat *inkomen* de maatstaf was van het draagvermogen; immers het draagvermogen bij een gelijk inkomen was niet gelijk, tenminste zoolang als „naar vermogen” beteekende: naar mate men vermocht, d. i. met het oog op de behoeften van het gezin, op de bron van het inkomen en op de plaats der inwoning; men zou dan ook moeten nagaan of de één bij gelijk inkomen hetzelfde moest doen als een ander; m. a. w. welke beteekenis eenzelfde inkomen voor elk bepaald persoon had. En al was het mogelijk, die percentsgewijze bijdrage zuiver naar iemands draagkracht te bepalen, men zou het doel voorbijstreven; immers *het belastingstelsel* moest voldoen aan den eisch, dat een ieder naar zijne krachten verplicht was tot de staathuishouding bij te dragen, geenszins *elke belasting afzonderlijk*; de voorstanders eener inkomstenbelasting hadden hunne meening ook op dien grond verdedigd, dat zulk eene belasting het eenige middel zou zijn om de kapitalen, bestaande in rentegevende effecten,

te treffen, maar het kapitaal in portefeuille zou niet getroffen worden; want de kapitalisten zouden die belasting ontduiken (Engeland bewees het) en zouden, werd hun dit onmogelijk gemaakt, toch het land verlaten.

Ook werd de belasting bestreden uit een oogpunt van *opportunititeit*, terwijl sommigen daarentegen het tijdstip tot het invoeren eener inkomstenbelasting juist bijzonder gunstig achtten. Ik sta evenwel bij dit punt van debat niet stil, (waarbij zelfs een paralel werd getrokken tusschen den Minister en Alva, die voor drie eeuwen door de invoering eener dergelijke belasting juist den opstand had veroorzaakt!) van hoeveel invloed het ook kan geweest zijn op het lot der voordracht. Evenmin herhaal ik het reeds in de stukken in den breedte behandelde punt, over de mogelijkheid van eene verbetering der patentbelasting, zoomin als de beschouwingen, waartoe de voorgestelde afschaffing van den vleeschaccijns aanleiding gaf.

Voorts waren er bezwaren, gegrond op de *impopulariteit* en de *onzedelijkheid* der voorgestelde belasting, terwijl tegelijkertijd eene *regeling der gemeentefinanciën* had behooren voorgesteld te worden.

Men achtte de wet ook *onuitvoerbaar*, daar niemand, tenzij voor hooge bezoldiging, in de colleges van zeters zou willen zitting nemen; daarenboven een eerste vereischte voor een goede belasting was, dat alles tusschen belastingheffer en belastingschuldige steunde op een vasten, niet dubbelzinnigen grondslag; bij deze wet was dit echter niet het geval; ieder zou de wet interpreteren naar eigen begrip, ieder zou zijn aangifte naar persoonlijke begrippen inrichten, waar bleef dan de vaste grondslag?

Contrôle zou ook daardoor zooveel te moeilijker wor-

den, „en” zeide de Heer KAPPEYNE, „het is zeer noodig om te controleeren; ik zou zelfs wenschen dat mijne eigene aangiften gecontroleerd werden, want ik zou van nature geneigd zijn te rekenen naar mij zelven toe.” Het spreekt van zelf, dat waar ook de belasting verdedigd werd met het doel om sociale ongelijkheden uit den weg te ruimen, daar de rijken te weinig, de armen te veel in de belastingen droegen, dat dáár de „sociale quaestie” ook niet buiten debat bleef. De Heer DAM, de belasting verdedigende, sprak: „de sociale quaestie is aan de orde en blijft aan de orde. Ik zal hier geen bangmakende theoriën verkondigen. Ik zeg alleen: wij leven in een overgangstijdperk, staan misschien voor moeilijke gebeurtenissen; welnu, laat ons de steenen die op het pad, dat wij te bewandelen hebben, liggen, wegnemen; de schok zal er minder, de overgang zal er gemakkelijker door worden gemaakt.”

Ook de Heer VAN HOUTEN verdedigde de belasting uit dat oogpunt, maar meende, dat de belasting toch niet tot stand zou komen, omdat *wèl* het volk achter de kiezers deze wet wenschte, de voor het meerendeel vermogende kiezers echter haar *niet* genegen waren. Verder wees deze Spreker er op, dat sinds 1852 het *roerend vermogen vermeerderd* was met *een milliard*, dat ontsnapte aan de belasting sinds de verwerping der Rentewet in dat jaar; de rentestand was met 1 pct. van 1850 tot 1870 gestegen, zoodat het inkomen uit roerend vermogen op zich zelf reeds ook met $\frac{1}{4}$ was toegenomen. Ook de *waarde van den grond* was *verdubbeld*, gelijk de Heer VAN HOUTEN bewees uit de registratieopbrengsten, tengevolge van de werking der grondrentewet en van de daling van de waarde van het geld; het draagvermogen der kapitalisten was versterkt, verzwakt dat van hen,

die van den arbeid leefden; nu waren de belastingen van de laatsten in die bijna 25 jaren wel *verminderd*, maar die der kapitalisten waren niet *vermeerderd* en hadden bovendien mede voordeel getrokken uit de afschaffing der accijnzen.

De stelling evenwel, dat de rijken te weinig betaalden in de gemeene lasten, vond heftige tegenspraak o. a. van de zijde van den Heer GODEFROI, terwijl velen, bevreesd geworden, daar zelfs een gematigd man (de Heer DAM) deze belasting „een eersten stap” had genoemd, het voorstel, *een schrede naar het communisme*, een *schrede naar de huldiging van het adagium „privaateigendom is diefstal”* noemden!!

Ik kom nu tot de hoofdbedenkingen, welke bij de behandeling van art. 1 van het Ontwerp voornamelijk een onderwerp van bespreking uitmaakten.

Een reeks van amendementen was voorgesteld, waaronder zeer belangrijke, waaruit de ernstige wil van sommigen bleek om de wet door verbeteringen *voor eene meerderheid aannemelijk te maken*; ik zal ze alle echter niet noemen, slechts die, welke een punt van debat uitmaakten. Zoo stelde de Heer SMIDT voor in art. 1 naast elk ingezetene ook te belasten de zedelijke lichamen, stichtingen, maatschappen en Naamlooze Vennootschappen; de Minister verzette er zich tegen op grond, dat het amendement streed met het stelsel der wet om alleen *personen* en niets dan personen te belasten; het zou passen in een stelsel, dat ten doel had te halen, wat maar te halen was; met 41 tegen 37 stemmen werd dit amendement dan ook bij de stemmingen verworpen. Een 2^e belangrijke quaestie, was die, welke opgesloten lag in het *amendement-TAK*, die voorstelde art. 1 en 2 te doen samenvloeien; de bedoeling was de belasting te doen

heffen niet van de personen, maar van de verschillende bronnen van inkomsten, m. a. w. het Engelsche systeem der income-tax in te voeren; het voorstel had dus ten doel er een soort van zakelijke belasting van te maken. De Minister verklaarde zich ten opzichte van dit amendement blanco; echter zou hij bij aanneming het wetsontwerp terugnemen, daar dan een nader onderzoek noodzakelijk zou zijn en groote veranderingen er in gebracht zouden moeten worden. Voor velen was het niet rekening houden met de kracht van de verschillende bronnen van het inkomen een bezwaar geweest en daartoe strekte mitsdien het amendement-TAK; het werd echter verworpen met 50 tegen 28 stemmen.

De 3^e en waarschijnlijk beslissende quaestie was echter die van de *grondbelasting*. Met het oog hierop waren er twee amendementen voorgesteld, het eerste, van den Heer OLDENHUIS GRATAMA, op art. 3 voorgesteld, kwam niet in stemming, omdat de behandeling van het Ontwerp bij art. 1 reeds bleef steken; het had ten doel om in plaats van de opsomming der inkomsten uit onroerend goed in art. 3 te lezen „al wat genoten wordt uit onroerende goederen, boven of meer dan het bedrag van het kadastraal inkomen, de belastbare huurwaarde of belastbare opbrengst, waarvan grondbelasting betaald wordt.” In de gedrukte Toelichting ging de voorsteller er van uit op verschillende gronden, „dat de grondbelasting in waarheid (was) en gebleven (was) en naar onze stellige wetgeving blijven (zou) eene *belasting* en niets anders dan *belasting*;” en dat het dus onrechtvaardig wezen zou over de hoogbelaste kadastrale opbrengst tweemaal belasting te heffen.

Het andere amendement was van den Heer VAN DELDEN en hield in om in art. 1 na „vrijgesteld” te lezen: „voor-

zoover dat inkomen niet krachtens regt van bezit of eenig ander zakelijk regt, waarop de verplichting tot betaling van grondbelasting rust, getrokken wordt uit hier te lande gelegen onroerende goederen."

In korte woorden dus; een inkomstenbelasting in te voeren, precies als de Regeering voorstelde, maar de inkomsten uit den grond daarvan vrij te stellen. Volgens den voorsteller was het zijne bedoeling niet, de grondeigenaren voor goed aan eene inkomstenbelasting te onttrekken; zijne bedoeling was wel degelijk dezen ook meer in de staatskas te doen bijdragen; maar hij wilde den voornaamsten hinderpaal uit den weg ruimen voor het tot stand komen eener inkomstenbelasting en nu nog over de quaestie van den grond niet laten beslissen; men zou aldus het inkomen uit roerend vermogen eindelijk belasten, de belasting van den arbeid beter geregeld hebben en men kon na de tot stand koming dezer wet overgaan tot eene afzonderlijke regeling van de belasting der inkomsten van den grond.

Dit amendement ondervindt dus het voornaamste bezwaar tegen de wet, dat de inkomsten uit den grond gelijk belast zouden worden met andere inkomsten, dat *nu* de grondeigenaren zouden worden „gens taillables et corvéables à merci”, en dat de beschouwing, alsof de grondbelasting een grondrente en geen belasting zou zijn, die de Minister scheen aan te hangen, hoewel hij in 1852 zich vóór de Rentebelasting van den Heer VAN BOSSE had verklaard, gehuldigd zou worden. De Heeren DE BRUIJN KOPS en RUTGERS VAN ROZENBURG hadden uit dien hoofde de wet ook het hevigst bestookt; beiden rieden dan ook de aanneming van het amendement ten zeerste aan; de eerste zeide, hierover het woord voerende: „Ik geloof dus dat, als er sprake was van de verwezenlijking van het denkbeeld

eener algemeene inkomstenbelasting, men het denkbeeld om inkomsten, reeds door grondbelasting en ook door patent getroffen nog bovendien daarmee te belasten, moet laten varen, maar geloof eer, dat er, door nieuwe directe heffing over sommige nu onbelaste inkomsten, eene aanvulling zou moeten zijn tot een feitelijk algemeene inkomstenbelasting”.

Hiermede doelde de spreker op de wenschelijkheid eener rentenbelasting; bij een beoordeeling van het voorgestelde ontwerp, was volgens den Heer DE BRUIJN KORS het juiste standpunt om aan te dringen op aanneming van het amendement-VAN DELDEN, waarbij de inkomsten uit den grond uit het voorstel gelicht werden; „er zal door de aanneming van het amendement niet worden uitgemaakt, dat de grondeigenaars niet en nimmer in de inkomstenbelasting zullen moeten dragen, maar alleen, dat zij er thans niet zonder onbillijkheid in kunnen gebracht worden. Zoo beschouw ik het amendement als een middel om de kans te vermeederen voor het zuivere beginsel van de inkomstenbelasting”.

Echter het mocht niet baten, hoewel de Minister zich volstrekt niet met kracht tegen het amendement verzet had, alleen het „niet aanraadde”, hoewel de Heeren DAM en CREMERS er op wezen, dat bij verwerping der voordracht het kadaster waarschijnlijk herzien zou worden, waardoor de grondbezitters veel zwaarder zouden getroffen worden dan door deze wet en er dus veel slechter aan toe zouden zijn; hoewel er nog een voorstel gedaan was om de verschillende amendementen van de Heeren GRATAMA, TAK, SMIDT, VAN DELDEN enz. naar de afdeelingen te renvoijeeren, omdat zij meer het karakter van nieuwe voorstellen dan van amendementen hadden, waardoor overleg met den Minister, en misschien een vergelijk mogelijk zou zijn

geworden, welk *voorstel* echter met 40 tegen 37 stemmen verworpen werd; — met 64 tegen 14 stemmen werd den 2^{en} Mei het amendement-van DELDEN verworpen en eindelijk met 51 tegen 27 stemmen het eerste artikel der inkomstenbelasting, waarop de Minister verklaarde het wetsontwerp in te trekken.

Zoo was derhalve weder eene poging, om ook de kapitalisten in ruimere mate in de staatskosten te doen bijdragen, mislukt en werd niet tegemoet gekomen aan de verzuchting in een der zittingen door den Heer GODEFROI geuit: „Er moet een einde komen aan dien hatelijken strijd om het zoogenaamde privilege van het inkomen uit kapitaal in portefeuille tegenover de belasting der inkomsten uit handel en nijverheid”.

Was het niet tot stand komen dezer wet, de vrijdeling van eene daad van sociale rechtvaardigheid, te betreuren? Ik geloof van wel; immers het wantrouwen van de lagere klassen der maatschappij tegen de onbaatzuchtige bedoelingen der regeerende burgerij is er zeker belangrijk door gevoed. Het gaat o. i. moeielijk met den Heer RUTGERS VAN ROZENBURG te zeggen, dat door de verwerping der wet het beginsel van inkomstenbelasting niet geraakt zou zijn; want een feit is het toch, dat vele bestrijders, ofschoon zij er prijs op stelden te verklaren, dat zij wel voor dat beginsel waren (!), niettemin reeds bij de algemeene beraadslagingen meedeelden, tegen de wet te zullen stemmen, en dat wel op grond van gebreken in het voorstel, welke zeer goed door amendementen waren te verbeteren geweest. Het lezen der verslagen van de beraadslagingen heeft mij dan ook den indruk gegeven, alsof er naar argumenten tegen de wet „gezocht” werd, en men aan den tegenzin geen uiting dorst te geven; het gevolg hiervan was, dat er groote

tegenstrijdigheden in de debatten vielen op te merken, die niet met elkaar te rijmen zijn. ¹⁾ Een sterk bewijs tegen de oprechtheid dier verklaringen van ingenomenheid met het beginsel, dunkt ons de verwerping van het amendement-TAK, waardoor invoering van het Engelsche stelsel der income-tax, door velen zoo hoog boven het voorgestelde stelsel verheven, mogelijk zou zijn geworden en de verwerping van het amendement-VAN DELDEN, dat opruiming van het grootste struikelblok, de belasting van de inkomsten van den grond, ten doel had; dit amendement beoogde toch niets meer dan een modus vivendi, die allen, die in principe voor een inkomstenbelasting waren, kon bevredigen; en door vóór dit amendement te stemmen, zou men volstrekt nog niet verklaard hebben het eens te zijn met de bedoeling van den voorsteller, om later den grondeigenaar ook meer dan tot nu toe te doen bijdragen in de algemeene middelen; had men volstrekt niet de verplichting op zich geladen mede te werken tot eene latere uitbreiding der belasting op de inkomsten, ook tot die van den grond, of tot eene herziening van het kadaster, daar geen van beide in het amendement uitgedrukt stond, en dit eenvoudig vrijgesteld verklaarde de inkomsten van grond, reeds door grondlasten gedrukt.

Buitendien kan het bezwaar, dat de grond reeds door zulke hooge lasten bezwaard was, in die jaren van voorspoed, van hooge prijzen en dientengevolge van hooge pachten, niet zoo zwaar gewogen hebben als tegenwoordig, nu de pachten langzamerhand verminderd zijn en men dus niet van tijden van voorspoed kan spreken. Ik geloof dan ook, dat de meerderheid der kamerleden bij de be-

¹⁾ Vergelijk hiervoor Mr. F. N. STICKENGA: Geschiedenis dl. II pag. 201 en 202.

handeling van dit ontwerp nog niet genoegzaam door-
drongen was van de noodzakelijkheid en de billijkheid
om de lasten naar de zijde der meergegoeden te ver-
plaatsen en om die reden eigenlijk tegenstemden; evenwel,
voor het tegendeel geen afdoende argumenten wetende,
haar tegenzin grondde op ondergeschikte bezwaren, in
welke hun evenwel op voldoende wijze werd tegemoet
gekomen door amendementen.

Het Ontwerp op zich zelf schijnt mij toe zeer aan-
nemelijk geweest te zijn en werkelijk een tamelijk
billijke belasting van alle inkomsten te hebben kunnen
in het leven roepen. Echter er waren gebreken: de
hoofdfout ligt m. i. daarin, dat de Minister zich zoo slecht
hield aan zijn eigen grondregel, dat „een ieder behoort
bij te dragen in de inkomstenbelasting in de rede van
zijn draagvermogen”.

Zoo waren de inkomsten uit arbeid even hoog belast
als die uit vermogen, zoo was er slechts een geringe
degressie, of zooals de Minister haar noemde „remissie”
voor de zeer lage inkomens, en was het denkbeeld van
progressie verder ter zijde gelaten, zoo werd het vermo-
gen niet tot maatstaf genomen en dus het roerend ver-
mogen vooral van kleine renteniers, die veelal te hooge
renten genieten, te zwaar getroffen en kwamen verder
de zware lasten van opvoeding en onderwijs voor hoofden
van groote gezinnen niet in aanmerking, in welk opzicht
het oorspronkelijk Ontwerp VAN BOSSE beter was. Natuur-
lijk had ook, ware deze wet tot stand gekomen, zoo
spoedig mogelijk een geheele herziening der grondbelas-
ting moeten volgen, waarbij deze een zakelijke last ware
geworden.

Het denkbeeld van het oorspronkelijk Ontwerp VAN BOSSE,
de belasting als sluitpost der begrooting in te richten,

dus met jaarlijks afwisselend percentage, lokt mij bovendien zeer aan, daar het wel onbetwistbaar zal zijn, dat op die wijze de contrôle op de zuinigheid en het goed beheer der Regeering een jaarlijksch actueel belang verkrijgt.

De contrôle op de aangifte over de belasting daarentegen scheen mij beter ingericht te zijn in het Ontwerp-Blussé; die contrôle zou voor eerlijke lieden bijna geen last opgeleverd hebben; wèl daarentegen voor oneerlijke menschen, en dat is in stede van een bezwaar een voordeel; hoe lastiger men het hun maakt, des te eerder zullen zij er misschien uit nooddwang toe geleid worden eerlijk te zijn! De mogelijkheid van transactie evenwel vind ik, als in elke belastingwet, afkeurenswaardig. Ten slotte: beter ware het geweest de inkomsten van de doode hand, d. i. van rechtspersonen, voor zoover niet verkregen door industrie of handel, bij wege van kapitalen op aandelen, of besteed ten algemeenen nutte, of tot liefdadige doeleinden, eveneens te belasten.

§ 5. *Ontwerp van Wet tot Heffing eener Effectenbelasting ingediend 5 Februari 1879.*

Eenvoudig was de overweging, waarmede dit wetsontwerp door Minister GLEICHMAN der Tweede Kamer werd aangeboden: „Alzo dat het noodig is van het vermogen in effecten der ingezetenen des Rijks belasting te heffen.” Geen algemeene inkomstenbelasting dus ditmaal, maar een partieele op de inkomsten uit effecten.

De wet was in 5 Hoofdstukken verdceld. Art. 1 luidde: „Op de effecten wordt, naar mate van hunne werkelijke beurs- of koerswaarde, onder den naam van effectenbe-

lasting eene directe belasting geheven." Art. 2: „Onder effecten worden verstaan bij deze wet bewijzen van aandeel in geldleeningen, geldbeleggingen of renten ten laste van den Staat, of van vreemde mogendheden, Staten of Vorsten, van Provinciën, Steden enz., bewijzen van aandeelen in zedelijke lichamen, corporaties, gestichten, genootschappen, banken, reederijen, maatschappijen en vennootschappen of ondernemingen, wier kapitaal door aandelen wordt vertegenwoordigd, onverschillig onder welke benaming deze bewijzen of aandeelen moeten zijn uitgegeven; eindelijk aandeelen in geldleeningen ten laste van zoodanige zedelijke lichamen, corporaties, gestichten enz. of ondernemingen; of *ten laste van bijzondere personen buiten 's lands woonachtig*, en in geldleeningen ten laste van *ingezetenen des Rijks*, doch *gevestigd* in of ten laste van goederen *buiten 's lands gelegen*.

Verder vermeldde de wet het volgende: Op 1 Maart zou ieder ingezetene belastingplichtig zijn voor effecten tot het genot van welker renten, dividenden, aflossing of andere uitkeering hij gerechtigd was, onverschillig of die betalingen werkelijk plaats hadden dan wel achterwege bleven.

Tot bepaling der waarde strekten de prijzen, waartoe de effecten waren verhandeld ter beurze, van den laatsten werkdag der maand Februari, aan het dienstjaar voorafgaande; waren zij niet verhandeld of niet opgenomen in de beursnoteering, dan werd de waarde aangenomen, toegekend in de prijscourant, in de laatste week der maand Februari, aan het dienstjaar voorafgaande, opge maakt door ten minste vier makelaars of commissionairs in effecten te Amsterdam en uitgegeven door den Minister van Financiën; de overige effecten zouden eene waarde hebben, die er aan gegeven kon worden in vergelijk met

gelijksoortige fondsen. *Schulden*, zelfs die waarvoor de effecten waren verbonden, werden van hunne waarde *niet afgetrokken*. De belasting zou bedragen *één per mille*, waarvoor men belastingplichtig was. *Beneden f 1000* was men *vrijgesteld*. Evenals bij vorige ontwerpen, had men hier ook het rondzenden van aangiftenbiljetten door den ontvanger; de aangiften moesten op die biljetten gedaan worden *onder aanbod van eede*, of van de *gezamenlijke waarde* of van het *aantal*, de *soort* en het *nominaal kapitaal* der effecten. Ook de niet-belastingplichtige, wien een biljet was toegezonden, moest het biljet invullen. De ophaling zou geschieden binnen 7 dagen tegen ontvangbewijs; men kon het ingevulde biljet onder couvert teruggeven. Het *onderzoek der biljetten* had daarop plaats vóór 1 April door den Controleur der Directe Belastingen met het College van Zetters, daartoe in grootere plaatsen aangevuld met nieuwe leden, die de waarde moesten bepalen van die effecten, waarvan slechts aantal, soort en nominale waarde was opgegeven; was de waarde niet op te maken op de boven aangegeven wijze, dan moesten bovengenoemde vier makelaars of commissionairs de waarde begrooten. Elke aangever kon schriftelijk worden *opgeroepen voor den eed*, waarvan den kantonrechter werd kennis gegeven, voor wien de eed binnen 30 dagen moest afgelegd worden, naar een in de wet opgenomen *formulier*; van deze eedsaflegging werd een ambtelijk verslag opgemaakt en in afschrift aan den Controleur gezonden. Boeten van *f 50 tot f 200* voor iedere week verzuim werden bedreigd tegen hem, 1°. die geen aangifte gedaan had; 2°. die den eed niet tijdig had afgelegd, gedurende 10 maanden na afloop van het dienstjaar. *Ontduiking* zou worden gestraft met tienmaal het bedrag der belasting; echter werd „deze *boete* niet gevorderd van hem,

die in den loop van het dienstjaar, zonder tot beëdiging van eenige aangifte te zijn opgrocpen en vóór dat vervolging wegens ontduiking (was) ingesteld, aangifte of verhoogde aangifte (deed).” De boeten zouden vervangen kunnen worden door *gevangenisstraf*; de mogelijkheid van *transactie* bleef echter opengesteld; ambtenaren en Zetters waren tot *geheimhouding* verplicht en de aanslagbiljetten werden dan ook onder couvert aan hem verzonden, die zijn aangifte onder couvert zou hebben gedaan.

In de tamelijk korte, maar heldere en duidelijke *Memorie van Toelichting* vinden wij in de eerste plaats politieke beschouwingen, die er toe leidden een nieuwe heffing noodzakelijk te achten. Deze nieuwe heffing kon niet anders dan een *directe belasting* zijn, die, verre van latere hervormingsplannen te praejudicieeren, met die plannen verband hield in dien zin, dat zij een *bestaande leemte in de rij der belastingen aanvulde* en het hare er toe bijdroeg om den wetgever voor latere verschikking der lasten in 't algemeen de handen meer vrij te laten. Het kapitaal in portefeuille, in de laatste jaren zoo belangrijk toegenomen, was tot dusver bijna geheel van belasting vrijgesteld; immers het successierecht werd van *alle* goederen gegeven; en het overgangsrecht en het zegelrecht waren van luttel beteekenis. Dan laat de Minister volgen: „Bestaat er grond om het kapitaal in effecten en daarmede gelijk te stellen waarden gestoken, onbelast te laten, terwijl het op andere wijze belegd, moet betalen? De ondergeteekende zoekt zulk een grond te vergeefs.”

„De draagkracht der natie is vermeerderd, vermeerderd vooral dáár, waar een belasting op het kapitaal in portefeuille drukken zal. Het nationaal vermogen is toegenomen en dat deel van het vermogen, hetwelk in die roerende zaken, welke met den generieken term van

effecten plegen te worden aangeduid, belegd is, waarschijnlijk niet het minst. Jaren van grooten voorspoed en aanzienlijke overwinsten hebben geleid tot geldbelegging op vroeger ongekenne schaal; de speculatiën, die werden ondernomen, vonden zich veelal door het geluk gediend."

Vervolgens wijst de Minister er op, dat in landen, waar betrekkelijk lang zulk een kapitaal in portefeuille niet bestaat, toch dergelijke belastingen ingevoerd zijn, als in Frankrijk, Beijeren, Wurtemberg, Baden, Genève, Italië, Pensylvanië, Massachusetts, Illinois, en Ohio, van welke belastingen hij achtereenvolgens een resumé geeft.

Dan overgaande tot toelichting der wet zelve, verdedigt de Minister zich, dat hij ook de bezitters van aandelen in vennootschappen in de belasting doet bijdragen; er is dan wel dubbele belasting (ook de patentbelasting op naamlooze vennootschappen) maar het patent werd hier betaald *alleen* van de winst, immers naar den maatstaf der uitkeering, terwijl andere patentplichtigen altijd moesten betalen, *ook* bij verlies; de aandeelhouders eener naamlooze vennootschap genoten dus een faciliteit boven andere patentplichtigen; daarbij viel ten aanzien van het patent in het algemeen op te merken, dat het was een contributie „voor de bescherming, welke ieder ingezetene in de uitoefening van zijn bedrijf geniet" (GOGEL) en betaald werd „ter oorzake van de uitoefening van eenig bedrijf" (VAN HOGENDORP). Schuldvorderingen tusschen particulieren waren vrij, ook door hypotheek, pand of andere zekerheid gewaarborgd: de hypotheekschulden wegens de hypotheekrechten; de schuldvorderingen op roerend onderpand wegens de dubbele belasting, die er uit zou voortvloeien; de banken van leening, wijl

het daar kleine voorschotten gold. Schulden van tijdelijken aard, wjl zij niet belangrijk genoeg waren om inmenging in particuliere zaken te billijken; in éen woord „wat de schuldvorderingen zonder reëele zekerheid betreft, omdat bij alle te zamen minder aan kapitaalaanleg dan aan *tijdelijk onder den druk van moeilijke omstandigheden gevraagde en verleende* hulp te denken valt.”

Ook zou het moeielijk zijn de waarde dier vorderingen te bepalen, waar het b.v. een 2^e hypotheek of meerdere of mindere soliditeit van borgen gold.

„Hoe moet men treffen? Naar welken maatstaf moet de belasting geheven worden? Zóo, dat de handel het minst belemmerd en de belastingschuldige het minst bemoeilijkt worde; dat geheven worde dáar, waar het draagvermogen aanwezig is, en in verhouding tot dat vermogen; dat de aanleiding tot ontduiking zoo gering mogelijk zij;’ gaat de Minister voort en om dat doel te bereiken, heeft de Minister voorgesteld de belasting te heffen naar den maatstaf van het vermogen, aldus de moeielijkheid, dat in renten zoo dikwijls amortisatie en assurantie-premie begrepen is vermijdende; „de geldschicter, ofschoon wetende, dat het fonds weinig solied is, koopt het in de hoop van binnen een zeker aantal jaren, in den vorm van rente, zijn kapitaal met een matigen interest terug te ontvangen en dus tegen de nadeelige gevolgen van latere wanbetaling gedekt te zijn (?)”

Het denkbeeld om het kapitaal in portefeuille indirect te belasten door verplichte zegeling of afstempeling met verbod van verkoop van ongezegelde of ongestempelde stukken, oordeelde de Minister niet doeltreffend, daar men zulk eene belasting zou kunnen ontduiken door verkoop buiten 's lands, zoodat per slot van rekening alleen de eigenlijke effectenhandel werkelijk zou dragen en be-

talen, terwijl buitendien ten voordeele van den maatstaf „vermogen” ook pleitte, dat „van schier geen ander voorwerp de werkelijke, terstond desnoods te realiseeren waarde zoo gemakkelijk te bepalen (was), als van effecten en dergelijke stukken.”

Aangifte te ontgaan ware verkieslijker, evenwel niet goed mogelijk „maar tenzij men (aannam) dat het algemeene peil der zedelijkheid bij de natie al zeer diep gezonken (was), behoefde men zich daardoor niet te laten weerhouden en (had), zooals het met juistheid (was) uitgedrukt, de eerlijke man geen recht om voor zich een vrijbrief te eischen, op grond dat er misschien hier en daar oneerlijkheid (zou) worden gepleegd en dat zijn buurman voor schande het geld (geliefde) te ruilen.” Geen grondwettig bezwaar als in 1852 trof het voorstel en er bestond ook geen reden om door vrijlating van verpande effecten een premie op beleeningscontracten te stellen, noch om de belasting voor rekening van den geldschieder te laten; immers die belasting zou in het laatste geval toch weer verhaald worden op den geldnemer, want er bestond geen reden tengevolge der belasting ruimer aanbod van geld te verwachten, hetgeen alléén zulk een verhaal onmogelijk zou maken.

De *opbrengst* der belasting werd op 3 millioen geschat. Bij de opsomming in art. 2 was art. 1 der successiewet van 1859 nauwkeurig gevolgd, om geen strijdvragen te doen ontstaan.

Streng genomen paste in deze belasting ook geen *vrijstelling* voor de kleine kapitalen, daar „een betrekkelijk vermogend man toch weinig effecten bezitten (kon) en de kleine rentenier veelal nog andere bronnen van inkomsten (had). Uit een practisch oogpunt echter (verdiende) het aanbeveling om de heffing van deze belasting niet te be-

moeielijken met zeer kleine aanslagen, waarvan de regeling niet minder kosten (veroorzaakte) dan de groote." Ten slotte als laatste opmerkingen vermeld ik nog de verklaring des Ministers, dat het niet te vreezen stond van het *oproepen van den eed* een overvloedig gebruik te zien gemaakt, men behoefde slechts te bedenken, dat voor de meeste belastingschuldigen het *aanbod van een eed* reeds moest geacht worden gelijke uitwerking te hebben als het *afleggen zelf* en verder, dat de kohieren niet openbaar zouden zijn.

Den 16^{den} April 1879 stelden de Rapporteurs, de heeren ROÛLL, WINTGENS, VAN DELDEN, BLUSSÉ en SCHIAGEN VAN LEEUWEN het *Voorloopig Verslag* vast. Van dit uitgebreide Verslag zal ik de hoofdpunten vermelden:

In de eerste plaats werd langdurig uitgeweid over den binnenlandschen politicken toestand, waaruit men concludeerde, dat de Regeering zuiniger kon zijn en dat eigenlijk op dat oogenblik nog niet blijken kon, of een nieuwe belasting noodzakelijk was, terwijl van andere zijde die noodzakelijkheid ook zonder voorbehoud ontkend werd.

Een volgend punt der overleggingen betrof de vraag, of een nieuwe belasting, in verband met de bestaande belastingen, moest gezocht worden op het gebied der directe belastingen. Hierbij trad men in beschouwingen over de verhouding hier en in andere landen tusschen directe en indirecte belastingen, over de wenschelijkheid van een „afgerond geheel” van voorstellen tot belastinghervorming, over gemeente-financiën enz.

Nadat hierna dan ook verschillende andere plannen waren voorgesteld o. a. tot wijziging van de heffing van het personeel, het patent, en de grondbelasting, werd de vraag gesteld *of, als door directe belastingen in de*

behoefte der schatkist moest worden voorzien, een belasting op het roerend vermogen billijk en rechtvaardig was; hier werden natuurlijk weder de verschillende argumenten, vóór en tegen, te berde gebracht, welke ik niet weder wil herhalen.

Hoofdzaak was, dat *de meerderheid een belasting op roerend vermogen in beginsel billijk en rechtvaardig en daarom staatkundig achtte.*

Een enkele opmerking zij verder ook nog vermeld: Zoo werd natuurlijk erkend, dat de nieuwe belasting hier en daar een druk zou uitoefenen, maar deze druk zou de goede werking kunnen hebben van de bevolking te doen gevoelen, dat men niet veel en velerlei van den Staat kan verlangen, zonder veel aan den Staat op te brengen en hij zou er toe kunnen meewerken, dat de bevolking zelve de noodzakelijkheid van gepaste spaarzaamheid in het Staatsbeheer zou gaan inzien en tot betrachting daarvan aansporen.

Velen vonden echter een onoverkomelijk bezwaar, dat de belasting een *kapitaalbelasting* zou zijn; zulk eene heffing, economisch niet te verdedigen, leidde tot socialisme en communisme! Verder waren de gewichtigste bedenkingen, het *niet-belasten van particuliere schuldvoorderingen* en daarentegen het *belasten van effectenbezit door schulden* bezwaard, m. a. w. *het niet-afrekken van schulden*. Er bestond b.v., wat het eerste betreft, een groot kapitaal in hypotheeken belegd, voornamelijk in handen van zeer gegoede ingezetenen, en het obligatierecht trof die ingezetenen niet; dit recht toch werd niet gedragen door den geldschieter, maar door den geldnemer, waarom de Minister dan ook beloofd had het te zullen afschaffen. Dat daarentegen ook deze effectenbelasting op den geldnemer zou kunnen verhaald worden, was niet waarschijnlijk,

omdat de rente afhing van den rentekoers en van de gelegenheid om geld op hypotheek te plaatsen. Het werd bovendien twijfelachtig of, terwijl hypotheekaire schuld-vorderingen waren vrijgesteld, de in den vorm van pand-brieven door hypotheekbanken uitgegeven obligatiën nu wel door de belasting zouden kunnen worden getroffen. Wat de *niet-af trek van schulden* betref, wilden sommigen den geldschieder aansprakelijk stellen voor de belasting op de onder hem berustende effecten, terwijl anderen gewoonweg aftrek der geleende sommen wilden toestaan van de waarde der effecten tegelijk met eene belasting à part van den geldschieder; de belasting was immers bedoeld als een *personeele* belasting; welnu! mitsdien kon men van in onderpand gegeven effecten de belasting alleen in zoover op rekening van den geldnemer brengen als de effecten nog konden geacht worden, zijn *personeel* vermogen uit te maken.

Ook *bloote schuld vorderingen*, voor zoover zij vrucht-dragend waren, wenschte men belast te zien; de Minister meende dat dit zelden voorkwam; het kwam integendoel vrij frequent voor, vooral tusschen leden van eenzelfde familie, die zich in handel of nijverheid bewogen, dus niet enkel met „hulp in moeielijke omstandigheden” als motief. En zoo op het gebied der tijdelijke schulden aangeland, kwam men tot de vraag: „hoe moet het dan met het in ons land zoo gebruikelijke uitzetten van gelden op beleening en prolongatie gaan?”

Zwaar woog de bedenking, dat de heffing van op een bepaalden dag des jaars belegde kapitalen, zooals het ontwerp wil, dergelijke tijdelijke geldbeleggingen en vlottende kapitalen niet kon treffen, zonder tot groote onbillijkheden en ongelijken druk te leiden. En als deze wijze van tijdelijke rentekweeking van losliggende kapi-

talen werd getroffen, mocht men ook andere wijzen niet vrijlaten en b.v. al het op 1 Maart gedisconteerde, maar nog niet vervallen handelspapier, aan den houder-discontant in rekening brengen. Aan den anderen kant was het op prolongatie uitgeleende kapitaal soms meer *vast* geplaatst dan men wel dacht; en: zou men ook kunnen doeltreffen door den aangever te laten volstaan, met in rekening te brengen het gemiddeld bedrag, dat hij het laatste jaar aldus had uitgezet? De geheele belasting toch stond of viel met de veronderstelde eerlijkheid der belastingplichtigen en hoe meer men sommige soorten van geldplaatsing uitzonderde, hoe minder het mogelijk zijn zou de juistheid der aangiften te beoordeelen. Juist de beperking der heffing tot effecten, opende den weg tot het uitvinden van kunstmiddelen om aan de belasting te ontsnaken, zonder zijn geweten al te veel geweld aan te doen.

Ook dienden bankiers en effectenhandelaars, die patent betaalden, effecten als *koopwaar* in voorraad hebbende, anders behandeld te worden en niet te betalen; het rentegenot was voor hen bijzaak.

Een volgend vraagpunt, in het Verslag behandeld, liep over *de personen aan de belasting onderworpen* en natuurlijk kwam hier de wensch boven ook *personae morales* te belasten voor hun effectenbezit, vooral de naamlooze vennootschappen, corporatiën en fundatiën; men vreesde dat er anders fictieve naamlooze vennootschappen zouden opgericht worden om de belasting te ontsnaken; van andere zijde werd er echter op gewezen, dat tegelijk met dit ontwerp ook een *Ontwerp* was ingediend tot *eene belasting op de goederen in de doode hand*. Over den *maatstaf* en het *bedrag der belasting* liep de volgende vraag: men achtte het onbillijk, dat *niet-rentegevende* effecten naar

dezen maatstaf ook belast werden, en wees er op, dat de belasting op de gebouwde eigendommen werd teruggegeven, als het gebouw twaalf maanden onverhuurd gebleven was. Wat de *wijze van heffing en de contrôle* betrof, merkte men op, dat een oproeping tot eedsaflegging een „gratuite beleediging” zou worden en dat men aan een College van Zetters niet de bevoegdheid mocht geven een medeburger uit ongunst wellicht, aldus te brandmerken; beter achtte men het, commissie's uit de Gemeenteraden samen te stellen; men achtte daarbij den ontvanger van registratie beter geschikt voor contrôle. in deze, dan de Controleurs der directe belastingen. Men keurde verder, het Ontwerp artikelsgewijze behandelende, 1 Maart als datum verkeerd: de handel maakte op 1 Januari zijn balans; op 1 Maart was in de koerswaarde dikwijls het uit te betalen dividend begrepen (Nederlandsche Bank); de koerswaarde vertegenwoordigde dan niet zuiver de kapitaalswaarde; 1 *Juli* was een betere datum. Tegen de voorgestelde *transactie* kwam men in verzet op grond, dat het aanleiding gaf tot „begunstiging van vrienden van ambtenaren en van kwelling van vijanden”; de *boeten* oordeelde men over het algemeen te hoog, terwijl men ten slotte de *geheimhouding* als niets beteekenende verwierp: uit de kiezerslijsten toch zou het bedrag der effecten blijken, terwijl ook de klerken op de Secretarie en de Zetters er mede bekend waren.

Op dit voorloopig verslag volgde een *Memorie van Beantwoording* vergezeld van een *Gewijzigd Ontwerp*. Uit de veranderde overweging kan men reeds de gewijzigde strekking van dit nieuw ontwerp afleiden, thans luidde zij: „O. dat het noodig is van de ingezetenen des Rijks eene directe belasting te heffen naar hun kapitaal, belegd in effecten en schuldvorderingen”.

Art. 1 en art. 2 van het oorspronkelijk ontwerp waren in dit laatste samengenomen, zoodat dit luidde: „Er wordt *van de ingezetenen des Rijks* een directe belasting geheven naar hun kapitaal belegd in *effecten, geldschietingen en commandite, schuldvorderingen*, niet reeds in het bovengenoemde begrepen, voor zoover zij rente of andere inkomsten afwerpen. Onder effecten worden bij deze wet verstaan, inschrijvingen of bewijzen van deelneming in, en obligatiën of schuldbrieven van leeningen, schulden of geldopnemingen, aangegaan of gedaan door Staten enz.” als het oorspronkelijk art. 2. „Ingezetenen, kooplieden zijnde in den zin van art. 2 van het Wetboek van Koophandel, zijn voor hun aldus belegd kapitaal alleen belastingplichtig voor zoover het niet in hun beroep is aangegeld en wordt gebezigd.” Een belangrijke wijziging dus! Voor alle rentegevende schuldvorderingen, dus ook particuliere, zou men nu belast worden, terwijl kooplieden vrij waren voor hun aldus belegd en tevens in hun zaken gebruikt kapitaal. De beursnoteering liet men nu verder als norm vallen en *alle* effecten zouden berekend worden naar een door den Minister uitgegeven prijscourant, door ten minste 4 makelaars of commissionairs opgemaakt in het tijdvak tusschen 15 en 22 Augustus, aan het belastingjaar voorafgaande. Waar het effecten gold, niet in de prijscourant vermeld en andere schuldvorderingen, volgens *schatting van den belastingplichtige*. Het kapitaal zou nu dan ook mogen verminderd worden met de *schulden, waarvoor het kapitaal als zakelijke zekerheid was verbonden, en tot onderpand strekte*. Verder verviel de nauwkeurige opgave van het bedrag van het kapitaal, maar zou men zich te rangschikken hebben in *klassen*, volgens een tabel; in die tabel met 42 klassen, werd voor elke klasse ook de belastbare som opgenoemd, die men alleen op te

geven had. Beneden f 3000 was men vrijgesteld van belasting; lag iemands bezit tusschen de belastbare som, (die gewoonlijk het midden hield tusschen de beide uiterste grenzen der klasse), en het minimum der klasse, dan mocht men ook het werkelijke bedrag als belastbare som aangeven. Het boectenstelsel was verder ook veranderd en verlaagd. Thans werd uitdrukkelijk verklaard, wat in de oorspronkelijke voordracht niet het geval was, dat de Controleur en het College van Zetters niet de bevoegdheid zouden hebben de aangegeven belastbare som te verhoogen. Het formulier van den eed was voorts ook gewijzigd, zoodat hij minder bezwaar opleverde voor den streng conscientieusen opgeroepene (de woorden „in alle opzichten volkomen juist en overeenkomstig de waarheid” waren toch vervangen door „in gemoede vermeenen” en „naar mijn beste weten overeenkomstig de waarheid”). Ten slotte zou het belastingjaar 1 September ingaan. —

De Memorie van Beantwoording ging achtereenvolgens de verschillende punten van het Verslag na. Nadat de Minister de argumenten tegen de wet, voortvleicende uit de algemeene beschouwingen, op voldoende wijze weerlegd heeft, gaat hij over tot verdediging van den inhoud zelf der wet, zooals deze, na wijziging, thans luidt:

De voorgestelde belasting was geen *kapitaalbelasting* maar een gedeeltelijke *inkomstenbelasting*; de naam deed er trouwens niets toe; immers een inkomstenbelasting kan zoo hoog worden opgedreven, dat het belastingbedrag op het kapitaal moest worden gepreleveerd, en omgekeerd kon een kapitaalsbelasting zoo matig zijn, dat zij zeer gemakkelijk uit de inkomsten kon worden gekwet. *Schuldvoorderingen* waren nu ook belast, naast geldschietingen en commandite, zoodat het geheele kapitaal nu getroffen was, uitgenomen dat, belegd in grond-

eigendom en in handel of bedrijf, voor zoover n.l. daarbij *eigen krachtsinspanning* gevorderd werd. De „meer *passive* wijze van geldbelegging; die, waarbij men er zich toe bepaalt, om zonder verdere bemoeiingen dan die, welke eigen zijn aan het toezicht van aandeelhouders of schuldeischers, zijn geld aan eene zaak, een fonds, een onderneming toe te vertrouwen, nadat haar meerdere of mindere soliditeit overwogen is, ziedaar wat in tegenstelling eener bedrijfsbelasting, die bij den belastingplichtige *activiteit*, werkdadigheid onderstelt, hier in aanmerking komt.”

Aftrek van schulden was nu ook toegestaan; de wet was mitsdien uitgebreid; met ter zijde stelling van het denkbeeld om het effect zelf als object van belasting vast te houden, had men nu het denkbeeld gevolgd om het werkelijk *personeel* vermogen, in zekere waarden belegd, te treffen; daardoor verviel nu ook de inconsequentie, welke er ontstaan zou zijn bij toelating van aftrek van schulden in de oorspronkelijke voordracht in vergelijking van de niet-toegestane aftrekking van hypotheekschulden ten opzichte van de grondbelasting; immers de belasting werd nu *zuiver personeel*, terwijl de grondbelasting *reëel* was.

De Minister kon er echter niet toe overgaan zedelijke lichamen, fundatiën en andere fictieve personen te belasten. Kooplieden waren nu vrijgesteld; vreesde men nu, dat de koopman om aan de belasting te ontsnappen, zijn niet in de zaak belegd kapitaal zou overboeken, dan was dit zeer wel mogelijk, maar men moest dan wel bedenken dat die koopman niet minder aan de waarheid te kort zou doen dan hij, die eenvoudig het bezit der effecten verzwegen.

Ten slotte wat de eedsprestatie betrof, meende de

Minister, dat uit de oproeping tot den eed niet behoefde te volgen dat men den geciteerde wantrouwde.

Op dit Gewijzigd Ontwerp met zijn veranderde strekking, volgde den 31sten Mei een *Verslag* van de Commissie van Rapporteurs omtrent het houden van een tweede onderzoek in de Afdelingen, waaruit bleek, dat die Commissie eene nieuwe overweging te dezer zake wenschelijk en noodig achtte, kennis genomen hebbende van Memorie en Gewijzigd Ontwerp, bij hetwelk de belasting thans werd uitgestrekt tot schuldvorderingen.

Dat 2de onderzoek heeft echter niet plaats gehad, uithoofde middelerwijl een Ministerieele crisis was uitgebroken, die verder onderzoek voorloopig overbodig maakte.

§ 6. *Ontwerp van Wet tot Heffing eener Rentebelasting*
ingediend 28 Februari 1880.

Deze Ministerieele crisis had, zooals bekend is, in de zomermaanden van 1879 een eenigszins langdurig verloop. Nadat het kabinet KAPPEIJNE VAN DE COPELLO den 20sten Mei, na de verwerping der Kanalenwet, zijn ontslag den Koning had aangeboden, werd dit door Z. M. geweigerd; den 12^{den} Juli kwam het Ministerie echter op zijn ontslag-aanvraag terug, dat thans werd aangenomen en den 8sten Augustus aanvaardde een nieuw Ministerie-VAN LIJNDEN VAN SANDENBURG — een kabinet van fusie met een gematigd liberaal karakter — de regeeringstaak. De Heer GLEICHMAN werd als Minister van Financiën in het nieuwe kabinet opgevolgd door den Heer VISSERING. Sloot het Ontwerp-BLUSSÉ nauw aan bij het Ontwerp-VAN BOSSE in de jaren 1870 en 71; het Ontwerp-VISSERING is ook het best onmiddellijk in aansluiting met het Ontwerp-GLEICHMAN

te behandelen, omdat zij van dezelfde grondgedachten uitgingen, om alleen het roerend vermogen te willen treffen.

De overweging luidde dan ook eenvoudig, dat het noodig was een directe rentebelasting te heffen. Art. 1 had tot inhoud: „Er wordt van de ingezetenen des Rijks, onder den naam van rentebelasting, eene directe belasting geheven naar hun inkomen uit:

1°. Rente van effecten, waaronder bij deze wet worden verstaan: inschrijvingen of bewijzen van deelneming in en obligatiën of schuldbrieven van leeningen, schulden of geldopnemingen, aangegaan of gedaan door Staten, Vorsten, Provinciën, Steden enz.; inschrijvingen of bewijzen van deelneming in, en obligatiën of schuldbrieven van binnen- of buitenslands gevestigde zedelijke lichamen, corporatiën, gestichten, genootschappen, banken, reederijen, maatschappijen of ondernemingen, onverschillig onder welke benaming deze inschrijvingen, bewijzen, obligatiën en schuldbrieven mochten zijn uitgegeven. Uitdeelingen van maatschappijen worden met rente gelijkgesteld, doch zijn niet belastbaar, indien van die uitdeelingen, hetzij in het Rijk in Europa of in de overzeesche bezittingen en koloniën patentrecht verschuldigd is of indien de maatschappij uitsluitend binnenlandsch vervoer van personen en goederen met vaartuigen ten doel heeft.

2°. Uitkeeringen van geldschietingen en commandite.

3°. Schuldvorderingen, niet reeds onder 1°. en 2°. begrepen; onverschillig of deze al dan niet zijn verzekerd door pand, scheepsverband, bodemerij of door hypotheek op goederen binnen of buiten het Rijk.

4°. Annuïteiten, lijfrenten, jaarrenten, tontines, contracten van overleving.

Ter bepaling van het zuiver inkomen wordt hetgeen

op voorschreven wijze is genoten, op den voet van het volgend artikel verminderd met de kosten en lasten aan dat genot verbonden.

Art. 2. „Rente van effecten, als onderpand gegeven tot zekerheid van eene schuldvordering ten laste van hem, die de rente genoot, wordt verminderd met het bedrag der rente van die vordering gedurende den tijd van het genot verschuldigd. Inkomsten welke in een vreemden Staat — waar zij geheven zijn — aan eene belasting zijn onderworpen, worden verminderd met de belasting, in dien Staat ter zake van die inkomsten betaald. Kapitaalaflossing door middel van uitloting, bij wijze van annuïteit of in anderen vorm, wordt niet onder inkomen begrepen. Rente van bodemerij of van gelden, opgeschoten door banken van leening, hooger dan 5 procent, wordt ter bepaling van het zuiver inkomen tot dat cijfer teruggebracht. De inkomsten worden verminderd met de onkosten gevallen op hare invordering (bv. provisie).”

De voornaamste bepalingen behelsden verder het volgende:

Het zuiver inkomen uit annuïteiten, lijfrenten, jaarrenten, tontines enz. voor het leven genoten, moest, om renten en kapitaalaflossing te kunnen scheiden, voor de berekening der belasting gekapitaliseerd worden, d. i. vermenigvuldigd worden, volgens een tarief, met een naar den leeftijd verschillend cijfer; zoodat bv. zulk een inkomen van iemand beneden 20 jaren werd vermenigvuldigd met 18; dat van iemand boven 75 jaren met 2; van de rente van dat gekapitaliseerde bedrag à 5 procent gerekend zou dan de belasting betaald worden. Voor tijdelijke annuïteiten, lijfrenten enz. werd een afzonderlijk tarief voorgesteld.

Met *ingezetenen* werden hier *gelijkgesteld* zedelijke lichamen, stichtingen, vereenigingen, maatschappijen en

vennootschappen. Ook in dit Ontwerp deelden renten door kooplieden (volgens art. 2 Wetboek van Koophandel) genoten uit hun bedrijfskapitaal niet in de belasting, uitgenomen die uit geldschietingen en commandite, en uit lijfrenten enz.

Onderlinge waarborgmaatschappijen, pensioen- weduwen- en weezenfondsen, zieken- of begrafenisbussen, coöperatieve vereenigingen, spaar- hulp- en hypotheekbanken enz. waren slechts belastingplichtig voor hare inkomsten, voorzover zij niet werden uitgekeerd aan hun deelgerechtigden, pandbrief- of obligatiehouders. Zoo ook waren inkomsten uit belegde reserve-kapitalen niet belastbaar, mits gebruikt tot aanvulling van het kapitaal of in de zaak zelve gebruikt. De belasting zou berekend worden naar de genoten inkomsten van het afgelopen jaar.

Het zuiver inkomen werd gerangschikt ter bepaling van de belastbare som in éene der klassen volgens 8 tabellen; tabel I liep van f 50.— f 1000 inkomen; tabel II van f 1000.— f 4000; enz. tot tabel VIII van f 140.000 af. Elke tabel was verdeeld in 10 à 15 klassen en het belastbaar inkomen zou dan steeds het minimum in elke klasse zijn. De belasting zou bedragen *twee* ten honderd van de belastbare som.

Vrij was, wiens gezamenlijke inkomsten, onverschillig waaruit verworven, onder f 600 bedroegen; voor de halve belasting was vrij, wiens gezamenlijke inkomen tusschen f 600 en f 1000 bedroeg. Biljetten van *aangifte* zouden ook volgens deze voordracht door den Ontvanger worden rondgezonden bij een ieder, die vermoed werd belastingplichtig te zijn; op het aangiftebiljet had men slechts tabel en klasse aan te geven en desvereischt, dat men tusschen f 600 en f 1000 gezamenlijk inkomen had. De aangifte zou een aanbod bevatten de aangifte te bevestigen

door den eed of verklaring. De Controlcur der directe belastingen (dus zonder College van Zetters) zou bevoegd zijn elken aangever schriftelijk op te roepen om hem de aangifte te doen beëedigen voor den Kantonrechter; om echter te worden toegelaten tot den eed, moest de aangever vooraf schriftelijk aan den Kantonrechter overleggen een *splitsing*, volgens formulier, van zijn zuiver inkomen in 7 rubrieken, als; *a.* rente van inschrijvingen in de Grootboeken; *b.* rente van binnenlandsche effecten; *c.* rente van buitenlandsche effecten; *d.* uitkeeringen van geldschietingen en commandite enz; in het aangiftebiljet kwam het aanbod voor, naast dat om den eed af te leggen zijn inkomen aldus te splitsen. Die splitsing zou voor den Kantonrechter voor echt moeten erkend, en ondertekend worden. Wees de splitsing een hooger bedrag aan dan de aangifte, dan zou de Kantonrechter den aangever verwijzen naar den Ontvanger ter verhooging van de aangifte; deze zou daarna de aangifte onverwijld aan den Kantonrechter terugzenden ter beëediging.

Formulieren voor den eed kwamen ook in dit voorstel voor. Verzuim van aangifte zou worden gestraft met boeten van *f* 50 tot *f* 10.000; niet aflegging van den eed binnen den termijn met boeten van *f* 25 tot *f* 200 per week van verzuim, tot 40 weken toe. Ontduiking, blijkende uit een verhoogde of nieuwe aangifte, zou worden gestraft met tienmaal het ontdoken recht, met gevangenisstraf als vervanging; eindelijk werden ambtenaren tot geheimhouding verplicht.

De *Memorie van Toelichting* en alle verdere stukken verwezen herhaaldelijk naar de gedachtenwisseling over het Wetsontwerp GLEICHMAN; toch werd nog op verscheiden plaatsen, vooral in de Verslagen, in herhaling getreden, en uitgeweid over zaken, welke men gevoegelijk

als voldoende toegelicht bij de behandeling van dát ontwerp, ter zijde had kunnen laten. Ik zal trachten herhaling te vermijden en vermeld daarom uit de Toelichting slechts het volgende: Zij begon met te constateeren, dat „de noodzakelijkheid om 's Rijks middelen duurzaam en wel zoo spoedig mogelijk door de opbrengst eener nieuwe belasting te versterken, de wenschelijkheid om tot object dier belasting te kiezen de inkomsten uit het zoogenaamde kapitaal in portefeuille, van weerskanten (n.l. door Regeering en Vertegenwoordiging) erkend (waren, dat) alleen het voor den ondergeteekende onoverkomenlijk bezwaar tegen den grondslag der in het vorige jaar aan de Tweede Kamer voorgestelde Effectenbelasting oorzaak was, dat niet alreeds aan dien eisch voldaan (was).” Vandaar had de voordracht eenige vertraging ondervonden en was niet dadelijk na 's Ministers optreden ingediend. In de plaats van den maatstaf „kapitaal,” werd thans voorgesteld als zoodanig de „werkelijk ten vorigen jare genoten inkomsten uit alle kapitalen, die door ingezetenen zijn aangelegd anders dan in gebouwde of ongebouwde eigendommen, of in ondernemingen van handel en nijverheid.”

Het doel, die genoten inkomsten te treffen en daarvan een *zekere* belasting te maken, kon niet bereikt worden met den maatstaf „kapitaal”.

„Immers de onder den invloed der publieke opinie geldende prijzen, vooral van Staatsobligatiën en industriele waarden, (konden) tengevolge van politieke of andere gebeurtenissen binnen of buiten 's lands, aan zeer sterke bewegingen onderhevig zijn, ook zonder dat het bedrag der inkomsten daardoor verandering (onderging). Zoodanige schommelingen der beursprijzen, doorgaans van tijd en voorbijgaande omstandigheden afhankelijk (moch-

ten) geen invloed hebben op het bedrag der evenredige lasten, die uit het nationaal inkomen aan de schatkist (werden) opgebracht; en dit (zou) toch veelal het geval wezen, zoo de kapitaalswaarde der effecten op eenig, voor elk jaar vooraf vastgesteld, tijdstip als maatstaf der belasting (werd) aangenomen. De belasting zou derhalve maar al te veel het element van zekerheid en vastheid missen, dat in een directe belasting niet ontbreken mocht."

Een algemeene crisis b.v. kon de beurs 30, 40 en 50 pct. doen dalen, buiten verband met de geregeld voortgezette betaling der rentebewijzen en bij onverzwakte draagkracht; de fiscus zou mitsdien bij een crisis wel eens de helft van de geraamde inkomsten kunnen ontvangen; „onmogelijk zou het derhalve zijn bij eene heffing op dezen voet, met eenige zekerheid eene begrooting van inkomsten op te maken of het gevaar van aanzienlijke misrekeningen en tekorten te ontgaan". Een ander voordeel was, dat deze heffing toeliet, alle inkomsten uit roerend vermogen gelijkelijk te treffen en b.v. ook diegene, welke voortsporen uit zgn. kapitaalsaanleg *à fonds perdu*, die bij eene belasting naar de beurswaarde van het kapitaal onbelast zouden blijven. Als beginsel gold eveneens, inkomsten reeds rechtstreeks door bestaande belastingen getroffen, vrij te stellen; zoo waren de inkomsten uit nijverheid met aanwending van kapitaal getrokken, door het recht van patent gedrukt, vrijgesteld: ook die inkomsten, welke vereenigingen, maatschappijen, vennootschappen enz. uit bijeengebracht kapitaal aankweekten, en die aan haar deelgerechtigden werden uitgekeerd of ontvangen, om ze op hare beurt aan hare obligatiehouders uit te betalen, dewijl die deelgerechtigden en obligatiehouders zelf voor de aldus verworven rente belastingplichtig waren. Zoo was ook

kapitaalsaflossing niet belast. Wat echter de assurantiepremie betrof, dikwerf in de rente opgesloten, de Minister had er na gezette overweging van afgezien aftrek toe te laten voor een deel der interessen, omdat het onmogelijk was die verhouding te berekenen: „met eenige juistheid uit te maken welk deel de assurantiepremie (was), bij verschillende gemiddelden rentestand in verschillende landen en voor fondsen met verschillend percent in hetzelfde land, de assurantiepremie voor elk bijzonder fonds van de eigenlijke rente af te scheiden, zou voor den meest ervaren effectenhandelaar veelal ondoenlijk zijn; veelmin (kon) dit derhalve van de belastingschuldigen, op wier aangifte hier toch alles aankwam, worden gevegd of aan hen overgelaten. Het chemisch proces der ontbinding in bestanddeelen (was) hier nog niet gevonden. Bovendien (was) de verhouding tusschen rente en assurantiepremie voor elk effect op zich zelf aan voortdurende wijzigingen onderhevig en maakte de belastingplichtigerenteheffer trouwens zelf in den regel voor zichzelf geen verschil tusschen rente en assurantiepremie”.

De Minister had alleen uitzondering gemaakt voor de interessen van *gelden op bodemerij* en voor die, welke door *banken van leeningen* werden berekend. Hier vervulde juist de assurantiepremie de hoofdrol; bij bodemerij, zoowel als bij de banken van leening met tamelijk onvoldoende onderpand van veelal weinig zekere vorderingen, moest een buitengewoon hooge interest voor de risico schadeloos stellen; de premie ging dus niet in de rente, maar de rente in de premie op. Een afzonderlijke wijze van berekening der genoten inkomsten bij die kapitaalbeleggingen, waar een hoogere rente door opoffering van kapitaal gekocht was (gekochte renten, tontines enz.) — de regel, dat alléén jaarlijks terugkeerende inkomsten

geen kapitaalaflossing aan de belasting onderhevig was, maakte hier eene berekeningswijze noodig, waarbij met aflossing rekening werd gehouden.

Om het beginsel van algemeenheid en gelijkheid van belasting had de Minister zich niet gewaagd op het terrein der vrijstellingen, ontleend aan gronden van billijkheid, convenientie en commiseratie met uitzondering van de zeer kleine inkomens, die door de verteringsbelastingen naar evenredigheid veel zwaarder dan de grootere werden gedrukt, en deswege op ontheffing of vermindering van directe lasten aanspraak hadden. In stede van één had de aangever nu twee verplichtingen te vervullen, als „bevestiging” noodig voorkwam: het juiste bedrag der inkomsten te noemen en in onderdeelen te splitsen, alvorens de aangifte door eed of verklaring te bekrachtigen. De onjuistheid eener gesplitste aangifte kon aan het licht komen door raadpleging van de Grootboeken der Nationale Schuld, van de hypotheek-registers of wel van later ingeleverde Memoriën van successie, hetgeen tevens als middel tot afschrikking kon dienen. Het bedrag der belasting was matig, maar was niet hooger genomen om den Gemeenten de vrijheid te kunnen verleen en om daarop te haren behoefte binnen zekere grenzen opcenten te heffen.

Het *Voorloopig Verslag* door de Rapporteurs BLUSSÉ, VAN HOUTEN, DE BRUIJN KOPS, VAN DELDEN EN HEIJDENRIJCK den 8sten April vastgesteld, het resultaat behelzende van het Afdeelingsonderzoek, dat in het midden der maand Maart plaats gehad had, was zeer uitvoerig en liep in hoofdzaak over de volgende bezwaren door meerderen of minderen gedeeld en ook weer bestreden:

Vooraf gingen weer allerhande *politieke beschouwingen*, welke ik ter zijde laat, om over te gaan tot de bezwaren tegen de wet zelve.

Op den wensch van enkelen, dat men liever de *indirecte belastingen* moest uitbreiden, antwoordde men van andere zijde, met er op te wijzen dat deze veel zwaarder drukten dan de *directe*. Bij het heffen van indirecte belastingen toch werd volstrekt geen rekening gehouden met de talrijkheid van 't gezin, naarmate dat gezin uit meer personen bestond of grooter werd, moest ook een hooger cijfer aan den fiscus ten offer worden gebracht. Zoowel in het eene als in het andere geval, betaalde de huisvader, maar, waar het directe belastingen gold, in eens, in evenredigheid tot zijne inkomsten, tot zijn uiterlijken staat, tot zijne vertering; waar het indirecte belasting aanging, werd zijn quota voortdurend vermenigvuldigd met het getal dergenen, die hij te onderhouden of te voeden had.

Het denkbeeld werd voorts geuit, na vele opmerkingen over de wenschelijkheid van een algemeen plan van belastingen, over inkomstenbelastingen en in verband daarmee over de grondbelasting, welke ik eveneens ter zijde laat — om een bedrijfsbelasting met die op de rente in één en dezelfde wet te begrijpen, omdat de contrôle op de gezamenlijke inkomsten minder moeilijk zou worden.

Men bestreed echter met kracht het denkbeeld om aan de *Gemeenten* vrijheid te laten *opcenten* te heffen op de rentebelasting, omdat dit weder een stap zou zijn in de verkeerde richting; immers de Gemeentebelastingen waren te persoonlijk en konden daarom ontgaan worden door verandering van woonplaats; er zou daarom in de hand gewerkt worden, dat vermogende personen zich zouden verplaatsen van Gemeenten, waar de plaatselijke belasting hoog waren, naar rijke Gemeenten of naar de zoodanige, waar in verhouding vele gegoeden woonden. Men beproefde verder den Minister VISSERING met den Hoog-

leeraar VISSERING in tegenspraak te brengen wijzende op § 845 van zijn Handboek. Men kourde als *grondslag* af het aannemen van het in den loop van het vorige jaar genotene aan rente of dividend: hoe moest b.v. de loopende rente in aanmerking komen, welke bij omzettingen door den koper bijbetaald werden? — Als men toeliet ze af te trekken, dan zou men op onoplosbare moeielijkheden stuiten. De grondslag „*kapitaal*” vond daarom bij velen de voorkeur om de bekende voordelen.

„Wat (aanging) 's Ministers stelsel en zijn bezwaar tegen den maatstaf *kapitaal*, de gemiddelde koers over eenige achtereenvolgende beursdagen (bevatte) de vrij nauwkeurige aanwijzing van het meer of mindor gevaar, van de meerdere of mindere goede of kwade kansen, welke aan het bezit van een effect verbonden (waren).”

Niets zou buitendien beletten, een officieele lijst van effecten, den gemiddelden koers over een langer tijdsverloop aanduidende, als berekeningsmaatstaf aan te nemen. Nu was juist onzekere ophrengst te vreezen als een Staat b.v. plotseling zijn rentebetalingen staakte of Noord-Amerikaansche Spoorweg-Maatschappijen hun uitdeelingen staakten of verminderden. De belasting had voorts het karakter eener „*naheffing*”; woonde men bovendien 1 Januari niet in het land, dan was men vrij van belasting, al ging men den vorigen dag en kwam men den volgenden dag terug. De *vrijstellingen* waren ook *niet duidelyk* geregeld; wat maakte b.v. 600 gulden „gezamenlyk inkomen” voor een landbouwer uit, met eigen huizing, inkomsten puttend uit eigen landbouw of veeteelt? Ten slotte zij vermeld, dat er breede discussie's plaats hadden over het stelsel van *eigen aangifte* en over de *vrijheid* van de dividenden of uitdeelingen van naamlooze vennootschappen, in verband met de belasting

van de commanditaire vennooten en over de twee, blijkbaar verschillende, soorten van annuïteiten in de wet genoemd. Het nut der splitsing en het aanbod daartoe werd eindelijk ook betwijfeld; immers in de praktijk zou iemand, geroepen tot overlegging der splitsing en niet te goeder trouw zijnde, voorbedachtelijk een verwarde, verkeerde specificatie leveren. —

De *Memorie van Beantwoording* met een *Gewijzigd Ontwerp* werd den 29sten Juni ontvangen. Dit Gewijzigd Ontwerp, dat in uiterlijk door verplaatsing van artikelen en door andere redactie veel verschilde van het oorspronkelijk Ontwerp, was ook wat den inhoud aangaat, op voornamste punten gewijzigd, hoewel het hoofdbeginsel der wet ongedeed gebleven was. De voornaamste veranderingen waren:

a. Er werd geformuleerd, wat onder inkomen te verstaan was in geval van overdracht van effecten met of zonder bijpassing van rente; voor nietgenoten rente zou men betalen naar een maatstaf van 5 pCt. der nominale waarde van het kapitaal;

b. de vrijstelling van kooplieden, wegens het inkomen uit effecten en schuldvorderingen, behoorende tot hun bedrijfskapitaal, was opgeheven. Daarentegen was aan bankiers, kassiers, makelaars en commissionairs in effecten de bevoegdheid gegeven om hun inkomen te verminderen met de renten aan crediteuren, in depôt-rekening of rekeningcourant verschuldigd, terwijl hun aanslag in de patentbelasting in mindering kwam van hun aanslag in de rentebelasting, door aftrek van hun aanslag in hoofdsom en opcenten 50 maal genomen;

c. de belasting zou voor elk jaar worden geregeld naar de inkomsten in datzelfde jaar genoten, doch daar deze veelal eerst bij het einde van het jaar met zekerheid

waren te bepalen, zou eerst dan opgaaf van de inkomsten gevraagd worden, d. w. aan ieder, die in de maand December binnen Nederland woonde;

d. voor de toepassing van vrijstelling en vermindering, waarbij thans ook eenigszins eene omschrijving gegeven werd, wat onder „gezamenlijk inkomen” te verstaan was, waren instellingen van weldadigheid (art. 1, al. 1, Wet 28 Juni '54, n°. 100) met fysieke personen gelijkgesteld;

e. een *Commissie van bijstand* werd ingesteld tegen willekeur bij het opleggen van den eed en tegen onjuiste opgave; rees bij den controleur twijfel omtrent de juistheid der aangifte, dan zou hij deze aan het onderzoek der commissie onderwerpen, samengesteld uit den Ontvanger der successierechten, twee of vier leden (grens: 10.000 zielen) uit de ingezetenen, presentiegelden genietende, en door den Gemeenteraad aangewezen, welke over de beëediging besluiten zou;

f. de kohieren werden thans onmiddellijk opgemaakt na de aangifte; (vroeger eerst nadat de verschillende splitsingen en verhoogingen hadden plaats gehad).

De Memorie van Beantwoording was hier en daar op scherpe wijze gesteld, vooral dáár, waar de Minister zich tegen de beschuldiging van traagheid en inconsequentie te verdedigen had.

Na lang stil gestaan te hebben bij de politieke bezwaren van het Verslag, gaat de Minister over tot verdere toclichting en verdediging van het Gewijzigd Ontwerp: In een gedachtenwisseling omtrent het meer of minder aanbevelenswaardige in theorie van de directe en indirecte belastingen tegenover elkaar, wenschte de Regeering niet te treden, „dergelijke redetwist behoorde in de school thuis”. De meerderheid had reeds de voorkur gegeven aan een

rentebelasting en aan die uitspraak had de Regeering zich gehouden; de ruime keuze van allerlei indirecte belastingen aan de hand gedaan, scheen meer de vrucht van invallende gedachten dan van ernstig en gezet overleg.

Bovendien ontkende de Minister, dat hij zich zelve niet gelijk zou zijn gebleven en wees op het verschil in beteekenis tusschen *rentebelasting* en *rentenbelasting*, hetgeen den lezers van zijn Handboek scheen ontgaan te zijn, waarop hij liet volgen: „dit is zoo duidelijk en stellig in de Memorie van Toelichting bij art. 1 gezegd, dat het ieder, die Hollandsch verstaat, onbegrijpelijk moet wezen, hoe het misverstand heeft kunnen ontstaan”. De Minister merkte trouwens op dat, als men van inconsequentie sprak, het een zonderlingen indruk maakte, het Voorloopig Verslag te vergelijken met dat van het Ontwerp-GLEICHMAN; „*niets zou gemakkelijker zijn, dan de thans gevoerde bestrijding zinsnede voor zinsnede te beantwoorden met woordelijke aanhalingen uit het Verslag van 1879. De grieven, die toen het zwaarste wogen, worden thans ligt geacht en wat toen als verre verkieslijk boven het aangenomen stelsel werd voorgesteld, wordt thans naar het schijnt verworpen*”. Hoe ongaarne ook moest de Minister dan ook in een kritiek vervallen over het werk van zijn voorganger. Het Ontwerp-GLEICHMAN was een zuiver *reëele belasting* op het voorwerp „effect” zich in handen van een ingezetene bevindende op een bepaalden dag des jaars en naar de beurswaarde van den vorigen dag. Dit stelsel had inderdaad iets vernuftigs, iets oorspronkelijks; zijn groote deugd was de strenge consequentie; het had echter evengoed op koffie of katoen kunnen worden toegepast. Het viel niet in het kader van eene belasting op de inkomsten.

Wat was echter het geval? Bij het onderzoek in de

sectiën had men dit strenge reële karakter niet eens opgemerkt en aangezien het betrekkelijk gering gedrag der belasting wel uit de renten gekweten zou kunnen worden, zonder het kapitaal aan te tasten, ontwikkelde zich langzamerhand de meening, dat men met een *persoonlijke* belasting, met een *belasting op het inkomen* te doen had. Het verloochenen van het stelsel nu, bracht tot groote moeielijkheden. Men vroeg: waarom niet het kapitaal in hypotheeken belast? Waarom niet het kapitaal op roerend onderpand? Waarom niet het kapitaal zonder onderpand in boekschuld of op bloote schuldbe- kenten is verstrekt? Waarom wél noodlijdende fondsen, die geen rente betaalden, en niet bijzondere rentelooze schulden? Men concludeerde eindelijk, dat *blijvende en vruchtgevende kapitaalplaatsing redelijkerwijs alleen voor belasting vatbaar was*. Deze beschouwingen maakten op 's Ministers voorganger een diepen indruk en het gevolg was eene verlating van het streng afgeperkt terrein, blijkende uit de volgende woorden van het Antwoord: „dat deze belasting, ofschoon naar den maatstaf van het kapitaal berekend, niets anders dan een gedeelte- lijke inkomstenbelasting was,” en uit de wijzigingen in het Wetsontwerp. Er had plaats gehad een geleidelijke evolutie van eene oorspronkelijk *zuiver reële belasting op de effecten tot een half reële half personeele belasting op het kapitaal*, ten deele slechts in verband met de daaruit genoten inkomsten. Vandaar dat de ondergetec- kende geaarzeld had dit „tweeslagtig stelsel” over te nemen; immers „een wet, vooral eene belastingwet van zooveel beteekenis als deze, moet op een zuiver, scherp geformuleerd, en consequent doorgevoerd beginsel berus- ten, of men loopt gevaar bij de toepassing op tal van onvoorziene bezwaren en tegenstrijdigheden te stuiten.”

Het beginsel nu, vanwaar de Minister was uitgegaan, beoogde een partieele inkomstenbelasting naar den maatstaf van de *werkelijk genoten inkomsten* uit alle kapitalen, die door ingezetenen zijn aangelegd anders dan in gebouwe of ongebouwde eigendommen of in ondernemingen van handel en nijverheid.

Ten slotte handhaafde de Minister zijne meening, dat bij den maatstaf „kapitaal” de schommelingen in de beursprijzen een gevaar opleverden voor de zekerheid der belasting en legde ten bewijze hiervan over twee bijlagen: de eene bevatte de *hoogste en laagste koersen der voornaamste* ter beurze van Amsterdam verhandelde *effecten* gedurende de jaren 1865 tot 1879 en de andere bevatte een *Overzicht van den invloed* eeniger groote *politieke gebeurtenissen op de Amsterdamsche beurs*, volgens de officieele wekelijksche prijscouranten, uitgegeven door het Bestuur der Registratie.

Den 8sten Juli werd een *Verslag* uitgebracht, waarbij een nader onderzoek noodig geoordeeld werd, daar de openbare beraadslaging niet genoegzaam voorbereid was, tengevolge van de aangebrachte wijzigingen.

Het *Verslag omtrent het nader in de Afdeelingen gehouden onderzoek* den 13^{den} Augustus 1880 vastgesteld, daalde tot in de kleinste bijzonderheden af, zonder nieuwe voorname principieele quaesties te behandelen; ik vestig dan ook alleen de aandacht op de in het *Verslag* voorkomende woorden: „dat het meerendeel der leden, ondanks het Antwoord, tegen het Ontwerp gestemd bleef.”

Den 24sten September van het volgende zittingsjaar 1880—1881, werd in de Tweede Kamer besloten tot het hervatten der werkzaamheden omtrent dit wetsontwerp; den 20sten was der Kamer bij brief een *Nota* op het laatste *Verslag* geworden van den Minister, vergezeld

van nog een *Nota van wijzigingen* van meer ondergeschikt belang.

In de Nota werden de talrijke bedenkingen van het Verslag omtrent het nader onderzoek, waarbij de leden zich schenen uitgesloofd te hebben alle mogelijke casusposities te verzinnen, meerendeels weerlegd; waar de Minister dit echter niet gedaan had, verwees hij de leden naar L. 10 D. de Legibus I. 3: „neque leges neque senatusconsulta ita scribi possunt ut omnes casus qui quandoque inciderint comprehendantur, sed sufficit ea quae plerumque accidunt, contineri.”

Nadat nog een 3^e Nota van Wijzigingen door de Kamer ontvangen was, waarbij met verval van de bepaling omtrent kassiers, bankiers enz., weder het inkomen uit effecten en schuldvorderingen, welke het bestanddeel uitmaakten van het bedrijfskapitaal van kooplieden, niet aan de belasting onderhevig werd verklaard; daarentegen, met afschaffing van het patentrecht voor naamlooze vennootschappen, de dividenden hieruit weder wèl belastbaar werden gemaakt, werd in de zitting van 14 October het voorstel van den Voorzitter om de beraadslaging over het wetsontwerp aan de orde te stellen, na de behandeling der Staatsbegrooting, in de Sectiën met 38 tegen 35 stemmen verworpen.

Eerst den 7^{den} Maart 1881 werd besloten de beraadslagingen op 15 Maart aan te vangen, in geval van verwerping van 2 motiën, door de H.H. VAN HOUTEN (die zijn motie later weder introk, waarna zij onmiddellijk door den Heer SCHIMMELPENNINCK VAN DER OYE werd overgenomen) en VAN ECK voorgesteld, die beide geen behandeling „vooralsnog” der Rentewet beoogden, om redenen van opportuniteit en politiek. Van de beraadslaging over beide motiën zij dan ook slechts aangestipt,

dat men voor het grootste gedeelte niet sprak over den inhoud der wet; slechts nu en dan in eene beoordeeling der mérites van het voorstel zelf trad, welke echter niet afzonderlijk vermeld behoefte te worden, aangezien men er later toch weer op terugkwam, zoodat, wat men gehoopt had, vereenvoudiging van het debat, niet door de voorafgaande behandeling der motiën verkregen werd. De Minister bestreed de motiën ten sterkste, verklaarde te staan of te vallen met de onmiddellijke behandeling der wet en eindigde aldus: „In onze financiëele omstandigheden van dit oogenblik en vooral bij hetgeen wij in de toekomst hebben te verwachten, zie ik dus geen motief om in een onbepaald uitstel van de behandeling der Rentewet te berusten. De Rentewet staat op zichzelf, is een afgesloten geheel, zij moet op en in zichzelf beoordeeld worden: is zij goed, neem ze aan, is zij niet goed, verwerp ze!”

De stemming over de motiën liep in het voordeel des Ministers af; beide motiën werden met eene meerderheid van ruim twintig stemmen verworpen. Onmiddellijk daarop namen de *Algemeene Beraadslagingen* een aanvang.

Het spreekt van zelf, dat ik een overzicht van de beraadslagingen over de Rentebelasting willende geven, herhaaldelijk zaken zou moeten vermelden, welke reeds bij de behandeling van vorige ontwerpen genoemd zijn; — doch wat na 10 of 20 jaren wel weer eens herhaald mag worden en zelfs moet worden in een Kamer, telkens grootendeels anders saamgesteld, bij de behandeling van een periodiek terugkomend onderwerp als dit, zou in mijn proefschrift, waar ik de verschillende pogingen achtereenvolgens naga, bij de behandeling van elk ontwerp nogmaals vermeld, tot eindelooze en nuttelooze herhaling leiden. Ik zal er dus naar streven slechts die

punten te vermelden, welke ik zooal niet nieuw, dan toch om het daglicht, waarin zij geplaatst zijn, der vermelding waardig vind.

Terloops zij er vooreerst melding van gemaakt, dat men breedvoerig stilstond bij de gevreesde belastingontduiking, waartoe de wet aanleiding zou geven, waardoor de belasting ontaarden zou in een „collecte van vrijwillige bijdragen!”

De zware druk op den middenstand, als gevolg der nieuwe belasting, hare impopulariteit, alsmede het feit, dat de grondbezitters van deze belasting vrij kwamen, waren zoovele bezwaren tegen de wet. Vooral het laatste bezwaar woog zwaar bij den Heer LOHMAN, die er uitvoerig bij stilstond.

De Heer RUTGERS, zooals wij weten uit de behandeling van het Ontwerp-BLUSSE een der meest overtuigende voorstanders van de meening, dat de grondbelasting eene werkelijke belasting is, dit onderwerp nu weder behandelende en den Heer LOHMAN antwoordende, noemde deze quaestie „vervelend, verlept, afgezaagd, en zóo dood en begraven en adellijk dat zij haast weerom zou komen.” iets wat dan ook werkelijk scheen plaats gehad te hebben; want de sinds lang gestorven theorie der vaste grondrente, scheen in den Heer LOHMAN weer op te leven; hij bestreed echter die theorie nogmaals, na haar nog eens „lachwekkend en telkens weer opgewarmd” genoemd te hebben.

Dat de Rentebelasting den weg zou kunnen bereiden voor eene algemeene inkomstenbelasting, was voor velen een reden, hoe weinig aantrekkelijks het voorstel op zich zelf ook bood, om het aan te nemen; voor anderen was het echter juist daarom een grond om het te verwerpen. Velen waren echter tegen de Wet gestemd om de weife-

ling op hoofdpunten, waarvan de Minister blijk gaf; zoo was het handelskapitaal, tijdelijk in effecten belegd, in het oorspronkelijk Ontwerp vrij van belasting geweest; bij nadere wijziging werd deze tijdelijke belegging echter opgenomen als belastbaar object in het Ontwerp; toen waren de Heeren GLEICHMAN en DE BRUYN KOPS gekomen met hunne amendementen, (waarbij voorgesteld werd het bedrijfskapitaal van Kooplieden vrij te stellen) en onmiddellijk had de Minister weer een zwenking gemaakt en het Ontwerp weer in dien zin gewijzigd. Dat gaf geen blijk, zooals de Heer DE BRUYN opmerkte, van een vaste ernstige overtuiging, waar de Minister tot drie malen toe van stelsel veranderd was in deze zaak, terwijl het millioenen betrof. Deze Spreker vond er zelf aanleiding in, om een voorstel te doen deze en alle andere amendementen naar de Afdeelingen te verzenden tot onderzoek, welk voorstel echter met 34 tegen 29 stemmen verworpen werd.

Tegen den *eed* had men natuurlijk de gewone bezwaren en hij vormde voor velen weder een voornaam bezwaar tegen de aanneming der belasting; zoo voor den Heer LAMBRECHTS, die er de aandacht op vestigde, dat de eed voor sommigen eene verklaring op eer was; doch dan ook eene verklaring op eer van een ieder geveerd moest worden; „maar dan zou de belasting niet genoeg uithalen,” had men gezegd, was het dan echter billijk, meende die Spreker, was het eerlijk, was het rechtvaardig, dat men aan een bepaalde categorie van ingezetenen een wapen ontleende om diezelfde klasse van personen te treffen met uitsluiting van andere klassen? Dat men den Godsdienst inriep en als werktuig gebruikte om een bepaald aantal ingezetenen te exploiteeren?

Dikwerf werden ook door de tegenstanders, in de

debatten theorie en praktijk als twee onvereinigbare zaken voorgesteld, waar men wetenschappelijk de leemte in ons belastingstelsel getracht had aan te toonen. De wetenschap had het dan ook soms zwaar te verduren, zóó, waar b.v. de Heer VAN DER HOOP VAN SLOCHTEREN sprak van het „fanatisme der wetenschap” en zeide „meer te hechten aan één vingerhoed praktijk, dan aan een occaan van wetenschap, vooral dààr, waar het belastingzaken en staathuishoudkunde gold” en, omdat de kooplieden geheel vrijgelaten werden, deze vrijstelling noemde „een caricatuur op het vrijhandelstelsel”.

Geen wonder, dat de Heer GLEICHMAN, die in zijn Ontwerp het kapitaal als maatstaf had aangenomen, den door den Heer VISSERING voorgestelden maatstaf van de gedurende een jaar genoten inkomsten, bestreed. Deze Spreker wees er op, hoe moeielijk het was het inkomen te bepalen, vooral bij een partieele inkomstenbelasting, als men slechts geliefde te denken aan de gebrekkige boekhouding van den burger; men zou vrij nauwkeurig weten op te geven wat men bezat, niet precies welk inkomen men gehad had. De inrichting der belasting was dus niet rationeel; de kapitaalwaarde toch werd bepaald door de beurswaarde, welke wederom maatstaf was van de rentabiliteit van het in effecten aangelegd kapitaal; deze werd althans niet juister bepaald door de vraag of zeker fonds over één jaar al dan niet rente had uitbetaald. Ook de Heeren RUTGERS en W. II. DE BEAUFORT achtten het stelsel GLEICHMAN beter, de laatste ook vooral daarom, omdat het van het grootste belang was, de vragen zoo uitnemend en zoo gemakkelijk mogelijk door den belastingschuldige te doen invullen; immers voor allen was het invullen van een belastingbiljet geen aangename bezigheid en voor velen zelfs onaangenamer dan

het betalen der belasting. Toch verklaarden deze drie invloedrijke liberalen voor het Wetsontwerp te zullen stemmen, hetgeen bij den Heer CORVER HOOFD bevreemding wekte, daar „de wijze, waarop de Heeren RUTGERS, GLEICHMAN EN DE BEAUFORT het wetsontwerp verdedigd hadden, veel had van een scherpe bestrijding”. Trouwens het was waar; men had te voren reeds een gevestigde opinie, in welken zin men zijne stem uit zou brengen, vóór of tegen het ontwerp en het waren de Heeren WINTGENS en LOHMAN, die op dit punt de aandacht vestigden. De Heer WINTGENS zeide, dat de drie verdedigers klachten en bezwaren hadden in de ruimste mate, maar „desalniettemin en evenwel nogthans” zich ten slotte met dit Wetsontwerp zouden vereenigen; die Spreker herinnerde hem aan een Belgisch afgevaardigde van vóór 1830, die van zijn Noord-Nederlandsche collega's sprekende, hen met „nos collègues—les Nogtans” betitelde; dat ras was nog niet uitgestorven; het bleek uit de beraadslaging: velen waren in beginsel vóór een rentebelasting, maar zouden *nogtans* om verschillende, zeer uiteenloopende en zeer zeker niet samenhangende redenen tegen het Wetsontwerp stemmen; velen daarentegen keurden dit Wetsontwerp in vele opzichten af, maar zouden, om de onrechtvaardigheid van het onbelaste roerend vermogen te doen ophouden, *nogtans* voor stemmen. De Heer LOHMAN merkte op, dat tegen een „neiging om voor te stemmen” niet te argumenteeren viel, maar dat die neiging slechts was uit te leggen als een gevolg van vrees, dat het Ministerie zou heengaan en dat er dientengevolge anarchie zou ontstaan in het land; want dit Ministerie was het laatste, dat de liberale partij te verslijten had en de andere partijen waren niet in staat te regeeren.

De Minister verdedigde het Ontwerp in een breedvoe-

rige rede; hij ving aan met te wijzen op het kolossale verschil van gevoelen, dat uit de algemeene beraadslagingen bleek, waar de meest uiteenloopende meeningen verdedigers hadden gevonden en op zekere onbestemdheid van richting, waarheen men wilde, met eene aanhaling van een paar regels uit Floris V van Hooft:

„Een ieder stuurt zijns weeghs
En niemant weet waarheen!”

Achtereenvolgens behandelde de Heer VISSERING de volgende punten: 1°. of bij de noodzakelijkheid eener nieuwe belasting, deze een rentebelasting moest wezen of eene andere; en in het laatste geval; 2°. of het dan eene indirecte belasting moest zijn, 3°. een algemeene inkomstenbelasting, 4°. of eene belasting op het vermogen, om niet te zeggen kapitaal.

Een geschikte indirecte belasting, die minder druk zou veroorzaken bij gelijke opbrengst, kende de Minister niet; de mindere man zou dan in ieder geval te veel moeten dragen. Een algemeene inkomstenbelasting scheen op onoverkomelijke bezwaren te stuiten; tegen een kapitaalbelasting bestonden overwegende bezwaren immers: *a.* was het een effectenbelasting, dan was de belasting slechts bij fictie een belasting op het inkomen; *b.* was het niet rationeel iemand over het volle jaar te laten betalen over een deel van zijn vermogen, dat hij op één dag bezat; *c.* waren noodlijdende effecten geen bron van inkomen maar koopwaar, waarmede men speculeerde. Een rentebelasting vulde daarentegen in waarheid ons stelsel aan en deed een onbillijkheid ophouden, waartegen vele jaren protest was aangeteekend. Van impopulariteit der nieuwe belasting, meer dan van elke andere nieuwe belasting te verwachten zou zijn, was den Minister ook

niets gebleken, immers waar waren de protest-adressen aan Kamer en Minister, die er toch de uiting van zouden zijn geweest?

Na de gewone replieken, ving de artikelsgewijze behandeling aan. Art. 1 werd na langdurige beraadslagingen aangenomen met 52 tegen 30 stemmen, nadat een amendement-VAN HOUTEN, dat ten doel had de kapitaalswaarde als maatstaf van belasting te nemen, verworpen was met 44 tegen 37 stemmen. Bij art. 2 (de belastingsubjecten) had een vrij verward debat plaats over de volgorde, waarin de artikelen behandeld behoorden te worden; een gevolg van de vele amendementen op bijna alle artikelen voorgesteld, die het soms raadzaam deden schijnen, artikelen, waarin beginselen stonden uitgedrukt, te behandelen vóór die, waarin slechts eene toepassing van dat beginsel vermeld stond; zoo was op één der laatste artikelen door den Heer DE BRUIJN KOPS een amendement voorgesteld, waarbij de gansche patent-belasting met de invoering der wet zou worden afgeschaft; geen wonder, dat zulk eene bepaling van grooten invloed moest zijn op vele bepalingen der aanhangige wet. De Voorzitter, de Heer MIRANDOLLE, bleef echter standvastig en week niet af van de regelmatige behandeling. Art. 2 werd dan ook aangenomen echter belangrijk geëmendeerd door den Heer VAN DELDEN, zoodat van de eveneens belastingplichtige zedelijke lichamen, patentplichtige naamlooze vennootschappen werden uitgezonderd.

Art. 3 (wat onder inkomen te verstaan was) werd vervolgens aangenomen. Art. 4 (belasting slechts over 5 pct. van de rente op bodemerij en banken van leening, met vrijstelling van het meerdere) gaf den Heer VAN HOUTEN aanleiding tot een amendement, waarbij *in ieder geval* rekening zou gehouden worden met *aflossing* en

assurantiepremie, door alle renten van meer dan 5 pct. voor de belasting tot dat cijfer terug te brengen; dit amendement werd echter verworpen en daarna het artikel aangenomen. Na langdurig debat over art. 5 werd de stemming er over uitgesteld tot art. 11 (beide artikelen regelden de vrijstellingen). Art. 6 was een belangrijk artikel; hierin werd het belastbaar inkomen bepaald, ergo de bestanddeelen genoemd, waarmede het inkomen voor de belastbaarheid mocht verminderd worden (nl. met inkomen uit effecten en schuldvorderingen, bestanddeel zijnde van het bedrijfskapitaal van kooplieden [volgens art. 2 van het Wetboek van Kooph.] met verschuldigde renten voor geleende geldsommen, echter uitsluitend at te trekken van de renten van daarvoor in pand gegeven effecten enz.) Op dit artikel werd een amendement aangenomen, ingediend door de Heeren BLUSSÉ, DE MEYIER, BORGESIUS, PATIJN en SICKESZ, waardoor de geheele vrijheid voor kooplieden voor hun tijdelijk in effecten belegd bedrijfskapitaal zou komen te vervallen. Hoewel de Minister er zich ernstig tegen verzet had, kan men in de gevolgde aanneming van dit amendement toch geen reden zien voor ontmoediging van den Minister; immers zelf had hij ten opzichte van deze quaestie tot driemaal toe een verschillend gevoelen aangehangen. Zwaarder was de nederlaag te achten, geleden na de bestrijding van een amendement A. VAN DEDEM, ook op art. 6, waarbij het inkomen uit effecten en schuldvorderingen zou verminderd worden met het bedrag der rente van schuldvorderingen ten laste van hem, die het inkomen genoot; immers een voornaam beginsel, de *af trek van alle schulden*, werd hierbij ingevoerd, dat de Minister verklaard had, niet in het stelsel der wet te passen. Het amendement werd niettemin aangenomen en vervolgens het aldus ge-

wijzigd artikel. Artikel 7 behelsde, dat ieder, die in December des jaars in ons land woonde, belastingplichtig zou zijn, voor het inkomen, dat jaar genoten. De Heer BERGSMA had gevraagd of iemand, die 11 maanden in het land woonde tot den 1sten December, niets en omgekeerd iemand, die eerst na 1 December zich vestigde, over het geheele jaar verplicht zou zijn te betalen. De Minister had hierop bevestigend geantwoord. Daarop stelde de Heer BERGSMA een amendement voor, om het beginsel van belastingplicht „naar tijdsgelang”, zooals bij personeele-, patent- en gemeentebelastingen in te voeren. De Minister bestreed ook dit amendement, als niet passende in het stelsel der wet; desniettegenstaande werd het aangenomen en daarna het aldus gewijzigde artikel. Vervolgens werd ook dienzelfden dag nog art. 8 aangenomen. Den volgenden dag evenwel, den 6^{den} April, nadat de Kamer drie weken aan de behandeling van het Wetsontwerp gewijd had, nam de Heer VISSERING het woord en deelde mede, dat de beslissingen den vorigen dag door de Kamer genomen met betrekking tot de artikelen 6 en 7 van het wetsontwerp onvermijdelijk een grooten invloed moesten uitoefenen op de werking der wet, zoo die tot stand mocht komen, en al dadelijk eene omwerking vorderden van verschillende bepalingen. De Minister vond zich daarom verplicht de gevolgen der beslissingen van de Kamer in ernstige overweging te nemen en na te gaan, of en op welke wijze daarin zou kunnen worden voorzien en verzocht om die reden de beraadslaging te schorsen. Dienovereenkomstig werd besloten.

Aldus bleef ook deze poging van den Minister VISSERING zonder resultaat; want door de spoedig daarop in Juni gevolgde aftreding des Ministers om persoonlijke redenen, en door de intrekking van het Wetsontwerp door zijnen

opvolger, werd voor de zooveelste maal het tot stand komen eener regeling, die het vorderen van grootere bijdragen aan de schatkist van de meer gegoeden ten doel had, verijdeld. Slechts één mager resultaat van de behandeling van dit Wetsontwerp, dat trouwens ook van vorige Wetsontwerpen geldt, kan m. i. vermeld worden; het ligt opgesloten in de woorden van den Heer VAN HOUTEN, toen hij trachtte aan te toonen bij de Algemeene Beraadslagingen, dat het 2de Ontwerp-GLEICHMAN de vrucht was eener langzaam gevormde communis opinio en dat de fout van den Heer VISSERING was, dat hij een schrede zijdwaarts had gedaan, door een ander ontwerp op een anderen grondslag aan te bieden: „Het is een van de groote voordeelen van een constitutioneel en parlementair gouvernement, dat er eene oneindige discussie voorafgaat, eer een denkbeeld rijp is voor beslissing en in de wetgeving kan worden opgenomen. Wanneer men de wetgeving gedurende ettelijke jaren nagaat, dan komen hier de wetten als Minerva uit Jupiters hoofd, niet kant en klaar uit het brein van één enkel persoon. Idcën worden geuit, besproken. Het eene idee groeit, het andere gaat voorbij. Er heeft schifting plaats tusschen hetgeen goed, practisch en onpractisch is. Langzamerhand vormt zich uit die dagelijksche veelzijdige discussie, toegelicht door mannen met allerlei ervaring achter zich, door mannen in allerlei levensomstandigheden geplaatst, eene soort van communis opinio omtrent hetgeen gevolgd en gedaan moet worden, wanneer een zeker onderwerp het onderwerp van wetgeving zijn zal.”

Immers al heerscht er gedurende de geheele behandeling van dit Wetsontwerp soms groot verschil van meening en inzichten, en al zou het moeielijk vallen uit de gewisselde denkbeelden een bepaalde conclusie te trekken,

in welke richting men zich te bewegen had, ook de grondige behandeling van het onderwerp — en een ieder, die met de behandeling kennis maakt, zal dit moeten erkennen — de grondige behandeling heeft voorzeker hare vruchten gedragen door langzamerhand onzuivere begrippen omtrent de werking van ons belastingstelsel en de aan te brengen verbeteringen te doen verdwijnen.

Zou ik, gesteld eene belasting op het kapitaal in portefeuille ware het eenig bruikbare middel geweest om tot eene rechtvaardige uitbreiding der directe belasting te komen, hebben moeten kiezen tusschen het Ontwerp-GLEICHMAN en het Ontwerp-VISSERING, ik zou aan het eerste zeker de voorkeur geschonken hebben. Te jammeren blijft het dan ook, dat de ministriele crisis in 1879 de behandeling van dat Ontwerp verijdeld heeft; wij waren anders wellicht ruim tien jaar vroeger in het bezit eener billijke nieuwe directe belasting geweest.

Het Ontwerp-GLEICHMAN was een effecten-belasting, uitgedijd na de wijziging tot een rentebelasting, met verandering van het reëel in een personeel karakter, welke wijziging haar zonder twijfel aannemelijker maakte. Door als maatstaf de kapitaalswaarde te nemen, won dit Ontwerp het verre in eenvoudigheid van dat, waarvoor het plaats moest maken. Ware het tot wet verheven, Nederland zou een nieuwe directe belasting gekregen hebben, die voor een groot deel een einde zou gemaakt hebben aan de oude grieven tegen ons samenstelsel van belastingen en tegen het voorrecht der meergegoeden, maar tevens ook beantwoord zou hebben in hoofdzaak aan de eischen, welke ik als de juiste meende te mogen voorstaan in de eerste afdeeling; en op die punten, waar dit nog niet het geval was, waren gemakkelijk in latere jaren wijzigingen in dien zin aan te brengen geweest.

Het Ontwerp-VISSERING daarentegen voldeed in dit opzicht minder; het was een partieele personeele inkomstenbelasting, echter naar een zeer ongeschikten maatstaf: de genoten inkomsten gedurende een jaar. De bedoeling daarbij, dit Ontwerp nauw te doen aansluiten aan een eerlang te ontwerpen bedrijfsbelasting, maakte vele bepalingen en uitzonderingen noodzakelijk, die slechts onduidelijkheid ten gevolge hadden. Voorts de groote angstvalligheid om in verband met het patentrecht dubbele belasting te voorkomen, maakte een gecompliceerd stelsel van bepalingen noodig, die herhaaldelijk weder bij Nota's van Wijzigingen veranderd werden, hetgeen op dat punt zwakheid van beginselen bij den Minister scheen te verraden, de Kamer min of meer ongeduldig maakte en tot veel geharrewar van elkaar nauw rakende en soms weinig van elkaar verschillende amendementen aanleiding gaf.

Bij beide Ontwerpen was het, wel is waar, mogelijk geweest, de inkomsten uit den grond ook dadelijk of later in de heffing te begrijpen en zonder regeling van de grondbelasting hadden beide soorten van belasting onbillijkheden in het leven geroepen; maar het komt mij voor, dat dit bij het Ontwerp-GLEICHMAN met minder moeielijkheid had kunnen geschieden, evenals de tot standkoming van een nieuwe bedrijfsbelasting in aansluiting met die wet, omdat zij meer op haar zelve stond, gemakkelijker had kunnen tot stand komen. Onzeker is het; of de Rentebelasting, had de Heer VISSERING haar in nadere overweging genomen, aangenomen zou zijn geworden; ook onzeker, in hoeverre zij dan nog zou zijn geamendeerd, maar ik geloof, dat, ware dit geschied, die aanneming dan meer het gevolg zou zijn geweest van eene zucht, eensdeels om de onrechtvaardigheid te doen ophouden van het onbelast roerend vermogen,

anderdeels om eindelijk van deze quaestie verlost te raken, meer, dan van de mérites van de wet zelve.

Het doel zou wel eenigszins hier het middel geheiligd hebben!

§ 7. *Ontwerp van Wet tot Heffing eener directe belasting naar de inkomsten ingediend 9 October 1883.*

Daar voor het jaar 1884 door de Regeering weder een aanzienlijk tekort begroot was, en de voorstellen der Regeering tot tijdelijke versterking der middelen weinig bijval vonden bij natie en vertegenwoordiging, sloegen de Heeren VAN DELDEN, GLEICHMAN, DE JONG, VAN DER LINDEN EN DE RUITER ZIJLKER, meenende dat versterking der middelen slechts in éene richting gezocht moest worden, naast de Regeering mede de hand aan den ploeg en dienden op bovengenoemden datum bij de 2e Kamer, met een geleidenden brief aan den voorzitter, een Wetsontwerp in tot buitengewone versterking van 's Rijks middelen voor het jaar 1884. Daar deze wet echter bloot als een noodwet en haar werking slechts voor den tijd van één jaar bedoeld werd, behoef ik niet lang bij haar stil te staan; evenwel was vermelding noodig en om haren inhoud en omdat, ware dit voorstel eenmaal tot wet verheven geworden, het niet onmogelijk zou zijn geweest, dat deze dan, zij het ook belangrijk gewijzigd, eene blijvende plaats in ons systeem van belastingen ware blijven bekleeden.

De considerans gaf blijk van de bescheidenheid der voorstellers, die hun voorstel blijkbaar niet als iets anders wilden beschouwd zien dan als een tijdelijke noodwet, te oordeelen naar de woorden: „in afwachting van eene nadere regeling van 's Rijks belastingen.

Art. 1 luidde: „Er wordt over het jaar 1884 van de ingezetenen des Rijks eene directe belasting geheven naar den maatstaf van de inkomsten:

a. uit hun vermogen;

b. uit lijfrenten, pensioenen, wachtgeld, vruchtgebruik en andere doorlopende of tijdelijke uitkeeringen en uit salarissen, traktementen en belooningen voor diensten, ambten, bedieningen en betrekkingen, niet aan het recht van patent onderworpen.

Onder vermogen wordt verstaan, de gezamenlijke waarde der onroerende en roerende bezittingen op 31 December 1883 na aftrek der schulden. Het vermogen wordt geacht inkomen af te werpen tot een bedrag van drie en een half ten honderd. Onder de overige hierboven vermelde inkomsten worden verstaan die, welke over het jaar 1883 zijn ontvangen.”

De belasting zou bedragen $1\frac{1}{2}\%$ van het inkomen uit vermogen en $\frac{3}{4}\%$ pCt. van andere inkomsten. Beneden f 800 inkomen zou men vrij zijn niet alleen, maar men zou ook slechts belastingplichtig zijn voor het gezamenlijk bedrag der inkomsten, nadat daarvan, met inachtneming der verhouding, waarin de bestanddeelen van iemands inkomsten tot elkaar stonden, de som van f 800 was afgetrokken. Na 1 April 1884 zou men op aangiftebiljetten moeten opgeven: *a.* het bedrag van zijn vermogen op 31 December 1883, *b.* het bedrag zijner andere getrokken inkomsten. De beoordeeling der aangifte zou worden opgedragen aan het College van Zetters en den Controleur der Directe Belastingen. Dat College en de Controleur zouden bevoegd zijn iederen aangever op te roepen tot het nader toelichten zijner aangifte. Verschenen, zou den opgeroepene mededeeling gedaan worden van den twijfel omtrent de juistheid der aangifte en van de

gronden, waarop deze steunde; de aangever zou daarbij in de gelegenheid gesteld worden zijne aangifte te wijzigen; handhaafde hij evenwel zijne oorspronkelijke aangifte, dan was hij verplicht een *verklaring* (N.B. geen *eed*) af te leggen naar een formulier, als in vorige Ontwerpen ongeveer. Verder was het Voorstel op andere punten ingericht in hoofdzaak als in vorige Ontwerpen; zoo was o. a. geheimhouding verplichtend voor Zetters, ambtenaren enz.

Een zeer korte Memorie van Toelichting begeleidde het Voorstel. Hierin werd op het vermoedelijk tekort in '84 gewezen, op het onaannemelijke voor verreweg het grootste deel der voorstellen des Ministers GROBBÉE tot tijdelijke versterking der middelen, met uitzondering van een voorgestelde verhooging op het gedistilleerd. De voorstellers achtten het wenschelijk een stap te doen in de richting, die een deugdelijke hervorming der belastingen kon voorbereiden.

Het *einddoel* moest zijn een Rijksinkomstenbelasting met verwerking daarin van het recht van patent. Opmerking verdient voorts de motiveering, waarom de inkomsten van den grond ook in de nieuwe belasting betrokken werden: „uit de omstandigheid dat de ondergeteekenden ditmaal óók de inkomsten uit onroerende goederen willen treffen, moet niet worden afgeleid, dat naar hunne meening die inkomsten in een definitieve inkomstenbelasting zouden moeten worden begrepen. Hetgeen in 1872 met het Voorstel tot invoering van een inkomstenbelasting is voorgevallen, en de herziening van de belastbare opbrengst der ongebouwde eigendommen, die daarvan grootendeels het gevolg was, maken het veeleer naar hun inzien wenschelijk, de grondbelasting hier te lande te beschouwen en te behandelen als eene belasting *sui generis*, afzonderlijk te regelen, indien men geen gevaar wil loopen

haar bij een algemeene regeling telkens als een struikelblok op zijn weg te ontmoeten." De voorstellers namen niet de *zuivere inkomsten* tot maatstaf, daar deze eene uitvoerige en tegelijk voor ieder bevattelijke omschrijving in de Wet zouden eischen, waarover een strijd zou kunnen losbarsten, die het doel ernstig in gevaar bracht: „dat blijve dus, terwijl de tijd dringt, tot later behouden." De grondslag was billijk en duidelijk; onder vermogen waren huisraad, have, voorwerpen van kunst en weelde begrepen; men had daarom als rentestandaard een matig bedrag aangenomen en in plaats van vier, $3\frac{1}{2}$. Van de inkomsten sub *b* zou $\frac{3}{4}$ pct. betaald worden; immers „geldbelegging en de rente daarvan getrokken, is zekerder teeken van welgesteldheid dan bedrijfssoefening of ambtsbediening.

Wie uit eigen kapitaal-revenuën trekt, is sterker dan hij, die tot hetzelfde bedrag een traktement of pensioen geniet." *f* 800 werd vrij onontbeerlijk geacht voor de noodzakelijkste levensbehoefte „maar dan brengt de billijkheid ook mede, dat gelijk bedrag worde afgetrokken voor ieder belastingplichtige." Overigens kwamen de bepalingen, behoudens enkele wijzigingen, die uit den aard der zaak voortvloeien, overeen met de bepalingen van het Ontwerp tot heffing eener Effectenbelasting (1879) met éene belangrijke afwijking: „de voorstellers wenschten in den toestand, waarin zich het vraagstuk van den eed bevond, geen nieuwen eed van den belastingschuldige te vorderen."

Een *Voorloopig Verslag* werd den 13^{den} November door de Rapporteurs GOEMAN BORGESIUS, CORVER HOOF, RUTGERS VAN ROZENBURG, MEES, en VAN HOUTEN vastgesteld.

Verschillende bezwaren van politieken aard werden in het Verslag geuit, welke aanleiding gaven tot den vol-

genden uitval van voorstanders van het voorstel: „Wilde men ook dit voorstel onder talloze excepties en casusposities begraven, zoo zou men daarmee niet veel moeite hebben; elk belastingvoorstel leende zich daartoe gereedelijk; moest vooraf in alle mogelijke gevallen voorzien worden, zoo kwam wel nimmer eenige belastingwet tot stand”. Natuurlijk werd dan ook, nu er een inkomstenbelasting werd voorgesteld, thans de voorkeur gegeven aan eene belasting op het roerend vermogen en den onderteekenaars VAN DELDEN en GLEICIMAN inconsequentie verweten; den eerste om zijn amendement in 1871, den laatste eenerzijds om zijn Voorstel tot invoering eener Effectenbelasting in '79, anderzijds omdat hij zelf eens afdoende wederlegd had (bij de verdediging n.l. van het Voorstel tot herziening der belastbare opbrengst van de ongebouwde eigendommen) dat de grondbelasting zou zijn grondrente. Ambtelijke aanslag met recht van hooger beroep achtte men verder ook beter dan deze wijze van aangifte, waarbij alle middelen van contrôle ontbraken en de belasting derhalve er eene zou worden op de eerlijkheid en de loyauteit.

In de *Memorie van Antwoord*, den 16^{den} December door de Kamer ontvangen, wordt het doel van de voorstellers nader omschreven:

„Het voorstel beoogt niets anders dan het zegt: buitengewone versterking van 's Rijks middelen voor 1884 door een tijdelijken maatregel, die een deugdlijke hervorming der belastingen niet belemmert, wel voorbereidt en het terrein verkent; geen zet op het politieke schaakbord”.

Ten opzichte van het vragen thans om een roerend vermogenbelasting zeggen de voorstellers: „Het verwonderde de ondergeteekenden niet den wensch te vernemen, dat zij zich tot het voorstellen van een zoodanige

belasting hadden bepaald. De ondervinding leert, dat oogenschijnlijk bijna altijd eene meerderheid zou te vinden zijn voor *die* belasting, welke op het oogenblik, waarop men zich heeft uit te spreken, nu juist *niet* aan de orde en *niet* voorgesteld is". Voorts verdedigen zich de voorstellers, ten opzichte n.l. van de heffing ook van de inkomsten van den bodem aldus: deze worden *nu nog* in de inkomstenbelasting begrepen, omdat de grondbelasting der ongebouwde eigendommen, nadat zij gedurende 50 jaren naar onveranderde schatting geheven is, zeker in vele gevallen *werkt* als grondrente, al is zij naar haren aard en oorsprong belasting door de overheid opgelegd, die haar telkens kan wijzigen. Zoolang de grondbelasting niet opnieuw afzonderlijk geregeld is, is het niet onbillijk bij een voorafgaande tijdelijke heffing eener inkomstenbelasting de inkomsten van den grond daar nog voorloopig onder te begrijpen. Hetzelfde geldt voor de gebouwde eigendommen voor welke alleen nog maar een andere omslag plaats gehad had, maar nog geen verhooging.

Het Antwoord was vergezeld van een *Gewijzigd Ontwerp*; hierin werd de vrijstelling van *f* 800 op *f* 700 gebracht en deze waren dan eerst voor grooter of kleiner deel af te trekken van de inkomsten sub. a. als de inkomsten sub. b. minder dan *f* 700 bedroegen en dus de *f* 700 niet voor hun geheel van deze laatste soort van inkomsten konden afgetrokken worden; de aftrek in verhouding waarin de bestanddeelen der inkomsten (sub *a* en sub *b*) tot elkaar stonden, verviel daardoor.

In de wijze van aangifte was thans ook wijziging aangebracht; er werd nu voorgesteld tweeërlei aangifte, de aangifte, zooals die in het oorspronkelijk Ontwerp was voorgesteld; of wel men zou afzonderlijk mogen verklaren,

welke bedragen men wegens inkomsten uit vermogen, en welke wegens andere inkomsten men, naar zijne overtuiging, meende hoogstens schuldig te zijn voor de belasting.

Den 18^{den} December werd het Verslag door de Rapporteurs vastgesteld en het voorstel van Wet genoegzaam voorbereid verklaard voor de openbare beraadslaging. Deze had evenwel niet plaats, want de Minister van Financiën, de Heer GROBBÉE, aangespoord door het initiatief der Kamer, had middelerwijl zelf een Wetsontwerp ingediend, dat het andere op den achtergrond schoof en niet in behandeling deed komen.

§ 8. *Ontwerp van Wet tot Heffing eener Klassenbelasting*, ingediend 26 Februari 1884.

Eigenlijk bestond het voorstel van den Heer GROBBÉE uit vier Ontwerpen van Wet, n. l.: 1°. het bovengenoemde; 2°. een Ontwerp voorstellende het bedrag der klassenbelasting voor het jaar 1885; 3°. een Ontwerp tot vermeerdering van het aantal leden der Colleges van Zetters; 4°. een Ontwerp tot opheffing van het patentrecht met uitzondering van dat verschuldigd door de naamlooze vennootschappen. De overweging van Ontwerp I deelde slechts mede, dat versterking van 's Rijks middelen noodig was. Art. 1 luidde: „Er wordt van de ingezetenen des Rijks onder den naam van „klassenbelasting” eene directe belasting gcheven.”

Ingezetenen waren zij, die hier 1 Januari woonden of zich gedurende het jaar vestigden. Grondslag der belasting was: het jaarlijksch zuiver inkomen, bepaald naar dat van het vorige jaar, met inachtneming van alle

omstandigheden, die daarin gedurende het jaar der heffing wijziging konden brengen en tijdens de aanslagregeling bekend waren; in andere gevallen het vermoedelijk zuiver inkomen. Onder „zuiver inkomen” werd verstaan, al hetgeen genoten werd in geld, in vruchten of door eigen gebruik uit:

- a. onroerende goederen;
- b. roerende goederen;
- c. arbeid, beroepen, bedrijven of ondernemingen van welken aard ook;
- d. ambten, bedieningen, betrekkingen, wachtgeld, pensioenen, lijfrenten of andere periodieke uitkeeringen;
- e. elken anderen hoofde voor het leven of tijdelijk, onverschillig op welke wijze, krachtens welk recht en onder welke benaming; — alles onder aftrek van de kosten, die gewoonlijk als lasten van de vruchten worden aangemerkt, waaronder ook kosten voor verzekering en behoud. Het gezamenlijk inkomen zou worden verminderd met renten van schulden en met periodieke uitkeeringen, waartoe men krachtens titel of wet verplicht was. Het beginsel van belasting „naar tijdsgelang” (belasting naar het aantal maanden) was ook in het voorstel opgenomen. De in eene tabel aangegeven 26 klassen varieerden tusschen f 600 en f 90.000 inkomen; voor elke f 1000 boven f 90.000 bestonden daarenboven nog hogere klassen. Het „belastbaar inkomen” werd bepaald door het laagste cijfer in elke klasse, zoodat men bijv. in de eerste klasse, die inkomsten van f 600 tot f 800 bevatte, belastingplichtig was over f 600; daarenboven werd dat laagste cijfer in deze klasse nog verminderd met 70 pct. (zoodat het belastbaar inkomen werd f 180, in de 2de klasse met 60 pct.; in de 3de met 50 pct.; in de 4de met 40 pct.; in de 5de met 30 pct.; in de 6de met 20 pct.; in

de 7de (f 2500—f 3000) met 10 pct.; een stelsel van *degressie* dus.

Van het „zuiver inkomen,” beneden f 600, werd geen „belastbaar inkomen” bepaald. Aangiftenbiljetten zouden bezorgd worden bij een ieder, die vermoed werd belastingschuldig te zijn; deze biljetten waren ingericht naar een in de wet opgenomen model; de aangever mocht op het biljet of bij brief die inlichtingen geven, welke hij voor de toepassing der bepalingen van de wet zou wenschen te geven. Na ontvangst der aangiftenbiljetten zou de Ontvanger, die eene lijst te houden had van alle namen, hoedanigheden, beroepen en woonplaatsen van personen, aan wie biljetten waren uitgereikt, of de Controleur de lijst en de aangiften zoo spoedig mogelijk in eene vergadering van het College van Zetters in behandeling brengen. Dit en de Rijksambtenaar zouden vervolgens de ingezetenen in eene klasse rangschikken terwijl, bij verschil tusschen hen, de Provinciale Inspecteur zou beslissen. Het percentsgewijze bedrag der belasting zou jaarlijks bij afzonderlijke wet (als bij Ontwerp II) worden vastgesteld. De met den aanslag bezwaarden zouden 3 maanden tijd hebben na de afkondiging van het kohier om nieuwe regeling of vernietiging van den aanslag te vragen bij het College van Zetters en den ambtenaar; de betrokken Rijksambtenaar zou daarbij den bezwaarde verzoeken, schriftelijk of mondeling in de vergadering aan te toonen, dat hij onjuist geklasseerd was. Gaf hij geen gevolg aan deze uitnoodiging, zoo bleef de aanslag behouden; anders kon hij in eene andere klasse gerangschikt worden. Bezwaarden met den naderen aanslag hadden vervolgens 30 dagen tijd voor een beroep op Gedeputeerde Staten. f 25 boete werd bedreigd voor hem, die niet tijdig aangaf of de vragen op het biljet

onjuist of onvolledig beantwoordde; deze vragen waren op het aangiftebiljet 9 in getal en betroffen naam, beroep, vrouw, curandus of pupil, huisgenooten met eigen inkomen, commensaals enz.; na die 9 vragen stond het den belastingschuldige vrij, *met* of *zonder* aanwijzing der klasse, waarin men wenschte gerangschikt te worden, die inlichtingen te geven, welke voor een juiste rangschikking wenschelijk voorkwamen. Voorts waren de Ontvangers der Registratie en Successie verplicht aan de Rijksambtenaren inlichtingen te geven omtrent het inkomen uit hun archief blijkende; zoo ook de Gemeentebesturen omtrent de kohieren der plaatselijke belastingen naar het inkomen. Verder zouden de kohieren openbaar en ter inzage zijn op de secretariën der Gemeenten.

De *Memorie van Toelichting* hield in hoofdzaak het volgende in. Het jaarlijks afwisselend percentage zou leiden tot bedachtzame zuinigheid, die op hare beurt vermindering van het percentage dezer belasting zou ten gevolge hebben; hierin lag tegelijk een prikkel tot verhoogde belangstelling in de publieke zaak. De belasting omvatte *alle* inkomsten, omdat uitzondering van enkele bestanddeelen van het inkomen, van de belastingschuldigen eene moeilijke splitsing vorderen en de contrôle dientengevolge verzwakken, zoo niet illusoir maken zou. Afschaffing van het patentrecht werd tegelijk voorgesteld, omdat dit eene heffing was naar de vermoedelijke of werkelijke inkomsten uit nijverheidsondernemingen, beroepen enz.; en in menig geval niet op den consument te verhalen was, wegens de buitenlandsche concurrentie. Na de voltooiing van de herziening der belastbare opbrengst van het onroerend goed, moest het massaal bedrag der grondbelasting slechts verhoogd worden ingeval van gelijktijdige evenredige vermindering van het mutatie-

recht; deze zakelijke last, sedert jaren geen verandering ondergaan hebbende, moest dus niet in mindering worden gebracht bij den aanslag der voorgestelde belasting met zuiver persoonlijk karakter. Als maatstaf van draagkracht genomen, stonden inkomsten uit arbeid en die uit kapitaal gelijk (!). Ook bestond er eigenlijk geen reden dien maatstaf niet ten volle te doen gelden ook bij geringe inkomens (!); maar de bezitters van kleine inkomens zouden niet in een, twee of drie keeren de belasting kunnen voldoen; het zou zelfs moeielijk zijn haar bijeen te krijgen voor de tien wettelijke termijnen; bovendien ging in dat geval elk dier betalingen gepaard met tijdverlies, d. i. met verlies van inkomen en, daar nu inzameling aan de huizen te duur voor het Rijk zou zijn, waren mitsdien om een en ander de kleine inkomens vrijgesteld (!); daarom ook was vermindering toegestaan voor de laagste aanslagen, omdat op deze wijze velen nog betaalden, die anders zouden moeten geëxecuteerd worden (!): „In plaats van economische gronden is daarvoor niet anders aan te voeren dan de verwachting, dat van den eenen kant geen belasting wordt prijsgegeven, die zou kunnen ingevorderd worden en van den anderen kant, dat hetgeen in het kohier is uitgetrokken ook zal worden betaald”. Voor 1885 werd verder in Ontwerp II een percentage voorgesteld van $1\frac{1}{2}$ en in verband met de afschaffing van het patentrecht de versterking der middelen voor dat jaar geraamd op ruim twee en een half millioen gulden.

Den 10^{den} April werd door de Rapporteurs SCHIMMELPENNINCK, RUIJS VAN BEEREN BROEK, DIJCKMEESTER, VERNIERS v. D. LOEFF en BLUSSÉ het *Voorloopig Verslag* vastgesteld. Na velerlei, dat ik niet meer herhalen zal of minder ter zake doet omdat het liep over vraagpunten buiten het voorstel liggende, zij vermeld, dat men thans

de elasticiteit der belasting een gevaar achtte, wjl het kiezerspersoneel zeer groote instabiliteit zou verkrijgen aan den vooravond eener Grondwetsherziening. Een geheele paragraaf (§ 5) werd vervolgens gewijd aan het verband der voorgestelde belasting met de grondbelasting; beide partijen in de bekende quaestie beweerden ongeveer, dat deze eigenlijk al lang uitgemaakt was, maar concludeerden niettemin geheel verschillend. „Niet zonder bevreemding hadden (vele) leden vernomen, dat de Regeering niet voornemens was, na voltooiing van de herziening der ongebouwde eigendommen, het massaal bedrag van omstreeks 10 millioen gulden te verhoogen, dan tegen evenredige vermindering van het mutatierecht. Waartoe, meenden zij te mogen vragen, dient dan deze kostbare herziening? Alleen tot wijziging der distributie van het massaal bedrag, d. w. z. ten bate of schade van particulieren? Neemt men aan, dat de grondbelasting eigenlijk een grondrente is, die niet mag verhoogd worden, dan deed men beter de herziening zoo spoedig mogelijk te staken, en alsdan onnoodige uitgaven voor dat doel te besparen.”

Veel verschil van meening bestond er tevens over de voorgestelde afschaffing van het patentrecht, en groote onzekerheid omtrent de plannen der Regeering, wat betreft de aansluiting der belasting aan de plaatselijke belastingen. —

De meeste leden waren voorts van oordeel, dat het voorgedragen stelsel van aanslag het beste was, dat voor eene inkomstenbelasting kon worden uitgedacht. Het Ontwerp eener Klassenbelasting werd dan ook genoemd een welgeslaagde proeve van belastingwetgeving; hatelijke dwangmaatregelen waren achterwege gebleven; bevestiging onder eede verdwenen; de noodzakelijkheid van

strafbedreiging tegen te lage aangifte vermeden. „Door verplichte eigen aangifte stelde de wetgever den belastingschuldige tusschen zijn beurs en zijn geweten. Facultatieve aangifte en aanslag ambtshalve met reclame als correctief, verdiende verreweg de voorkeur.” Voorts werd progressie gewenscht door sommigen, benevens percentsgewijze vermindering van het belastbare inkomen voor een zeker aantal inwonende kinderen (althans in de lagere klassen), naast de vrijheid om van de inkomsten uit arbeid een zeker deel af te trekken. Sommigen noemden aan den anderen kant evenwel de wet geen inkomstenbelasting, maar een nieuwe verteringsbelasting naast het personeel, waarbij de groote vermogens er het beste zouden afkomen, en zij wezen er op, dat hier in waarheid het *stelsel van ambtelijken aanslag* gehuldigd was, met een soort van aangiftebiljet er naast en hadden om een en ander bezwaar. —

In de Afdeelingen waren voorts drie *Nota's* voorgelezen en bij het Voorloopig Verslag gevoegd; eene er van was van den Heer BASTERT, die de prioriteit bepleitte van het Regeeringsvoorstel boven het voorstel VAN DELDEN c. s. en voorstelde in de wet op te nemen eene bepaling, waarbij zou bepaald worden, dat de belasting nooit meer dan 3 pct. zou bedragen, verder om over 1885 2 pct. in stede van $1\frac{1}{2}$ pct. te heffen, het inkomen uit onroerend goed slechts voor $\frac{1}{3}$ in rekening te brengen en eene zegelbelasting te heffen op buitenlandsche effecten. Een tweede Nota was van den Heer VAN HOUTEN, die zich verklaarde tegen de invoering van een onderzoek van staatswege naar het inkomen, maar vóór een tijdelijke algemeene directe Rijksbelasting *met den witerlijken staat* tot grondslag, d. i. eene indirecte inkomstenbelasting naar schatting met wettelijke grondslagen, welke de belastingschuldige zelf in zijne

macht zou hebben; immers zulk eene belasting zou van zelf zich richten naar hetgeen men als *normaal vast inkomen* beschouwde. Eindelijk de derde Nota, eveneens van liberale zijde, waaruit de verwerping van het ahangig voorstel reeds te voorspellen was; immers, waar de geheele Rechterzijde tegen het ontwerp gekant was, had slechts eendracht onder de liberalen tot een gunstig resultaat kunnen leiden. Het waren de Heeren DE BRUYN KOPS, v. D. KAAJ, BUMA, VAN HEECKEREN VAN KELL, TAK VAN POORTVLIET, BERGSMA, HUMALDA VAN EIJSINGA, LIEFTINCK, DE MEYIER, ROMBACH en WICHERS, die in deze Nota, door anderen een memorie van toelichting genoemd zonder wetsontwerp, zich eveneens verklaarden tegen het wetsontwerp.

Een geheel stelsel van belastingen werd in deze Nota in hoofdlijnen aangegeven; overigens had deze Nota eene zuiver politieke beteekenis. —

In de *Memories van Antwoord* op de vier wetsontwerpen, omschreef de Regeering nader hare plannen: de Regeering stelde zich voor, ter wegneming der bezwaren, welke het verdwijnen van plaatselijke inkomstenbelastingen met een ander belastbaar inkomen voor de Gemeenten zou hebben, terwijl het moeilijk was gewone opcenten te laten heffen op 's Rijks belastingen, een ontwerp tot wijziging der Gemeentewet voor te dragen, waarbij den Gemeenten de verplichting zou worden opgelegd om voor het zuiver inkomen, hetwelk tot maatstaf van den hoofdelijken omslag dient, het Rijkskohier en, ook overigens voor de heffing, de regelen der Klassenbelasting te volgen; aldus zouden ook de inkomstenbelastingen voor de Gemeenten kunnen behouden blijven. —

Bij het antwoord was het Ontwerp op ondergeschikte punten gewijzigd en was er een raming bijgevoegd van het totaal belastbaar inkomen.

Den 28sten Mei werd het *Eindverslag* vastgesteld; de Commissie van Rapporteurs over de vier wetsontwerpen was van oordeel, dat door de gewisselde schrifturen de openbare beraadslaging genoegzaam was voorbereid.

De beraadslagingen namen den 18^{den} Juni een aanvang met eene bestrijding der voorstellen door den Heer WINTGENS. De voornaamste beschouwingen in het debat geleverd, waren de volgende: Over afschaffing of behoud en verbetering van het patentrecht bestond bij het debat een even groot verschil van meening als reeds uit het Voorloopig Verslag gebleken is, terwijl de moeielijkheid juist daarin school, dat velen verklaarden van deze quaestie hun stem afhankelijk te maken; de Rechterzijde bestreed de afschaffing ten sterkste en de heer VAN BAER noemde haar zelfs „le comble du ridicule, de l'absurde” en „even rockeloos als onbillijk”; het doel der voordracht toch was versterking van middelen en nu zou men eene belasting, die vier millioen opbracht gaan afschaffen voor eene zeker meer impopulaire belasting, waardoor men ten slotte slechts 2½ millioen bij raming zou vooruitgaan, waar de nood veel hooger was? Was het daarbij billijk de patentbelasting af te schaffen ter wille van eene nieuwe belasting, en een andere directe belasting, de grondbelasting, te laten bestaan?

Dat alles, wat tegen eene „inkomstenbelasting” hier te lande kon aangevoerd worden, weer te berde werd gebracht, behoeft geen betoog; vooral de heeren WINTGENS, VAN BAER, GODIN DE BEAUFORT en CLERX opperden hun bezwaren tegen zulk eene belasting, althans op het huidige oogenblik, echter op eene wijze, welke den Heer DE JONG aanleiding gaf te constateeren, dat niemand het Wetsontwerp in zijn hart had durven aantasten, dat niemand had durven beweren, dat eene inkomstenbelasting

oneerlijk of onbillijk was, dat men zich slechts uitgesloofd had altemaal nevenbezwaren in het midden te brengen.

Ook maakte de volgens velen verkwistende en roekelooze wijze, waarop met 'slands financiën was omgesprongen, in de laatste jaren met name voor onderwijs, het voor hen moeielijk hun stem aan het Ontwerp te geven, maar de Heer GLEICHMAN riep denzulkcn toe, dat er *soms* reden kon wezen voor toepassing van het „point de redressement de griefs, point de subsidies”, maar dat die toepassing *dan*, als in andere constitutioneele landen, op andere wijze moest plaats hebben; men stemde toch in zoo'n geval de begrooting af; maar hier te lande had men de begrooting en de creatie van schuld goedgekeurd, maar, waar de Regeering nu orde in de huishouding wilde maken, daar verklaarde men zich tegen de voorgestelde maatregelen. De nadeelige gevolgen zouden niet uitblijven in de gedaante van jaarlijksche leeningen. „Geen belastingredevoevingen meer, maar eene wet!” eindigde de spreker, bij wien de Heer VAN DELDEN zich aansloot. —

Ook de fiscaliteit der wet, waar Controleur en Inspecteur zooveel invloed zouden uitoefenen op het College van Zetters, was voor sommigen een bezwaar, hoewel men toestemde, dat de voorgedragen wijze van aanslag de enige goede wijze van heffing eener algemeene inkomstenbelasting was. Voor velen wogen de verschillende bezwaren ook zooveel te zwaarder, daar het geldelijk belang, dat het Rijk bij de aanneming der nieuwe heffing had, van zulk een geringe beteekenis was en niet van genoeg belang om af te zien van eene meer doortastende hervorming van het belastingwezen, die eene betere verdeeling van lasten ten doel zou hebben. Aldus liet de Heer DE BRUYN KOPS, een der Notamannen,

zich uit. Ook het censusbezwaar legde bij velen gewicht in de schaal. Eveneens een voornaam bezwaar was, dat de werking der Klassenbelasting een greep zou zijn in het plaatselijk belastingstelsel; dit toch zou geheel verward worden door de klassenbelasting, in verband met de Gemeentewet beschouwd, vooral als de beoogde wijziging der Gemeentewet tot stand kwam; de Heer TAK VAN POORTVLIET stond bij deze laatste bezwaren uitvoerig stil. Belangrijk gewijzigd sinds 1880 was ook de houding der Limburgsche afgevaardigden; waren zij toen vóór eene belasting op het kapitaal in portefeuille geweest, de thans voorgestelde belasting kon hunne goedkeuring niet wegdragen; de reden ligt niet in het duister en wel in de door deze wet noodzakelijke verhooging der belasting op de inkomsten van den grond en omdat zij, over het algemeen beschermend gestemd, liever invoerrechten op granen enz. hadden zien voorgesteld.

Trouwens alléén stonden zij niet in hun verzet tegen de heffing van de inkomsten van den grond; de Heer RUTGERS VAN ROZENBURG beklom eveneens zijn stokpaardje en bestreed de voordracht in dit opzicht ook, echter op eene wijze weinig in overeenstemming met den ernst van het onderwerp; de grondrentetheorie werd nogmaals „versleten” genoemd, vergeleken bij de bloedvlekken op den sleutel van Blauwbaards vrouwenarchief, daar die theorie, evenals die vlekken, ondanks alle geschuur, toch telkens terugkwamen; ja! met een drenkeling, die ook, na in de diepte verdwenen te zijn, weder boven kwam drijven.

Op de vraag van den Heer WINTGENS, wat, bij den achteruitgang van den landbouw, de boeren van de nieuwe belasting zouden zeggen, antwoordde de Heer DE JONG met een hartig woord: „wel zij zullen niets zeg-

gen; zij zijn er evenals wij aan gewoon als er tekort komt, bij te passen; zij zijn bereid evenals wij hun aandeel te dragen in de belasting, waarvan zij de redelijkheid en de noodzakelijkheid erkennen". Door enkele liberalen (de Heeren TAK en VAN HOUTEN) werd de Voordracht zelfs genoemd de slechtste toepassing van een grondbeginsel, daar de minvermogenden geen ontheffing zouden krijgen, de vermogenden daarentegen gedrukt zouden worden, waardoor men den arme nogmaals zou drukken! Naast eene inkomstenbelasting moest men afschaffing van andere belastingen verkregen hebben.

In de zitting van 25 Juni stelde de Minister voor (om tegemoet te komen aan de wenschen eener meerderheid, die meende, hoe men ook over de Patentbelasting mocht denken, dat het Rijk de opbrengst dier heffing nog niet kon missen, zelfs naast de Klassenbelasting) de Patentbelasting niet te laten vervallen, maar Ontwerp IV aldus te wijzigen, dat de Patentbelasting vóór 1 Mei 1886 zou herzien worden, terwijl in Ontwerp II eveneens eene wijziging werd aangebracht om over 1885 één pct. in plaats van $1\frac{1}{2}$ pct. te heffen. Een motie-DE BRUYN KOPS werd daarop door den voorsteller ingetrokken, die ten doel had de Regeering te verzoeken de voorstellen n^o. I en IV in één wetsontwerp samen te vatten, lettende op het verband tusschen Klassenbelasting en Patentbelasting. Maar het mocht toch niet baten, de houding door de Nota-mannen in het debat aangenomen, deed den val van het Wetsontwerp vermoeden en het had niet geholpen, dat de Heer GLEICHMAN in den aanvang tot eensgezindheid in het liberale kamp aangespoord had. De Heer GOEMAN BORGESIUS constateerde dan ook, nadat hij het debat gehoord had, dat, had hij eerst gedacht, wat de Nota der elf betrof, dat het eene „bloote ontvouwing van

denkbeelden" was, de Nota wel degelijk de strekking had de wet te belemmeren.

En al betoogde de Heer VAN DELDEN, dat de onder-teekenaars der Nota zeer goed met de andere liberalen konden medegaan (wat later dan ook voor sommigen mogelijk bleek) en al noemde de Heer VAN DER LINDEN de Nota-mannen schamper leden van de familie van Jantje Perfect, na de rede van den Heer TAK kon men vermoeden, dat de oorzaak, waardoor deze poging niet slagen zou, niet in het Ontwerp alleen stak. In de Nota zelf stond het trouwens reeds uitgedrukt: „Geeft de Regeering ons land eene krachtige en gezaghebbende volksvertegenwoordiging terug, dan mag ook weder het optreden eener Regeering worden verwacht, welke met vastheid en klem 's lands zaken leidt en zich daardoor in staat gevoelt, ingrijpende hervormingen te verwezenlijken. Alleen door eene zoodanige Regeering kunnen afdoende voorstellen tot verbetering van het samenstel der belastingen met vrucht worden bewerkt en verdedigd.” De grondtoon der rede van den Heer TAK was daarmede in overeenstemming: „Wat deert ons een krachtige *wet*, aan eene krachtige *Regeering* hebben wij behoefte en die krijgen wij eerst na de grondwetsherziening.” —

Den 26sten Juni werd eindelijk een *motie-HAFEMANS* aangenomen tot sluiting van het debat. Art. 1 kwam nu in behandeling; de Heer DES AMORIE VAN DER HOEVEN had hierop een amendement voorgesteld, waarvan hij zijne stem over de Wet afhankelijk maakte, om achter het artikel te lezen „naar den maatstaf van het belastbaar inkomen, tot een bedrag van één percent;” het amendement werd verworpen met 76 tegen 1 stem. Vervolgens werd ook art. 1 verworpen met 47 tegen 35 stemmen; de geheele Rechterzijde stemde tegen en bovendien van

de liberalen de Heer RUTGERS en de Notamannen, uitgenomen de Heeren VAN DER KAAIJ, LIEFTINCK en de MEYER, die voorstemden terwijl de Heer VAN EYSINGA niet medestemde. ¹⁾

De Minister verzocht daarop de beraadslaging te schorsen en bij brief van den 4^{en} Augustus werden de vier wetsontwerpen ingetrokken.

Voor de zooveelste maal was alzoo weder een poging, waardoor de bezittende klasse ruimer zou hebben bijgedragen aan de staatsmiddelen, verijdeld. En om het doel is het, meen ik, ook te betreuren, dat deze inkomstenbelasting niet tot stand kwam. Wel is waar bevatte de Wet vele voorschriften en zelfs hoofdgedachten, met welke ik mij niet zou kunnen vereenigen, wel is waar werden er tegelijkertijd geen andere lasten afgeschaft (behalve de patentbelasting), zoodat de eene schaal wel méér bezwaard, maar de andere niet gelijkelijk ontlast werd, zoodat het evenwicht nog niet verkregen werd; maar er staat tegenover, dat het Voorstel der Klassenbelasting, tengevolge harer eenvoudige inrichting, zonder groote moeite te wijzigen, te verbeteren en aan te vullen ware geweest in verloop van tijd; men had in 1884 dan reeds een basis verkregen, waarop het zeer goed mogelijk ware geweest verder te arbeiden tot bereiking van het doel: betere verdeling van lasten en ontlasting van te veel gedrukten.

¹⁾ De opstellers der afzonderlijke Nota's, de Heeren BASTERT en VAN HOUTEN stemden ook voor de wet.

§ 9. *Ontwerp van Wet tot Heffing eener Inkomstenbelasting*, ingediend 3 Mei 1889.

„Betere verdeling van lasten” bleef echter, na de verwerping van de Klassenbelasting, de leus van velen in den lande en bij de behandeling van de Wetsontwerpen tot herziening der Grondwet in 1887 kon het geen verwondering baren, dat de 2de Kamerleden DE RUITER ZYLKER, SCHEPPEL, BUMA EN VAN DIGGELEN, met de bedoeling, zoo spoedig mogelijk de accijnzen op de eerste levensbehoefte afgeschaft te krijgen en daarentegen eene belasting op het kapitaal in portefeuille ingevoerd, een amendement voorstelden op het tegenwoordige artikel 174 om dien wensch in de Grondwet geformuleerd te zien. Het amendement wenschte als 3^e alinea aan dit artikel toegevoegd te zien: alle ingezetenen, tot het betalen van belasting in staat, ¹⁾ dragen naar hun inkomen en draagkracht bij tot de directe belastingen” en als 4^e alinea „accijnzen op de eerste levensbehoefte worden niet geheven.” Het amendement werd verworpen; toch is het debat niet vruchteloos te noemen en is de quaestie zelve daardoor weder een stapje nader tot hare oplossing gebracht; men kan het dan ook eens zijn met den Heer DE RUITER ZYLKER, waar hij zeide bij zijne toelichting van de amendementen, zich verwerende tegen het verwijt, dat hij en de mede-voorstellen de Kamer ophielden en tijdverlies veroorzaakten: „Mijnheer de Voorzitter! zelfs wanneer onze amendementen met verpletterende meerderheid mochten worden verworpen, acht ik den tijd daaraan gewijd niet verloren, niet verspild.”

¹⁾ Een sub-amendement-LIEFTINCK bedoelde de woorden „tot het betalen van belasting in staat” uit het amendement te doen vervallen.

Zooals bekend is, kwamen de vereenigde clericale partijen na de Grondwetsherziening in de meerderheid met eene Regeering van gelijke richting aan het hoofd; bij de verkiezingen hadden alle partijen in hunne banieren „belastinghervorming” geschreven, ook de Katholieke en Anti-revolutionaire partij. Ruim een jaar was evenwel verlopen en nog steeds ging er geen gerucht door het vaderland, dat er aan het Departement van Financiën uitgebreide plannen tot belastinghervorming in bewerking waren. Dit dralen begon een vijftal van de liberale minderheid te verdrieten; — zij staken nu zelf de handen uit de mouw en boden bij brief van 2 Mei 1889 aan de 2e Kamer 6 Ontwerpen van Wet aan. De voorstellers waren de Heeren GOEMAN BORGESIUS, HARTOGH, KERDIJK, SCHEPEL en ZAAIJER en de Wetsontwerpen waren: 1°. het bovengenoemde; 2° één tot vermeerdering van het aantal leden der Colleges van Zetters; 3° één tot afschaffing van den zoutaccijns; 4° één tot afschaffing van het patentrecht met uitzondering van dat verschuldigd door naamlooze vennootschappen; 5° één tot afschaffing der opcenten op de mutatierechten en 6° één tot bepaling van het percentage der inkomstenbelasting voor 1890. De overweging van Ontwerp I luidde, dat betere verdeeling van den belastingdruk over de verschillende bestanddeelen van het nationale inkomen wenschelijk was. Art. 1 luidde: „Onder den naam van inkomstenbelasting wordt een directe belasting geheven naar het inkomen”. Het Ontwerp kwam verder in hoofdzaak met dat voor een Klassenbelasting van Minister GROBBÉE overeen, evenwel met eenige gewichtige uitzonderingen. Beide ontwerpen bezaten een klassenstelsel van 28 klassen van / 600 tot 90.000 guldens toe (behalve nog hogere klassen voor hogere inkomsten); het aanhingige Ontwerp had evenwel de grenzen van de lagere

klassen enger genomen en die daarentegen van de hoogere ruimer. De bepaling van het belastbaar inkomen was ook anders geregeld; voor bepaling van het belastbaar inkomen der eerste klasse, d. i. van *f* 600 à *f* 700, zou van de *f* 600 worden afgetrokken 90 pCt. (zoodat men betaalde slechts over *f* 60); in de 2e klasse zou mogen worden afgetrokken $87\frac{1}{2}$ pCt.; en voor de volgende klassen, 85, $82\frac{1}{2}$, 80, 75, 70, 66, 62, 58 pCt. cnz., tot dat men in de 28ste klasse zelfs nog 21 pCt. mocht aftrekken en in de 49ste eerst niets meer. Wat het inkomen betrof uit onroerend goed, mocht men van het bedrag der belastbare opbrengst, waarover men grondbelasting had betaald blijkens de gequiteerde aanslagbiljetten voor het jaar aan dat der heffing voorafgaande, bovendien 20 pCt. meer aftrekken, met dien verstande, dat in de eerste 5 klassen die opbrengst dus niet door de inkomstenbelasting werd getroffen en in de 49ste klasse en hooger aftrek van zuiver 20 pCt. van de belastbare opbrengst uit grondbezit werd toegestaan voor de bepaling van het belastbaar inkomen. Een kleine boer dus, die uit zijn bedrijf met eigen grond geschat werd *f* 1200 'sjaars te trekken, zou dus niet in de voorgestelde belasting te betalen hebben.

Wij lezen in de korte *Memorie van Toelichting*: „Bctere verdeling van lasten is dringende eisch des tijds. Bij de verkiezingen in het voorjaar van '88 werd dit door alle partijen erkend. Intusschen is een jaar verloopen en belastingherziening is niet aan de orde gesteld.” De voorstellers wenschten enkele drukkende lasten af te schaffen en stelden als equivalent voor de heffing eener inkomstenbelasting, waardoor cindelijk ook evenredig belast worden zou het roerende vermogen, hetwelk, wel is waar, niet geheel door den belastingheffer is vergeten, maar

dan toch zóo bevoorrecht is, dat niet zonder reden van een privilege voor het kapitaal in portefeuille wordt gesproken." Een der bezwaren sinds lang tegen de toepassing van het beginsel: ieder te laten betalen naar zijne draagkracht, was na de grondwetsherziening uit den weg geruimd: „Moest voorheen elke afschaffing eener bestaande of invoering eener nieuwe directe belasting eene groote verandering in het kiezerspersoneel tengevolge hebben, onder het tegenwoordig voorloopige kiesrecht zullen de afschaffing van het patent en de invoering eener inkomstenbelasting daarop niet den minsten invloed hebben." De voorstellers hadden voorts het ontwerp-GROBBÉE, vooral wat de technische regeling betrof, als leiddraad genomen. Voor de inkomsten uit den grond hadden zij evenwel een speciale regeling voorgesteld: „wel geven zij toe, dat de grondbelasting voor een deel als een zakelijke last werkt, doch zij meenen, dat dit niet uitsluitend het geval is. Daarom wenschen zij de inkomsten uit grondbezit niet vrij te stellen, maar wel in mindere mate te treffen dan die, uit anderen hoofde verkregen."

Verder werd progressie — zuiverder misschien een stelsel van degressie te noemen — door de billijkheid geboden, daar zonder deze eene inkomstenbelasting geen belasting naar draagkracht te noemen was. Ook de voorstellers achtten bovendien een stelsel van aanslag ambts-halve met reclame en facultatieve aangifte het beste. —

Volgens Ontwerp IV werd voorts voor 1890 een percentage van 6 pct. voorgesteld. Echter het Ontwerp kwam in de zitting 1888—89 niet meer in behandeling en eerst in de zitting 1889—90. Den 3^{en} December werd door de Rapporteurs HARTE, HEEMSKERK, DE MEYER, VAN DELDEN en MEES het *Voorloopig Verslag* vastgesteld. In dit Verslag wordt een ruime plaats ingeruimd aan

politieke beschouwingen, die hoe belangrijk ook in ander opzicht, hier minder ter zake doen; genoeg echter is te vermelden, dat uit deze slechts een ongunstige afloop voor de voorstellers viel te voorspellen; de Rechterzijde der Kamer wilde in geen geval op initiatief van de Linkerzijde, en dus niet uitgaande van de Regeering, eene belastinghervorming op touw zetten. Men verweet den voorstellers ook ronduit, dat de indiening dezer wetsontwerpen meer bestemd was om in en buiten de Kamer als middel van oppositie tegen de Regeering dienst te doen, dan om tot daadwerkelijke herziening der belastingen te komen. Wat de ontwerpen op zich zelf betrof, kwamen de bedenkingen op het volgende neer: de afschaffing van den zoutaccijns zou weinig baten; het oogenblik voor vermindering der mutatierechten, vóór de resultaten der ahangige herziening der belastbare opbrengst bekend waren, was slecht gekozen, en afschaffing der patentbelasting was bedenkelijk met het oog op de zoo noodige herziening van de regeling der gemeentefinanciën, daar het heffen eener gemeentelijke bedrijfsbelasting misschien aanbevelenswaardig was en men dan de patentbelasting niet af moest schaffen, alvorens men deze in kon voeren. Verder was het verband tusschen belastingen van het Rijk en van de Gemeenten niet in het oog gehouden „de Staat heeft eerst den Gemeenten verboden verbruiksbelasting te heffen, zich vervolgens in '85 meester gemaakt van het accres der daarvoor in de plaats getreden uitkeering van het $\frac{4}{15}$ van het Personeel. Een verstandig beleid verbiedt thans eene Rijksinkomstenbelasting naast de gemeentelijke te plaatsen, vóór dat voor de Gemeenten andere bronnen van inkomst zijn gevonden of zij van een deel der haar opgelegde uitgaven zijn ontheven”. Alle de reeds dikwijls geuite grieven tegen inkomstenbelastingen

ontbraken natuurlijk niet op het appèl en men had weer liever een afzonderlijke belasting op het onroerend vermogen zien voorgesteld; „dit laatste denkbeeld vond steun bij leden van verschillende richtingen. Kon de bestaande verdeeling der lasten gezegd worden onbillijk te zijn, dan was dit vooral zoo, omdat het kapitaal in portefeuille in die lasten niet voldoende bijdraagt.” —

De *Memorie van Antwoord* verscheen den 3^{den} Febr. 1890; deze begon met de volgende verklaring: „Nog zelden zeker is in een Staatsstuk zóó onomwonden verklaard: liever een nuttige herziening onmogelijk gemaakt, dan iets te doen, wat aan de Regeering onzer richting onaangenaam zou zijn. De vraag is niet: wat men het liefst wil, een initiatief van de Regeering of van de leden; maar wel, of men wil eene herziening, die van leden uitgaat, of in het geheel geene herziening.” Immers de Regeering had bij de laatste begrooting geen belastingherziening toegezegd. De voorstellers waren evenwel van meening, dat zelfs bij verwerping, deze voorstellen den weg konden banen tot betere regeling van het belastingstelsel en voor de Regeering een spoorslag zijn.

In het Antwoord vinden wij nog eene nadere toelichting tot de Ontwerpen en wijders interressante beschouwingen over de vraag, in hoeverre de mingevoeden, waaronder gerekend de laagste klassen, de zgn. kleine burgerij, de ambachtslieden, de kleine bazen en kleine neringdoenden, gedrukt werden door accijnzen niet alleen, maar ook door successierecht, personeel, patent, grondbelasting, zegel enz. en de woorden van ПИОРВЕКЕ werden nog eens aangehaald: „Wij moeten vooral de lasten verlichten voor dat gedeelte van den middenstand, dat als het ware den breeden zoom dier klasse uitmaakt, dat, hetwelk het meest aan de onvermogenen of armen paalt. Dat ge-

deelte is het ware bolwerk tegen eene overhand toene-
mende armoede. Zoo wij dat gedeelte des volks bevesti-
gen, zoo wij beletten, dat er inbreuk op worde gemaakt
door de laagste klasse, zal het allengs, door opneming
in zich, die klasse binnen nauwere grenzen brengen, die,
zich van hare zijde uitbreidend, een kanker wordt voor
de maatschappij."

De ondergeteekenden gaven verder toe, dat het inkomen
niet *alleen* maatstaf van de draagkracht was, maar ook
de omstandigheden; men had echter ook met sommige
van deze, voorzoover het strekte in het belang der
gemeenschap, in het Ontwerp rekening gehouden, als
met bestaansminimum enz., blijkende door de vrijstelling
onder *f* 600 en door de voorgestelde progressie. In een
Gewijzigd Ontwerp stelde men dan nu ook nog voor eene
bepaling, volgens welke in de eerste twaalf klassen voor
kinderen en daarmede gelijk gestelden beneden 18 jaar
een aftrek van het belastbaar inkomen werd toegestaan.
Deze vermindering bedroeg voor elk hunner, indien er
waren:

één	twee	drie of meer	
8 pct.	7 pct.	6 pct.	in de eerste 6 klassen.
6 "	5 "	4 "	" " 7 ^e en 8 ^e "
4 "	3 "	2 "	" " 9 ^e en 10 ^e "
2 "	1 $\frac{1}{2}$ "	1 "	" " 11 ^e en 12 ^e "

Het doel der voorstellers was niet de lust om nieuwe
lasten op te leggen, maar wegneming van schadelijke
lasten, billijker verdeeling der lasten. —

Het *Verslag* van den 27sten Februari verklaarde de
openbare beraadslagingen genoegzaam voorbereid, welke
den 19^{den} Maart een aanvang namen. Onnoodig is het
echter om, wil men weten, waarom dit Voorstel verworpen
werd, de debatten na te gaan, daar deze stemming er

zuiver eene was van politiek karakter. Wel mocht de Heer CREMERS eene verzuchting slaken en terugdenken aan den schoonen tijd toen hij als Minister zat tusschen de Ministers THORBECKE en BETZ, en het Wetsontwerp tot afschaffing der plaatselijke verbruiksbelastingen aan de orde was: „Gelukkig echter, zoo sprak hij, dat hier toen nog de constitutioneele leer, ook in de Grondwet opgenomen, gold, dat men moest stemmen volgens overtuiging, na discussie verkregen! Gelukkig dat toen nog al onze landgenooten de vrijheid hadden te stemmen gelijk zij verkozen!” Maar al was de uitslag een zuivere partijstemming, men zou velen leden onrecht doen, als men niet vermeldde, dat zeer belangrijke redevoeringen gehouden werden, die getuigden van veel studie over het onderwerp. Grondtoon van vele redevoeringen aan beide zijden was daarenboven de zucht om de Regeering tot handelen aan te sporen, in dien zin, dat de minvermogenden ontlast en zij, die meer betalen konden, meer belast zouden worden. Verder is het opmerkelijk, dat ook de Anti-Revolutionairen zich bekeerd toonden naast de Limburgsche Katholieken tot eene belasting op het roerend vermogen, welke de Minister GODIN DE BEAUFORT in zijne bestrijding van het Ontwerp ook beloofde „in overweging te nemen.” ’s Ministers bestrijding berustte hierop, dat het Voorstel niet in ’s lands belang was, dat de ontlastingen van geen of weinig beteekenis waren, dat de patentbelasting niet moest afgeschaft worden, en dat deze Inkomstenbelasting een bis in idem was, — verteerde inkomsten toch werden getroffen in de accijnzen en de personeele belasting en de bespaarde inkomsten in het successierecht — waarbij progressie af te keuren was en die praejudiceerde op elk gemeentelijk belastingstelsel.

Zooals te verwachten was, werd het voorstel tot heffing

eener inkomstenbelasting den 27sten Maart verworpen; de geheele Rechterzijde (47) stemde tegen, de geheele Linkerzijde (43) stemde voor. De Voorstellen werden daarop ingetrokken. Als resultaat der beraadslaging zou men kunnen vermelden, dat er eene meerderheid voor eene belasting op het roerend vermogen zou te vinden zijn geweest, benevens voor eene afschaffing of vermindering van den zout- en zeep-accijns. —

Resumeerende is het resultaat, dat een nieuw voorstel, een belangrijk verbeterd Ontwerp-GROBBÉE, tot heffing eener zeer aannemelijke inkomstenbelasting wederom verworpen werd, nu voornamelijk op politieke gronden, ofschoon men tevens betwijfelen mag, al waren deze redenen niet zoo sterk op den voorgrond getreden, of het Ontwerp ooit wet ware geworden. Opmerking verdient, dat in dit Ontwerp voor het eerst een tamelijk gematigd stelsel van progressie was ingevoegd, niet in vorige Ontwerpen te vinden, dat ook de huisvader met groot gezin in bescherming genomen werd en dat eene aardige transactie bedacht was om ook de grondbezitters voor het plan te winnen.

En hiermede hebben wij de laatste mislukte poging behandeld, om nu over te gaan tot de behandeling eener geslaagde poging, aan wier mogelijkheid de lezer, die ons tot hiertoe gevolgd is, welhaast moet zijn gaan twijfelen.

HOOFDSTUK V.

Wet van den 27sten September 1892, S. n°. 223
tot heffing eener Vermogensbelasting.

Sprak ik in de inleiding van dit proefschrift den wensch uit, aan het einde melding te kunnen maken van een wet in het Staatsblad geplaatst, welke een billijke nieuwe directe belasting in het leven zou roepen, waarbij ook de bezitters van roerend vermogen meer tot de Rijksinkomsten zouden bijdragen, dan zij tot nog toe gedaan hadden, die wensch is, zooals uit het opschrift van dit laatste hoofdstuk blijkt, vervuld.

Behoorde ik tot de tegenstanders van zulk eene belasting en was ik ook van meening, dat de eerste schrede gezet is op den weg, leidende tot confiscatie van het nationaal vermogen en tot vernictiging van den nationalen rijkdom, beide in naam van de verdeelende gerechtigheid, ik zou de geschiedenis van de totstandkoming eener belasting op het kapitaal in portefeuille niet beter kunnen vergelijken dan bij een onweer: in den tijd der Grondwetsherziening van 1848 eerst dreigend gerommel in de verte; snel komt de bui echter nader; reeds in 1851

dreunt de eerste slag en sinds dat oogenblik doen de slagen met afwisselende tusschenpoozen zich hooren, nu eens luider dan weer minder dreigend; gelukkig nog steeds zonder schade aan te richten, totdat eindelijk in 1892 de lang gevreesde slag komt, het hemelvuur zijn vernielende werking heeft en een gedeelte van het inkomen uit vermogen voor de eigenaren doet verloren gaan.

Maar ik ben voorstander en als zoodanig zou ik als tegenhanger het tot stand komen der wet, misschien niet onjuist, kunnen vergelijken met het opkomen der „Sol Justitiae” over Nederland!

Evenwel ik wil niet langer in uitweidingen vervallen en ter zake komen.

Mr. N. G. PIERSON, als Minister opgetreden in het kabinet-TAK—VAN TIENHOVEN, had blijkbaar de portefeuille aanvaard in het vertrouwen de zoo lang gewenschte belastinghervorming te kunnen tot stand brengen. Dit vertrouwen werd tot nog toe niet beschaamd en ik ga er nu toe over de voornaamste vrucht van de werkzaamheid des Ministers, de *Vermogensbelasting*, nader te beschouwen.

Vooraf moge gaan in hoofdtrekken een overzicht van den inhoud der wet. Art. 1 zegt: „Onder den naam van „Vermogensbelasting” wordt eene directe belasting geheven van ieder, die binnen het Rijk woont, of die zich in den loop van het jaar binnen het Rijk metterwoon vestigt. Of en waar iemand binnen het Rijk woont, wordt naar de omstandigheden beoordeeld.”

Ieder is belastingplichtig naar de waarde van zijn vermogen, berekend naar den toestand daarvan bij den aanvang van het belastingjaar, nl. den eersten Mei, of op het tijdstip der vestiging, daar het beginsel van belasting naar tijdsgelang in de wet is opgenomen.

Onder het vermogen is *niet* begrepen:

a. meubelen, kleederen, levensmiddelen, voorwerpen van kunst of wetenschap, goud- en zilverwerk, paarden en edelgesteenten, geen handelsvoorraad zijnde;

b. polissen van nog loopende levensverzekeringen;

c. het recht op lijfrenten en pensioenen;

d. goederen, waarvan anderen het vruchtgebruik hebben;

e. nog niet vorderbare termijnen van renten, van uitkeeringen, van bezoldigingen en van andere inkomsten.

Om de waarde te bepalen van het vermogen bestaat het uitgebreide artikel 7. Onder A. wordt daarin aangegeven, hoe de waarde van onroerend goed (hiertoe behoort voor den erfpachter, opstaller, vasten huurder of pachter, ook het onroerend goed, waarover hij zijn zake-lijk recht uitoefent) begroot moet worden; den belastingplichtige is het geoorloofd één van beide, of zijn bezit naar de verkoopwaarde te schatten, of te berekenen het twintigvoud van de belastbare opbrengst naar de jongste schatting (terwijl tijdelijk voor het gebouwd het vijftienvoud mag berekend worden), in welk geval van de belastbare opbrengst eerst mag afgetrokken worden de Rijksgrondbelasting en de daarvan geheven opcenten, de polder- en waterschapslasten, voorzover de omslag de som te boven gaat, welke bij de regeling der belastbare opbrengst is afgetrokken en het bedrag der jaarlijksche uitkeeringen ter zake van opstal, erfpacht, vaste huur of pacht, tiend of grondrente enz.

Onder B. staat voorgeschreven, hoe de waarde te be-grooten van bouwterreinen, parken, gebouwde en onge-bouwde eigendommen, waarvan vrijdom van grondbelas-ting genoten wordt; onroerende goederen buiten het Rijk gelegen enz. n.l. naar de bekende verkoopwaarde van soort-

gelijke goederen. Onder C. worden de jaarlijksche ontvangsten terzake van in opstal, erfpacht, vaste huur of pacht uitgegeven goederen, terzake van tiend, grondrente enz. en terzake van gevestigde of altijddurende renten en uitkeeringen van polderkassen tot vermogen herleid, door het twintigvoud dier ontvangsten als maatstaf te nemen. Onder D. hooren wij, dat effecten geschat worden op hunne geldswaarde naar de laatst bekende gegevens; zóo onder E. de hypothekaire schuldvorderingen enz. op het bedrag van hun kapitaal; wissels en ander handelspapier op hunne contante waarde.

Onder F. eindelijk staat, dat schepen enz., vaste en losse werktuigen en gereedschappen in fabrieken enz., paarden en voertuigen, vee en voorwerpen van het landbouwbedrijf, handelsvoorraden enz. worden geschat naar hunne geldswaarden in verband met hunne bestemming. Het aldus berekend vermogen mag verminderd worden met het bedrag der schuldvorderingen ten laste van den belastingplichtige en met het twintigvoudig jaarlijksch bedrag der verschuldigde lijfrenten, pensioenen en gevestigde of altijddurende renten, zoowel als van uitgaven voor verschuldigde verstrekkingen van levensonderhoud, huisvesting of andere zaken; *niet* met premiën voor levensverzekering, pensioen enz. gekapitaliseerd.

Kooplieden schatten hun bedrijfskapitaal overeenkomstig de laatste balans. Een gematigde *progressie* is in de wet opgenomen, van minder dan f 13.000 is men niets verschuldigd; van f 13.000 tot f 14.000 *twee* gulden; van f 14.000 tot f 15.000 *vier* gulden. Van f 15.000 tot f 200.000 is verschuldigd f 1.25 van elke som van f 1000, na aftrek van f 10.000. Boven f 200.000, behalve een vast bedrag van f 237.50, van elke f 1000 boven dat bedrag *twee gulden*.

De *aanslag* is volgenderwijze geregeld; jaarlijks vóór 15 Mei doet de *Inspecteur der registratie* voor elke Gemeente, na overleg met den burgemeester, eene lijst opmaken van de namen der personen, welke vermoed worden belastingschuldig te zijn; de gemeentebesturen moeten hierbij dien Inspecteurs inzage van de kohieren der hoofdelijke omslagen naar het inkomen geven, zonder dat echter omgekeerd de Gemeenten inzage krijgen van de Rijkskohieren (dit laatste in het belang der geheimhouding). Aan ieder nu, op de lijst vermeld, doet de Inspecteur voor het einde van Mei een aangiftebiljet toekomen, volgens nader vast te stellen formulier. Binnen twintig dagen daarna moet de ontvanger van het biljet onderteekende *aangifte van zijn vermogen* doen; al krijgt men geen biljet, toch moet men aangeven, ook bij latere vestiging, als men belastingschuldig is. Het biljet van aangifte nu zendt men aan den Inspecteur of den Ontvanger der successierechten, of men kan het zelf in een bus werpen. Voor geheimhouding toch wordt voldoende gewaakt door op verschillende plaatsen te stellen gesloten bussen, waarin de biljetten verzameld worden. Heeft de Inspecteur nu geen bedenking tegen de aangifte, dan heeft de *aanslag* overeenkomstig deze plaats. De Inspecteur heeft evenwel de *bevoegdheid* den aanslag naar een grooter vermogen te bepalen; is geen aangifte gedaan, zoo volgt *aanslag ambtshalve*.

Vervolgens worden registers van aanslag opgemaakt, waarna de Ontvanger kosteloos verzegelde uitnoodigingen rondzendt om het verschuldigde bedrag te komen betalen. Tegen te hooge aangifte kan men een gemotiveerd *bezwaarschrift* inzenden bij den Ontvanger; de Inspecteur doet daarop uitspraak en voor *ontheffing* heeft hij koninklijke machtiging noodig. Handhaaft hij den aanslag, dan

heeft men *beroep* bij een *Raad* door middel van een bezwaarschrift. Deze Raad is samengesteld uit drie leden, van wie één benoemd is door de Gedeputeerde Staten, één door de rechtbank en één door den Minister van Financiën, elk met een plaatsvervanger, en die allen een eed van nauwgezetheid en geheimhouding afleggen. De aangeslagene wordt nu voor den Raad gehoord, alsmede de betrokken Rijksambtenaar, den aangeslagene kan nog daar worden toegestaan zijne aangifte te verbeteren. Overigens kan de Raad nú reeds uitspraak doen, waarbij hij een aanslag op kan leggen, afwijkende zoowel van de aangifte als van den ambtshalve opgelegden aanslag; of, volhardt de aangeslagene bij zijne aangifte, zoo wordt hij uitgenoodigd eene *verklaring af te leggen* (dus geen eed!) in welke verklaring berust wordt; tegen eene *valsche verklaring* wordt dezelfde straf bedreigd (nl. van art. 207 Wetboek van Strafrecht) als tegen *meineed*. Had de aangeslagene geen, of te lage aangifte gedaan, zoo wordt de aanslag van hem, die voor den Raad in het ongelijk gesteld wordt, met 25 % van de hoofdsom van den aanslag verhoogd.

De aanslag kan in termijnen betaald worden. Bij *wanbetaling* volgen waarschuwingen en eindelijk een *dwangbevel*, medebrengeude het recht van parate executie; hiertegen heeft men natuurlijk het rechtsmiddel van verzet voor de rechtbank enz. enz. In geval van dwaling of onwillig verzuim, kan de Koningin evenwel kwijtschelding, vermindering of teruggave verleenen van de hoofdsom en de eventueele 25 % verhooging. *Schending van de opgelegde geheimhouding* door ambtenaren *opzettelijk* wordt bedreigd met gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of geldboete van ten hoogste zeshonderd gulden, met of zonder ontzetting van het recht om ambten

te bekleeden; zonder opzet, maar tengevolge van *schuld*, met hechtenis van ten hoogste drie maanden of ten hoogste driehonderd gulden boete; een en ander op klachte te vervolgen. De Invorderingswet van 1845 is niet van toepassing en voorloopig mogen geen opcenten ten behoeve van Provinciën of Gemeenten geheven worden.

De wet treedt in werking op 1 Mei 1893. —

Den 18^{den} Februari werden bij de Tweede Kamer ingediend een *Ontwerp* van bovengenoemde wet; één tot vermindering van sommige evenredige registratie- en hypotheekrechten; één tot afschaffing van den accijns en wijziging van het invoerrecht op de zeep; en één tot verhooging van den accijns op het gedistilleerd. Iets later volgde nog een Wetsontwerp tot vermindering van den zoutaccijns. Al deze ontwerpen van wet nu, benevens nog Ontwerpen tot verlaging van het percentage van de grondbelasting tot 6 percent en tot afschaffing van Rijkstollen op vaarten en wegen, vormen één geheel.

Behalve de beide laatste zijn dan ook alle ongeveer tegelijkertijd behandeld en min of meer gewijzigd aangenomen. Bepalen wij ons echter bij het Ontwerp van Wet tot heffing eener belasting op de inkomsten uit vermogen.

De behandeling ligt echter nog te versch in het geheugen en is elders reeds te goed bewerkt, dan dat het noodig zou zijn haar even uitgebreid mede te deelen als ik dat bij vorige ontwerpen gedaan heb. Het voornaamste niettemin en vooral datgene, wat vermelding verdient in verband met het bij die vorige Ontwerpen meegedeelde, volgen hier:

In de *Memorie van Toelichting* worden de Ontwerpen de vruchten genoemd van de beantwoording van drie vragen:

a. Welke belastingen moeten herzien worden met behoud voor het meerendeel van de bestaande opbrengst?

b. Welke belastingen moeten belangrijk verminderd of afgeschaft worden?

c. *Waarin is, voor hetgeen de schatkist door de voor te stellen afschaffing of vermindering van belastingen moet derven, het equivalent te vinden?*

De laatste vraag is voor mijn onderwerp van belang. Uit de beantwoording der beide eerste vragen toch ontstond voor den Staat een tekort van 8 millioen guldens jaarlijks, dat gedekt moest worden. De voorgestelde Vermogensbelasting moest daarin voorzien; 1 à 1½ per mille ¹⁾ zou daarbij geheven worden over de waarde van nagenoeg alle vermogen; hetgeen bij eene rente van 4 pCt. gelijk stond met 2½ tot 3¾ pCt. van het inkomen. „Dit zijn geen onmatige cijfers, doch zij zouden onmatig worden, indien de belasting zich tot het *roerend vermogen* moest bepalen”. Het naleven van den regel, dat inkomstenbelastingen matig moeten blijven, zou ondoenlijk worden, indien de belasting slechts de inkomsten uit roerend vermogen trof; bovendien pleitte de bestemming der belasting voor hare algemeenheid; immers de mutatierechten werden met twee derden, de grondbelasting (ongebouwd) tengevolge van eene spoedig voor te stellen peraequatie ad 6 pCt., met f 960.000 verlaagd, en de zoutaccijns eveneens verminderd, terwijl de Rijkstollen verdwijnen zouden. Was het dan een onbillijke eisch, dat het *onroerend vermogen* ook tot het equivalent bijdroeg? Met schulden zou bovendien ten volle rekening gehouden worden. Er waren er geweest, die het denkbeeld ge-

¹⁾ Later bij het Gewijzigd Ontwerp is dat geworden 1¼ à 2 per mille.

opperd hadden, de mutatierechten over de grondbelasting om te slaan; anderen wilden enkel eene belasting op het roerend vermogen; welnu! 's Ministers voorstel kon nu misschien als een „verzoenend voorstel” aangemerkt worden. Het plan van den Minister bezat voordeelen boven een *algemeene inkomstenbelasting*, daar nu de heffing meer deugdelijk verzekerd werd, omdat de inrichting der Rijksadministratie meer volkomen paste op de *gesplitste* inkomstenbelasting en nu voor elke heffing de krachten werden bestemd, daartoe het meest geëigend.

Voorts sloot dit plan beter aan bij een eventueele hervorming der gemeentefinanciën, terwijl er voor de toepassing van eene behoorlijke *progressie* geen gevaar ontstond. De voordeelen van den maatstaf „vermogen” worden daarna uiteengezet. Grondgedachte voor *aanslag* en *reclame* was geweest: *Openbaarheid* moest worden voorkomen, terwijl gestreefd was naar eenvoud, vermijding van overbodige moeite en naar concentratie van verantwoordelijkheid bij de ambtenaren. *Eigen aangifte* was ook in Pruisen gebleken de voorkeur te hebben boven ambtshalve aanslag, terwijl evenwel, in afwijking van het Ontwerp-GLEICHMAN, de bevoegdheid was gegeven van de aangifte af te wijken voor den aanslag, hetgeen aan de ambtenaren der registratie, die terecht het vertrouwen van de ingezetenen bezaten, best kon toevertrouwd worden.

Tot Rapporteurs over het Ontwerp werden in de sectiën benoemd de Heeren DE MEYER, GOEMAN BORGESIUS, VAN HOUTEN, A. VAN DEDEM en HUBER, die den 4^{den} Mei het Voorloopig Verslag vaststelden. Hierin vindt men, hoewel men over het algemeen met de Voordracht was ingenomen, tal van bedenkingen, echter slechts weinige, welke wij reeds niet vroeger bij de behandeling der ver-

schillende Ontwerpen aangetroffen hebben. Een voornaam bezwaar was de aansluiting van de Vermogensbelasting aan de te ontwerpen *Beroeps-* en *Bedrijfsbelasting*, die als complement, om te komen tot eene volledige gesplitste inkomstenbelasting, door den Minister later zou worden voorgesteld; vooral met het oog op de aanwijzing van een minimum van belastbaarheid en voor aftrek wegens het aantal kinderen, terwijl de Vermogensbelasting naast een nog niet afgeschafte patentbelasting een bis in idem zou in het leven roepen.

Verdere gewichtige bezwaren waren, behalve de onvoldoende middelen van contrôle, dat de doode hand vrijkwam, dat voorwerpen van kunst vrijgesteld waren alsmede het meubilair, een waarde van 170 millioen vertegenwoordigende, terwijl ten slotte de vrees doorstraalde, dat de belasting zou worden een sluitpost der begrooting.

In de *Memorie van Antwoord*, vergezeld gaande van een eenigszins *gewijzigd Ontwerp*, verklaart de Minister geen voorstander van de sluitpostmethode te zijn. Verder zal zelfs de Vermogensbelasting, al kwam zij alléén in werking, zonder beroeps- en bedrijfsbelasting in plaats van het patentrecht, in stede van een misstand te doen geboren worden, er een doen verdwijnen.

Aan de moeielijkheid der regeling van de vrijheid van een minimum van inkomen, uit vermogen en arbeid beide getrokken, wordt een voldoende oplossing gegeven. Onafhankelijk van de beroeps- en bedrijfsbelasting, zal bovendien de voorgestelde belasting goed kunnen worden geregeld, zonder dat de handen van den wetgever daardoor voor de regeling van dat complement zullen gebonden worden. De vaststelling der grondbelasting op het ongebouwd, gepaard aan peraequatie tot 6 pct. der opbrengst, zal slechts bij 298 van de 1280 kadastrale Gemeenten

neerkomen op verhooging van percentage, en dan nog bij de meeste op eene slechts luttel verhooging; in 13 pct. derhalve zijn in ieder geval slechts bij de peraquatie bijzondere maatregelen noodig.

Twee wegen stonden den Minister open om verbetering te brengen in de te zware lasten op het vaste goed; de een was een *belasting op het roerend vermogen* alléén voor te stellen; hiearaan was echter een zee van moeielijkheden verbonden; immers een nieuwe *zakelijke* belasting bracht immer groote stoornis te weeg en een *persoonlijke*, rekening houdende met schulden, progressief ingericht, alleen ingezetenen treffende, was niet naar billijkheid saam te stellen; de Minister had daarom den anderen weg gekozen, nl. de inkomsten *uit alle* vermogen in de nieuwe belasting op te nemen en de opbrengst hoofdzakelijk te bezigen tot vermindering van druk op onroerend goed; de regeling van de progressie werd er gemakkelijk door, de schulden gaven geen zwaarigheid meer en ruime ontheffingen konden verleend worden.

Zelfs al geloofde de Minister niet aan de amortisatie der grondbelasting en dat deze, in afwijking van alle gewone zakelijke lasten, meestal dezelfde werking had als een persoonlijke belasting, dan nog zou hij den nu door hem gekozen weg beter achten. Ter verdediging van de stipte geheimhouding en ter bestrijding van openbaarheid der kohieren, voert de Minister aan, dat bij velen de neiging bestaat om anderen voor rijker te houden, dan zij werkelijk zijn; in de naar hunne voorstelling te lage aangifte van anderen, vinden zij dan een vrijbrief om zich zelve lager aan te geven; zoo daalt het algemeen peil en er ontstaat een stilzwijgende overeenkomst om niet meer aan te geven dan een zeker gedeelte (bijv. $\frac{2}{3}$ of $\frac{3}{5}$) zooals in het buitenland ondervonden was.

Ten slotte: men moest van strafbepalingen niet te veel verwachten; een beter middel tegen valsche aangifte was, den aanslag in deze belasting op te dragen aan ambtenaren, die omtrent de fortuinen der belastingplichtigen de meeste kennis bezitten. —

Het *Verlag* der Rapporteurs, den 14^{den} Juni 1892 vastgesteld, verklaarde het Ontwerp rijp voor beraadslaging en zoo ving den 23sten Juni van dit jaar de *algemeene beraadslagingen* aan.

Door verschillende leden werd de klacht geuit, dat door deze voorstellen de landbouw nog meer zou gedrukt worden, dan hij reeds was, doch twee landbouwspecialiteiten, de Heeren ZIJLMA en ZIJF spraken dit pertinent tegen en verklaarden, dat integendeel de landbouw door de voorstellen zou worden gebaat; de landbouwers vreesden de nieuwe belasting niet, en de Heer RUTGERS, dien wij reeds herhaaldelijk als bestrijder der grondrentetheorie in debat hebben ontmoet, verklaarde zich ook een voorstander van de voorstellen; niet, omdat hij bekeerd was, maar omdat hij door de andere voorstellen „omgekocht” was. Aan den anderen kant toch was de voorgestelde verlaging der grondbelasting met bijna een millioen, volstrekt niet als een verloocheining van eigen denkbeelden van den Minister te beschouwen, daar deze verlaging een tegemoetkoming bedoelde naar aanleiding van de verminderde opbrengst uit den grond. De Minister verklaarde dit trouwens zelf, toen hij in zijne verdediging der wet den eersten dag reeds, en later toegaf, dat er een communis opinio bestond ten aanzien van de wenschelijkheid eener belasting op het roerend vermogen alléén, maar dat een dergelijke opinie niet bestond ten aanzien van den modus quo, waarop het juist aankwam; de Minister achtte dan ook eene belasting

op het roerend vermogen, zoolang dit niet precies te omschrijven was, eene onmogelijkheid.

Bij de *artikelsgewijze behandeling* is het dan ook opmerkelijk, dat het *principe* der vermogensbelasting, uitgedrukt in art. 1, *zonder hoofdelijke stemming* zelfs werd *aangenomen*. Bij artikel 7 dreigde eerst gevaar, toen de Heer CLERCK voorstelde bij amendement, om voor de bepaling der waarde van het ongebouwde vaste goed het vijftienvoud, in plaats van het twintigvoud, van de belastbare opbrengst vast te stellen. De Minister bestreed dit voorstel ten sterkste, ja! verklaarde, dat hij nog liever het percentage der grondbelasting tot 5 pct. zou verlagen, (waartoe hij zich echter niet verbond) dan het amendement zien aangenomen. Blijkbaar weigerde de Minister hiervoor de verantwoordelijkheid op zich te nemen en doelde daarmede niet onduidelijk op de waarschijnlijke intrekking der wet. Het gevaar werd echter afgewend, want het amendement werd met 54 tegen 36 stemmen verworpen.

Bij de behandeling der schaal van progressie werden eveneens de verschillende amendementen verworpen; opmerking verdient echter, dat sommige leden uitdrukkelijk verklaarden, dat zij de voorgestelde progressie slechts als een eerste schrede op dien weg beschouwden! De Minister bestreed echter alle sterkere progressie, vooral met het oog op eventueele gemeentecenten en hij wees er later in de Eerste Kamer op, dat de progressie slechts de toepassing van een beginsel is, nooit het beginsel zelf mag worden met het doel, sociale misstanden te doen verdwijnen. Nog twee belangrijke zaken heb ik uit de debatten te vermelden; ten eerste, het vervallen van den *eed* uit de voordracht en zijne vervanging door de *verklaring*, ten gevolge der aanneming van een *amen-*

dement-Levy, door den Minister overgenomen, vooral om aan de bezwaren der Katholieken tegemoet te komen, (waardoor ook verscheiden Katholieke leden voor de voordracht gewonnen werden) en ten tweede het laatste artikel. Hierop was voorgesteld door den heer A. E. MACKAY een amendement, om de in werking treding der wet uit te stellen, totdat de patentbelasting zou zijn herzien en één door den heer BAHLMAN om de in werking treding te laten afhangen van een later bij de wet te bepalen tijdstip; voorafgegaan door een nog tijdig ingetrokken amendement van den heer HARTOGH in denzelfden geest. Maar ook deze donkere wolken dreven weg met de verwerping van beide amendementen, en ten slotte werd de Wet op 22 Juli aangenomen met 62 tegen 32 stemmen. De voorstellers vormden de Radicalen, Liberalen en 9 Katholieken terwijl de overige Katholieken en de Anti-revolutionairen de minderheid vormden; waarschijnlijk zou echter de heer HUBER, ware hij aanwezig geweest, niet met zijne Anti-Revolutionaire vrienden hebben medegestemd.

De behandeling der wet in de Eerste Kamer liep vlug af en na een driedaagsch debat, volgde den 24sten September de aanneming der wet met 38 tegen 8 stemmen en den 27sten September bekrachtigde de Regentes de wet met hare handteekening. —

Als het mij vergund is met alle bescheidenheid een oordeel over deze wet neer te schrijven, dan treft mij in de eerste plaats de groote *eenvoud* der wet, zoodat het gros der belastingschuldigen slechts met een vijftiental artikelen te maken zal hebben.

De ontwerper heeft ééne hoofdgedachte gehad, is daarvan niet afgeweken en heeft haar consequent doorgevoerd. Als bewijs hiervoor kan gelden het met vorige Ontwerpen van dien aard vergeleken klein getal amen-

dementen op het Voorstel ingediend en aangenomen; als men, na alle vorige Ontwerpen bestudeerd en daarbij met hunne ingewikkelde en soms moeielijk te vatten bepalingen kennis gemaakt te hebben, de nu aangenomen wet beschouwt, dan komt onwillekeurig het ei van Columbus voor den geest. Een hoofdquaestie daarbij blijft niettemin hare aansluiting bij de weldra toegezegde Beroeps- en Bedrijfsbelasting; blijkt deze materie practisch even goed te regelen, als het denkbeeld, om afzonderlijk de inkomsten uit den arbeid te treffen, theoretisch een ieder moet toelachen, dan geloof ik niet dat een betere beëindiging van de quaestie, die Nederland bijna een halve eeuw bezig hield, denkbaar is en mag men zeker met den Heer MEES ¹⁾ de wijze van aansluiting van beide wetten „een vernuftige vinding” noemen. Als men daarbij in aanmerking neemt, dat de Heer PIERSON deze denkbeelden reeds lang koesterde, blijkens zijne verschillende geschriften, dan is zeker op dezen Minister niet van toepassing, wat de Heer SPRENGER VAN EYK ²⁾ schrijft: „Nauwelijks neemt iemand, die vroeger het een of ander systeem voorstond of het zelfs ontwikkelde en verdedigde, aan den wetgevenden arbeid deel, of hij doet als ware er nooit van eenigen regel sprake geweest.” Maar behalve den eenvoud biedt vervolgens de wet nog grootere voordeelen en is zij beter, dan eenig vroeger Ontwerp beloofde te zullen worden. Wij hebben gezien in het derde hoofdstuk, dat een nieuwe directe belasting de eenige was, die de vele schadelijke belastingen zou kunnen vervangen en wij hebben ook gezien, dat die directe belasting een vermogens- of inkomstenbelasting moest wezen in

¹⁾ Beraadslagingen over de Vermogensbelasting in de Tweede Kamer.

²⁾ Rijks- en Gemeentebelastingen, pag. 165.

één van haar verschillende vormen; welnu! de Vermogensbelasting is een soort van *partieele inkomstenbelasting*.

Het doel, belasting naar draagkracht op te leggen, wordt daarbij bereikt; immers de belasting heeft een streng *persoonlijk karakter* en zakelijke elementen worden volstrekt gemist in de regeling; men kan nu eenmaal, als men van *personen* billijk naar hun welstand wil heffen, geen belastingen op *zaken* leggen.

Voorts wordt het *vermogen* als *één geheel* aangemerkt en *niet alleen het roerend vermogen belast*, welke laatste zooals wij zagen, *moet* neerkomen op groote bevoorrechtiging van de grondeigenaren, afgezien nog van de groote moeielijkheid een goede grenslijn tusschen roerend en onroerend goed te trekken. De belasting op het ongebouwde vaste goed zal bovendien gemaakt worden tot een werkelijk zakelijke belasting, door middel van fixatie van een matig percentage met periodieke herziening en *de quaestie der grondlasten zal geen hinderpaal meer wezen voor nieuwe regelingen op belastinggebied*; ¹⁾ de belasting op het gebouwde vaste goed zal waarschijnlijk eerlang eveneens tot een zakelijke belasting gemaakt worden. Verder behoefde bij deze regeling geen rekening gehouden te worden met de *mindere duurzaamheid van het roerend dan van het onroerend goed*, daar de moeielijkheid behendig ontweken is door den maatstaf „vermogen”; dien-tengevolge rijst en daalt de belasting met den rijkdom der ingezetenen en wordt de *kleine kapitalist niet zwaarder getroffen dan de groote*, terwijl ook de geheele quaestie der *schulden*, zoo dikwerf de *bête noire* voor menig Minister van Financiën, hier geen recht van bestaan meer had. Vervolgens komt het mij voor, dat het geheele

¹⁾ Over de schaduwzijde der voorgestelde regeling op dit punt straks.

stelsel van *eigen aangifte* ¹⁾ algemeen zal voldoen; de contrôle is niet hatelijk ingericht, terwijl de belangen der schatkist voldoende zijn in het oog gehouden.

Voorts is de belasting *matig*, evenals de voet van *progressie*, welke geregeld is in overeenstemming met hetgeen men omtrent deze moeielijke materie weet. Ten slotte zij er op gewezen, dat op de vastgestelde wijze nu zeer gemakkelijk het doel bereikt wordt, de *inkomsten uit den arbeid*, welke voor den kwaden dag moet zorgen, *lager te belasten*, terwijl voor *gemengde inkomsten* de scheiding gemakkelijk tot stand gebracht wordt tusschen inkomsten uit arbeid en die uit vermogen, door den koopman voor zijn vermogen ook in deze belasting aan te slaan; dat toch een koopman in Mei niet zou weten op te geven, wat hij heeft, zal toch wel iets zijn, alleen voor de Rothschild's weggelegd! en dus uitzondering blijven, en voor dat vermogen moet hij even zwaar belast worden als de rentenier voor het zijne.

Het spreekt echter van zelf, dat eene belastingwet niet volmaakt kan zijn en ook ik waag het eenige bedenkingen daartegen in het midden te brengen, welke ik natuurlijk voor beter geef en waaraan in ieder geval, zijn zij juist, later wel gemakkelijk door wijzigingen zal tegemoet te komen zijn.

Vooreerst de *regeling der grondbelasting*; wel wordt die niet bij deze wet geregeld, maar de reeds aanhangige wet tot peraequatie dier heffing met een heffingsvoet van 6 pCt., hangt zoo nauw samen met de heffing volgens de Vermogensbelasting van de inkomsten uit grondbezit, dat eene bespreking hier niet overtollig is. Het roerend vermogen wordt wel is waar nu getroffen op eene wijze,

¹⁾ Behoudens een straks te noemen uitzondering.

die ook ik voorstond, d. i. gelijkelijk met het onroerend goed, maar in de peraequatie kan ik nog niet anders dan een ongemotiveerde reeks onteigeningen en geschenken zien; ¹⁾ ik kan ook niet inzien, dat ons denkbeeld, — de in 1890 afgeloopen herziening der belastbare opbrengst der ongebouwde eigendommen, zou ook volgens dit denkbeeld geen nutteloos werk geweest zijn ²⁾ — om door die herziening te weten te komen, welk percentage thans ieder grondbezitter betaalt en hem voortaan steeds dat effectieve percentage te laten blijven betalen bij elke periodieke herziening, in de practijk onuitvoerbaar zou zijn. Vooral nu door de Vermogensbelasting, in welke de grondbelasting als een permanente zakelijke last wordt afgetrokken, vrijwel de grondrentetheorie gehuldigd is (zie art. 7 A. 1°) waarmede het denkbeeld van „peraequatie” toch volstrekt niet in strijd is, komt mij de voorgestelde peraequatie, nadat in zoo langen tijd de grondbelasting niet veranderd is, onbillijk voor ³⁾.

¹⁾ In de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag over het Wetsontwerp tot peraequatie der grondbelasting, zegt de Minister, dat het totale bedrag der Rijks-grondbelasting in 1011 Gemeenten verminderen zal, terwijl het in 145 van de 326 overige slechts met 1 tot 10 percent zal klimmen. In 187 Gemeenten, behoorende tot de 1011, bedraagt het getal der aanslagen 94030. Niet minder dan 90019 zullen bij eene heffing van 6 pct. geen verhooging ondergaan, voor 3070 blijft de verhooging beneden f 5, voor 536 is zij f 5 tot beneden f 10, voor 271 van f 10 tot beneden f 20 en slechts voor 134 is zij f 20 of meer. Rekent men er echter de verlaging der mutatierechten bij, dan zullen de verhoogingen weinig bedragen; maar hoe zal het zijn met verlagingen??

²⁾ Afgescheiden nog van de voordelen der herziening door den Heer CREMERS: Economische werking der grondbelasting; op pag. 58 opgegeven, zooals voor de toepassing der successiebelasting, en voor de afschaffing der provinciale contingenten.

³⁾ Terwijl mijne verhandeling reeds ter perse was, werd de peraequatiewet in de Tweede Kamer aangenomen. Mijne meening over een wenschelijke regeling der grondbelasting blijft natuurlijk ongedeed en ik blijf de peraequatie tot 6 pct., als

Ten tweede schijnt het mij onbillijk, dat de doode hand (behoudens de noodige uitzonderingen voor liefdadigheidsinstellingen enz.) onbelast is gebleven. De Minister zeide in de stukken, dat hij alleen personen wilde belasten, echter niet fictieve- of rechtspersonen; mij zijn echter de bezwaren daartegen ontgaan en ook het argument, dat een dusdanige belasting slechts f 50.000 zou opleveren, schijnt mij niet ontvankelijk, waar het een beginsel geldt; immers waarom betalen gemeenten, kerkbesturen, kloosters enz. dan wèl (de grondbelasting blijve natuurlijk buiten rekening) voor hun goederen jure privato bezeten in de registratie- en successiebelastingen? —

Ten derde: Zou een officieele waardeaanwijzer van effecten enz. gelijk de officieele wekelijksche prijscourant bij de successiebelasting, niet de voorkeur verdienend hebben boven de regeling zooals zij nu is? —

Zulk een prijscourant opgemaakt van wege het Departement van Financiën, opgemaakt naar het gemiddelde over het vorige jaar zou, dunkt mij, beteren waarborg voor de zekerheid der belasting verschaffen dan de bestaande regeling. Tot grondslag wordt thans genomen „de toestand bij den aanvang van het belastingjaar” (art. 2) „en de geldswaarde naar de laatst bekende gegevens” (art. 7 D) de invulling der aangifte-biljetten nu zal plaats hebben in het laatst van Mei; men stelle zich nu voor een algemeene crisis in Staatseffecten bijv. bij een grooten Europeeschen oorlog. De aangifte zal nu belangrijk te laag zijn, ingeval de oorlog spoedig eindigt, of beperkt blijft tusschen beide strijdende natics. De

het voorstel wet geworden zal zijn, eene dotatie aan de grondeigenaren noemen, die, onder de gegeven omstandigheden, ongerekend nog de verminderde mutatierechten, een kapitaalswaarde van 30 millioen vertegenwoordigt.

effecten van andere Staten toch zullen onmiddellijk weer rijzen, zoo gauw te dien aanzien zekerheid bestaat, de schatkist echter een blijvend gevoelig nadeel ondervonden hebben, tengevolge van het gcoorloofd laag aangeven der belastingschuldigen in Mei.

Ten vierde heb ik een bezwaar tegen de vrijstelling van het meubilair, levensmiddelen (bijv. wijn) voorwerpen van kunst, goud en zilverwerk, paarden en edelgesteenten. „Deze voorwerpen moeten meer eene aanleiding zijn om hooger in de verteringsbelastingen aan te slaan!” maar dan moeten huizen ook uitgesloten worden, zoolang naar de huurwaarde belast wordt.

Genoemde voorwerpen behooren krachtens onze definitie in Hoofdstuk I tot het *vermogen* evengoed als bijv. huizen; de vruchten worden hier genoten in *eigen gebruik*. Voorwerpen, wier *gebruik verbruik* is, zijn terecht niet opgenomen in de belasting, maar dat zal men toch ten aanzien van schilderijen en sieradiën bijv. moeielijk kunnen beweren. —

„Alleen het productief vermogen is onder het vermogen begrepen!” — Maar is een schilderijenkabinet dan minder productief (er wordt soms aardig geschacherd in schilderijen!) dan bijv. een collectie luxe-paarden, een park of een aangenaam gelegen zomerverblijf? — „Ja! maar de kunst moet beschermd worden!” — Hierover heb ik mijn oordeel reeds in de 1ste Afdeeling gezegd: ik kan wel begrijpen, hoe door de Vermogensbelasting de bezitter van een groot vermogen en tevens van een kostbaar kunstkabinet, om in een zelfde doen te blijven, het laatste te gelde maakt, om uit de rente zijne belasting te kunnen voldoen; in zoover zal de belasting toch nadeelig kunnen werken op de kunst. Maar dat iemand om de belasting van de kapitaalswaarde uit te sparen een kabinet houdt,

dat hij anders van de hand zou doen, of omgekeerd aanschaft, om iets minder belasting te betalen, nogmaals dat kan er bij mij niet in!

Ten vijfde acht ik de straf op verzuim van aangifte te gering. Door niets aan te geven, riskeert men alleen te hoogen aanslag; komt men bij den Raad in beroep en krijgt men geen gelijk, dan wordt de aanslag met 25 pct. verhoogd; dat is alles! Geeft men te laag aan en verhoogt de Inspecteur den aanslag naar art. 21, welnu! is die verhoogde aanslag billijk, dan zwijgt men verder. Vooral voor het laatste geval (ik hoop, dat het weinig of niet moge voorkomen) zal misschien hier of daar een oneerlijke belastingschuldige de kat eens uit den boom willen zien, op hoop van zegen, dat men hem te laag zal aanslaan; straf zal hij aldus handelende niet bekomen! —

Mijn *hoofdbezwaar* is echter in de 6de plaats, dat in deze wet geen rekening wordt gehouden met de grootte van het gezin van den belastingschuldige; aan hetgeen ik er in ons derde hoofdstuk al over gezegd heb, behoeft ik niets toe te voegen; niettemin, ofschoon ik er nu niet meer op wijs, en deze alinea dientengevolge slechts kort is, ik herhaal het, de daardoor ontstane onbillijkheid maakt ons hoofdbezwaar uit! —

Het zij mij vergund ten slotte aan mijne bemerkingen toe te voegen eene *waarschuwing*: Nu is de belasting matig en ook billijk; wellicht als de leer der progressie op meer vastere basis gaat rusten dan tot nog toe, zal blijken, dat zij anders moet worden toegepast, misschien iets minder gematigd; — maar een ramp zou ik het achten voor Nederland, als de denkbeelden van den Heer POELMAN ooit toepassing vonden, om de belasting zelfs tot 25 % te heffen. Dan zou, wat ik nu niet vrees, gebeuren: de rijke Indischgasten zouden zich bij hunne

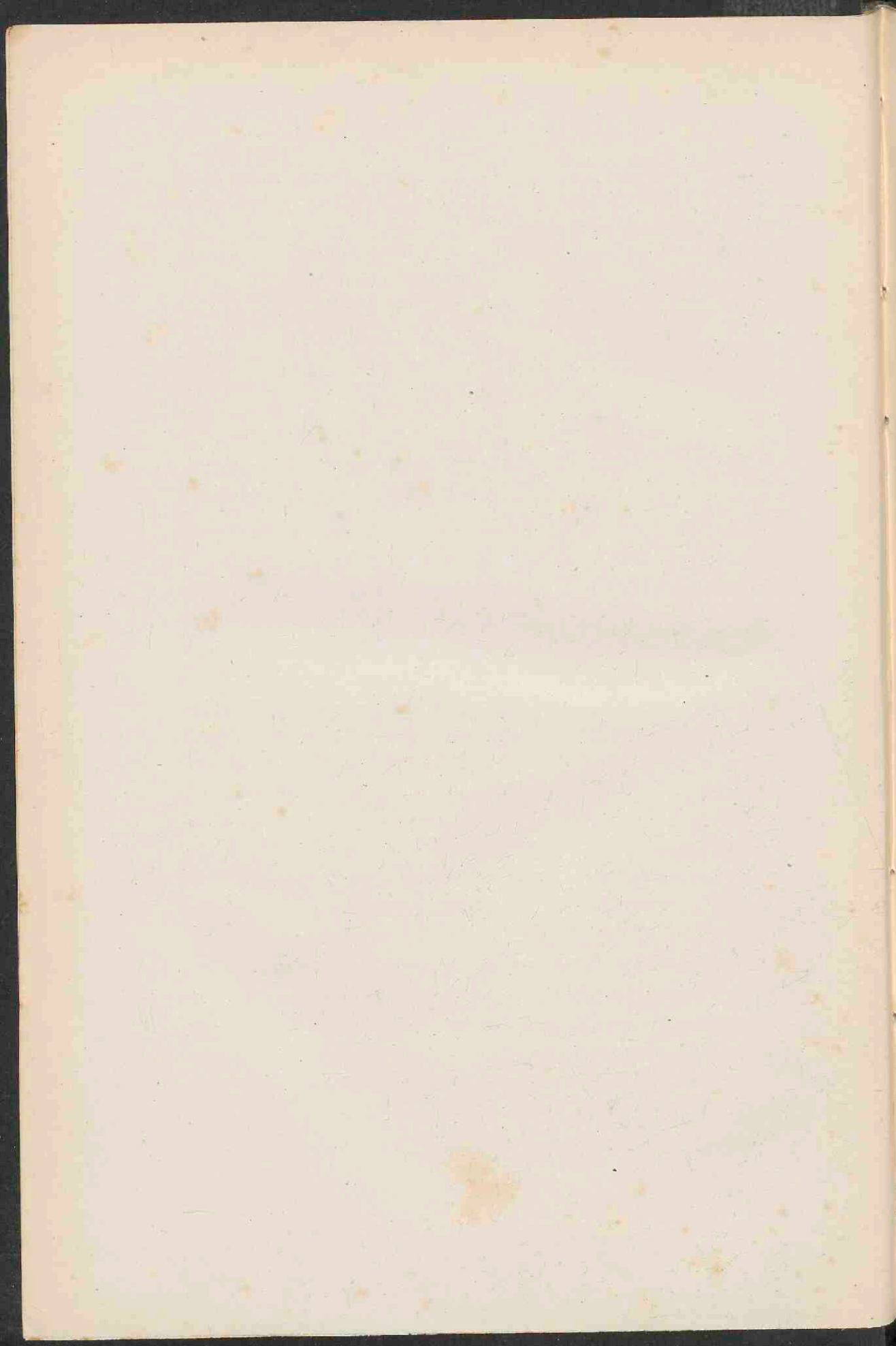
terugkomst in Europa niet meer in het moederland vestigen niet alleen, maar ook de rijke ingezetenen zouden zonder twijfel andere landen, waar billijkheid meer betracht wordt, als een tweede vaderland gaan opzoeken. Moge de uitbreiding van het kiesrecht, welke thans voor de deur staat, er nooit toe leiden, zulke theoriën in toepassing te brengen; het zou een zware schaduw werpen op de voordeelen overigens aan die uitbreiding verbonden, als menschen, die niet in deze belastingen droegen, gingen beschikken over de beurs van anderen, zich zelf daarbij nog verder ontlastende.

Aan het einde van mijne beschouwing gekomen, kom ik tot het resultaat, dat ik de nieuwe belasting niet als een ideaal-belasting beschouw, maar lezen wij dan nog eens de zoo ware woorden, welke wij vinden in de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag over de Inkomstenbelasting, voorgesteld door de heeren BORGESIUS c. s. in 1890: „Wie durft beweren, dat er ooit ingrijpende belastingen zijn geweest of immer gevonden zullen worden, vrij van min of meer ernstige gebreken? Wie zal loochenen, dat het gebied der belastingen wel het laatste is, waarop de volmaaktheid te bereiken valt? Wie moet niet toestemmen, dat het ten slotte aankomt op het wegen van onmiskkenbare bezwaren tegenover even onmiskkenbare voordeelen, opdat de schaal neerga naar gelang de eerste dan wel de laatste overwegend zal zijn?” —

Beschouwen wij de nieuwe wet in dat licht, denken wij aan de voordeelen, dat verscheiden schadelijke belastingen zullen verdwijnen, dat eindelijk ten langen leste, de op belastinggebied zoo beruchte quaestie van het roerend vermogen eene oplossing gevonden heeft op een wijze, die nu eens de lasten brengt op hen, die ze beter kunnen dragen dan anderen, dan kan men niet anders dan

hulde brengen aan den man, die zulk een werk heeft weten ten uitvoer te brengen, aan Mr. N. G. PIERSON!

O! voorzeker! de tijden waren hem gunstig: de vrucht was langzaam gerijpt, elk Ontwerp had de quaestie nader gebracht tot hare oplossing. Daarbij werd het hoe langer hoe meer een eisch des tijds, de lasten billijker te verdeelen; sociale ongelijkheden durft men niet meer te verwaarloozen, en al mogen de belastingen niet dienen om sociale ongelijkheden te doen verdwijnen, zij moeten toch ook medewerken voor hun aandeel om „recht voor allen” niet tot een leus, maar tot een waarheid te maken! Bestrijding der wetten was dus niet zóo te verwachten, als een twintigtal jaren terug, maar ook dát is een kunst, te weten het juiste tijdstip te kiezen om groote dingen tot stand te brengen op elk gebied: op dat der belastingen meen ik dan ook, zelfs al kwam het complement: „de Beroeps- en Bedrijfsbelasting” niet zoo spoedig tot stand, als wel gewenscht is, dat op onzen tegenwoordigen Minister van Financiën ook van toepassing is het Fransche spreekwoord: *Il ne suffit pas d'être grand homme, il faut venir à propos.*

STELLINGEN.

STELLINGEN.

I.

Eene belasting, uitsluitend op het roerend vermogen of op de inkomsten er uit getrokken, past niet in het Nederlandsch belastingstelsel.

II.

Beter ware het, als bij de Vermogensbelasting (Wet van 27 Sept. 1892 Stbl. n°. 223) rekening werd gehouden met den omvang van het gezin van den belastingschuldige.

III.

De belasting op het ongebouwd werkt grootendeels als eene zakelijke last, niet als eene belasting.

IV.

Het onderzoek der geloofsbrieven van nieuwe leden der Kamers, Provinciale Staten en Gemeenteraden behoorde aan de Rechterlijke Macht opgedragen te worden.

V.

Een destructief amendement is geen amendement.

VI.

De actio fiduciae is in factum concepta.

VII.

Het van overheidswege verstrekken van voedsel en kleeding aan kinderen verdient, behoudens in buitengewone omstandigheden, afkeuring.

VIII.

Ook dan, wanneer de grond, waarop stuiting van een huwelijk heeft plaats gehad, niet behoort tot de gronden van nietigheid, moet dit huwelijk worden nietig verklaard, bijaldien het voltrokken is, vóór dat de eisch tot opheffing van de stuiting is afgewezen.

IX.

Voor schulden, gemaakt tijdens een 2^e huwelijk, in gemeenschap van goederen aangegaan, kan de 2^e echtgenoot slechts aangesproken worden voor zulk een deel, als evenredig is aan het deel der gemeenschap, waarop hij aanspraak heeft.

X.

In art. 959 B. W. berust de uitsluiting van den mede-echtgenoot en de kinderen niet daarop, dat zij als tusschenbeiden komende personen beschouwd worden.

XI.

Crediet-hypotheek bestaat van den dag der inschrijving, niet eerst van den dag, dat het geld door den geldschieter wordt verschaft.

XII.

In art. 1451 B. W. wordt met het woord akte bedoeld „handeling”, niet „schriftelijk stuk”.

XIII.

Het ware wenschelijk, dat art. 2024 B. W. werd afgeschaft.

XIV.

Onder „schaden”, welke de vervoerder volgens art. 91 W. v. K. gehouden is te vergoeden, is te verstaan „het geleden verlies” en de „gederfde winst”.

XV.

Ten gevolge der acceptatie van een wissel door den schuldenaar, door den schuldeischer op hem getrokken, heeft geen schuldvernieuwing plaats.

XVI.

Het verbod van art. 456 W. v. K. omvat niet, dat het den schipper ongeoorloofd zou zijn, in de kajuit *passagiers* mede te nemen.

XVII.

Personen, bedoeld bij art. 846, al. 4 W. v. K., kunnen slechts ter verdediging van de homologatie zich voegen.

XVIII.

De niet-regeerende Koningin en de leden van het Koninklijk Huis zijn niet vervolgbaar.

XIX.

Niet de materieele daad, maar het beoogde gevolg bij de strafbare handeling stempelt de deelneming tot daderschap of medeplichtigheid.

XX.

Het meerdere malen achtereenvolgens uitoefenen der geneeskunst draagt niet het karakter van een delictum continuatum.

XXI.

Het papieronderzoek is toegelaten van papieren en boeken in bezit van beklaagde, al zijn zij afkomstig van derden.

XXII.

De verdediging, dat de tijdsbepaling eener verbintenis nog niet gekomen is, is geen dilatoire exceptie, maar eene verdediging ten principale.

